



Carl Wilhelm  
von Sydow  
som folklorist

*Nils-Arvid Bringéus*







ACTA ACADEMIAE REGIAE GUSTAVI ADOLPHI XCIV

---

Nils-Arvid Bringéus

# Carl Wilhelm von Sydow som folklorist



UPPSALA 2006

Kungl. Gustav Adolfs Akademien  
för svensk folkkultur

Omslagsbild:  
Carl Wilhelm von Sydow. Oljemålning av Esaias Thorén,  
Etnologiska institutionen, Lund

© Författaren och Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur 2006

ISSN 0065-0897

ISBN 91-85352-65-9

Formgivning av omslag: Lars Tempte

Sättning och montage: Tempte & Tempte Grafisk studio

Bildbehandling: Grahns Tryckeri AB

Printed in Sweden 2006

Reklam & Katalogtryck, Uppsala

# Innehåll

## 7 FÖRORD

### DEN PERSONLIGA BAKGRUNDEN

- 9 Släkten von Sydow
- 9 I Tranhult
- 18 På Tagel
- 22 Gymnasist i Växjö
- 25 Lärare i Lunnevad
- 27 Student i Lund
- 36 Folkhögskollärare i Ronneby och Katrineberg
- 40 Bibliotekarie, amanuens och notarie i Lund
- 42 Äktenskapet med Anna Quennerstedt
- 49 Äktenskapet med Greta Rappe
- 54 På Blommagården
- 58 von Sydows ideologiska inriktning

### FORSKARKARRIÄREN

- 66 Licentiatavhandlingen om Finnsågen
- 70 Doktorsavhandlingen om spinnsagorna
- 73 Docentspecimen om Tors färd till Utgård
- 76 Universitetslärare i Lund
- 82 Universitetslärare i Uppsala
- 84 Lundaprofessuren
- 91 von Sydow och studenterna
- 95 Som professor emeritus

### FOLKMINNENA

- 101 Ämnesprofilen
- 105 Folkminnessamlingen
- 111 Hyltén-Cavalliusstiftelsen
- 118 Folkbildningsambitionen
- 123 Skånska folkminnesföreningen
- 124 Folkminneskommitténs organisationsförslag
- 127 Det nordiska folksagoinstitutet

## DE VETENSKAPLIGA NÄTVERKEN

- 133 Filosofiska fakulteten i Lund
- 136 Etnologiska föreningen i Lund
- 138 Docentföreningen i Lund
- 139 Vetenskapssocieteten i Lund
- 140 Folkminnesforskarna i Lund
- 149 Folkminnes- och folklivsforskare utanför Lund
- 157 Kungl. Gustav Adolfs Akademien
- 160 Nordiska forskarkontakter
- 166 von Sydow och Irland
- 181 von Sydow och Tyskland

## NÅGRA HUVUDFRÅGOR I VON SYDOWS FORSKNING

- 189 von Sydow som entusiast och polemiker
- 193 Den komparativa folkminnesforskningen
- 197 Tidsdimensionen
- 198 Rumsdimensionen
- 202 Den sociala dimensionen
- 206 Individens i fokus
- 210 Den folkloristiska taxonomin
- 213 Att tolka texter
- 215 Sagoforskningen
- 220 Den folkliga festseden
- 221 Fruktbarhetsteorierna
- 225 Folkets sätt att tänka
- 230 Folkliga påhitt

## 233 MIN FAR, SAGOBERÄTTAREN

*Av Max von Sydow*

## 241 C. W. VON SYDOWS BIBLIOGRAFI

*Av Eva och Jan-Öjvind Swahn*

## 265 KÄLLOR OCH LITTERATUR

## 276 PERSONREGISTER



# Förord

Som skolpojke lyssnade jag den 9 februari 1941 till docent Carl Wilhelm von Sydow i föreläsningssällskapet i Örkelljunga, där far var föreståndare. Han talade om »Våra folkminnen» och följde som alla andra föreläsare med hem och drack kaffe efteråt.

När jag vårterminen 1947 började mina studier i folklivsforskning vid Lunds universitet hade von Sydow just blivit emeritus. Jag mötte honom vid ett par tillfällen på Folklivsarkivet, Finngatan 8. Han var då en trött och sjuklig gammal man och hade bara fem år kvar att leva. Fastän jag inte varit hans lärjunge har han likväl lärt mig mycket genom sina skrifter. Under min egen professorstid hängde hans porträtt i mitt tjänsterum. Han höll ögonen på mig när jag tenterade mina studenter och hans bild gjorde det ofrånkomligt att ventilera hans egna tankar om folkloristiska spörsmål av olika slag även om folkminnesforskningen då var integrerad i folklivsforskningen och senare i etnologin.

I en forskningsrapport utarbetad på uppdrag av Universitets- och högskoleämbetet 1985 konstaterade jag att »Arvet från institutionens grundläggare Carl Wilhelm von Sydow har hållits levande» (Bringéus 1985:20). I dag undrar jag dock hur många som vet vem Carl Wilhelm von Sydow var, fast han utan gensägelse förtjänar att kallas Sveriges främste folklorist. I fackkretsar är han känd världen över, men hur är det här hemma? Denna undran har motiverat den här boken och den har förstärkts under arbetets gång. Boken är i viss mån en fortsättning på den ämneshistoriska forskning jag inledde 1966 om Gunnar-Olof Hyltén-Cavallius. von Sydow var född i Ryssby socken i Småland liksom dennes förnämste meddelare, Mickel i Långhult, och han kände sig alltid som Hyltén-Cavallius arvtagare (Boberg 1952:234, 244).

Rubrikens »som folklorist» kan tolkas som en inskränkning, men är snarast en markering av von Sydows vetenskapliga profil. Själv använde

han inte så gärna denna engelska beteckning, men den är i dag den mest adekvata. Avsikten har varit att teckna en helhetsbild av von Sydow som forskare och personlighet i en bred kontext. I ett brev den 7/7 1941 till sin lärjunge och vän Sven Liljeblad skriver han att han lovat hålla ett föredrag på Religiösa Reformförbundets årsmöte om prästutbildningen och tillägger: »Som du ser så är jag ej alltför ensidig vetenskapsman utan intresserar mig även för andra mänskliga frågor.» Detta har motiverat ett avsnitt om von Sydows ideologiska inriktning.

Jag har låtit von Sydow i största möjliga utsträckning själv komma till tals genom sina personligt färgade formuleringar. Detta har varit möjligt tack vare det mycket rika brevmaterial han efterlämnat.

Max von Sydow har låtit mig få publicera det kåseri om sin far, sagoberättaren, som han höll i universitetets aula i Lund vid Folklivsarkivets 75-årsjubileum 1988. Jan-Öjvind Swahn, en av von Sydows sista lärjungar, har välvilligt kontrollerat min text och tillsammans med sin dotter Eva bidragit med von Sydows bibliografi. Förste bibliotikarie Tomas Lind tackas för värdefullt bistånd härvid.

Utrymme har inte funnits för en sammanfattning på främmande språk varför jag hänvisar till tidigare översikter av Anna Birgitta Rooth på tyska (Rooth 1961) och av Gösta Berg på engelska (Berg 1971). En koncentrerad framställning av Swahn kommer att ingå i *Enzyklopädie des Märchens*.

Docent Maj Reinhammar har haft vänligheten att granska manuskriptet och professor Lennart Elmevik har gått igenom det ombrutna korrekturet. Jag tackar dem båda för denna betydande väntjänst.

Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur har intagit boken i sin Acta-serie och bekostat tryckningen, för vilket jag framför ett varmt tack.

Lund i oktober 2006

*Nils-Arvid Bringéus*

# Den personliga bakgrunden

## Släkten von Sydow

Släkten von Sydow kommer från Pommern och flyttade i början av 1700-talet till Sverige. Den först hitkomne, David Sidow, beräknas ha varit född 1661 eller 1662 och avled i Helsingør 1734, 72 år gammal. Efter att ha varit verksam på olika gårdar i Pommern utnyttjade han 1724 en båt-lägenhet till Kalmar för att undgå sina borgenärer. Året efter kom även hans hustru Anna Maria Burchard och två av makarnas sju barn, bland dem Christian-Fredrik (1714–1773) till Sverige. Dennes ättlingar har senast förtecknats i en omfattande släktutredning av Johan von Sydow 1996. I sina två giften fick han inte mindre än 14 barn. En sonson, Daniel Peter von Sydow, var apotekare i Halmstad och dennes tolfte barn, Ludvig von Sydow (1835–1923), blev far till Carl Wilhelm von Sydow.

## I Tranhult

Ludvig von Sydow var född 1835 i Halmstad. Han studerade på 1850-talet fysik och kemi vid Uppsala universitet och vid Ultuna lantbruksinstitut. I april 1857 hade han blivit rekommenderad till en lärarplats vid Kronobergs läns lantbruksskola i Gåvetorp som leddes av kaptenen och konstnären Uno Angerstein. Från 1860 var Ludvig delägare och 1862–1886 ensam ägare av Tranhults säteri i Ryssby, Kronobergs län. Till gården var förlagd Kronobergs läns lantbruksskola, för vilken han 1872–1883 var föreståndare. År 1867 var den nya huvudbyggnaden klar, ett vitmålat tvåvåningshus med souterrängvåning. I dess nedre del fanns gårdens stora kök och vardagsmatsalen. Planet ovanför innehöll familjens bostad och ytterligare en våning upp var sovrum.

Genom en lärare på Gåvetorp, Wilhelm Kyhlberg, introducerades Ludvig hos familjen Rappe på Tagel i Mistelås. Med baronen Wilhelm



Ludvig von Sydow.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

Rappe kunde han tala om lantbruk och boskapsskötsel. På Tagel fanns inte mindre än sju ogifta döttrar och Ludvig fäste sig vid en av de yngsta, Göthilda (1841–1892), men först i september 1864 framförde han sitt frieri till henne i ett brev till friherre Rappe. Han blev väl mottagen, men det dröjde till den 2 april 1867 innan bröllopet stod på Tagel. Göthildas systerdotter Adelheid von Schmitterlöw omtalar att hon med all säkerhet fått sitt namn »efter den kära ungdomsvännen Göthilda Tegnér». Hon karakteriserar henne som »den ödmjukaste» av de sju systrarna (von Schmitterlöw 1950:84).

Om förhållandena på Tranhult berättar Wilhelm von Sydows äldre bror Johannes i sina opublicerade minnen. Gården hade ganska stora skogsområden och ett par vackra hagar med björk, lind och hassel. Den låg mellan två mossar. I väster utbredde sig den 7 km långa Horsnäs-mossen. Ännu på 1880-talet häckade tranorna där och man kunde se dem och höra deras kraftiga trumpetsignaler när de i fylking drog förbi i luften eller när de slagit sig ner på mossen. Öster om gården fanns en mindre mosse. Där hördes inga tranor men väl »måsapyttornas» (ljungpiparnas) klagande skrin. Tvärs över denna mosse kunde man klara dagar se Agunnaryds vita kyrktorn, fastän det var  $\frac{3}{4}$  mil dit.



Johannes von Sydow.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

Gårdens areal omfattade ca 800 tunnland, varav 50 tunnland åker och 75 tunnland äng. 25 år senare fanns det 277 tunnland åker och 77 tunnland äng. Mossarna var tämligen lätta att uppodla, men de egentliga nyodlingarna gjordes på ljungbackar med mycket sten. Då gården tillträdde hösten 1860 ingick i köpet 2 par oxar, 11 kor, 8 ung kreatur, 18 får, 7 grisar och 17 höns. 25 år senare fanns på gården 3 hästar, 6 par oxar, 24 kor, 14 kvigor, 4 kalvar, 18 får, 7 grisar och 17 höns.

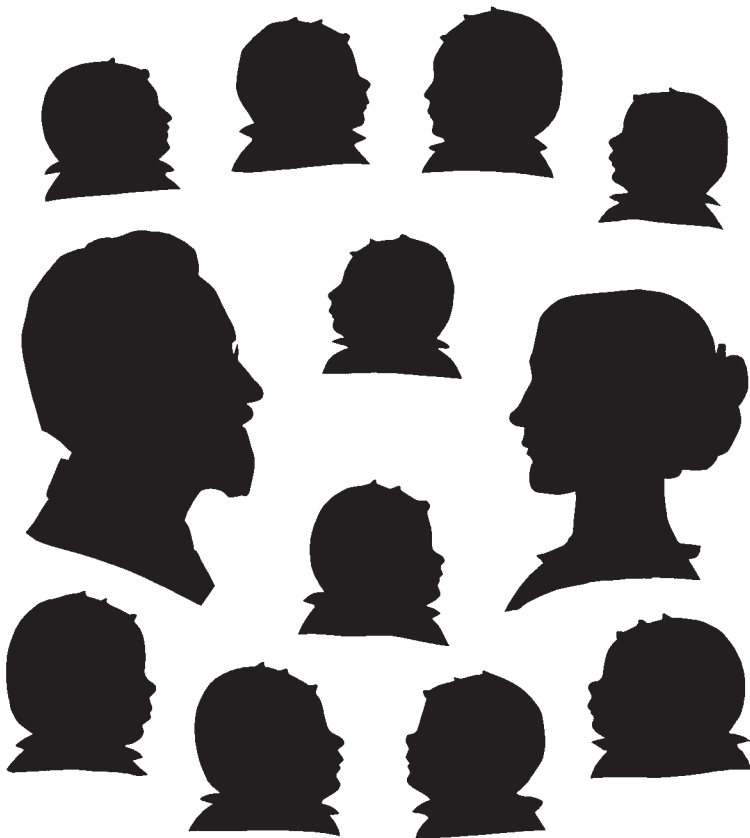
Vid gården fanns det åtta torp. Torparna fick i regel göra två dagsverken i veckan framme på gården och på sommaren ett kvinnodagsverke. Kvinnorna skulle dessutom per torp och år spinna 15 skålpund (6 kg) blånor och plocka 6 kappar »kröson» (lingon).

Sedan Göthilda hade dragit in som fru på Tranhult, hade hon överfullt med arbete, berättar Johannes:

Men hur mycket hon än hade att göra med barnen, hushållet, mejeriet, vävning, lagning m.m. visade hon alltid ett vänligt ansikte. Hon var aldrig häftig eller otålig mot barnen och under åren 1868–1885 satte hon 10 barn i världen. Tre av dessa dogo som små, nämligen äldsta flickan, som dog vi ej fullt fyllda 4 år i ansiktsros efter en brännkada och två små tvillingar som dogo av kikhosta blott ett par månader gamla. Men ansåg hon, att något av barnen behövde bestraffas, så drog hon sig icke för att utdela



Tranhults gård i våra dagar. Foto: Birgitta Castor.



Silhuetter av Ludvig och Göthilda von Sydow och deras tio barn. Marianne Skårmans bildsamling. Översta raden från vänster: Martha Elisabeth 6/8 1868–11/8 1891; Daniel Peter Mattias 29/10 1869; Johannes 6/10 1871; Anna Mathilda 8/4 1873. Mellersta raden: Otto Ludvig 24/8 1835; Anna 18/11 1876–22/1 1877; Charlotte 18/11 1876–15/1 1877; Göthilda 9/12 1841–4/7 1892. Nedersta raden från vänster: Emanuel 10/11 1874; Carl Wilhelm 21/12 1878; Ludvig 16/2 1881–13/11 1901; Carl Gustaf 7/6 1885.

en ordentlig risbastu, sedan hon först stilla men allvarsamt gjort klart för barnet, hur illa det burit sig åt och hur ledsen hon var över att behöva utdela straff. Hon gjorde det emedan hon var skyldig att göra det. Ofta styrkte hon sina ord med ett passande bibelspråk.

Fru Göthilda hade klar och vacker röst och gott musiköra. Hon sjöng ofta för och med barnen. Det var långt före Alice Tegnér's tid, men det fanns små visor, ofta religiöst färgade, missionssånger, men även lustiga barnvisor såsom »Bonden han körde till timmerskog», »Furenfej och Kalvendrej de lade råd och axlade skinn», »Tordyvelns frieri» m.fl.

Tomasdagen den 21 december 1878 föddes den fjärde sonen. Göthilda skriver till systemn Signhild:



Göthilda von Sydow, f. Rappe.  
Clas von Sydows bildsamling.

Ja kära Signhild nu har Herren åter givit oss en sådan stor och präktig pojke. Ack vi ha mycket att tacka för! Allt gick lyckligt och väl. Något drygare och svårare än de förra gångerna, tyckte jag allt att det var nu, men så var han också större än de andra varit, han vägde fulla 12 pund. Efter vårt sätt att tala och tänka hade det allt varit roligare om han dröjt tills åtminstone de första helgdagarna gått över, men Herren Gud såg och styrde på det allra bästa sättet. Den lille döptes dagen före nyårsafton och erhöll namnen Carl Wilhelm, kommer troligtvis att kallas det första. Ludvig bar honom själv ... Jag önskar du kunde se min lille gosse hur fet, fast och rar han är, snäll och god är han, han börjar att skratta litet ibland nu. Gossarna äro förtjusta i honom.

I ett brev till Greta Rappe (20/9 1925) berättar Wilhelm: »Pappa menade att jag skulle kallas Carl, men det namn jag fått efter morfar segrade. Alla mina föregående syskon hade fått bibliska namn och släkt och vänner gissade att jag skulle heta Tomas David emedan jag var född på Tomasmässa den 21 december 1878, men en dansk tant hade så ivrigt talat för att Pappa skulle ge historiska namn i stället för bibliska, så att han gav vika och jag blev den förste som njöt fördelen av de förändrade namnprinciperna.» Som vuxen tecknade han själv sitt namn »C. W. v. Sydow.»



Sin barndom har von Sydow skildrat i serien *Hågkomster och livsintryck av svenska män och kvinnor*, då han själv var i 30-årsåldern. Hans äldre syster Mathilda hade sett igenom manuskriptet och lämnat kompletterande uppgifter:

Ofta fick jag följa min far ut i markerna. Jag minns särskilt hur han tyckte om att visa oss djurlivet. Då gingo vi ut tidiga söndagsmorgnar för att se på rådjuren, där han visste att de höllo till, för att höra orren spela eller för att se på tranorna. Gården hette tydligen inte för ro skull Tranhult. Jag minns tranornas vackra trumpetstötar över gården (a.a. s. 120).

Lantbruksskolans elever åt vid familjens bord liksom de hantverkare som vistades på gården längre eller kortare tid som skomakare, skräddare och sadelmakare. Modern och hennes pigor spann och vävde för husets behov och svarade också för den omfattande ystningen. Om kosthållet berättar von Sydow:

Gröt eller korngrynsvälling var jämte sill och potatis den vanliga frukostmaten. Gröten äts oftast direkt ur det gemensamma grötfatet och bestod mest av rågmjölgröt. Ofta kryddad med kum min, men havregröten började göra sig mer och mer gällande på rågmjölgrötens bekostnad. Vi blevo tillhållna att äta bröd till, för att havregröten skulle bli tillräckligt tuggad ... På kvällarna var ölost det vanliga, men gärna tillsammans med bastantare mat för de äldres räkning. Smör sparades på. Men vi fingo det och betraktade det som en läckerhet. I stället för smör använde vi ofta svinflott, rört salt och peppar, s.k. smult, och när vi barn mellan måltiderna skaffade oss en extra brödbit, bredde vi salt på brödet. Ost fingo vi desto mera, och vi barn brukade få var sin ost till våra julhögar (a.a. s.117).

Bondemoralens sparsamhetsregler präglade hemmets hushållning. Barren tilläts inte att »tvesula» (lägga dubbelt sovel på smörgåsen) och måste äta upp vad de fått på tallriken, även om t.ex. soppan på bondböner var kärv i smaken och de grova bönskalen besvärliga att tugga. Det gällde att inte vara pjåskig. »Fingo vi stekt strömming, skulle den inte benas alls, utan även ryggbenet fingo vi tugga i oss» (a.a.s. 118).

Wilhelm och hans syskon hade nästan full frihet att umgås med vem de ville, bara de passade måltiderna. Deras lekkamrater var ryktarens pojkar Aron och Fritiof men också barnen i Backastugan av vilka en var halvidiot.

Tjänstefolket var präglad av allsköns folketro. Gamla Lisa som hjälpte både Wilhelm och hans nio syskon till världen »luggade med hjälp av

en bordskniv så grundligt som möjligt bort 'hedningahåret', det korta hår som man föddes med och som fälldes för att lämna plats åt stabilare hår. Det skulle bort innan man kristnades» (a. a. s. 108).

Också när von Sydow i postmännens jultidning *Julpost* berättar om sin barndoms jular är det förhållandena på Tranhult han beskriver. Han uppehåller sig vid julslakten och julbaket, ljusstöpningen och stataränkan Lisas oförlikneliga julöl. Till barnens julaftonsbestyr hörde att gå runt till alla sju torpen och bjuda till julaftonskaffe. Klockan 12 kom alla karlarna in som huggit julveden. På det långa köksbordet stod nio julhögar för fyra drängar och fem pigor. Underst i varje hög låg en stor kaka av grovt limpröd, på den ett halvsiktat bröd med kryddor i, därpå ett finsiktat kakbröd och ovanpå det ett avlångt blankt brunt vörtbröd. Framför varje julhög stod ett S-format vetebröd, fyra decimeter långt samt ett långt talgljus. Sedan bordsbönen lästs började man doppa brödsnivorna i den stor gryta som det kokts bringa och korv i. Från de flesta bondhem skilde sig Tranhult dock genom att man hade julgran och ännu ovanligare var julkrubban, som morfadern fått av en tysk fröken som vistats hos Emilie Petersén, »Mormor på Herrestad» (von Sydow 1929a).

Mycket av den folktro och folksed som von Sydow senare i livet skulle behandla vetenskapligt var inte »Lesefrüchte» utan självupplevt, berättar han i hågkomsterna:

Att draga spotten fram och tillbaka mellan framtänderna var mycket syndigt, ty det vara att kärna smör åt den onde. Och ännu värre synd var att kasta en brödbit på marken. Att gå baklänges var att draga far och mor till helvetet. Att vissla var att locka på den onde. ... Näcken trodde man på och varnade för. När vi barn badade, brukade vi efter badet alltid skynda oss att få mössan på och därefter spotta i vattnet och säga ett mindre vackert ord (a.a. s. 124 f.).

Om sin barndom berättar Wilhelm för Greta Rappe (24/9 1925):

Pappa var en ganska sträng man, men i grunden mycket god. På kvällarna tog han gärna oss barn på knäet och berättade bibliska berättelser för oss. Det tyckte vi alltid var roligt. Ibland berättade han också en del berättelser ur en bok »Livet i Elsa's», som han tyckte mycket om, eller om Gustav Vasa i Dalarna och andra historiska ämnen. Bland de första böcker han lät mig läsa var Starbäcks berättelser ur svenska historien.

Några leksaker hade vi knappast utom de vi gjorde själva och det var visselpipor och bollar på våren och lagårdar med grankottar som kor. Den första kniv jag fick var gjord av en bit av en lie som försågs med ett grovt skaft. Sen fick jag en kniv som hade

köpts på Ljungby marknad. När pappa kom från marknaden hade han alltid någon marknadsgåva med sig. En sådan marknadsgåva som jag fick när jag var omkring 4 år gammal var Fänrik Ståls sägner, som jag var mycket förtjust i. Jag minns ännu hur jag hade krupit under matsalsbordet och låg på ryggen och läste den.

Barnen fick sin första undervisning av en lärarinna i hemmet. Wilhelm uppger i barndomsminnena att han kunde läsa någorlunda rent redan vid fyra års ålder. Han läste om Ragnar Lodbrok i Folkskolans läsebok, folksagor utgivna av Asbjørnsen och Moe, bröderna Grimms sagor och H. C. Andersens både på danska och i svensk översättning. Han läste också de fornnordiska sagorna om Sigurd Fafnesbane och Völsungarna. Av historisk litteratur läste han Fryxell och Starbäck. »Wärend och wirdarne fanns på min fars bokhylla, men han ville inte att jag skulle läsa den, emedan den bl.a. handlade om skogsmännens våldsdåd o.d., och sådant ville han undanhålla oss. Jag läste den emellertid i smyg och med stort intresse, ett intresse som heller aldrig har släppt mig» ( a.a. s. 126.).

Morfadern, baron Rappe, stod i nära förbindelse med sådana andens män som Peter Fjellstedt, Per Nyman och Peter Wieselgren. Också fadern hade alltsedan ungdomen varit religiöst inställd, berättar von Sydow:

Han respekterade varje ärlig religiositet utan hänsyn till kyrkosamfund, och han böjde sig inte obetingat för någon annan auktoritet än bibeln. På en resa i Skottland hade han blivit starkt påverkad av den skotska frikyrkan, och han var mycket intresserad av skotsk kyrkohistoria. En dansk vän hade gjort honom bekant med grundtvigianismen, som han också fick livligt intresse för, och han hade flera böcker av Grundtvig. Likaså hade han stor beundran för Søren Kirkegaard, vars skrifter han också ägde och läste ... Han såg i allt som skedde i vardagslivet och i historien Guds styrande hand, och detta var snarast det centrala i hans religion, som alltigenom bar en manlig, något gammaltestamentlig prägel. Då religiösa synpunkter kommo på tal – och det hände ofta – skedde det alltid utan all sentimentalitet (a.a. s. 112).

von Sydow tillägger: »Jag har gått andra vägar och fått i många stycken andra synpunkter på saker och ting.» Men han lyfter samtidigt fram det goda föredöme fadern varit ifråga om »flärdlöshet, sann och vidsynt människokärlek, fast övertygelsetrohet, helgjutenhet och klara linjer» (a. a. s. 115). Man bör inte heller glömma det storverk han gjorde som nyodlare på Tranhult. I ett brev till P. G. Vejde (30/9 1919), som skildrat Tranhult i sin bok om herrgårdar i Kronobergs län, skriver sonen Daniel von Sydow:

När min far lämnade gården fanns endast en byggnad – drängstuga med brygghus och bod – som möjligen uppförts av [länsman] Blomgren. Alla andra då befintliga byggnader på gården – corps de logis, inspektorsbyggnad med mejeri, ladugård, stall, magasin, logar m.m. – hade uppförts av min far. Jag var själv som 10-årig gosse [1879] med om att köra Blomgrens nedrivna manbyggnad till Sunnanå, där timret användes till att uppföra lägenheten Carlsro, i vilken majoren C. F. Bergh skulle bo sedan han överlätit gården till sin son.

## På Tagel

År 1886, när Wilhelm bara var sju år gammal, gjorde fadern konkurs och efter exekutiv auktion den 1 juni måste han gå från gård och grund. von Sydows tre år äldre kusin Adelheid berättar: »I början av 1886 blev det konkurs hos min moster Göthilda och hennes man Ludwig von Sydow på Tranhult. Hela familjen stod på bar backe. Rubb och stubb gick på auktion. Moster Göthilda – den ärliga själen – lade fram sina små smycken, som väl ej var många, och även sina vigselringar. 'Nej, fru von



Tagels herrgård. Akvarell av August Quennerstedt den 19 juli 1871. Tagels gårdsarkiv.



Tagels herrgård i våra dagar. Foto: Anders Blomstrand.

Sydow', sade häradshövdingen som hade saken om hand, 'dem tar vi inte med.'» I februari detta år kom moster Signhild, änka efter den tyske majoren Wilhelm von Schmitterlöw i Greifswald, och hämtade Wilhelm och hans yngre bror Ludvig till Tagel (Helén 1977:132). »Här började sålunda en ny period i mitt liv», skriver von Sydow i sina barndomsminnen (a.a. s. 133).

Gården Tagel ligger i Mistelås socken vid vattendelaren på småländska höglandet. Den har en historia som går tillbaka till 1300-talet (Vejde 1929:311 f.). Wilhelm Rappe var den förste av gårdens ägare som var barnfödd på Tagel. Han byggde upp den nuvarande huvudbyggnaden 1840 på den källargrund som blivit kvar efter det förra husets brand 1816. Hans insats som nydanare, jordbrukare och vägbyggare är sammanvävd med den småländska väckelse, som är förknippad med Emelie Petersen. Cirka 300 bevarade brev från henne till Wilhelm Rappe i Tagels gårdsarkiv vittnar om den nära kontakten dem emellan. Fram till hennes egen död 1859 bistod Rappe henne i förvaltningen av gods, gård och den vid-



Wilhelm Rappe.  
Foto i Tagels gårdsarkiv.

sträckta kärleksverksamhet hon organiserat. I ett brev den 4 januari 1839 skriver Emelie, att Wilhelm Rappe »är kraftig i utbredandet av Guds rike, nykterhetssaken och missionsverket». Wilhelm Rappes verksamhet medförde både ett etiskt uppvaknande och en allmän, varaktig upp-ryckning av bygden. Adelheid berättar:

Wilhelm och Mathilda voro i många fall kontraster, men de kompletterade varandra och förstodo varandra. Wilhelm var det lugna, stabila och trygga i livet för Mathilda. Hon var den livliga, verksamma anden i hemmet, den som älskade förfinade umgängesformer och en lätt och spirituellt konversation även i vardagslag (von Schmitterlöw 1950:54).

När bröderna von Sydow kom till Tagel var deras mormor redan död och 1888 dog morfadern. »Två av de yngre gossarna, Wilhelm och Ludvig, hämtades vid förlusten av Tranhult genast till morföräldrahemmet och fick stanna på Tagel i omkring två och ett halvt år. Mathilda och Emanuel kom något senare och även Gustaf, den yngste, som då kallades 'Gulle'. Han hade ännu inte fyllt ett år» (Helén 1977:132).



Mathilda Rappe,  
f. von Schmitterlöw.  
Foto i Tagels gårdsarkiv.

### Kusinen Adelheid berättar livfullt om lekarna på Tagel:

Syskonen hade hemma på Tranhult lekt ett slags Europa-lek, som genast fortsattes på Tagel. Wilhelm var alltså kejsar Wilhelm av Tyskland, Emanuel var kung Viktor Emanuel av Italien. Matilda som också var döpt till Anna var drottning Anna av England, Ludvig följdriktigt kung Ludvig av Frankrike. Det föll ingen in att Gustafkunde varit svensk kung. Han var för liten för att begripa några slags lekar.

Men nu kom jag till. Vad kunde jag bli? På den tiden hade jag inte reda på kejsar Otto I:s gemål, kejsarinnan Adelheid. Vad var att göra? Jag sade resolut till Wilhelm att om någon skulle rå om Tyskland skulle det vara jag. Han fick nöja sig med Ryssland. Det var han belåten med, Ryssland var ju så mycket större.

Så grundade vi våra riken på planerna i parken, gjorde soldater av smala stickor, som färglades och stacks ner i marken och bildade arméer (Helén 1977:132 f.).

Läsningen av Topelius, Ingemanns riddarromaner och Walter Scotts Ivanhoe länkade lekarna i annan riktning. Nu uppförde man tornerspel med sköldar och långa lansar eller erövring av främmande länder.

Wilhelm var än biskop, än riddare. Som biskop förrättade han kröningar, sjöng Ave Maria, blev helgon, diktade legender ... Som riddare skroderade han på tornerspelen före nappatagen, skröt med krigiska bragder och jaktäventyr, stupade ock emellanåt

i något härnadståg, för det mesta i egenskap av fanbärare. Hans sköldemärke var ett kors över ett par vingor och släktnamnet lydde också i konstig anslutning härtill *Fly-  
elkors* (Helén 1977:137).

Sedan gossarna kommit in i Växjö skola, avstannade lekarna under terminerna, men fortsatte åter vid nästa jul- eller sommarlov, berättar Adelheid.

Det aristokratiska draget hos von Sydow kan ha utvecklats på Tagel, där han inte längre hade samma kontakt med allmogekulturen som i Tranhult. Han fortsätter här att läsa isländska sagor men blir även bekant med Eva Wigströms böcker om skånsk folkdiktning.

## Gymnasist i Växjö

Efter konkursen i Tranhult 1886 flyttade föräldrarna Göthilda och Ludwig med de yngsta barnen till Bergön Norregård i Stenbrohult, men tre år senare till Växjö, där de var bosatta på olika adresser. Så småningom kommer även Wilhelm med dit. Sommaren 1886 skriver Göthilda till Signhild, att »det är ledsamt att Wilhelms ögon ej äro riktigt bra. Han har fått droppar att drypa i dem om aftnarna. Ännu har han ej läst några läxor vid ljus, utan har han hunnit med dem innan det blir mörkt.» I ett odaterat brev skriver Göthilda att Wilhelm skulle börja att examineras – uppenbarligen för inträde i läroverket. »Han sitter nu och läser på sin katekes, han har som väl är varit frisk sedan han kom in.» I oktober 1888 heter det: »I fredags började Wilhelm att gå i skolan igen, men han fortfar att taga in järnpiller.» I ett odaterat brev heter det att »Wilhelm lyckligen gått igenom sin examen och kommit upp i 2. kl. Hade han ej kommit upp där, hade han ej fått komma alls i skolan, ty första kl. var överfull.»

Efter flytten till Växjö var Göthilda inte riktigt kry, av släktbrevet att döma. De många förlossningarna hade uppenbarligen tagit på hennes krafter. Ludvig bistod henne efter förmåga och sina sista dagar fick hon tillbringa i barndomshemmet Tagel där hon dog i lungsot den 4 juli 1892. Wilhelm var då endast fjorton år gammal.

I läroverket i Växjö ökade Wilhelms barndomsintresse för djur och växter. Större delen av sin fritid använde han för att botanisera och läsa naturvetenskaplig litteratur. Julen 1892 skriver han till mostern Signhild





Wilhelm von Sydows gymnasieklass i Växjö. Han själv stående längst till höger. Max von Sydows bildsamling.

på Tagel, att han hade 1 000 växter. Han tackar också för eter och provrör som han fått »för en snygg insektsamling». Det naturvetenskapliga intresset skulle senare sätta spår i von Sydows vetenskapliga gärning, där han skapade begrepp som härrörde från den naturvetenskapliga systematiken. I ett par brev till Greta Rappe hösten 1925 berättar han om sin skoltid i Växjö:

Jag intresserade mig så gott som uteslutande för biologi ända till den sista klassen och kunde inte spela kort eller ägna mig åt mina kamraters nöjen, som var för mig alldeles ofattliga. Jag kom sålunda även där att vara bra mycket för mig själv. Sådant sätter märke hos en, och så har jag kommit att gå mina egna vägar och ofta känna mig om inte som utstött så åtminstone såsom omaka med mängden av människor. Så kommer ju därtill också min naturliga tystlåtenhet, ett arv från min mamma och min morfar ...

De första åren gick det ganska klen. Varje vår hade jag underbetyg i ett par ämnen, måste läsa under sommaren och examineras för att bli flyttad. Men så kom jag i fjärde klassen, där jag hade underbetyg i kristendom, svenska, tyska och räkning, och då lönade det sig inte att läsa upp sig under sommaren. Jag måste till min stora sorg sitta kvar ett år, men det gjorde gott. Jag hade gått och varit klen och bleksiktig, varit alltför



Adelheid  
von Schmitterlöw 1896.  
Foto: Linna Jonn.  
Marianne Skårman  
bildsamling.

ofta hemma från skolan och tydligen inte orkat följa med, ty lat var jag inte. Jag fick gå hela sommaren på Tagel och tog mig då för att l sa alla tyska sagoböcker jag där kom över. Det gick bra och jag fick vana att l sa tyskan och fick sålunda ett rikt ordförråd. Det har säkert varit bra för mina senare sagostudier också. Emellertid hade jag bra betyg när jag sedan flyttade till 5:te klassen. Jag redde mig därefter rätt bra och hade god hälsa. Dock hade jag även sedan ibland underbetyg som jag måste l sa upp. Det var särskilt latinet som jag var något efter i. Mitt spr ksinne var under hela min skoltid efterblivet. I stället ägnade jag hela mitt intresse åt biologi ... Det sista året hade jag emellertid börjat få humanistiska intressen. Det var mest genom inflytande av en kamrat som var mer ovanligt begåvad och mycket före alla kamraterna i utveckling. Han intresserade mig för litteratur och filosofi och gick och resonerade med mig om en hel del djupare frågor som jag förut aldrig tänkt på. Så kom jag att helt svänga om.

Kusinen Adelheid von Schmitterlöw berättar i sin självbiografi att hon och Wilhelm kom varandra mycket nära och kände samma behov att revoltera emot den äldre generationens religiositet:

Wilhelm var nu en lång och valpaktig gymnasist, som i skolan åtnjöt högt anseende f r sitt oerhörda vetande inom naturkunnigheten. Han gick gärna f r sig själv, tystlåten och begrundande och benämndes därför av kamraterna »professorn».

Vid denna tid hade han ett yvigt hår, som stod rätt upp och en svärmisk ynglingablick i sina ögon. Under de sista åren i skolan kastade han oväntat sitt intresse från naturvetenskap över på filosofi, etik och religionshistoria och råkade härigenom, liksom jag, i opposition mot familjetraditionen. En gång – han var då sedan ett par år student – råkade han fälla yttrandet »bättre vore att bränna bibeln än tvingas tro på varje ord i den». Efter den satsen ansågs han nästan förtappad.

Det var den gamla, alltid nya företeelsen, som här återupprepades – den yngre generationens kamp om samvetsfrihet. En kamp, som måste föras, om ej stillastående skall bli högsta dygd, men som alltid är smärtsam. Den kan vara lättare eller svårare allt efter den värme och lidelsefullhet, varmed åsikterna på ömse håll omfattas, och – den är kanske icke minst smärtsam just för den äldre generationen.

Wilhelm och jag lugnade och hjälpte varandra ömsesidigt. För hans långa ben var den fyra mila vägen från Växjö eller den hälften så långa från Kronobergshed, där han fullgjorde sin värnplikt, ej för påkostande att marschera, då Tagelslängtan kom på. Alltid hade han böcker i fickan och de, som särskilt upptagit honom, skulle även jag läsa. Så kom många nya tankar till mig särskilt inom religion och filosofi (Helén 1977: 164 f.).

Adelheid var otvivelaktigt den som stod Wilhelm närmast under denna tid. Hon undertecknar själv sina brev till honom med »Din syster Adelheid». Själv skriver Wilhelm i ett brev till Greta Rappe (29/9 1925): »Det finns ingen manlig vän som är för mig vad Adelheid är.»

År 1897 blev Wilhelm student i Växjö. Studentbetyget var inte lysande med ett undantag, i »naturalhistoria» fick han A.

## Lärare i Lunnevad

Wilhelm von Sydow lämnade läroverket i Växjö utan uppgift om vad han tänkte ägna sig åt. För Greta Rappe berättar han (30/9 1925):

På sommaren efter studentexamen kom jag ut som informator i en prästgård i Västbo. Där var tämligen primitiva förhållanden och jag var ju alldeles ovan att vara ute på egen hand bland främmande människor ... I prästgården höll jag mig till mina elever eller satt och läste. Jag hade tre pojkar att läsa med.

Pappa ville att jag det första året skulle söka mig plats någonstades, och jag annonserade efter en informatorsplats. Bland svaren var en förfrågan från Herman Odhner på Lunnevads folkhögskola om jag ville komma dit som lärare. Jag skulle undervisa i svenska, räkning och gymnastik. Just gymnastik hade jag alltid tyckt var odrägligt i skolan, ty jag kunde inte göra konster och man fick aldrig veta varför man skulle göra de olika rörelserna. Jag ville emellertid ha platsen och jag fick ett intyg från gymnastikläraren att jag visat mig bra i instruktionsövningarna och att jag därför kunde

vara lämplig som biträdande gymnastiklärare. Han var nämligen övertygad att där måste vara någon ordinarie också. Jag fick också en del litteratur av honom. Platsen fick jag, och sålunda kom jag in i folkhögskolan för första gången. Jag visste inte vad en folkhögskola var, och jag kände mig ganska enkel på resan dit. Min Lunnevadsvistelse grundade min kärlek till folkhögskolan och betydde oerhört mycket för min utveckling. Bland annat läste jag Viktor Rydbergs skrifter där för första gången. Men konstig var jag i mycket. Särskilt hade jag en fasa för alla fester och större tillställningar. Jag kände mig blyg, bortkommen och gick och lade mig till sängs. I vardagslag gick dock allt bra. Eleverna kom jag väl överens med och jag skötte gymnastiken till så stor belåtenhet att jag måste hålla tre offentliga uppvisningar.

Strax före jul 1897 skriver Wilhelm till sin moster Signhild:

Moster vet nog redan genom Adelheid, att jag trivs utmärkt och att allt går bra. Jag tycker om eleverna, och jag tror, att de tycka om mig. Odhners är en riktig praktfamilj, i vilken var och en måste bli förtjust. Kandidat Vifell är också en synnerligen trevlig karl, som jag dagligen spelar bräde med. Jag tror, att Odhners är nöjd med mig som gymnastiklärare, ty han säger att gymnastiken går ovanligt bra, och här på Lunnevad har de haft duktiga gymnastiklärare. Det är t.o.m. meningen att vi skall ha en uppvisning redan nu före jul, något som ej förr har inträffat. Jag är förtjust i allt ihop och det kan allt hända att jag blir folkhögskollärare en gång.

När Wilhelm von Sydow hösten 1907 tackade ja till att bli biträdande lärare vid Lunnevads folkhögskola under fem vintermånader 1907–1908 var det främst lönen 400 kr jämte fri bostad, som lockade honom, men också lusten att pröva något alldeles nytt. Han skulle biträda med undervisningen i svenska och räkning, men dessutom ha hand om gymnastiken.

»Det blev snart kläm i gymnastiken, och eleverna och jag blev de bästa vänner. Odhner var så belåten, att han fick mig till att hålla tre gymnastikuppvisningar under kursens lopp», berättar von Sydow. Dans hade ej tidigare fått förekomma på skolan och Wilhelm hade aldrig lärt sig att dansa under sin skoltid. Men som gymnastiklärare tyckte han att eleverna gärna kunde få lära sig dansa också. »Med hjälp av elever som förut kunde konsten, lärde jag även de övriga att dansa. Detta kunde ju ej ske på gymnastiktimmarna utan på lediga aftnar, men då dansade vi oss genomvåta och ofta avslöts dansen med att jag tog ett bad ute i snön, varvid ett par elever hjälpte mig att gnida mig med snö, vilket de fann mycket lustigt» (von Sydow 1940). Wilhelm höll sig alltså i god fysisk trimm, men ett brev till systemen Mathilda (13/3 1898) visar att han även

var i god mental balans: »Jag har ett lugnt sätt, blir ej otålig eller otidig. Jag har självtillit.»

Sommaren 1898 och hösten 1899 gjorde Wilhelm i förtid sin värnplikt. För Greta Rappe berättar han (30/9 1925): »Då använde jag alla lediga stunder att läsa filosofiska skrifter. Marcus Aurelius självbetraktelser hade jag en liten tysk upplaga av och den läste jag om flera gånger. Alltid hade jag några blad av den sonderlästa boken i fickan och tog upp den och läste när det kommenderades vila.»

## Student i Lund

Hösten 1898 var Wilhelm von Sydow rustad att börja akademiska studier. För sin moster Signhild på Tagel berättar han (17/9) att professor Quennerstedt mötte honom på stationen i Lund. August Quennerstedt (1837–1926), vid denna tid rektor för Lunds universitet, var välbekant för Wilhelm eftersom både han och hans hustru tillhörde umgänget på Tagel, en miljö som han kärleksfullt skildrat med sitt ritstift. Han var så nära förknippad med husets folk att han kallades morbror fast sådan släktskap inte fanns.

På söndagen efter ankomsten till Lund var han med tant Lilly i Allhelgonakyrkan och på eftermiddagen i Botaniska trädgården »som jag blev mycket förtjust i». På måndagen köpte Lilly Quennerstedt en ny mössa till honom och så följde besök hos flera Lundafamiljer. Fredagen den 16 september hade han – sedan han fått sig tillsänt studentbetyg och prästbevis – blivit inskriven vid universitetet och den 19 september i Smålands nation.

Makarna Quennerstedt och deras lilla dotter Blenda bodde i Kråke-lyckan, dvs. nuvarande Ribbingska sjukhusparken. Trädgården var utformad som ett småländskt landskap. Stora mängder mager jord, torv, sten, träd och örter hade fraktats från Kvenneberga till Lund. En förteckning uppgjord av August Quennerstedt upptar inte mindre än 206 arter (Gertz u.å.). Den år 1875 uppförda villan, ritad av Helgo Zetterwall, hade en påkostad inredning, men inga bekvämligheter. Vatten togs från en brunn på gården. Telefon installerades aldrig och el först när det blev ont om fotogen under första världskriget.

Wilhelm var som ett barn i huset och Lilly Quennerstedt nämner ho-



Kråkelyckan, exteriör. Marianne Skärmans bildsamling.

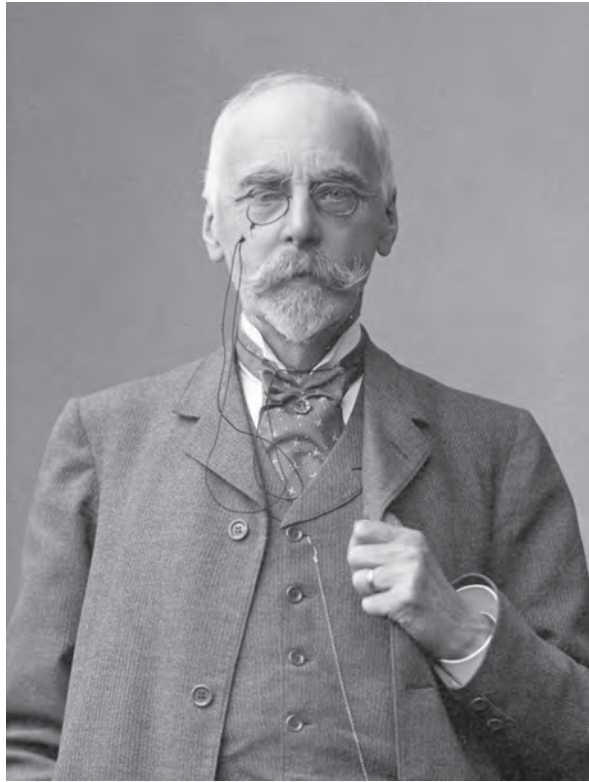
nom ofta i breven till väninnan Signhild på Tagel. För systemen Mathilda omtalar han (7/4 1899):

Jag har blivit amanuens på konstmuseum. E.o. amanuens förstås, för konstmuseet har inte råd att hålla sig med någon ordinarie. En e.o. amanuens har ingen lön bara meriter och titeln, men en ordinarie har visst ca 500 kr om året. Det är ju litet skillnad. Emellertid tituleras jag nu allmänt amanuens i stället för den orättmätiga kandidat titeln. Det är mycket finare att kallas amanuens än kandidat.

Mitt arbete består i att hjälpa docent Wrangel att ta fram de planscher som behövs för föreläsningarna och sen ta bort dem igen och ställa i ordning. Det tar inte just nå'n tid bort för mig men ger mig tillfälle att lära rätt mycket gott.

I maj 1899 hade Wilhelm – eftersom professor Wrangel var bortrest – fått förtroendet att själv anordna en utställning på universitetets konstmuseum. I november anordnades en ny konstutställning som familjen Quennerstedt besökt »både offentligt och enskilt, då Wilhelm släppt in oss», skriver Lilly.

Den 12 april 1899 hade Wilhelm tenderat i filosofi. Hösten 1900 ordnade han sina växter och hjälpte morbror August att plantera vilda blom-



August Quennerstedt.  
Foto: Lina Jonn.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

mor på ängen i Kråkelyckan. Lilly tillägger: »Att Wilhelm stannar här över julen är nog bäst, han kommer då ej från sin läsning.»

Quennerstedts hade flera pigor, men med Wilhelms tvätt befattade de sig inte. Den skickade han till sin moster Signhild på Tagel. I brev efter brev förtecknar han vad han sände till henne. På många sätt kom Signhild att ersätta hans bortgångna mor Göthilda och breven från henne vittnar om en innerlig kärlek, låt vara varvad med välmenande förmaningar. Mostrarna kunde inte förstå att Wilhelm, trots att han hade allt fritt, hade så stora skulder. De bevarade bokräkningarna utgör dock främsta förklaringen och Signhild frågar inte utan skäl om alla böckerna var nödvändiga att själv äga. En hjälp utgorde dock det Ekelundska stipendiet som morbror August tilldelade honom utan ansökan, meddelar han systemen Mathilda (17/12 1898).

August Quennerstedt var livligt intresserad av Karl XII och det präglade miljön på Kråkelyckan. Hösten 1899 beskriver Lilly Quennerstedt för Signhild 30 novemberfirandet i vilket Wilhelm deltog:



Salongen på Kråkelyckan. Marianne Skårmans bildsamling.



Matsalen på Kråkelyckan. Marianne Skårmans bildsamling.





Lilly Quennerstedt.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

Den stora Cederströmska tavlan tog sig förträffligt ut framför mellersta salongsfönstret, belyst av alla ljusen från kronan. Augusts föredrag handlade om Karl XII i Lund, och åhörarna yttrade att det var roligt höra någon som själv hade känt Karl XII! Vi började med sittande supé och gästerna voro Biskopens, Tegnér's, Wulff's, Ribbing's, Löwegren's, doc. Wrangel och professor Hammarsten samt bibliotekarie Annerstedt från Uppsala.

Från Katrinebergs folkhögskola skriver von Sydow i december 1902 till Quennerstedts: »Vad det hade varit roligt få vara på Kråkelyckan på Karl XII dagen! Vi firade dagen här så gott vi kunde, men vi kunde ju inte så värst bra, jämfört vad vi på Kråkelyckan kunde. Vi älska och beundra emellertid Karl XII allesammans och det är ju alltid något.»

Påskens 1903 firade familjen Quennerstedt med att äta ägg tillsammans med Wilhelm. När Lilly samma år firade sin födelsedag med trädgårdsfest under körsbärsträden var det Wilhelm som klätt hennes stol med ängsblommor. Följande dag for han till Danmark, »där han som bäst studerar folkhögskolorna», skriver Lilly.

Man kunde tro att August Quennerstedt och Wilhelm von Sydow hade mycket gemensamt i naturalhistorien. Men det förefaller som om de hade svårt att tala med varandra åtminstone om andra ting. Att reso-

nera ekonomi med morbror August var uteslutet »i synnerhet som han ej gjort en enda fråga rörande min ekonomi». I ett brev till Signhild klagar Wilhelm över att han var »så otäckt finkänslig», men får till svar att om folk vore på rätta sättet finkänsliga skulle mycket tråkigt kunna undvikas. Den 3 juni säger sig Wilhelm vara beredd att anta en folkhögskoleplats i Ronneby. »Jag vet visserligen att jag förlorar mycket på att lämna Lund. Men jag vinner i frihet.»

Wilhelm trodde att han ådragit sig reumatism under exercisen. En läkare ansåg dock att en så starkt utbildad reumatism var ovanlig för så unga män och menade att »den måste bestämt bero på att kandidaten bor i fuktigt rum». Wilhelm berör situationen i flera släktbrev och i klartext i ett brev sommaren 1901 till Enoch Ingers:

Vore min ekonomi bra, är det ju klart att jag återvände till Lund, men här kommer likväl ett aber. Kommer jag tillbaka till Lund, måste jag ju bo hos Q-ts. Det är ju särdeles utmärkt på många sätt. Fri bostad och vivre och ett hem äro ju lysande förmåner och ett tack värt, men mitt rum är fuktigt med mögel under golvet och därför särdeles ohälsosamt. Min ohälsa under sista terminen, särskilt min myckna och svåra hosta, får helt och hållet skrivas på dess räkning. Skall jag våga vända tillbaka till det rummet? Häremot kan invändas att rummet kan förbättras, men det kommer ej att göras något vid den saken. Tant Lilly tar det som en personlig förolämpning om man nämner mögel. Och hon förnekar ivrigt dess existens, under det alla besökande förbluffas över den starka mögellukten. Ribbings vågar ej säga något, och för mig passar det sig ej.

I maj 1906 skriver Wilhelm till Quennerstedts:

Först vill jag då tacka Tant och Morbror för allt gott jag njutit på Kråkelyckan under de gångna åren. Jag känner mig stå i en så stor tacksamhetsskuld till Er, att jag aldrig skulle ens tillnärmelsevis kunna återgälda den. Den skulle vara mig tung att bära, om jag inte visste att vad gott Ni gett mig, har getts av gott hjärta och utan anspråk. Ja min Lundatid har varit en lycklig tid och det kändes så svårt att tänka på att den ligger bakom en som ett förflutet.

Kontakten med familjen Quennerstedt fortsatte dock. Wilhelm skulle senare gifta sig med en brorsdotter till August Quennerstedt. När professorkan Quennerstedt hösten 1936 avlidit strax före sin 90-årsdag skriver von Sydow till den irländske folkminnesforskaren Séamus Ó Duilearga: »Det kändes tomt efter henne och det gamla hemmet. Jag bodde ju där som barn i huset hela min studenttid, och ingen stod väl henne närmare än jag.»

Under åren i Lund gick Wilhelm intensivt upp i sina studier och drog sig till en början undan studentlivet. Efter hand fick han dock en ändrad inställning. I juni 1901 skriver han till sin moster Signhild:

Studentlivet har jag ej förut varit med i, men det anser jag vara en stor förlust. Jag har av blyghet, enstörighet och sparsamhet hållit mig undan, men framdeles kan jag det ej. En som i likhet med mig skall ha så mycket människor att handskas med i framtiden, måste vänja sig vid det i tid. Dessutom har jag börjat tagas i nationens tjänst och kan därför ej hålla mig undan.

Wilhelm tillhörde Smålands nation och hans uppgift i nationen var att bära fanan. Nationsprotokollet visar att han blev vice fanbärare hösten 1899 och var fanbärare de två följande åren. Lilly Quennerstedt skriver till Signhild den 4 april 1902 om denna hans roll:

På måndagen kom biskop och biskopinnan Lindström till Lund för att överlämna den nyreparerade fanan till Smålands nation; detta skedde vid middagstiden på Akademiska föreningen med ett lämpligt tal av biskopen, då Wilhelm bar fanan. Sedan på kvällen voro vi även med om en supé på »lilla salen» för Lindströms, där sång och tal omväxlade; bland annat föredrog Fredrik Hjelmqvist hedersledamöternas skål, vilken besvarades av August och till slut framträdde – Wilhelm ! Och talade för sångarna! – Därefter följde vi allesammans biskopens till hotellet, där serenad hölls. Sedan följde vi Leanders, och så Löwegrens, och slutligen blevo vi följda hem av nationen, alltjämt med den nya fanan som Wilhelm troget bar. Klockan var då 1 på natten. Dagen därpå åto vi en tidig lunch hos Leanders för Lindströms och följde dem så halv 4 till tåget, dit Wilhelm (som även varit hos Leanders) infann sig med fanan jämte smålänningar.

I ett brev till Enoch Ingers säger Wilhelm att han varit »särdeles dåraktig emedan jag hittills har deltagit så litet i kamratlivet. Nu vill jag emellertid vara med ... och ibland arbetar jag t.o.m. på ett nationsspex för hösten.» Under folkhögskoletiden sjöng han Gluntar ett par timmar om dagen. I brev till Anna Quennerstedt (3/2 1901) omtalar han att hans moster Signhild lovat att betala hans sånglektioner och i april berättar han för henne, att han tog sånglektioner, uppenbarligen för den kände student-sångledaren »Fader Berg».

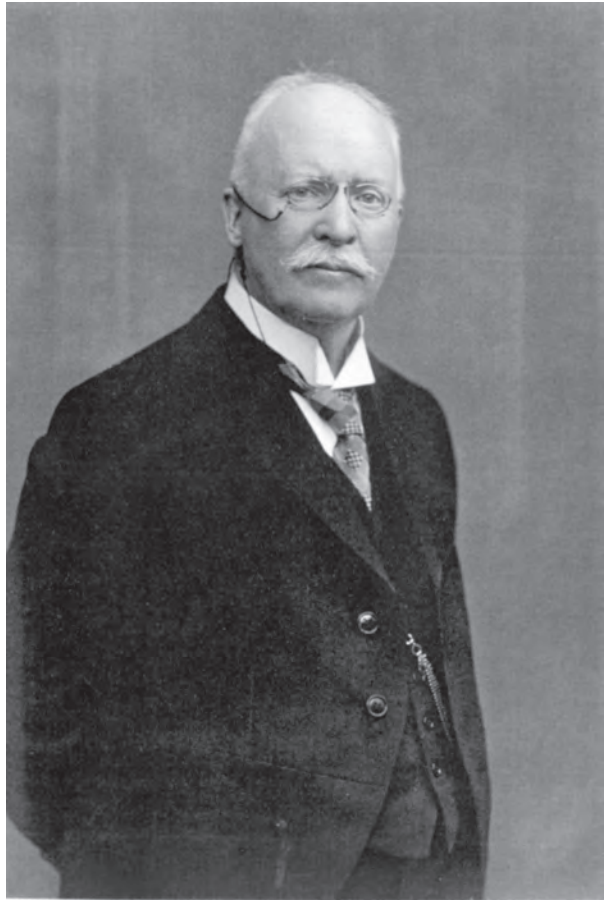
Hösten 1903 utsågs Wilhelm till senior i nationen, en funktion som han dock avsåg sig i början av 1904. För fästmön Anna Quennerstedt berättar han (11/10 1903) att »eliten av Smålands nations legitimistparti» haft en sexa på Åke Hans:



Adelheid von Schmiterlöws  
porträtt av Wilhelm  
von Sydow 1902.  
Tillhör Marianne Skårman.

Efter en kraftig supé sutto vi pratande och talande och skålande med renvin. Punsch är ju det vanliga vid dylika tillfällen men sen vi hade kommit underfund med att ingen av oss tyckte om punsch men alla tyckte om renvinet, så valde vi detta ehuru det ju hade blivit mycket billigare med punschen enär i så fall en halvbutelj hade förslagit för oss alla 7. Renvin åtgick 3 halv. Ingen av oss röker heller vilket är synnerligen angenämt.

År 1897 hade ett studentfolkdanslag bildats i Lund, vilket liksom det något äldre i Uppsala fick namnet Philochoros (*Philochoros 2005*). I Lund fick även kvinnliga medlemmar deltaga (Hellemarck 1983:7). Den 18/2 1902 skriver Wilhelm till Anna Quennerstedt: »Jag har nu valts in i Philochoros och varit där och dansat tre gånger. När jag en gång hade blivit invald på fru Nordströms förslag kunde jag ju ej neka. Dessutom kan jag minsann behöva lite roligt ibland.» Påsken 1902 skriver Wilhelm till sin moster Signhild på Tagel att han hade mycket trevligt i Philochoros. »Det är det billigaste och roligaste nöje jag vet. Jag har en schangtil Värendsdräkt som jag delvis fått och delvis lyckats byta mig till för böcker som jag fann mig ej längre behöva.» Hösten 1903 (11/10) skriver han till Anna Quennerstedt: »Philochoros ville härom dan välja mig till dansle-



Professor Evert Wrangel.  
Foto: Lunds  
universitetsbibliotek.

dare, men som jag lider av blygsamhet avsåde jag mig uppdraget och en odugligare än jag valdes.»

Wilhelm von Sydow läste litteraturhistoria för Evert Wrangel och blev fil. kand. den 31 januari 1901 med betyget Berömlig i detta ämne samt med betyget godkänd i astronomi. Den 3 februari samma år skriver han till Anna Quennerstedt: »Jag går på föreläsningar i geologi, estetik, filosofi och lite historia. Jag ämnar komplettera min examen med geologi den här terminen.» Redan år 1900 hade han avlagt godkända prov i teoretisk och praktisk filosofi samt statskunskap med geografi.

Professor Wrangel hade 1898 tagit initiativet till bildandet av Lukassgillet i Lund, där konstnärer, konsthantverkare och estetiskt intresserade umgicks. Uppenbarligen var det han som föreslagit von Sydow till inval.

Också föreningen Smålands minne var en gemensam träffpunkt för von Sydow och Wrangel. Till Anna Quennerstedt skriver han (7/10 1905) att han var bedd till kaffe hos professor Wrangel för att avhandla programmet för verksamheten. Några dagar senare berättar han för henne om ett sammanträde på konstmuseet med Lukasgillet. Klockan 9 gick professor Wrangel och Wilhelm över till Akademiska Föreningen där Smålands minne hade sammanträde.

En yngling redogjorde för landsmålsstudierna, deras värde och betydelse och hur de borde bedrivas mest praktiskt. En annan redogjorde för de samlingar som föreningen hade av landsmålsstudier. Och så höll jag ett rätt långt föredrag om sagosamlingar och sagosamling, samt om det jag lyckats insamla i sommar. Professorn hann inte höra det till slut, men skräppte med det. Jag är förresten själv rätt nöjd med det.

Den 20/10 1906 höll Wilhelm åter ett föredrag i Smålands minne enligt ett brev till Anna samma dag. Den 25/10 1908 skriver han på nytt till henne: »I går kväll var jag på föreningen Smålands minne till kl. 12 på natten.»

## Folkhögskollärare i Ronneby och Katrineberg

I Lunnevad hade Wilhelm stiftat bekantskap med folkhögskolemiljön. Det var därför naturligt att han under åren i Lund ofta sökte sig ut till Hvilan i Tottap, där fil. dr Leonard Holmström grundat en av de första folkhögskolorna i Sverige, vilken senare leddes av hans svärson Enoch Ingers. Till Greta Rappe skriver von Sydow (21/9 1925):

För 25 år sedan var jag med på Ingers bröllop och två år tidigare på Vifells ute på Hvilan. Vifell hade jag lärt känna på Lunnevad vintern 1897–98, då jag för första gången var ute som folkhögskollärare. Och jag hade därvid också lärt känna hans fru, Ingeborg Holmström, som kom dit på besök såsom hans fästmö. Efter det Vifellska bröllopet hösten 1898 kom jag emellanåt ut till Hvilan, och då Vifell, som sommaren 1899 skulle vara lärare på sommarkursen, blev svårt sjuk i blindtarmsinflammation, blev jag hans vikarie. Malin Ingers träffade jag ju ofta och kom på det sättet med även på hennes bröllop. Hon är en sällsynt begåvad mänska, och jag sätter henne mycket högt. Är man i behov av ett gott råd, så kan hon stå en bi, är klok och god.

På Hvilan träffade von Sydow våren 1901 andreläraren i Ronneby Adolf Bohlin, som lockade honom att söka sig till Blekinge läns folkhögskola i Ronneby. August Quennerstedt varnade: »Ronneby är inte Hvilan», skrev han den 5 juni 1901. Som lärare i Ronneby äventyrade Wilhelm

både sin amanuensstjänst och det stipendium, som han årligen uppbar från Smålands nation, men framför allt sin planerade licentiatexamen. Den 27 juni skriver dock Quennerstedt att han låtit sina betänkligheter fara sedan han fått inblick i von Sydows dåliga affärer.

Wilhelm von Sydow tog alltså utmaningen att lämna Lund och bli folkhögskollärare. »Det var en arbetsam sommar för mig, men tillika en god rekreation. Ronneby brunn stod på den tiden i sitt flor, och jag skrev in mig som brunnsgäst. Tidigt på morgnarna innan skolarbetat började var jag nere i brunnshallen och sörplade järnvatten ur den gamla källan. Likaså tog jag gyttjebad mot den reumatism jag hade förvärvat i mitt något kalla och fuktiga studentrum, beläget i en källare.»

von Sydow levde spartanskt på »havregröt och mjölk och smörgås morgon middag och kväll. Medan jag åt ett mål, satte jag på en ny kastrull gröt för nästa mål. Och när den kom i kok, satte jag den i koklådan, så att den var färdig till nästa mål. Jag hade hela tiden god aptit och förvärvade stor skicklighet i att koka verkligen god gröt.»

I brev till Enoch Ingers i maj 1901 redogör von Sydow utförligt för sitt arbete i folkhögskolan. Han undervisade 15 timmar i veckan varav räkning 5 timmar, historia 4 timmar, geografi 2 timmar, naturkunnighet 2 timmar, välskrivning och bokhålleri tillsammans 2 timmar.

Sommaren 1902 tjänstgjorde Wilhelm von Sydow på folkhögskolan i Grimslöv enligt brev till Signhild och åren 1902–1903 på Hallands folkhögskola i Katrineberg. I ett brev till Anna Quennerstedt (3/11 1902) omtalar han att han var inackorderad hos rektor och fru Strandmark och hade det bra på alla sätt. Om kvällsavanorna skriver han:

Vi lärare sitta då alltid tillsammans med familjen och äter päron, och jag läser högt ur Gösta Berling. Detta är förstås efter kvällsmaten. Dessförinnan är jag alltid på mitt rum och läser. Min läsning utgöres dels av litteratur- och kulturhistoria, dels av skönlitteratur, dels av naturvetenskap och filosofi. Min undervisning består i 5 timmar gymnastik i veckan, 1 timme zoologi, 4 timmar rättskrivning, 2 timmar välskrivning och 6 timmar räkning, inalles 18 timmar i veckan. Någon förberedelse behövs i allmänhet ej, men så har jag skrivböcker att rätta och det tar ju några timmar.

Till sin moster Signhild skriver han i februari 1903 att han tillsammans med en kvinnlig kollega skulle uppföra Henrik Wranérs »Far står på lur» och öva en grupp folkdansare. För Anna Quennerstedt berättar han (1/3 1903) hur det hela avlöpte:

Jag var far. Min hustru var en fru Norberg som skötte sin sak utomordentligt som bondgumma. Min dotter var fröken Bratt sånglärarinnan och drängen Eilert som slutligen vinner min dotter var en elev. Vi hade våra roller omsorgsfullt utskrivna och inlärdade men när det kom till kritan improviserade vi om det hela till den vildaste grad så att stycket blev mycket längre. Alla voro hänfödda över pjäsen. Sen gjorde vi ringlekar och emellanåt utfördes folkdanser av en skara elever och flickor som jag hade inövat. Själv dansade jag med i dem alla. Även eleverna hade folkdräkter. Även folkdanserna slogo mycket an på publiken. Under en paus fick jag lov att solosjunga »Per Svinaherde» och »Jätten». Du ser jag gör framsteg i konster och färdigheter.

Elevunderlaget på Katrineberg sviktade varför von Sydow återvände till Ronneby, där han stannade i fyra år och även fungerade som rektor vid småskoleseminariet. Den 2 januari 1905 skriver han till sin danske vän H. F. Feilberg att han undervisar i skolan 5 à 6 timmar dagligen och dessutom har skrivböcker att rätta. Han hade inte fått den minsta tid till egna studier där. I maj 1906 rapporterar han till Quennerstedts:

Här är arbete fullt upp, trevligt arbete för resten. Jag har just kommit hem från skolan, där jag har läst Selma Lagerlöfs Herrgårdssågen för flickorna. Det är uppmuntrande att bli ombedd att fortsätta trots den redan överskridna tiden. Fastän de vanligen vill komma hem så fort som möjligt ha de bett om mer och mer och vi har hållit på långt över tiden. Jag har svenskundervisningen om hand både i folkhögskolan och seminariet.

Från Ronneby rapporterar von Sydow (22/8 1906): »Mitt sommararbete har varit rätt strängt, ty utom folkhögskolan som jag dagligen undervisar i, har jag haft undervisning i ett småskoleseminarium omkring 2 timmar om dagen. Dessutom har jag haft mycket hemarbete med rättande av uppsatser, rättskrivningsövningar o.d.»

Viss nytta av sitt arbete i folkhögskolan hade von Sydow dock för sin folkminnesforskning. I mars 1907 skriver han till Feilberg: »Tack vare elever här vid folkhögskolan har jag lyckats samla inte så litet folkloristiskt material här.»

Idén att engagera lärare och elever vid folkhögskolorna praktiserade von Sydow även vid en sommarkurs i Ronneby 1907 (Salomonsson 1988:62). I festskriften till Feilberg 1911 bidrog han med en liten samling sägner om maran och varulven, som upptecknats av elever vid Ronneby folkhögskola när han var lärare där (von Sydow 1911).

von Sydow trivdes bra med sitt arbete och sina kolleger på folkhög-



skolan men han kunde inte undgå att lägga märke till att eleverna for illa, då de varken kunde äta eller bo på folkhögskolan. Till Enoch Ingers rapporterar han den 25 mars 1908:

I början på april skall jag i härvarande lantmannaförening hålla ett föredrag om folkhögskolan som uppfostringsanstalt för lantungdomen. Det skall bli, hoppas jag, ett dråpslag mot idén att omskapa skolan efter Kærehavesystemet, men tillika ämnar jag på det fruktansvärdaste angripa dess läge här i Ronneby. Det är min bestämda erfarenhet att läget i stad gör mycket ont och omöjliggör en stor del av det goda inflytande som en folkhögskola kan utöva. Det blir en otäck strid av det, men det måste ske. Styrelsens ordförande blir ursinnig men det må han.

Inför hotet om avsked begärde von Sydow själv på stående fot entledigande. Ett par år senare kunde han dock glädja sig åt att folkhögskolan flyttades från Ronneby till Bräkne-Hoby.

En kort come back gjorde von Sydow i skolvärlden, då han sökte och fick tjänsten som biträdande föreståndare på Nääs. Folkhögskolerektorn Enoch Ingers visste att han tänkt sig en annan framtid men önskade honom lycka av allt hjärta. von Sydow sökte däremot inte föreståndartjänsten efter Rurik Holm, och han motiverar sitt ställningstagande för Selma Lagerlöfs goda vän Sophie Elkan i januari 1913:

Jag har längesedan funnit, att hur mycket jag trivs med och passar för ungdoms verksamhet, så passar jag *ej* för Nääs. Jag är för utpräglad aristokrat för att i längden ha mitt arbete väsentligen bland folkskollärare. Bönder trivs jag bra med, ty de är vad de är. En skara ungdom utan klassfärg trivs jag också bra med, ty där anges tonen av de bästa. Men folkskollärare vill inte vara det de är och blir aldrig vad de vill vara – jag menar folkskolläraren som typ och reserverar mig för de många undantag som lyckligtvis finnas – och i en samling folkskollärare anges tonen *icke* av de bästa utan av de som representerar typen på det mest utpräglade sätt. Jag skulle därför på Nääs alltid känna mig stå i ett motsatsförhållande till majoriteten.

Detta hindrade inte att von Sydow 1912 publicerade en uppsats om »Nääs som folkuniversitet» i *Tidskrift för svenska folkbildningsarbetet* 1.

Sommaren 1940 tillbringade von Sydow på Nääs som föreläsare och i den påkostade minnesskriften 1942 skrev han en artikel om »Ungdomslivet på Nääs ur folkminnesforskarens synpunkt». Han berör här de nya sederna på Nääs som han tolkar utifrån ungdomens psykologiska förutsättningar. Vistelsen på Nääs gav von Sydow anledning att fundera över Nääs framtid. Ett stort problem var att lokalerna endast utnyttjades

tre månader om året. I brev till riksdagsmannen Fredrik Ström sommaren 1942 lanserar von Sydow tanken att förvandla Nääs till ett nordiskt folkuniversitet. En sammanslagning av slöjdinstitutet och folkuniversitetet skulle vara till största gagn, menade han.

## Bibliotekarie, amanuens och notarie i Lund

Det var inte mindre än ett äventyr för von Sydow att lämna sin folkhögskolebana. I ett brev till Fredrik Ström (11/2 1939) berättar han hur han »efter att ha måst säga upp min plats som lärare vid Ronneby folkhögskola med familj och tomma händer kom till Lund, genom Wrangel fick en amanuensbefattning på konstmuseet och en vid historiska museet».

von Sydow, som fått en bostad i Åkarp, berättar i ett brev för Feilberg (15/2 1909) om sitt dagliga liv:

I Lund har jag mitt mesta arbete. Varje dag reser jag in på morgonen, är på universitetsbiblioteket från 10 till 12. Ännu går jag blott provmånad där men kommer att stanna där som tjänsteman för framtiden. Det är rätt roligt och mycket nyttigt att sålunda sätta sig in i böckernas ordning, något som ju är till betydande hjälp, då jag skall ordna egna samlingar ... Från biblioteket går jag till historiska museet som nu flyttat in i nya lokaler. Där är jag från 12 till 1, mest sysselsatt med att ordna stenåldersfynd. Mellan 1 och 2 är jag på konstmuseum, och 2 reser jag hem om jag hinner, eljest får jag vänta till kl. 3.

von Sydow hade alltså säkrat försörjningen för sig och sin familj, men i ett följande brev till Feilberg önskar han att han vore så ekonomiskt oberoende att han slapp plöttra bort sin tid på sådant som inte hörde till hans ämne. »Nu är jag ju tvungen att för något mer än 1 000 kr om året offra 4 timmar dagligen på arbete som är alldeles främmande för mina studier.»

För hustrun berättar von Sydow (8/9 1909), att befattningen som notarie i filosofiska fakulteten väntades bli ledig och att Wrangel då tänkte föreslå honom. Den 1 januari 1910 kunde han meddela att han blivit antagen till notarie, trots att han som medtävlare hade en docent med erkänd duglighet. »Sysslan blir nog rätt ansträngande åtminstone till en början, men jag får 1 000 kr om året för den och den är en ansedd plats.»

von Sydows stora problem var att få tid över för forskning. Till Moltke Moe skriver han (10/11 1910):



C. W. von Sydow som amanuens på universitetsbiblioteket i Lund. Marianne Skårmans bildsamling.

Sedan jag återkom från Norge har min ställning såtillvida ändrats här, som jag fått fast arvode vid biblioteket, men jag har också fått ta en timmes längre tjänstgöring där och ge ifrån mig en av mina andra platser, så att vinsten blev ej stor. Det plågar mig att jag skall behöva nedlägga 5 timmars arbete på dagen på saker som ej hör till min vetenskap och som därför gör det omöjligt för mig att utöva vetenskapligt arbete. Jag får ej ett ögonblick ledigt att skriva min avhandling om Beowulf och det kan ju därför lätt hända att någon kommer mig i förväg.

Den 4 februari 1912 heter det i ett brev till samme adressat:

Jag har i det gångna året varit så hårt upptagen och så starkt andligen nersatt genom överansträngning så jag har ej gjort mer än jag var piskad att göra. Min bibliotekstjänst har tagit den bästa delen av dagen från mig, min egenskap av notarie i filosofiska fakulteten har tagit eftermiddagen och många nätter. Har jag haft några andra lediga stunder, har jag behövt dem till vila och till litet läsning men att förmå mig att då skriva brev eller göra något sådant ovanpå allt det pinande fakultetsskriveriet har jag ej kunna förmå mig till.

I ett brev till Moe (5/3 1912), uppger von Sydow, att »med denna terminens utgång tar jag avsked från notariatet, som så hårt har tagit min tid. Sen ska jag ordentligt slå mig på vetenskapligt arbete ...»

I ett brevkoncept till farbrodern Frans von Sydow (20/3 1912) heter det: »Vad jag nu ser mig nödgad till är att lämna från mig notariatet, ehuru det är min förnämsta inkomstkälla. Jag har ej krafter att på detta sätt arbeta utan ferier och under ett sådant ansvar, så mycket mer som jag sålunda blir fullkomligt utestängd från vetenskaplig verksamhet. Skall jag fortfara på detta sätt längre så blir varje avancemang omöjligt för mig.» Genom bistånd från farbrodern Frans och från kusinen Adelheid von Schmiterlöw under fyra år skulle han kunna undvara inkomsterna från notariatet och meritera sig för ett docentstipendium. Ett sådant ettårigt stipendium erhöll han även.

Arbetet på biblioteket behöll von Sydow, men följande år meddelar han Olrik att han erhållit 1000 kr av »Lars Hiertas minne», varför han kunde ta sex månaders tjänstledighet härifrån. Han fortsatte på biblioteket till 1918, där hans huvudsakliga uppgift var att katalogisera de stora samlingarna av skillingtryck.

## Äktenskapet med Anna Quennerstedt

Pappa Wilhelm var en mycket slätkär man. Han höll väl reda på släktskapsförhållanden och uppehöll kontakt med ett stort antal kusiner, sysslingar och bryllingar. Och de var talrika på pappas tid. Han var också en mycket flitig och förfaren tillfällighetsdiktare. Ingen födelsedag eller namnsdag utan en hyllningsvisa med text till någon välkänd melodi. (Max von Sydow i brev 2003.)

»Annandag gås» 1900 daterar Wilhelm von Sydow ett brev till sin moster Signhild i vilket han för första gången nämner Anna Quennerstedt, brorsdotter till morbror August. På nyårsaftonen samma år skriver han att hon var kvar och »har i sin mån livat upp det. Det var t.ex. hennes

förtjänst helt och hållet att jag kom att gå på en bal på Grand Hotel i torsdags. Dvs. den kallades julfest, men dansen var ju i alla fall huvudsaken. Där var trevligt och gemytligt. Alla kände varandra ty det var blott Lundafamiljer. Jag var ju lite ängslig i början för min ringa danskonsts och ännu ringare konversationskonsts skull, men det gick bra med båda delarna.»

Anna Quennerstedts mor var konstnärinna och själv målade hon också. Hon hade på 1880-talet utbildat sig i Örebro och hon tecknade och målade såväl landskapsvyer som porträtt. Också Wilhelm hade ju anknytning till konsten som amanuens på konstmuseet i Lund. Men han saknade ju helt försörjning och på den tiden var det en förutsättning för en äktenskapsförbindelse i borgerliga kretsar. Alltifrån 1/4 1901 höll Anna och Wilhelm ihop och ett brev den 8/1 1902 avslöjar att de var hemligt förlovade. Det tidigaste daterade brevet till Anna som jag funnit är från 18/2 1902. Den 3/11 1902, då han undervisade på folkhögskolan i Katrineberg, betygar han för henne: »Kärleken bjuder och mot den får inga invändningar göras. Följer jag kärleken följer jag min plikt. Endast kärlek ger sann lycka. Lyder jag kärleken får jag själens sanna lycka.» Några dagar senare skriver han: »Nu medan jag är här kan vi ju leka eklaterade ty här kan ingen gå och förarga sig över vår brevväxling.»

Väntans tid blev lång för dem båda, men den 8 juli 1905 meddelar han Feilberg att han förlovat sig: »Min fästmö heter Anna Quennerstedt och är brorsdotter till professorn i Lund. Hon är en fin och älsklig flicka och konstnärligt begåvad.» Anna var född 1865 och alltså 13 år äldre än Wilhelm. Varken familjen Quennerstedt eller von Sydow gillade därför deras äktenskapsplaner. Brevet till fästmön den 3 mars 1905 antyder att man spekulerat över en relation mellan von Sydow och den två år yngre Tora Vega Holmström på Hvilan, en av Adelheid von Schmitterlöws nära vänner (Rausing 1981). Annas fotografi på Wilhelms skrivbord i Ronneby visade nu att han inte »har nån slags planer på Tora H.»

Relationen med Anna Quennerstedt blev länge en hemlighet. Men den 4/12 1904 skriver Wilhelm till sin syster Mathilda:

Nu ber jag dig att innan tisdagen resa in till Grenna och där söka upp major Löfgrens. Där skall du gå upp och fråga efter Anna Quennerstedt och när du får se henne, ska du ta henne i famn och kyssa henne och säga »Goddag lilla söta Anna.» Hon är nämligen min fästmö och hon reser från Grenna om torsdag. Jag ber dig så innerligt



Wilhelm von Sydow.  
Foto: Lina Jonns  
efterträdare.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

att du ska göra det, och jag kommer att tycka mycket bättre om dig än någonsin förr, om du gör det ...

Ja nu kanske du förojar dig och tänker på ålderskillnaden. Låt bli det! Anna är 13 år äldre än jag. Men jag blev kär i henne första dagen jag såg henne och har blivit mer och mer förtjust i henne sen dess. Vår hemliga förlovning har nu varat i mer än fyra år och det hjälper inte alls att göra mig några föreställningar.

Den 5/10 1905 skriver Wilhelm till fästmön:

Vi borde ha gift oss i somras. Det borde vi. Till jul måste vi genomdriva vårt giftermål. Du invänder att vi måste ta hänsyn för dina föräldrar. Ja det måste vi, men de måste också ta hänsyn till din lycka. Ska den offras därför att folk kommer att förfasa sig. Förfasningen är redan undanstökad i huvudsak. Och bundsförvanter har vi. God natt och sov gott!

Anna och Wilhelm fick dock vänta ytterligare ett halvår innan Axel Quennerstedt och hans maka Hanna, född Hull, inbjöd den närmaste släkten å ömse sidor att övervara vigseln mellan »läraren vid Ronneby



Anna Quennerstedt.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

folkhögskola Fil. kand. Wilhelm von Sydow och vår dotter Anna», Östgötagatan 35 B, i Stockholm tisdagen den 5 juni 1906 kl. 1 e.m.

På grund av faderns sjukdom stannade Anna kvar i Stockholm under hösten. Den 10 november skriver von Sydow till Feilberg: »Min hustru har jag ännu ej fått hit ned. Hennes fars sjukbädd och död grep henne så hårt, så att hon fick ett missfall. Det ökade hennes sorg och har gjort att hon har måst ligga till sängs länge och får ej resa hit förrän om en vecka.»

»Jag tycker så mycket om barn», skriver von Sydow i ett senare brev till Feilberg och hösten 1907 väntade makarna ett nytt barn, varför Anna rest till Stockholm. Den 24 september reste von Sydow efter. »Vid ankomsten hit på kvällen möttes jag av den glada underrättelsen att min hustru fått en liten gosse och att båda mådde bra. Det hade skett samma morgon. Jag gick direkt till barnbördshuset för att se till dem, och min hustru låg där glad och förnöjd. Plågorna hade varat i 5 timmar. Nu tän-



Anna och Wilhelm von Sydow i sitt första hem i Ronneby. Foto: Hanna Karlsson. M. Skårmans bildsamling.

ker jag låta döpa gossen om torsdag och hoppas få räkna också Er, doktor Feilberg till hans faddrar.» I ett tillägg heter det: »Dopet förrättades i dag den 26 och jag anmälde Eder såsom fadder. Gossen heter Axel Ulrik Bertil. De båda första har han efter sin avlidne morfar.» Moder och barn stannade i Stockholm under hösten och under julen reste von Sydow dit för att forska i Vitterhetsakademien och på Nordiska museet.

Den lilla familjen fick i september 1908 sin bostad i Hvilan, Åkarp, men kunde i april 1909 flytta in på Skolgatan 6 i Lund i en trerumslägenhet som hösten samma år byttes mot en fyrrumslägenhet på Fredsgatan 1. Som barnafar fick Wilhelm von Sydow göra nya erfarenheter. Den 25 mars 1913 skriver han till Moltke Moe:

Jag är nu mer ledig än vanligt, vilket ej vill säga mycket men min ledighet beror på att just i dag min familj rest upp till Småland. Min gosse behöver lantluft, min hustru behöver vila och jag behöver arbeta i ro, och detta sista går ej bra när jag har min lille



livlige ostyrige gosse i våningen. Han är så fästad vid mig och kan inte lämna mig i fred och jag har svårt att inte vara tillmötesgående.

Under första världskriget 1914–1918 inkallades von Sydow till krigstjänst. Till hustrun skriver han från Abbekås (5/8 1914):

Kommen till Lund inmönstrades jag och utrustades med vad som hörde till landstormen. Man går civilklädd med en gul och blå knapp på hatten. Jag företedde en mycket krigisk anblick med bälte med patronväskor och bajonett om livet, en väska för mat o.d. hängande på var sida över axeln, min stora näverkont på ryggen och gevär. Vi var på Katedralskolans gård. Där fanns också ett kompani soldater från Norra Skåningarna. Då jag på kvällen var färdigutrustad kom bud att någon utanför staketet ville tala med mig. Det var amanuenserna Wetterberg och Selma Colliander. Sen jag fått permission gick jag i hela min krigiska ståt med dem och åt kvällsmat på Järnvägshotellet. Sen följde de mig till min post och sen jag där gjort mig kvitt packning och dylikt följde jag dem och Österling till fröken Collianders boning, där hon sydde landstormsbindeln på min rockärm och trakterade oss med krusbär. Tisdag morgon reste vi hit. Det är mycket vackert här. Man ser det vida havet med sin vackra horisontlinje. I går e.m. hörde vi kanonad borta mot sundet till. Utanför alla fiskarstugorna stod grupper av ängsliga kvinnor, som också hörde på dånet. Somliga av dem grät. Det syntes rök vid horisonten åt det håll där kanonerna hördes. Emellanåt ser vi tyska krigsfartyg utanför kusten, men de går långt ute.

Jag bor i ett rum tillsammans med en kandidat. Vi har det bra fast lite primitivt i somliga hänseenden. Vi är båda anställda vid kompanichefens stab. Kompanichef är professor Malmgren. Till värdinna har vi en mycket snäll gumma som bjuder oss på kaffe ibland, vilket är rätt gott till vår torrskaffning. Vi lever nämligen på mat som vi har med oss från Lund så länge. Enligt reglementet skall vi ha mat med oss för tre dar, sen skall vi få från Kronan om det bär sig, eljest får vi försöka reda oss bäst vi kan.

Hösten 1916 flyttade familjen von Sydow till Laurentiigatan 2 i Lund. I breven till sina danska vänner nämner Wilhelm ofta sonen Bertil som under sin barndom ständigt var utsatt för sjukdomar av olika slag. Också hustrun var ofta sjuk. Den 3 september 1916 heter det i ett brev till Axel Olrik: »Min hustru har i somras opererats för blindtarmsinflammation. Hon har ju i 25 år trott sig ha gallsten, men nu har det visat sig att det varit en kronisk och recidiverande blindtarmsinflammation som tillika gjort att en mängd tarmsammanväxningar uppstått. Nu hoppas jag att hennes svåra mag- och tarmkatarr skall kunna botas sen den egentliga orsaken kommit bort.» Något senare skriver von Sydow dock: »Min hustru tycks ej kunna bli riktigt frisk. Hennes gamla onda som hon nu är kvitt har nämligen haft ett skadligt inflytande på tarmarna, så att de har



Anna och Wilhelm von Sydow med sonen Bertil. Foto: P. Bagge. M. Skärmans bildsamling.

fått ett oriktigt läge och blivit förslappade. Läkarna säger att det är blott fråga om att resignera.» Till en frände i Vänersborg skriver Wilhelm den 4 maj 1922: »Min hustru har sedan den 5 januari legat sjuk i Köpenhamn under professor Fabers vård sedan läkarna här förklarat sig ej kunna göra mera och hänvisat oss till honom. Det har varit en ytterligt plågsam sjukdom ... Faber har förklarat sjukdomen bero på tarmsammanväxningar, men möjligen i förening med gallsten.»

Till Liestøl skrev von Sydow i december 1923:

Själv har jag nyligen legat till sängs en månad för en åkomma i knäet, fast jag nu är uppe igen. Värre är det med min hustru som ett par år varit sjuk och som tycks blott bli sämre och sämre, en svår nervåkomma efter alla operationer och plågor, och läkaren misstänker dessutom åderförkalkning. Hela mitt hem har blivit dystert, och de ekonomiska bekymren trycker hårt.

I ett brev till Greta Rappe (20/9 1925) skriver von Sydow att det var mindre förmånligt »att min Anna var över 13 år äldre än jag, mindre för min skull än för hennes, som aldrig kunde upphöra att pina sig själv med sin ålder, och det var icke minst detta självplågeri som bröt hennes krafter i förtid».

I mars 1924 avled Anna von Sydow och jordfästes i Lunds domkyrka av Erik Aurelius. Det bevarade griftetalet berör endast flyktigt hennes livsgärning: »I hängivenhet åt hemmets uppgift och åt en mors sköna kall gav hon ut det bästa av sig själv.» Wilhelms frände Karin von Sydow skriver: »För alla oss som sett Annas otroliga lidanden dessa sista år känns det som ett stort lugn att veta henne äntligen i ro. Hennes övermänskliga behärskningsförmåga har för oss alla varit en predikan, och hennes oförbränneliga humor i alla skiften har visat oss hur en människa *kan* ha förmåga att bära allt.» Malin Ingers på Hvilan kondolerade med orden: »Jag minns henne som hon var först vi råkades, levande, begåvad och förfriskande.»

Efter Anna von Sydows död kom Wilhelms syster Mathilda till Lund och hushållade för honom och Bertil. Hon hade som ung utbildats på Björnsnäs hushållsskola (Åström 2002:44 ff., 67). I ett brev till Greta Rappe (1/10 1925) skriver Wilhelm: »Hon är inte bara en mycket god syster, utan också en snäll och trevlig mänska, praktisk och verksam, och med ovanlig berättartalang.»

## Äktenskapet med Greta Rappe

Flera av von Sydows vänner och främst bland dem Jöran Sahlgren rådde honom att ingå ett nytt äktenskap. Åtskilliga tänkbara damer föreslogs, men han gjorde själv sitt val. Julen 1924 hade han (enligt brev 8/12 1926) på Tagel mött sin syssling Maria Margareta Rappe. Hon var yngsta dottern till godsägaren, friherre Adolf Rappe och Anna Sofia Margareta



Greta von Sydow,  
född Rappe.  
Marianne Skårmans  
bildsamling.

Hermelin på Drettinge i Småland (Vejde 1929:110 f.). Greta, som hon kallades, var född den 8 december 1892 och var alltså fjorton år yngre än Wilhelm. Alltifrån våren 1925 stod de i en mycket tät och innerlig korrespondens med varandra. Förlovningen eklaterades på Drettinge påskaftonen 1926 och den 10 juni samma år stod bröllopet där. Breven visar att det var ett riktigt herrgårdsbröllop med ett femtiotal övernattande gäster och lika många gårdstjänare var närvarande.

Max von Sydow berättar om sin mors bakgrund:

Mamma hade vuxit upp moderlös – min mormor, Anna Hermelin, dog i barnsäng när mamma föddes – men på Drettinge fanns det gott om fastrar och mostrar, som tog hand om morfars barnskara. En barnsköterska fanns också. Morfar, som jag heller inte träffat, kallades läsarbaronen, eftersom han gick »Herrens vägar». Min morfar ägde gården Drettinge och där, bland kusiner, sysslingar och pysslingar, var det mycket prat om släktskap. Inte olikt Povel Ramels visa Släkthuset, den som handlar om farfars mosters son etc. Sådant var viktigt ...

Min mors föräldrahem Drettinge finns fortfarande kvar. Där bodde min styvmormor, min ogifte morbror Erik, min likaså ogifta moster Anna och oftast också min

ogifta moster Emy. Det var en stor gård, en herrgård. Där det fanns lagårdskarl och en kusk, som också var förman i stallet. Där fanns en gårdskarl, vars uppgift var att hålla rent på gården, hugga och bära in ved och vara till hands. Där fanns kokerska och hjälpredor i köket, som i källaren i stora huset. Och det fanns husa.

På den här gården arbetade också statare – statarsystemet i Sverige upphörde inte förrän på 1940-talet, vilket är ofattbart – och de bodde i en långa som kallades Fästampen. Namnet hade den fått därför att strax intill låg en beteshage, och på kvällarna, när kreaturen ville hem till lagårn, stod de där och stampade. I Fästampen levde familjer i ett eller två rum. Där har jag sett dem allihop ...

Barnen skickades omsider till Växjö för att gå i skolan och leva i skolhushåll – Drettinge ligger tre mil norr om Växjö, och det fanns inga skolskjutsar på den tiden. Till skolhushållet knöts en föreståndarinna, som också var guvernant. Hon blev sedermera fru i huset och således min styvmormor.

Mamma gick längre fram på Anna Sandströms småskoleseminarium i Stockholm och utbildade sig till lärarinna. Som sådan kom hon till Katrinebergs folkhögskola utanför Falkenberg. Hon var en duktig och älskad lärarinna: många av hennes forna elever upprätthöll brevkontakt med henne ända till hennes sista år. När hon gifte sig gav hon upp sitt yrke. Men jag undrar om hon inte hade tänkt sig att hon skulle vara pappas sekreterare och kanske var hon det en tid (von Sydow–Sörenson 1989:15, 251 f., 25 f.).

Makarna flyttade efter giftermålet in i en ny våning på Stora Gråbrödersgatan 3 B och hela höstterminen gick åt att komma någotsånär i ordning, skriver von Sydow till Otto Andersson (18/2 1927). I januari 1929 – mitt under von Sydows norrländska resa – var det dags för en ny flyttning som Greta von Sydow själv fick ombesörja fast hon då var gravid. Den 10 april 1929 föddes sonen Carl Adolf som uppkallades efter sin far och morfar. Barnafadern var då åter hemma i Lund, varför Greta kunde spara sitt brevpapper till framåt hösten. Luciadagen 1929 skriver hon: »Lille Carl Adolf är som en speleman fast han inte ökat just mycket sista veckan.»

I början av maj 1933 flyttade familjen von Sydow in i en rymlig villa på Tunavägen 7 i Lund, som tillhört den nyutnämnde biskopen i Strängnäs, professor Gustaf Aulén. De båda herrarna hade blivit bekanta som ledamöter av Kroppkakeorden. Greta von Sydow satsade hela sitt kapital och tog dessutom upp ett banklån berättar Wilhelm i ett brev till sonen Bertil (30/9 1934). »Från vår gamla våning kunde man inte se en enda grön kvist, men här hade vi botaniska trädgårdens härliga bokar och björkar inom synhåll från våra sängar. Vi hörde dem susa, och vi hörde näktergalen och göken sjunga dagen lång och natten också.»



Wilhelm von Sydow i hemmiljö i Lund. Marianne Skärmans bildsamling.

Som många akademikerbarn började Carl Adolf sin skolgång i folkskoleseminariets övningsskola och så småningom blev det Katedralskolan. Under gymnasieåren tog han livlig del i teaterföreningen Scenias verksamhet. Den 25 oktober 1946 skriver han till sin far:

I tisdags var jag ute på Revingehed och underhandlade med chefen där om ett eventuellt uppförande av »Svedenhielms» därute. Det gick bra och preliminärt bestämdes att premiären skulle bli måndagen den 11 november. Och vi halvsjutiden skall vi spela. Pappa kan ju så där i andanom ägna mig en liten lyckospark. Det behövs nog. Nu övar vi emellertid för fullt. Var man går och vad man gör, så anar man replikerna liksom svävande i luften och i ens huvud.

Den 24 november 1946 skriver Greta von Sydow till sin make:

Carl Adolf är på repetition på skolan. De höll på hela kvällen och i går också. Men de måste gno nu riktigt, ty nästa vecka skall de ha premiär på Lagerkvists pjäs »Mannen utan själ». Jag språkade litet med Carl Adolf en dag angående hans framtidsplaner och det blir nog teatern, skall Du få se. Om möjligt vill han gå igenom en teaterskola,

medan han är ung. Sedan har han inget emot att eventuellt ta någon akademisk examen för att meritera till någon högre post inom teatern. »Det gör detsamma, om man får aldrig så mycket arbete, bara man kan gå upp i arbetet med intresse», tyckte han. Och det är ju riktigt, eller hur?

När Carl Adolfs blev student den 12 maj 1947 befann sig Carl Wilhelm på resa i Finland. Greta skriver till honom tio dagar senare:

I går spelade han och Yvonne »Cyrano» och det gick utmärkt bra för dem. Lars [Sörensson] höll först ett litet kåseri om den verkliga Cyrano, och sedan kom slutakten i komedien. Professor Lombard var där, och var alldeles förvånad över Carl Adolfs spel. Efter pingst skall de ha sista föreställningen för året, och det blir »Swedenhielms» åter igen. Det blir en stor »tack och avskedsföreställning», ty flera av skådespelarna ha nu tagit studentexamen och lämna »Scenia» och skolan. Carl Adolf håller just på att rita en jätteaffisch som skall sättas upp på skolan i morgon.

Redan hösten 1948 provade Carl Adolf, Yvonne Lombard och ytterligare en kamrat in på Dramatens elevskola i Stockholm. Wilhelm befann sig i Stockholm just då och i Gretas sista bevarade brev till honom den 15 september heter det: »Och Carl Adolf som klarat det andra Dramatenprovet! Om han till äventyrs skulle bli antagen, kan du ju bjuda honom och de andra två lundaungdomarna på något konditori eller lunch eller något annat, om Du har råd till det.»

Sedan Carl Adolf kommit in på Dramatens elevskola tyckte han att förnamnet var för högtidligt och för historiskt. Adolf hade ju dessutom fått en betänklig klang under kriget. Hur han antog sitt konstnärsnamn efter den imaginära loppan Max berättar han om i boken *Loppcircus*.

Greta von Sydow beskrivs som en lugn, vänlig, vardagsnära person. Hon var inte särskilt modeintresserad utan satte mera värde på kläder med kvalitet. Hon älskade sin trädgård. Wilhelms sondotter Marianne minns rosorna, lavendeln och krassen runt fruktträden och hur Greta noga tog hand om frukten och björnbären. Hon var sparsam och ordningsam och var ett utomordentligt stöd för sin man. Max von Sydow berättar:

Mamma var praktisk, rationell och effektiv. Hon hade en levnadsregel, som hon fått av sin far: »Huvudsaken är, att du gör nytta för dig här i livet» ... Mina föräldrar var mycket anspråkslösa och flärdfria, och båda försökte få mig att förstå, att detta med adelskap inte längre hade någon praktisk betydelse. Jag kommer ihåg, att när min mamma ville ha någonting uträttat per telefon och presenterade sig för någon okänd,

brukade hon censurera von:et och kalla sig fru Sydow. Hon förenklade medvetet sitt namn, och det budskapet kan knappast ha gått mig förbi. Samtidigt fick jag naturligtvis i många av de gamla sagor, som min far läste för mig, otaliga exempel på hur den sociala pyramiden fungerat. Det sociala systemet på Tagel och Drettinge var också mycket påtagligt och svårt att förklara bort (von Sydow–Sörenson 1989:14, 26).

Greta von Sydow bodde under sina sista år på Thulehem i Lund. Hon avled den 25 juli 1984. I griftetalet vid hennes jordfästning framhöll teol. dr Herman Schlyter, att »Greta von Sydow var klart medveten om förvaltarrollen. Hela hennes liv blev en glad och trogen tjänst åt familj, släkt och medmänniskor. Hon var en sällsynt fin, levande, rakryggad och redbar människa. Hennes begåvning och klara intellekt, hennes minnesgodhet och öppenhet, hennes omtänksamhet och intresse för andra, hennes förnöjsamhet och tacksamhet hörde samman med hennes medvetenhet om förvaltaruppdraget.»

## På Blommagården

På en av gårdarna under Tagel, Sjuhults norregård eller Blommagården, tillbringade familjen von Sydow sommarferierna under många år. I ett minnesalbum till Adelheid von Schmitterlöws 50-årsdag 1925 berättar Hanna Borrie att gården inköptes till Tagel 1922:

Stället är utomordentligt vackert beläget nere vid sjön, men det var mycket vanskött, bästa skogen tagen, stenigt och svårt. Tagel brukade den något år efter inköpet, då mycket sten bröts på fälten och jag antar, att jorden också fick tillföras en behövlig näring. Den förra ägaren hade haft många barn, och de hade, både man och hustru, tagit dagen som den kommit. Efter trägna böner att Tagel måtte köpa stället, gick det efter deras önskan. För en del av köpesumman köpte de sig en mindre gård. Men det är mycket vackert på Blommagården, sjön vidgar sig och man ser blånande fjärran trakter vid synranden. Den nuvarande gården är sista resten av gamla Sjuhults by, som låg samlad här innan laga skiftet föranledde utflyttningen. En knappt märkbar stig för ned till den en gång gemensamma källan och båtstaden. Om våren är där rik blomning. Hela klungor av körsbärsträd och vildaplar från de forna tomterna lysa av blom. *Primula veris*, vildhallon och humlerevor frodas. Det grå boningshuset, som förutom kök rymmer två storstugor och två kamrar på nedre botten, samt två gavelrum i andra våningen, beboddes de tre första somrarna efter köpet av fru Hilda Blomstrand, sedan hon blivit änka, samt hennes barn. Hennes man var Indienmissionären Theodor Blomstrand, som efter hemkomsten till Sverige var komminister i Mistelås under två år, innan han blev kyrkoherde i Kristvalla. De gävo stället namnet Blomma-



gården. Sedan dess har en kusin till fröken Adelheid, docenten i folkminnesforskning Wilhelm von Sydow, och hans familj innehaft stället, som sommarbostad.

Yngste sonen till makarna Blomstrand, seminarierector Sigfrid Blomstrand, omtalar i sina opublicerade släktanteckningar att Theodor och Hilda under tiden i Mistelås kom med i en läsecirkel som samlades på Tagel. Kontakten med Adelheid von Schmitterlöw ledde till att Hilda somrarna 1923, 1924 och 1925 hyrde Sjuhults Norregård. Fröken Adelheid hade köpt den av bonden Nils för att säkra sina fordringar på den hårt skuldsatte mannen. Sannolikt var det namnet Blomstrand som gav upphov till namnet Blommagården.

Blommagården gjorde skäl för namnet. Den 2 juli 1935 skriver Greta von Sydow till Wilhelm:

De brandgula liljorna blommar nu framför stugan och likaså geranierna och »Petri tårar». Pionerna tog slut i det stora åskvädret. Syrsorna spelar i gröngräset och det är en verklig idealsommar dag med milda fläktar men så, att man ej behöver bli för varm. Två hästar och en skock får går inne i hagen. Barnen är mycket förtjusta i hästarna ty de kommer ofta intill grinden och vill prata.

År 1938 förvärvades gården av Wilhelm von Sydow och hans yngste bror Gustaf. Av brev till Adelheid framgår att den i samband härmed renoverades eller byggdes om. Båda familjerna hade var sin del av gården men gemensamt kök. Den 20 april 1939 skriver Wilhelm till henne: »Nu närmar sig sommaren och det skall bli roligt komma upp till Blommagården igen, när den nu hinner bli färdig.»

I ett brev till Gunnar Helén berättar Max von Sydow:

Mina föräldrar ägde en sommarstuga, som kallades Blommagården. Den låg vid stranden av sjön Rynnen i Sjuhults by i Mistelås socken. Nästan alla min barndoms somrar tillbringade jag där och minst två gånger varje år bar det iväg de fem kilometerna till Tagels gård på besök. Emma-dagen i fruntimmersveckan, då »faster» Adelheid hade namnsdag, var det sed att alla släktingarna på Blommagården skulle hylla namnsdagsbarnet. Eftersom det blivit en tradition, var vi naturligtvis alltid väntade. Men det hörde till att uppvakningen skulle ha formen av överraskning, vi skulle alla vara utklädda enligt något visst tema – om möjligt till »oigenkännlighet» och så skulle vi, fortfarande inom ramen för detta tema, avsjunga en hyllningssång författad av min far med musik och meter lånade från någon välkänd visa. Ungefär samma ritual skulle också utföras den 15 augusti, som var faster Adelheids födelsedag och sommarens verkliga festevenemang. Då inbjöds släkt och vänner till stort kalas, som ofta började



Blommagården. Marianne Skårmans bildsamling.



Wilhelm von Sydow med sonen Carl Adolf vid stranden till sjön Rynnen. Marianne Skårmans bildsamling.



Hanna Borrie, Wilhelm von Sydow och Adelheid von Schmiterl w med en av Adelheids hundar (alltid en grand danois). Max von Sydows bildsamling.

med lunch, fortsatte med förfriskningar någon gång under eftermiddagen och slutade med stor middag (Helén 1977: 143 f.).

Vid sin bortgång 1959 testamenterade Adelheid von Schmiterl w Tagel till en stiftelse med syfte att främja skogs- och jordbruksforskning. Mangårdsbyggnaden har beskrivits av landsantikvarie Anita Liepe 1989. Max von Sydow fick ärva ett torp av Adelheid och han ägde även halva Blommagården, sedan han var åtta  r. »När pappa och hans yngste bror köpte stället, skrev de över det på sina barn. Men vid den tid då faster Adelheid dog, stod min fru Christina och jag i begrepp att köpa ett hus i Bromma, varför jag sålde det torp jag fått ärva. Min andel i Blommagården köpte min kusin Agneta» (von Sydow–Sörenson 1989:31).

## von Sydows ideologiska inriktning

På folkhögskolan i Askov diskuterades skandinavismen. »Jag är skandinav ända in i hjärtat och ikke saa lidt bevaeget», skriver Wilhelm von Sydow till sin fästmö den 3/2 1904. Han berättar om en skandinavisk afton där en svensk flicka läste ur Heidenstams *Karolinerna*, en norsk elev läste ur *Haugtussen* och ett stycke av Jonas Lie, varjämte läraren Marius Kristensen föredrog några stycken på jyskt landsmål. Därjämte sjöngs respektive lands nationalsånger. Som ett medel att stärka känslan folken emellan funderade von Sydow på att starta en insamling för att kunna avlöna en lärare i svensk kultur, litteratur- och religionshistoria och han kunde rent av själv tänka sig att ställa upp som lärare. Men det stannade vid funderingarna.

Wilhelm von Sydow växte som vi sett upp i ett varmt kristet hem i Småland och på Tagel fortlevde traditionerna från den pietistiskt inriktade morfadern Wilhelm Rappes tid. Under gymnasieåren revolterade Wilhelm dock mot faderns gammaltestamentligt präglade kristendomsyn (ovan s. 24 f.).

Vistelsen på Lunnevads folkhögskola var av stor betydelse för Wilhelms utveckling. Rektor Odhner rekommenderade honom här att läsa skrifter av Viktor Rydberg som *Bibelns lära om Kristus* och *Romerska kejsare i marmor* vilka gav honom riktning mot sanningssökande och självuppfostran.

På väg till Tyskland skriver han till fästmön (12/7 1904): »Stundom har jag suttit och läst i V. Rydbergs Bibelns lära om Kristus. Det är en härlig bok. Mina åsikter är i mångt och mycket radikalare än Rydbergs, men denna boken är så sund, så logiskt, så väl och lättläst skriven att det är mig ett riktigt nöje att läsa om den. Det är en märkvärdigt grundlig och samvetsgrant genomtänkt bok.»

Ett stridsämne mellan far och son var tidpunkten för tillkomsten av pentateuken där Wilhelm i likhet med bibelforskarna hävdade att Moses inte var författaren utan att den härrörde först från konungatiden. Motsättningen mellan Wilhelm och hans far var allmänt känd i släkten och moster Signhild på Tagel tillhörde dem som ville gå emellan. Den 30 maj 1901 skriver hon:

Jag hoppas och tror, förvisso, att Du en gång skall återkomma från de religiösa villovägar vilka du nu råkat in på. Din älskade, fromma moders böner, såväl som morfars, för alla sina barn och barnbarnens timliga och *eviga* väl, skola ej bliva fåfånga, såvida vi *vilja* och *söka* därefter, i ödmjukhet och sanning.

Wilhelm svarade i juni samma år:

Jag kan ej jämföras med någon annan. Vad jag först och främst önskar är frihet. Hellre är jag fri och sliter ont än har gott och är bunden. Den metod som jag anser bäst för min uppfostran vill jag använda, även om andra anser den olämplig och den religion som *jag* anser bäst vill jag ha. Jag har rätt att pröva allt innan jag godkänner det och ingen har rätt att säga att jag är på villovägar utan klara bevis. Pappa och Moster ha mindre skäl att påstå att jag har villomeningar, än en katolik att på[stå] detsamma om er. Därför att man är uppfostrad i en tro är det ej säkert att den är rätt. Med en dylik förutsättning skulle all värden vara hednisk och Kristus en stor skurk. Jag vill gå den väg som jag anser vara rätt. Den som söker hindra mig måste jag betrakta som min fiende, även om det vore min egen far.

I ett brev till Signhild den 21 maj 1901 heter det att till morbror August »kan jag ej säga mina åsikter och säga ut, ty han frågar mig ej om dem. Det plågar mig, ty kanske han ej ville ha mig i sitt hus om han kände mig rätt. Därför känns det ofta riktigt plågsamt och tryckande. Jag skulle vara gladare om jag bleve dänkörd rent ut än att gå och inte veta hur det egentligen är fatt. Jag vill inte att folk skall ta miste på mig.» August Quennerstedt involverades i bibeldiskussionen och intog en förmedlande hållning i ett brev till Wilhelm den 27 juni 1901:

Först vill jag säga några ord om det s.k. religionstväranget. Vare det långt ifrån mig att uppmana dig att hyckla. Det enda jag trodde mig böra uppmana dig till var att med tillbörlig försiktighet yttra dig i sådana saker, som de vidrörda vare sig de sortera under religion eller icke. För mig göra de det absolut icke. Slit gärna det omtvistade författarskapet till moseböckerna, evolutionsteorien och radikalismen med hälsan. Det där är ytterst sekundära saker – från religiös synpunkt nämligen, men som ju ha sitt vetenskapliga intresse förstås. Men det är svårt att veta någonting bestämt i dessa ting. Man kan ju egentligen endast veta, i sann mening veta, det som består, ej det som förgår. Jag antar att Moses kan ha skrivit någon del av Moseböckerna – han var närmast till det; har han det inte så ser jag ej att någon skada är skedd. En mycket större människa än Moses skrev ingenting, utom en gång några ord i sanden, som ingen läste. Men nu finns här människor som omge sig med ett större antal dogmer än de egentligen behövde (se du för din del till att du ej omger dig med »radikala» dogmer, som äro ingen bit bättre och förnämre än de konservativa!) och det är kan-



Ludvig von Sydow med dottern Mathilda 1904. Foto: Betty Larsén. Marianne Skärmans bildsamling.

ske skäl att inte vidare gräla med dem, helst om vi stå i det förhållande till dem att vi äro skyldiga dem vördnad och kärlek.

Motsättningarna med fadern tycks ha kulminerat år 1901 och man frågar sig om Wilhelm påverkats av sin omgivning i Lund. I ett brev från Adelheid heter det: »I Lund känner jag ju till allting så väl så det intresserar mig gränslöst att höra om allt och dina intryck om det! Är det mycket nya pojkar, D.U.G. isterna som du är god vän med, så att jag ej kan känna till dem, och äro icke Lännart Ribbing och Thorild Wulff med i föreningen?» D.U.G. var en radikal, litterär och politisk studentklubb i Lund 1887–91. Namnet kom från titeln på en skämttidning, *Den unge gubben*, utgiven av en tidigare liknande klubb. D.U.G. blev trots sin korta livstid ett viktigt inslag i lundensisk idédebatt med medlemmar som Bengt Lidfors, Paul Rosenius och Axel Wallengren (Falstaff, fakir). De i brevet nämnda Lännart Ribbing (bror till Seved Ribbing) och Thorild Wulff var båda naturvetenskapsmän och jämnåriga med von Sydow, men om de tillhörde samma intressekrets är mera ovisst. Något svar på Adelheids brev är inte känt, varför Wilhelms engagemang i D.U.G förblir oklart. Sedan han läst Fredrik Ströms memoarer skriver han till denne den 24/7 1941: »Det är åtskilliga personer Du talar om, som jag har minnen av från mina yngre dagar. Jag har emellertid haft det felet att jag nog lite för mycket hållit mig tillbaka på grund av ett mindervärdighetskomplex. Jag har alltid varit rädd att komma till besvär eller komma olägligt, och det har därför inte blivit så många intimare bekantskaper.»

Motsättningen mellan Wilhelm och hans far på det ideologiska planet kvarstod. I ett brev till August Quennerstedt i augusti 1908 skriver Wilhelm rent ut: »Pappa är mycket svår att tala med.» I Smålandspostens nekrolog över Ludvig von Sydow heter det att »han tillhörde en tid evangelisk-lutherska missionsföreningen i staden». Detta förklarar varför han som julklapp gav sonen tidskriften *Nya Väktaren*, som redigerades av ledaren för det fundamentalistiska samfundet Bibeltrogna Vänner, Axel B. Svensson.

Efter Anna Quennerstedts missfall 1906 skriver Wilhelm till sin syster Mathilda:

Efter Pappas sätt att se är jag visserligen en fritänkare och skall så förbli så länge jag lever med Guds hjälp. Men jag ser i vad som händer oss Guds styrelse och vad han vill är alltid det bästa. Vad han lägger på oss, bör vi bära, inte med yttre självbehärskning utan med inre sinnesro.

Ett ännu svårare trosprov innebar Anna von Sydows svåra sjukdom. Till sin syster Mathilda skriver Wilhelm den 30/7 1922: »Ja, Du kan nog förstå att det känns tungt för både Anna och mig och det skulle nog vara svårt att bära om jag ej visste att vad som kommer på oss är sänt av Gud och att han har någon mening med det. Det är också av honon jag väntar hjälp.»

När von Sydow stiftat bekantskap med Greta Rappe hade han fått perspektiv också på sin relation till fadern. Den 26 september 1925 skriver han till henne:

Pappa var en utpräglat religiös och from personlighet. I rent dogmatiskt hänseende var det nog en mycket stor skillnad mellan honom och mig, men jag är honom mycket tacksam för vad han gett mig i den riktningen. Hos honom fanns aldrig någon dagtungan med sin övertygelse, aldrig någon sentimentalitet. Det var karakteristiskt för honom att han nästan aldrig använde namnet Jesus utan alltid Herren – i motsats till de frikyrkliga. Han var flera år i Växjö mycket på missionshuset – till min leda – men när där kom en ny predikant som inte använde Fader vår, Välsignelsen eller syndabekännelsen utan böner av egen dålig fabrikation sade pappa ifrån till ledningen där att han inte vidare ville vara med ...

En ovanligt manlig och ädel natur var han emellertid, och fastän han på det hela taget ej kunde förstå mig, skall jag alltid vara honom tacksam för vad han genom sin personlighet har gett mig.

Ett par exempel på Wilhelms frisinne lämnar ett brev från folkhögskolan i Askov till fästmön Anna (29/1 1906):

Överhuvud trivs jag bra med danskarna och förhållandena här. Jag tycker t.ex. om att se flickorna sitta och sy på söndagen, tycker det är så dumt, när de i Sverige bara för att det är söndag sätter sig med händerna i knäet och har tråkigt. Jag tycker också om att man inte bockar sig för bordet före och efter måltiden utan sätter sig med detsamma. Den där bord-bockningen är en dum och meningslös sed. Påstår man så t.o.m. att man är skyldig göra det för Guds skull, så blir det först rent galet, ty inte ens den frommaste tänker religiöst när han står där och bockar sig, även om hon läser bönen högt eller tyst, med långsamhet och salvelsefullt uttryck eller fort. Det ena som det andra är läxa. Ja, jag tycker det är finast och bäst på det danska maneret.

Wilhelm von Sydows anpassning till den romersk-katolska miljön under vistelsen på Irland 1920 (se nedan s. 168) kan lätt tolkas som ett sätt att vinna förtroende för egna syften. Det förefaller dock som om irländarnas fromhet lämnat bestående intryck. I ett brev till Séamus Ó Duilearga



före jul 1935 berättar von Sydow hur han »fortsätter översättningen av fader Ó Learys predikningar till fördel för katolikerna här, som på det viset får höra verkligt goda predikningar. Kanske vi rent av följer med [till den katolska julottan i Malmö], ty i protestantisk julotta är det inte vidare trevligt att gå här i Lund, så den ämnar vi ej besöka ... vi trivs också mycket bra både med katoliker och katolicism. Låt oss bara slippa den anglikanska villfarelsen, för den tycker jag är tråkig» (von Sydows översättningar av predikningarna från gaeliskan ingår numera i LUF A 604, 605, 609). Bo Almqvist uppger att Tomas a Kempis *De imitatione Christi*, som von Sydow lärde känna redan i Longs hus i fader Peadar Ó Learys irländska översättning blev hans dagliga läsning till slutet av livet.

Som en dragning åt mysticism får man kanske tolka von Sydows intresse för druidorden. Den bildades i London 1781 med syfte att arbeta för mänsklig förbrödring och välgörenhet och fick efter hand världsomfattande spridning. I Sverige etablerades orden 1904. I ett brev till Greta von Sydow den 19 mars 1926 skriver Wilhelm: »På tisdag kväll skall jag hålla föredrag i druidorden i Malmö om de gamla druiderna, så att jag går här och läser keltisk religionshistoria på alla lediga stunder. Det lär också vara en högtidlig tillställning där jag måste uppträda i frack för att tala till herrar druider.» Den 24 mars rapporterar han:

På druidorden i går var det rätt trevligt. Föredraget hölls i ordenssalen, där det växer en stor ek och där dekorationerna är särdeles underbara. Taket var ett blått himlavalv med lysande måne och stjärnor och runt om rummet stod stora naturformade stenpelare som på fornkeltiska minnesmärken. Druiderna utgjordes av välmående medelklassborgare från Malmö och ett par lika enkla lundensare, men det var hyggliga, hederliga skåningar som jag trivdes bra samman med. Efter föredraget tågade vi ut till supé, smörgåsbord och en varmrätt, och därefter kaffe, punsch och en grogg. Huset var druidernas eget hus och restaurationen alltså helt och hållet deras egen. Tilltalsordet dem emellan var broder. Från Landskrona hade en kapten Jülich som är överdruid för Sverige kommit bilande för att höra mitt föredrag. Det var en fin och behaglig man att tala med. De vill att jag skall gå in i orden, och kanske jag gör det nästa termin.

Så blev det tydligen ty Jan-Öjvind Swahn uppger att hans far och von Sydow umgicks som bröder inom druidorden.

von Sydow var också frimurare i likhet med sin farfar, apotekaren i Halmstad. Om hans frimurarinsatser är vi dåligt underrättade på grund av sekretessen. Av ett brev till hustrun Greta den 18 februari 1932 fram-

går dock att han av provinsiallogen i Kristianstad ombetts att komma och recipiera för VII graden, vilket han var angelägen att göra. För den ständigt resande von Sydow erbjöd frimurarlogerna kontaktpunkter på olika håll i landet. Den 24 november 1933 skriver han t.ex. till hustrun från Uppsala: »I går var jag uppe i frimurarföreningen Vidar, och det var rätt trevligt, men jag tyckte att den inte på långt när kunde mäta sig med frimureriet nere i Lund och Malmö, så besöket där bara hjälpte till att öka min hemlängtan.»

Den 14 november 1946 skriver han till hustrun att frimurarlogen Ad Astra skall ha Luciaafton med musik i Malmö S:t Petri kl. 7 på kvällen. Han tillägger: »Det är jag som från början lockade logen att göra sådana där Luciamusikstunder i Malmö S:t Petri och jag anser mig skyldig att vara med och om möjligt ha Dig med också.»

Som ung vände sig Wilhelm von Sydow emot den dogmbundna kristendomen. Det förvånar därför inte att han anslöt sig till Sveriges religiösa reformförbund, som grundades 1929 av kyrkohistorikern Emanuel Linderholm i Uppsala (Jarlert 1987). Förbundet utarbetade ett liberalteologiskt reformprogram och verkade genom tidskriften *Religion och kultur*. I en nekrolog av A. von Rosen i denna tidskrift 1952 heter det att von Sydow sannolikt anslöt sig till Reformförbundet år 1939. I augusti 1941 skriver han till sin kusin Adelheid: »Jagsänder Dig i korsband en liten bok med två predikningar av Linderholm ... som jag tror Du skall läsa med intresse. De har egendomligt nog hållits i en schartauansk församling, där de trots sin frisinta och öppna sanningssägarakt är framkallade andakt.» Hösten samma år omtalar von Sydow att professor Lundmark skall hålla föredrag i Reformförbundet om naturvetenskap och kristen tro. Han tillägger: »Reformförbundsmötena är alltid trevliga. Det är en frimodig ande och diskussionerna är givande. Greta trivs så bra på de där mötena.»

von Sydow tillhörde under åren 1941–1951 styrelsen för Malmökretsen av Reformförbundet. Protokollen visar att han alltid tog mycket livlig del i diskussionerna. Under åren 1940–46 höll han sju föredrag vid kretsens möten och publicerade två uppsatser i tidskriften *Religion och kultur*. Ett par brevcitat belyser von Sydows religiösa inställning. I ett brev den 11 januari 1943, där von Sydow tackar Fredrik Ström för boken *Kristendom i krig*, heter det:

Jag anser att kristendomen skall vara ett sinnelag och ej ett teoretiskt dogmsystem, och vilka dogmer som helst kan slopas om blott sinnelaget är det rätta. Dogmerna är så svåra att tillägna sig, så att om man försöker göra det, får man ingen tid och inga krafter över till sinnelagets förbättring. Den osympatiska fanatism som har satt sin prägel på åtskilliga skeden av kristendomens historia har helt grundats på dogmerna som därvid alldeles skymt bort Jesu krav på ett kärleksfullt och rättfärdighetspräglad sinnelag.

I anledning av den danske prästen Chr. Norlevs bok *Jesus av Nasaret og hans Evangelium set paa Datidens sociale Bakgrund* skriver von Sydow till Fredrik Ström den 9 juli 1943: »Jag är icke den som i Jesus bara vill se en social reformator, ty han sträckte sig mycket längre än så, men hans sociala patos är omiskänligt och en förkunnelse som bortser från hans sociala patos, måste jag anse såsom urvattnad och föga livsduglig.»

I sin nekrolog över von Sydow skriver von Rosen:

Saklighet, sanning och förståelse präglade alltid hans inlägg ... Han var mycket målmedveten, lade i dagen personligt mod, seg kampanja och övertygande patos, uppstånd som han var av en helig eld, när det gällde att hävda sin uppfattning och vinna sitt mål. Till sin läggning var han självständig, godmodig, sluten, lågmäld och dämpad samt i besittning av en stillsam humor ... Av föräldrarna hade v. Sydow tydligen fått i arv sitt intresse för religionen. Om sin egen utveckling i religiöst avseende talade han dock ej mycket. Men liksom Emanuel Linderholm kom han senare att gå sin egen väg: från den strängt bibeltrogna, dogmatiska, lågkyrkligt färgade inställningen till frisinnad kristendom.

För partipolitik tycks von Sydow däremot inte haft intresse. »Det talades inte politik hemma, och jag vet än idag inte vilka partier mina föräldrar röstade på. Folkpartiet, skulle jag kunna tänka mig, men vet inte», skriver Max von Sydow (1989:56).

# Forskarkarriären

## Licentiatavhandlingen om Finnsäggen

I ett brev till Anna Quennerstedt den 11/10 1903 skriver Wilhelm von Sydow att han lovat professor Wrangel » att skriva en uppsats om något sagoämne till det estetiska seminariet och jag har måst arbeta för den sakens skull. Mitt ämne är Mästertjuven. Särskilt skall jag behandla ett mästertjuvsmotiv nämligen den gamla egyptiska sagan om Rhampsinit som Herodot berättar i någon skrift om Egypten. Samma saga har jag nämligen funnit i en nygrekisk sagosamling och i en kabyrisk dito allt i fransk översättning.» Några dagar senare heter det: »Sagorna fylla mina tankar ständigt. Jag har verkligen fått ut en del goda saker ur mästertjuven och jag får se vad professorn säger ... Idag 8 dar skall jag föredra resultatet av mina undersökningar på estetiska seminariet.» I ett brev till Axel Olrik (25/5 1916) omtalar von Sydow att han på sin tid lämnade in sin studie om mästertjuvsagorna som licentiatavhandling och fick den godkänd, fast han tog den tillbaka och ersatte den med »Studier i Finnsäggen».

Den 15 december 1905 meddelar Wilhelm von Sydow H. F. Feilberg att han börjat syssla med jätten Finn. »Jag har redan fått ihop en mängd litteratur och det ligger ett par riktiga berg av böcker som innehåller sagan här på mitt bord.» Hur fick han uppslaget att studera säggen? År 1904 publicerade den danske konsthistorikern Francis Beckett, som Lauritz Weibull hade personliga kontakter med (Odén 1975:112), en uppsats i *Historisk tidskrift för Skåneland* om kryptbilderna i domkyrkan och 1905 höll Weibull själv ett föredrag om jätten Finn i Etnologiska föreningen i Lund (Bringéus 1997:143). I den diskussion som följde påpekade professor Wrangel att säggen först måste vetenskapligt undersökas, innan

några hypoteser på den kunde grundas. »Detta gav mig anledning att göra min jämförande undersökning av sägnen» (von Sydow 1906:76).

Från Ronneby skriver von Sydow till Anna Quennerstedt den 23/4 1906: »1/7 gick jag matt och trött på Etnologiska föreningen. Föredraget om Finn skulle hållas. Det hade för stor betydelse för mig för att jag skulle kunna låta det gå mig ur händerna. Jag höll det också, blev ivrig och det gick bra. Jag tror jag höll på i 1 ½ timme och sen var det diskussion efteråt. Jag fick beröm för det 'utmärkta och lärda' föredraget av ordföranden professor Kock och en holländsk docent i nordiska språk som var närvarande sade också några vänliga ord.» I brevet tillägger han att professor Wrangel berömt föredraget »för dess verkliga vetenskaplighet, vilket även de övriga professorerna hade tyckt. Jag föreslog honom att skriva Finnsagan och ge den som licentitativhandling i stället för den förra, som jag skulle omarbota till doktorsavhandling. Det tyckte han var ett mycket gott påhitt och tyckte att det avgjort var en god tidsvinst ... Jag glömde naturligtvis ej att säga, att min högsta önskan var att få plats i Lund» (jfr nedan s. 132).

I februari 1906 hade von Sydow besökt folkhögskolan i Askov och redovisat sina rön. Till Feilberg rapporterar han (8/5 1906): »Har hållit föredrag om Finnsagan på Etnologiska föreningen i Lund. Jag har fått mycket beröm för det. Jag skriver det nu i avhandlingsform.» Den 28 augusti: »Litet har jag också skrivit på Finnsagan. Men ej fått den färdig än. Men nu skall det väl gå rätt fort. Jag har tänkt sända mitt manuskript till Doktorn för den händelse att Doktorn skulle vilja läsa det. Ämnet har mognat för mig rätt mycket sen jag föredrog det på Askov och jag skulle gärna vilja höra ett litet utlåtande om det.» Till Anna Quennerstedt skriver han den 21/9 1906: »Så går jag på Wrangels föreläsningar och seminarium. Där skall jag fredagen den 12 oktober hålla ett föredrag om jätten Finn. Inte det samma som jag höll i Etnologiska föreningen, utan enligt mina allra nyaste forskningar i ämnet. Jag har nu blivit säkrare om en del slutledningar och kan så t.ex. med absolut säkerhet nedslå t.ex. arkivarien L. Weibulls teorier.»

Den 10 oktober heter det: »Jag har nu fått avhandlingen om Finnsagan färdig i koncept och skall nu skriva Tittelituresagan. Jag ämnar offentliggöra den så fort som möjligt.» von Sydows brådska sammanhängde uppenbarligen med att Lauritz Weibull nu i skrift berört frågan

om skulpturerna i kryptan i *Studier i Lunds domkyrkas byggnadshistoria* 1906. Enligt Weibull skulle »Finn» vara domkyrkoarkitekten Donatus som av folktron omskapats till jätte och senare kompletterats med jättekvinnan. En berömmade recension i *Dagens Nyheter* blev gnistan som tände von Sydow och därmed började en flerårig debatt som inte höll någon hög nivå. Den 30 december skriver von Sydow till Feilberg:

Här sänder jag ett tidningsurklipp, som det kanske kan roa Doktorn att läsa. Jag har fått ett ilsket svar på det, av Dr Weibull, och har just skrivit och avsänt än ett svar. När det blir tryckt skall jag sända även det. Jag beskylls för att i denna artikel vara grovt personlig, och kanske jag i känslan av den av mig kritiserade bokens underhaltighet har varit lite övermodig. Det svar jag nu har skrivit, är mer moderat, men kanske lika skarpt. Striden föres i *Dagens Nyheter* landsortsupplagan 14 december och Weibulls svar respektive 19 och 20 december. I maj tänker jag, jag kan få en uppsats om Finn-sagan tryckt i »Fataburen», men det beror på hur lång den blir ... Min polemik mot



Jätten Finn  
i Lunds domkyrkas  
krypta. Foto:  
Birgitta Castor.

arkivarien Weibull har nu slutat och jag skall längre fram sända ett par tidningsurklipp till. Han har huvudsakligen använt grovheter mot mig men med klen resultat, ty från Lund har jag hört att han grundligt har dummat sig.

Den 8/2 1907: »Här sänder jag Weibulls svar på min första artikel. Min andra artikel skall jag sedan sända.» Den 19/3 1907: »Jag har nu fått korrektur på min Finn-upsats.» Den 12/7 1907: »Fortsättningen på min Finnsaga är också fortfarande under utarbetande, och jag är rätt orolig att ej få den färdig i tid för tryckningen.»

I *Fataburen* 1907 publicerades C. W. von Sydows »Studier i Finnsäggen och besläktade byggmästarsägner». De avslutades i *Fataburen* 1908 och omfattade inalles 41 sidor. Studien var tillika von Sydows licentiatavhandling i estetik/litteraturhistoria och belönades med högsta betyg (Swahn 1996:100). För egen del var von Sydow inte belåten med sin studie. Till Olrik skriver han:

Tekniskt är jag allraminst belåten med min Finn-upsats. Jag är ovan att skriva och denna uppsats är till på köpet tillkommen på småstunder – 10 minuter då och 15 då mellan annat arbete. Jag har visserligen sedan omarbetat det hela men även det är gjort på skilda tider, så att vad som borde sagts på ett ställe har antingen ej sagts, eller sagts på ett annat. Det sista kapitlet hade jag dessutom våldsamt brått med, och det är just ej till dess fördel just. Nu är det sådant det är emellertid.

Till Feilberg meddelar von Sydow (19/1 1908): »Min Finnsaga är nu tryckt och jag har sänt den i korrektur till Olrik, som hade rätt svåra anmärkningar mot den, men så är den ju det första jag har tryckt.» Olrik omnämnde den dock i positiva ordalag i *Danske Studier* 1908 och menade rentav att »afhandlingen som helhed er utvivlsomt en af de allerbedste vi ejer indenfor rent nordisk sagnstof».

För licentiatexamen krävdes inte mindre än fyra tentamina. Till Feilberg rapporterar von Sydow (4/ 12 1908): »Nu har jag varit uppe i tentamen igen, likaledes med framgång. Nästa gång blir det om torsdage.m. och sen lördag (den 12:te f.m.). Sedan är alltsammans undanstökat och jag blir av fakulteten förklarad licentiat.»

Licentiatavhandlingar brukar gå tämligen spårlöst förbi, men inte von Sydows om Finnsäggen. I *Fataburen* 1908 riktade Lauritz Weibull ett hårt angrepp mot von Sydow i sin uppsats »Den lundensiska Finnsäggen». von Sydow uppmärksammade i brev den 4 augusti 1908 Axel Olrik på Weibulls artikel och förvånade sig över att redaktionen för *Fata-*

buren inte gett honom möjlighet att besvara den. Han skrev ett genmäle, »men jag fruktar för att de är keda vid Finn och ej tar in det». Detta visade sig vara en riktig förmodan.

von Sydow hade bl.a. hävdats att de av honom insamlade sentida folkliga varianterna av Finnsågnen hade ett högre källvärde än de versioner som nedtecknats på 1500- och 1600-talen, något som den källkritiske Weibull fann orimligt. Senare forskning har i princip bekräftat von Sydows ståndpunkt (Svensson 1966:13). Ifråga om sågnens spridning reviderade däremot von Sydow sin egen uppfattning och framförde en hypotes om en irländsk, kanske förhistorisk källa, inkommen till Norden via Trondhjem som spritt sig längs pilgrimsvägarna (von Sydow 1920). von Sydow vidhöll denna uppfattning ännu i Svensk uppslagsbok 1948, men i den fortsatta vetenskapliga debatten, som refererades av Sigfrid Svensson vid folklivs- och folkminnesforskarmötet i Lund 1957, har den avvisats (Svensson 1958; Swahn 2001:56).

Först i samband med atlasarbetena på 1940-talet kartlades sågnens utbredning av von Sydows elev Mai Fossenius som även tog upp senare tolkningar av sägenkomplexet av Jöran Sahlgren och Waldemar Liungman till kritisk diskussion (Fossenius 1943).

I en senare studie har dialektforskaren Ingemar Ingers tagit upp Weibulls och några sentida eftersägares uppfattning att Finnsågnen återgick på Tegnér's dikt »Jätten Finn». Punkt för punkt visar han att influenserna från dikten på folktraditionen är mycket obetydliga och begränsade till uppteckningar från Lund, medan divergenserna däremot är betydande (Ingers 1970).

## Doktorsavhandlingen om spinnsagorna

I ett brev till Feilberg den 15 december 1905 längtar von Sydow att komma till Askov och arbeta med sagorna där, eftersom det inte fanns tillräckligt med litteratur i Lund. Ett visst samband med Finnsågnen hade »Sagan om flickan som skulle spinna guld = Titteliture (Arne Thompson 500)». Denna saga, på tyska kallad »Rumpelstilzchen», hade rätt utförligt behandlats av Bolte Polivka (*Zeitschrift für Volkskunde* 10).

von Sydow skriver: »Jag antar att Titteliture-sagan är skandinavisk, liksom finnsagan är avgjort rent skandinavisk.» Våren 1906 heter det:



Jag har hittat på en förklaring till namnet Titteliture. Att det inte har någon ord betydelse är ju tydligt, men där är det ju besynnerligt att ett sådant ord valts som namn på trollet och ej ett mera typiskt trollnamn. Förklaringen torde emellertid ligga i att trollet som uppträder i fågelhamn och sjunger sitt namn (så i den masoniska, en fransk och en svensk variant). Namnet skall tydligtvis återge fågelkvitter. Skall jag ytterligare bestämma saken och säga vad för en fågel som åsyftas så skulle jag tro att det är talgoxen ... I Skåne säger bönderna att han säger Lite hö, lite hö, i Wärend och wirdarne säger han: Flicka lilla titta ut tittut, i Danmark har jag hört tolkningen kom ud, kom ud. Men fast det i trollnamnet ju endast gäller en ljudåtergivning ej en tolkning av fågelns sång. Om talgoxen spelar någon roll i folktron vet jag ej och för övrigt behöver det ej vara just han som sagan åsyftar. Huvudsaken är ju bara, att rytmen och vokalerna i namnet verkligen har en motsvarighet i någon fågelns sång, vare sig i talgoxens eller möjligen någon annan.

Studien av Tittelituresagan och den med denna sammanhängande sagan om de tre spinningummorna (Aa 501) blev von Sydows doktorsavhandling. Det var den första svenska typmonografin efter den historisk-geografiska eller finska skolans metod med framtagande av en urform samt placering av denna i tid och rum.

J. A. Lundell i Uppsala hade ställt i utsikt att avhandlingen kunde publiceras i *Svenska Landsmål* och korrespondensen med honom ger nästan en dag för dagskildring av den sista fasen i avhandlingsarbetet, som gick mycket snabbt. Den 17 april skriver han till Feilberg: »Tack för kartan! Jag arbetar nu under högtryck. Idag sände jag en stor bunt manuskript till Lundell för tryckning i *Landsmålen*. Om en vecka måste jag vara färdig med fortsättningen och det skall väl sitta hårt åt men det skall nog gå. I natt satt jag uppe till 3, men sådant får man inte göra om för ofta.»

I ett följande brev till Feilberg heter det att disputationen var utsatt till den 26 maj kl. 4 eftermiddagen. »Professor Wrangel anser, att det skulle gagna folkminnesforskningen här vid universitetet, om Farbror komme, och det skulle bli ett litet trevligt privat folkminnesmöte här.»

Den 17 april skriver von Sydow till Olrik: »Du kan väl bli fakultetsopponent då? Till 2dre opponent har jag fått löfte om dr Oskar Hackman från Helsingfors. Sviker du, vet jag sannerligen ej hur fakulteten skall kunna få tag i någon kompetent person att opponera!» Den 18 maj skriver von Sydow till fru Olrik: »Med stort beklagande hör jag att Ederman blivit sjuk i reumatisk feber, både för hans egen skull, då det ju är

en mycket allvarsam åkomma, och för min skull som gör en stor förlust om han ej blir min opponent.» Till fakultetsopponent utsågs i stället Oskar Hackman och Martin P:n Nilsson fick åtaga sig uppgiften som andre opponent.

Betyget blev »icke utan beröm godkänd» och »med beröm godkänd» för försvaret. Professor Wrangel skrev i sitt utlåtande att »disputationen sköttes å båda sidor synnerligen väl. Det blev en intressant vetenskaplig diskussion.» I betygsnämnden anförde professor Wrangel ytterligare:

C. W. von Sydows avhandling »Två spinnsagor» är den första som i vårt land framkommer på den nya folkloristiska vetenskapens område. Materialforskningen har väsentligt underlättats genom en föregående undersökning (av Polivka), men åtskilligt nytt har författaren med stor kringssynthet insamlat särskilt för Skandinavien, där bland annat handskrivna källor från Sverige, Danmark och Finland på ett förtjänstfullt sätt utnyttjats. Författarens skarpsinne och kombinationsförmåga förtjäna mycket beröm. Den s.k. geografiska metoden är strängt genomförd, stundom dock med en viss ensidighet. Resultaten i avseende på sagornas förekomst, vandring, ursprungsform och förbindelser äro intressanta, om än flera punkter fortfarande kunna diskuteras. Till omfånget är avhandlingen icke betydande, men uppgiften är väl utförd och den vetenskapliga hållningen otadlig. Från folkloristiska fackmän i Danmark (dr. H. F. Feilberg i Askov) och i Tyskland (prof. J. Bolte i Berlin) har jag mottagit mycket erkännande omdömen om denna avhandling.

Wrangel hade även inhämtat ett yttrande av dr Kaarle Krohn som framhåller att ämnets behandling försvårats av att de litterära källorna delvis återverkat på de folkliga. Detta var välbekant för von Sydow, men han hade kunnat vara mindre försiktig och förbehållsam vid utgallrandet av de bokliga varianterna. Krohn fortsätter: »Urformen av sagan om de tre spinnsummorna har författaren lyckats bestämma. Även har han otvivelaktigt rätt däruti, att densamma icke har uppstått i Norden. Hurvida den är av germanskt ursprung, när den uppstått och vilka vägar den vandrat, äro frågor, vilka svårligen kunna definitivt besvaras, förrän ett större antal europeiska sagor blivit analyserade och undersökta än tills vidare är fallet.»

Krohns slutomdöme är att avhandlingen är ett omsorgsfullt och gediget arbete. »Utom i allmänhet sunt omdöme och god iakttagelseförmåga, bevisar denna avhandling, likasom författarens tidigare studier i

Finnsäggen, en icke vanlig fyndighet vid utletandet av själva idén i ett sagomotiv.»

von Sydow hade utarbetat sin undersökning enligt den finska skolans metoder. Det finns visserligen ingen karta i avhandlingen men han omtalar i ett brev till professor Lundell att han avsåg att medtaga en stor karta med de olika sagotyperna inprickade till disputationen. Krohns utlåtande visar samtidigt hur svårt det var att nå definitiva resultat. Egentligen var det endast ursprungsformen som von Sydow lyckats påvisa, inte ålder, uppkomstort och spridningsvägar. I våra dagar skulle väl inte ens frågan om archetypen ansetts löst. von Sydow skulle senare själv inse detta.

von Sydows tidiga hypotes om namnet Tittelitures uppkomst bejaktades av andra forskare. När Jöran Sahlgren långt senare tar upp namnet skriver han: »Professor von Sydows antagande att dvärgnamnet *Titteliture* bildats efter ett fågelläte förtjänar övervägande. Det är dock ej omöjligt att även bakom detta dvärgnamn ligga barnkammarord för tumme (eller lillfinger)» (Sahlgren 1941:126). I en samtida uppsats säger Waldemar Liungman, att »Dvärgens namn torde en gång ha varit ett folkligt namn på vippstjärten (sådesärlan, ty. Bachstelze, Wippstertz)» (Liungman 1941:102 f.).

I ett svar till Liungman 1943 tar von Sydow ännu en gång upp avhandlingen om spinnsagorna som »författades under 14 dagar år 1909». Han klargör hur förutsättningarna sedan dess ändrats och att traditionens upphov *inte* kan ligga i Sverige utan att den kommit hit från Britiska öarna och att keltiskt område bör betecknas som ursprungslandet. »Namnet är ej heller något fågelläte utan det hör, såsom J. Sahlgren visat, samman med barnspråksbildningar sådana som tummetott o.d.» (von Sydow 1943:12 ff.).

## Docentspecimen om Tors färd till Utgård

Redan vid filosofiska fakultetens sammanträde den 2 juni 1909 förelåg en anhållan från Tobias Norlind respektive Wilhelm von Sydow att bli docenter. Norlinds ansökan tillstyrktes, men von Sydows blev bordlagd. Till Olrik skrev han i augusti 1913 att anledningen var att han inte bemött Weibull i Finnsägenfrågan, men detta kan vara en efterhandskonstruktion. Till Feilberg skriver von Sydow den 17 augusti 1909:

Jag kan ju ej neka till att det var en liten misräkning för mig att det skulle behöva dröjas ända till hösten med min docentur, men med *non sine* i det ingen sakkunnig fanns till hands. Man måste då nöja sig med att bedöma den efter omfånget, som befanns väl litet och efter arbetsmödan, som också ansågs jämförelsevis liten, då jag hade större delen av materialet redan samlat hos Polivka. På grund av dessa tvenne minus sattes betyget till *non sine*, under det jag för försvaret fick *cum laude*, vilket betyg nog även det var för lågt, då jag faktiskt fullt tillfredsställande bemötte och motbevisade alla invändningar. – När det sen gällde docenturen, förklarade en av prof. Wrangels motståndare, att på *non sine* kunde man ej gärna låta någon bli docent förrän en ny avhandling blivit skriven. Nu hade prof. Wrangel visserligen Farbrors, Olriks och Krohns utlåtande om min avhandling och min kompetens, men han ville ej gent emot en formellt riktig invändning använda sig av dem utan hemställde till mig om jag ej ville låta min docentansökan ajourneras till hösten. Det gick jag in på för att man ej sedan skall kunna förebrå mig att ha blivit docent på nåder nätt och jämt. Nu skall jag alltså skriva en ny avhandling till hösten. Den skall heta »Byggnadsoffer och byggmästarsägner».

För sin nya studie önskade von Sydow få allt material rörande ceremonier vid byggnadsinvigningar och till byggmästarsägner räknade han även t.ex. att en jätte bär jord och en del rinner ut genom ett hål och bildar den eller den åsen eller kullen. All slags levande begravning räknade han också till byggnadsoffren. Han önskade även infoga internationellt material och bad bl.a. Feilberg att få låna van Genneps *Les rites de passage*.

von Sydow insåg inom kort, att den planerade avhandlingen skulle bli alltför omfattande. Den 12 oktober 1909 skriver han till Feilberg: »Därför har jag beslutat skriva en annan avhandling med detsamma och den skulle handla om Tors färd till Utgårdaloke.» Den 24 oktober 1909 rapporterar von Sydow att han arbetade allt vad han hann på sin Utgårdresa. Den 4 december meddelar han att den skall tryckas i *Danske Studier*.

Den 1 januari 1910 kunde von Sydow konstatera: »Min docentur behöver jag ej mer oroa mig för, ty så snart avhandlingen tryckts i *Danske Studier* kommer saken att avgöras. Ännu är avhandlingen ej helt färdig för trycket ... Men det går framåt om än sakta.» Den 10/ 4 1910: »Nu har jag skrivit färdig uppsatsen om Tors bockslaktning och Olrik har den för *Danske Studier*. När den är färdigtryckt skall jag lämna prof. Kock den och fråga honom om han anser den tillräcklig som docentavhandling och tycker han det så vänder jag mig till fakulteten med anhållan om do-

centur, vilken säkert beviljas om jag har prof. Kock som förespråkare.»

Den första delen av avhandlingen behandlar ett inledningsmotiv i Eddan. Tor tar tillsammans med Loke in hos en bonde. Till kvällsmat slaktar han sina båda bockar och bjuder husets folk att delta i måltiden. Alla ben skall därvid kastas på bockskinnen som brettas ut framför elden. På morgonen viger Tor skinnen med sin hammare, och strax reser sig bockarna levande, men eftersom Tjalve, sonen i huset, för att komma åt märgen bräckt ett lårben är den ene bocken halt. Episoden förekommer endast på ett annat ställe i norrön litteratur men har många motsvarigheter utanför Skandinavien. von Sydow lyfter fram ett omfattande jämförelsematerial och hans slutsats är att motivet med Tors bockslaktning inte är inhemskt utan ett keltiskt lån.

Även i den andra delen av undersökningen kommer von Sydow till ett likartat resultat och drar slutsatsen att den s.k. Skrymeepisoden (så benämnd efter jätten Skryme) upptagits i norrön diktning under vikingatiden, då norska vikingar var herrar över en stor del av Irland. Det är dock enligt von Sydow först den nordiske skalden som fogat ihop de keltiska elementen och gjort det med en förvånansvärd skicklighet.

Allt tog sin tid, men den 15 september 1910 diskuterades von Sydows ansökan om docentur i humanistiska sektionen. Professor Axel Kock yttrade:

I den nu föreliggande avhandlingen »Tors färd till Utgård» har fil. dr C. W. von Sydow behandlat ett intressant och viktigt ämne inom den nordiska och allmänt europeiska sagoforskningen, ett ämne, som är av vikt även för fornnordisk mytologi. Delvis anslutande sig till den särskilt av Sophus Bugge representerade strävan att påvisa forniriskt inflytande på fornnordisk litteratur och kultur, underkastar dr von Sydow berättelsen om Tors färd till Utgård en detaljerad undersökning. Enligt min uppfattning ådagalägger denna undersökning en god vetenskaplig metod, och dess första och vidlyftigaste avdelning »Tors bockslaktning» giver ett verkligen gott resultat, i det att författaren här gör keltiskt inflytande mycket sannolikt. Resultatet av de två senare partierna av avhandlingen synes mig vara mindre säkra, men även dessa partier böra betecknas som beaktansvärda.

Martin P:n Nilsson hävdade att von Sydow i sin sista, ganska stora avhandling, gjort ett avgjort framsteg i metodisk skärpa och omsorgsfullhet och kommit till ett verkligt gripbart resultat. Wrangel instämde med Nilsson och sektionen hemställde att von Sydow måtte förordnas till docent i Nordisk och jämförande folkminnesforskning.

Den 19 september 1910 meddelade von Sydow sin vän Axel Olrik utgången av behandlingen och tillägger: »Nu har saken behandlats i sektionen och utan några missljud ... Wrangel behövde ej yttra något annat än ett enkelt instämmande i vad de föregående yttrat. Han hade ditt utlåtande och ett av Krohn, men han läste ej upp dem, då han märkte att ingen opposition förefanns.» Den 24 september 1910 utnämndes von Sydow av universitetskanslern till docent i Nordisk och jämförande folkminnesforskning.

## Universitetslärare i Lund

C. W. von Sydow började sin undervisning vid Lunds universitet den 4 februari 1911 med en föreläsningsserie över folkdiktning i germansk ättesaga. Undervisningen skedde till en början inom ramen för ämnet litteraturvetenskap. I universitetskatalogen 1913–14 står von Sydow upptagen som ledare för folkminnesavdelningen vid litteraturhistoriska seminariet. Fr.o.m. 1914 redovisas seminariet för folkminnesforskning under egen rubrik.

Redan hösten 1910 skrev en fil. stud. O. Sundin, Göteborgs nation till Konungen och anhöll att få medtaga folkminnesforskning som särskilt ämne i sin fil. kand. Ärendet bordlades i fakulteten den 15 december 1910 och åt von Sydow uppdrogs att göra en utredning rörande ämnets innehåll och ställning vid övriga nordiska universitet. von Sydow införskaffade yttranden från en rad in- och utländska fackmän: Kaarle Krohn i Helsingfors, H. F. Feilberg och Axel Olrik i Köpenhamn, Magnus Olsen och Moltke Moe i Oslo, J. A. Lundell i Uppsala och Axel Herrlin i Göteborg. Samtliga betonade vikten av att folkminnesforskning blev examensämne.

Inom fakulteten kom två förslag att stå emot varandra: införande av folkminnesforskning som ett extra ämne, s.k. plusämne, utöver sex betyg i de etablerade ämnena, respektive tillstyrkande utan förbehåll. Martin P:n Nilsson yttrade bl.a.: »Folkloristik är ett av de allra intressantaste och uppslagsrikaste moderna forskningsämnena, som jag själv erfarit genom den beröring mina egna arbeten haft härmed.» Han tillstyrkte det nya ämnet som ett plusämne. Axel Kock instämde och menade att »Folkminnesforskning är en vetenskap, för vilken jag har stor sympati,

och anser det vara otvivelaktigt, att det både har stort eget intresse och kan sprida ljus över närstående forskningsområden». Axel Moberg tillstyrkte, dock ej utan betänkligheter, då han ansåg ämnet mera lämpat att införa på lic.-stadiet. Lindskog hyste »tvekan huruvida folkminnesforskning över huvud taget borde få medtagas såsom examensämne». Diskussionen utmynnade i att nio ledamöter yrkade avslag och sju tillstyrkte ansökan. Fakulteten hade dock inte något att invända emot att folkminnesforskning ingick i fil. kand.-examen som plusämne.

Sundin som givit upphov till diskussionen fick genom kungligt brev den 1 juni 1912 rätt att medtaga folkminnesforskning som särskilt ämne. Sedan även Harry Maiander erhållit dispens uppdrog sektionen den 13/12 1912 åt von Sydow att uppgöra förslag till studieplan i ämnet folkminnesforskning. Detta cirkulerade för granskning mellan sektionsledamöterna och tillstyrktes den 26/2 1913.

Den 27 mars 1913 förordnades von Sydow att examinera i folkminnesforskning sedan han hade utarbetat en kursplan. I varje enskilt fall måste dock tillstånd sökas hos Kungl. Maj:t för att få medtaga folkminnesforskning i fil. kand.-examen.

Den 25/3 1915 skriver von Sydow

att sektionen utan diskussion godkänt det förslag till studieplan som jag på uppdrag av densamma uppgjort för folkminnesforskning. Det är ett helt annat än det utkast som förekom i min utredning. Så fort kansler stadfäst studieplanen tryckes den och jag skall då sända ett par exemplar. Efter det, åtminstone under ytan, bittra motstånd som folkminnesforskningen mötte både då jag skulle bli docent och då det var fråga om att göra det till examensämne kan jag ej annat än glädja mig åt att allt försök till motstånd och trakasserier nu har gett med sig. Isen tycks vara bruten.

I skrivelse till fakulteten den 15/4 1914 uppgav von Sydow att ytterligare tre studerande erhållit dispens. Två av dessa önskade även avlägga fil. lic.-examen i folkminnesforskning. Han anhöll därför att fakulteten hemställde hos Kungl. Maj:t att folkminnesforskning måtte få ingå i de till fakulteten hörande examina under förutsättning att examen i enlighet med den fastställda studieplanen förrättats av honom. Fakulteten följde förslaget, men Kungl. Maj:t avsåg den 29/5 1914 fakultetens framställning. Dispens måste alltså i fortsättningen alltjämt sökas av varje enskild studerande. Efter hand likställdes dock folkminnesforskning med andra ämnen i fil. kand.-examen och behövde inte vara plusämne. Den 2 april

1925 hemställde von Sydow att filosofiska fakulteten måtte få ingå i fil. kand.-examen utan dispens, vilket fakulteten även tillstyrkte. I sitt svar den 3 juli 1925 gav Kungl. Maj:t dock inte sitt bifall. I sektionens förslag till omorganisation av Hyltén-Cavalliusstiftelsen den 17 april 1926, skrivet av Martin P:n Nilsson, upprepades önskemålet om att examen i folkminnesforskning måtte få avläggas vid Lunds universitet utan kunglig dispens i varje enskilt fall.

Med försörjningen var det värre, sedan von Sydow lämnat sin notarietjänst. Föreläsningsserierna honorerades uppenbarligen inte, och för seminarieövningar utbetalades endast några hundra kronor efter särskild ansökan. Under höstterminen 1914 och vårterminen 1915 innehade von Sydow sektionens docentstipendium, men när han sökte ett fast docentstipendium 1916 i konkurrens med två kolleger gick det sämre. Vid fakultetssammanträde den 22 mars 1916 hade han stöd av professorerna Hellquist, Axel och E. A. Kock, Wahlberg och Wrangel. Den senare påpekade att von Sydow var den till tjänsteåren äldste av de sökande och framhöll såväl vikten av det ämne som von Sydow företrädde som hans mycket förtjänstfulla verksamhet både som lärare och som vetenskaplig författare. Kanslern tilldelade dock statistikern Sven Wicksell stipendiet, varför von Sydow och Herbert Pettersson överklagade. Det blev en ny hård debatt i fakulteten. von Sydow stöddes genom skriftliga inlägg av professorerna Hellquist, Wahlberg, Murbeck och Wrangel men Kungl. Maj:t lämnade överklagandena utan avseende. Senare erhöll von Sydow dock ett fast docentstipendium som han enligt studentkatalogen innehade t.o.m. vårterminen 1921. Därefter fick han efter särskild ansökan under en följd av år 5 000 kr ur sektionens docentstipendiefond.

I Kristiania hade Moltke Moe dött 1913, men eftersom man inte räknade med kvalificerade sökande dröjde det till 1917 innan lärostolen ledigförklarades, nu i norsk folkeminnevidenskap för att fastslå de norska folkminnena som det centrala för lärostolen. Reidar Christiansen, Knut Liestøl och C. W. von Sydow sökte tjänsten och en tremannakommitté bestående av Hjalmar Falk, Magnus Olsen och Halvdan Koht tillsattes som sakkunniga. I ett gemensamt yttrande daterat den 28 april 1917 vitsordade de att von Sydow i flera av sina arbeten hämtat ämnen från gammalnorsk synkrets (Eddan) och att särskilt hans stora avhandling om Tors färd till Utgård hade fört forskningen på detta område ett betydligt



steg framåt. Han visade sig ha god kännedom om norska folkminnen, men hans centrala studier låg inom annan germansk folktradition. Genom sina omfattande kunskaper och forskningar ansågs han stå i första raden bland Nordens yngre folkminnesforskare, men för en professur i norsk folkeminnenvidenskap måste han ställas efter sina norska medsökande. Det blev Liestøl som fick professuren.

von Sydow fortsatte sin lärargärning i Lund och i universitetets katalog kan man termin för termin följa hans föreläsningverksamhet, som under 1930-talet var ganska koncentrerad eftersom han då även undervisade i Uppsala. Föreläsningarna ägde rum på folkminnesarkivet men från och med vårterminen 1928 på någon av universitetets lärosalar. För varje termin annonseras en eller två föreläsningsserier jämte seminarieövningar. Liksom övriga akademiska lärare valde han ämnen i anslutning till den egna forskningen. Under 1910-talet – men också senare – föreläste han om den germanska hjältesagan, över Beowulf och Eddadikter. Höstterminen 1911 handlade föreläsningarna om folksagossystematik, ett ämne som med skiftande rubriker återkommer i fortsättningen, t.ex. höstterminen 1919 om »De i Europa tidigast belagda sagotyperna», vårterminen 1924: »Valda folksagor», vårterminen 1925: »Tro och sed i folksagorna», vår- och höstterminen 1937: »Valda motivstudier i anslutning till S. Thompsons Motif Index». »Folkdiktningens stillagar» stod på schemat höstterminen 1921. »Eva Wigströms samlingar av folktro» behandlades vårterminen 1928, »Problem i anslutning till Hyltén-Cavallius *Wärend och wurdarne*» upptogs höstterminen 1915 och vårterminen 1916 liksom vårterminen 1920 och 1929 samt vår- och höstterminen 1930 då von Sydows nyutgåva var aktuell. Lite oväntat finner man honom föreläsa över allmogekultur med förevisningar på Kulturhistoriska museet vår- och höstterminen 1928 liksom höstterminen 1929, 1930 och 1931. Också mera specialinriktade ämnen som »Träden i folklig tro och sed» upptog von Sydow höstterminen 1926, »Åkerbruksriter» vårterminen 1931, »Djuren i folklig tro och sed» höstterminen 1932, »Dödstro och dödsed» vårterminen 1935. Enstaka terminer föreläste han över folkvisor och folkgångar. Under 1920- och 1930-talen förekom under vårterminerna inte sällan exkursioner, vanligen till Köpenhamn.

Före jul 1941 skriver von Sydow till Adelheid von Schmitterlöw: »Det har varit den brådaste och mest ansträngande termin jag har haft. Det

blir så när man har en uppsättning elever bättre än någon tidigare. Man måste sysselsätta sig med dem mer än med mera samtagna elever ... Min sekreterare Anna Birgitta Waldemarson har rest och det blir ju strax ett tomrum att fylla. Hon är en sällsynt rar och fin flicka och hennes fästman är av samma typ som hon, så att det är verkligen trevligt att ha dem här i huset. Utan hennes hjälp hade jag rakt inte hunnit bli färdig med min bok.» I Folklivsarkivets jubileumsskrift har Anna Birgitta Rooth skildrat sina intryck av sin lärare. Hon skriver att hans föreläsningar var »lågmalda, utan publikfriari. Möjligen kunde han själv bli så road av något han föreläste om att han omedvetet började småskratta och drog auditoriet med sig. Han hade som folkhögskollärare lärt sig att tala väldisciplinerat, klart och engagerande och givetvis utan koncept. Vid universitetet föreläste han också alltid utan annat stöd än några stickord med exempel för att belysa sina synpunkter» (Rooth 1988:245).

Från 1941 lät von Sydow eleverna föra protokoll vid seminariesammanträdena där deltagarna kunde uppgå till mellan sex och tio studerande (jfr Alsmark 1988:182 ff.). Flera av dem tillhörde seminariet år efter år. De höll, omväxlande med ordföranden, föreläsningar över valda ämnen. Däremot framlades inga skriftliga uppsatser eller avhandlingsdelar för granskning. Ämnena hade utpräglat folkloristisk inriktning och endast vid ett par tillfällen tangerade de materiell kultur. Våren 1941 diskuterade man skrämselfäsen, jättekast, riter, S:t Olofs-firandet, kyrkogrimen och korset som skyddsmedel. Våren 1942 behandlades bäckhästen, folkpsykologiska problem, lindormen, logkatten, kloka flickan från Vallåkra, Vintergatan och Noas ark. De mera genomarbetade seminarieuppgifterna publicerades i årsboken *Folkkultur* 1941–1946, eller resulterade rentav i doktorsavhandlingar. Även diskussionerna är refererade i protokollon och de flesta deltagarna yttrade sig. Kritiska referat av företrädesvis tysk litteratur kunde även förekomma. Vid von Sydows sista seminarieövning den 4 maj 1946 refererades och diskuterades John Meiers bok *Untersuchungen zu deutscher Volkskunde und Rechtsgeschichte*.

Ett personligt vittnesbörd om von Sydows sista tentamen har docent Allan T. Nilson lämnat mig i ett brev. Med inriktning på museibanan hade han förlagt sina studier till Stockholm och där tenterat etnografi, religionshistoria och etnologi samt ett betyg i folkminnesforskning för docent Åke Campbell i Uppsala. För högre betyg måste tentamen i detta

ämne ske i Lund med särskild dispens. Allan T. Nilson hade följt von Sydows föreläsningar, där den första timmen ägnades åt att läsa och summera innehållet i en undersaga och den följande till att analysera dess beståndsdelar, motiv, vandringar, ålder etc. Nu gällde det att vid den muntliga tentamen redovisa kunskaperna:

Folkminnesarkivets allt i allo, vaktmästare Oscar Carlsson, öppnade ytterdörren, när jag klockan 18,30 tryckte på ringklockan till tegelvillan, Finngatan 8. Han knackade sedan på dörren till professorsrummet och sa något till professor von Sydow om åskvädret som syntes vara på gång. Tentator såg på mig med sin godmodiga blick, bjöd mig sitta ned och frågade varför jag läst hans ämne. Det föranledde några ord om dem jag tidigare tenterat för, särskilt docenten Campbell och hans keltiska studier på Hebriderna, just publicerade detta år.

De egentliga tentamensfrågorna inleddes mjukt med att jag dels fick rekapitulera huvuddragen i min inför seminariet ventilerade uppsats Skolseder från Skara, dels visa mina uppteckningar från Virestads socken i Småland utförda på uppdrag av Nordiska museet, närmast docenten John Granlund. Enligt fordringarna i studiehåndboken skulle uppteckningar för högre betyg göras inom något visst nordiskt område. von Sydow kände en av mina sagesmän, hemmansägare Oscar Petersson på Håralycke gård och han hade själv sitt sommarhus inte så långt härifrån.

Så växlade tentamen spår och leddes först in på Ella Odstedts avhandling *Varulven i svensk folktradition* (1943) och på Dag Strömbäcks uppsats »Att helga land» (1928). Då fick jag tillfälle att komma in på Hylletoftakräkan, som jag sett infälld i en cirkel på dörren till denna kyrka, varom traditionen går, att fågeln skulle ha anvisat platsen, där kyrkan skulle uppföras.

Väl komna så långt i tentamen hade åskvädret nått denna del av Lund med skyfall och blixtnar på blixtnar. Min tentator blev påtagligt berörd härav och intog ryggsläp i skinnsoffan mot rummets långvägg. Han yttrade, att ett åskväder aldrig bekom honom väl. Tentamen skulle likväl inte brytas utan fortsatte med anmodan till mig, att mellan blixtnarna ange nummer i Antti Aarnes *The Types of the Folktale* (FFC 1928) och sagor i bröderna Grimms *Kinder- und Hausmärchen*: »Die zwei Brüder», »Der getreue Johannes» med nr 393 och 561 jämte ytterligare några sagor.

Åskvädret drog vidare, ljuvliga dofter från nyutsprucken hägg strömmade in i rummet. Professorn, åter kurant, gick till en bokhylla, gav mig några särtryck, bl.a. *Den fornegyptiska sagan om de två bröderna* (1930) samt skrev in betyget i tentamensboken.

Med lätta steg gick jag ned mot Olshögsvägen 6, där jag hyrde rum hos apotekare Hans Lundborg och hans fru, lottachefen Sara Lundborg, allt under det att jag summerade dagen. Beundran och aktning var de bestående intrycken av mötet med von Sydow under denna majdags »dundrande» tentamen.

## Universitetslärare i Uppsala

von Sydows akademiska undervisningsverksamhet var inte begränsad till Lund. Våren 1921 höll han en nio timmars föreläsningsserie i Landsmålsarkivets regi i Uppsala. Fastän han alltid talade utan koncept har föreläsningarna bevarats i skriftlig form tack vare att de stenograferats ner av en student och sedan renskrivits (ULMA nr 677, nu i SOFI).

År 1930 inrättades efter riksdagsmotion en professur i ortnamnsforskning i Uppsala för Jöran Sahlgren. Han var en driftig man och hade själv starka folkloristiska intressen (Andersson 2000). När våren 1931 akademiska föreläsningar och seminarieövningar inleddes i Uppsala av C. W. von Sydow, var det uppenbarligen Jöran Sahlgrens initiativ, även om Herman Geijer haft samma tankar. Parallellt härmed inrättades undervisning i etnologi, varmed då avsågs materiell folkkultur. I ett brev till hustrun den 5 februari 1932 skriver von Sydow: »Jag har inte så få åhörare en 8 à 9 stycken och det är roligt att föreläsa för dem. Om måndag skall jag ha den första seminarieövningen, och hinner med fyra stycken medan jag är kvar.»

Den 12 februari 1933 skriver von Sydow till Jöran Sahlgren: »Tack för att Du återigen utverkat åt mig anslaget för novemberföreläsningar. Det betyder rätt mycket för mig rent ekonomiskt, då min lön ytterligare minskats, och då andra förvärvskällor också försvunnit. Det finns ju inte mer några bondföreläsningar t.ex.» Kristiden hade uppenbarligen sina följder även i detta hänseende.

Till Liestøl skriver von Sydow den 18 juli 1933: »Till hösten skall jag föreläsa en gång i veckan i Köpenhamn under senare hälften av september och oktober, tack vare anslag från Rask Ørstedsfonden. Hela november skall jag ligga i Uppsala och föreläsa där, likaså hela februari. Jag är ju examinator för bägge universiteten och jag måste därför också sörja för undervisning på båda ställena.»

von Sydows undervisning är redovisad i *Svenska Landsmål* och härav framgår att han befann sig i Uppsala större delen av februari och november månader under en följd av år. Han föreläste därvid 8–14 timmar och höll 2–5 seminarieövningar med 8–13 närvarande studenter vid föreläsningarna och något färre vid seminarieövningarna. Ämnet för föreläsningarna var 1931 »Svenska folksagor och övernaturliga väsen»;

1932: »Föreställningar knutna till våren», »Folkminnessystematik», »Folkminnesforskning och religionsforskning»; 1933: »Tro och sed knuten till årets fester och arbeten», »Folkmedicin», »Volsungasagan och valda folkminnesproblem»; 1934: »Sagoforskning, själatro och Tacitus Germania ur traditionssynpunkt», »Traditionssystematik och keltisk tradition»; 1935: »Övernaturliga väsen och riter».

I fortsättningen redovisas inte von Sydows föreläsningar i *Svenska Landsmål*, men det betydde inte att de upphörde. Den 7 november 1939 skriver han dock från Uppsala till Knut Liestøl: »Nästa termin blir jag nog hemma i Lund hela tiden.»

Det var således en betydande lärarinsats von Sydow gjorde i Uppsala under 1930-talet. Brevet visar att han behövde extrainkomsterna för att försörja sin familj. Men han ville uppenbarligen också visa sitt intresse för att fastare knyts till universitetet där. Som jag visat i en särskild studie, arbetade man betydligt mera aktivt för att få en professur till von Sydow i Uppsala än i Lund (Bringéus 2001). Hösten 1939 förordade dock kanslern inrättande av en professur för honom i Lund, varför hans undervisning i Uppsala kunde upphöra.

Även i Uppsala värvade von Sydow lärjungar som skulle göra betydande insatser inom folkloristiken. Den 9 februari 1932 skriver han till hustrun att en seminarieövning hållits »av en magister Granberg, en mycket bra undersökning av lövjerska». Gunnar Granberg skulle senare – med von Sydow som fakultetsopponent – disputerat på en avhandling om skogsrådet.

En annan elev var Carl-Herman Tillhagen, som i sin sista bok (1999) berättar om mötet med von Sydow i Uppsala hösten 1934. von Sydow fattade genast intresse för den unge kandidaten, som gjort uppteckningar om tro och sed i norra Medelpad för Landsmålsarkivets i Uppsala räkning.

... han tog mig under armen, och vi gick ut i Universitetets stora hall. Där promenaderade vi sedan fram och tillbaka under mer än *en* akademisk kvart under ivrig diskussion om folktrons irrationella sida. Under de följande veckorna hade vi före och efter varje föreläsning någon kvarts promenad i hallen med diskussion om olika problem. Mer än en gång hände det, att han i diskussionens iver glömde sin föreläsning, trots universitetsklockans ljudliga påpekande av att tiden för föreläsningen var inne. Jag måste påminna honom om att studenterna väntade.

Jag glömmer aldrig dessa diskussionsfyllda promenader i Alma maters stora hall. De lät mig lära känna en storslagen människa. Då jag småningom tenterade för honom i Lund, blev det ingen vanlig tentamen med frågor och svar utan en dagslång intensiv debatt. Den började kl 9 på morgonen och fortsatte till klockan 18 på kvällen, bara med en timmas uppehåll för lunch. Diskussionerna fortsatte genom åren. Han besökte mig många gånger, både som gäst i mitt hem och på mitt arbetsrum på Nordiska museet, alltid med nya idéer om sin forskning och friska omdömen om nyutkommen litteratur (Tillhagen 1999:64 f.).

## Lundaprofessuren

von Sydow hade som vi sett blivit docent i folkminnesforskning 1910 och börjat undervisa i detta ämne i Lund 1911. Snart började han drömma om en professur. Till hustrun skriver han den 10 juli 1914: »Ja, om här ändå kunde göras en professur i mitt ämne här i landet snart. Kunde du mig ovetande tala med excellensen Wallenberg som har en million i årlig inkomst – men det är väl ej så lätt.»

I ett brev till överste Gösta Hyltén-Cavallius hösten 1917 meddelade von Sydow att man ville hedra faderns – Gunnar Olof Hyltén-Cavallius – minne genom att på hundraårsdagen av hans födelse den 18 maj 1918 instifta en professur som skulle bära hans namn. I svarsbrev den 2 oktober meddelade Gösta Hyltén-Cavallius att barn och barnbarn var villiga att överlämna en grundplåt om 20 000 kronor ifall denna tanke kunde förverkligas. Professor August Quennerstedt utlovade 10 000 kronor och professor Wrangel gjorde en betydande insats för att värva ytterligare donatorer, visar korrespondensen.

Ett upprop utsändes i dagspressen, undertecknat av de flesta småländska riksdagsmännen, landshövdingen och biskopen i Växjö samt av en rad Lundaprofessorer. Genom att insamlingslistor även utsändes för andra ändamål inflöt dock endast omkring 40 000 kr vilket inte räckte till en professur. Medlen kom i stället att användas till en stiftelse för folkminnesforskning kallad Hyltén-Cavalliusstiftelsen (nedan s. 111 ff.).

von Sydows situation var prekär. Till Herman Geijer skriver han (7/9 1923): »Blir ej snart någon ordning med professuren så förgås jag. Jag har i höst ej något över på mina månadslöner att leva av. Allt går till skulder och skatter.»

Den 28/4 1924 skriver von Sydow till Knut Liestøl: »Frågan om en

fast anställning för mig vid universitetet har nu varit uppe i sektionen. Jag förklarades ha skrivit för lite för att man skulle kunna begära någon professur åt mig, och hela saken kan sålunda ej komma till ny behandling förrän om ett år. Saken diskuterades inte ens.»

En utredning om systematisk utforskning av den svenska allmogekulturen 1924 (se nedan s. 124 ff.) resulterade i en proposition, som dock inte innebar någon tjänstemässig upprustning. Per Edvin Sköld som deltagit i utredningen motionerade därför själv om inrättande av en personlig professur åt von Sydow. I motionen heter det att von Sydow

varit banbrytande för tillvaratagandet av det svenska folkets muntliga traditioner, har under tvenne årtionden verkat som akademisk lärare i ämnet, han är vårt lands främste vetenskapliga kraft på detta område. Han förklarades redan 1917 kompetent till en professur i norsk folkminnesforskning i Norge, han är en man med vetenskapligt rykte långt utöver vårt lands gränser. Nog fyller han mer än väl de krav, som böra ställas på dem, för vilka man plägar inrätta personliga professurer.

Motionen, som åtföljdes av von Sydows curriculum och av hans bibliografi, avslogs dock.

När förslaget till organisation av folkminnesforskningen remitterades till sektionen tillstyrktes det den 31 oktober 1927 »endast under förutsättningen, att en lärostol i ämnet upprättas vid Lunds universitet». I yttrandet som formulerades av dekanus Otto Rydbeck påpekade man att inte bara insamlingen av folkminnen utan även undervisningsskyldigheten och examinationen var en viktig del av föreståndarens uppgifter.

I brev till Liestøl den 6/11 1927 heter det: »Kanske Du har sett av tidningarna att Humanistiska sektionen här nu beslutat begära en professur i folkminnesforskning. Det är ju inte säkert att konsistoriet godkänner saken, inte heller att kansler, regering och riksdag vill göra något, men det är alltid en ljusning.» Till Herman Geijer skriver von Sydow den 19/11 1927:

Som Du väl i tidningarna sett, beslöt Sektionen här begära professur i folkminnesforskning. Men rektor, Moberg, var mot förslaget och avlägsnade sig innan beslutet fattades. Han beslöt att ej släppa fram det till konsistorium förrän fram i december. Han blev emellertid utsatt för starka påtryckningar och lät förslaget komma fram i konsistoriet i dag. Det var antagligen nära att gå igenom, men Moberg fick förslaget bordlagt till december under hänvisning till att det ej var behandlat av petitakommittén och att man ej visste om det ej skulle komma i vägen för övriga petita. Han skall

därför själv resa upp och förvissa sig om hur det står med petita innan saken skall behandlas. Han kommer därvid naturligtvis ej att tala för saken. Kan något göras från Uppsala för att bearbeta regering och riksdagsmän? Det vore naturligtvis förmånligt att komma före Moberg i så fall. Men kanske saken faller nu i alla fall. Jag kan emellertid ej tänka mig annat än att den i så fall faller framåt.

För von Sydow var det inte omöjligt att byta Lund mot Uppsala. Till Sven Liljeblad skriver han den 17 juli 1928 att de inte vill ha honom i Lund »även om de inte har så mycket emot att ha ämnet representerat. Jag ämnar ta konsekvenserna och om ett år flytta till Uppsala. Jag kan inte få något nämnvärt arvode där, men de kan svårligen neka mig doctur där, och så får jag försöka livnära mig med turnéer och eventuellt tidningsarbete. Jag ser ingen annan möjlighet för mig.» Den 8 augusti skriver han på nytt till Liljeblad: »Naturligtvis är det mycket som håller mig i Lund. Men jag kan inte låta dem behandla mig hur som helst. Och så är det nog så, att stannar jag där, så måste jag mer ägna mig åt universitetspolitik än vetenskap, under det jag i Uppsala kan helt ägna mig åt vetenskapen.» Den 30 november 1928 skriver han till hustrun att han undersökt möjligheten att få något arbete vid tidningar, men inte fått några löften. »De stora tidningarna kan väl vid något tillfälle ta mot en artikel och betala den bra, men att ge någon plats för varje vecka är ej möjligt.»

Den 22 januari 1929 skriver von Sydow till sin maka att han besökt riksdagsman Sköld i Stockholm. »Han hoppades att propositionen i sina huvuddrag skulle kunna genomdrivas ... Han trodde också att det snart skulle gå att få åtminstone en personlig professur genomdriven för min räkning, dock ej vid denna riksdag.» Den 1 maj 1929 meddelar von Sydow att riksdagen avslagit Kungl. Majt:s proposition om fast anställning för honom.

Den 3 oktober 1929 beslöt styrelsen för Hyltén-Cavalliusstiftelsen att ingå till humanistiska sektionen med anhållan om att denna måtte upptaga förslag om professur i folkminnesforskning i sina petita.

Den 2 april 1930 anhöll professor Rydbeck på nytt å Hyltén-Cavalliusstiftelsens vägnar att sektionen måtte ta upp professuren i sina riksdagspetita, vilket även skedde den 14 april 1930. I brev till Herman Geijer påskdagen 1930 skriver von Sydow att »sektionen beslutat begära professur och detta med den motiveringen att hur än samlingsorganisatio-



nen ordnas behövs i alla fall en professur. Hur saken går i konsistoriet är emellertid ovisst.» I enlighet med departementschefens förslag (Statsverkspropositionen 1931 8 huvudtiteln, s. 282) beslöt riksdagen höja föreståndarens lön till samma belopp som laborators m.fl.

I brev till hustrun 13/11 1936 omtalar von Sydow att Jöran Sahlgren talat med ecklesiastikministern om folkminnesprofessur.

Han hade då sagt att han var personligen mycket intresserad av en dylik professur men att det var omöjligt detta år, emedan han icke fått mer än en begränsad summa för sitt departement. Då Sahlgren invände att jag på det viset bleve för gammal, svarade han, att han skulle absolut driva igenom en sådan professur nästa år. Och att min ålder icke skulle hindra den saken. Om saken ordnas på det viset, så finner jag detta uteslutande förmånligt, ty på det viset blir det bättre möjlighet att ordna med efterträdare i Lund och docenturer o.d. Om det så går bättre nästa år blir ju en annan sak. Jag litar inte allt för mycket på en ecklesiastikministers ord, ty alltid kan något komma emellan.

Uppenbarligen gällde det en Uppsalaprofessur. Den 12 april 1937 skriver von Sydow nämligen till hustrun att han träffat Jöran Sahlgren. »De vidhåller sin begäran om professur åt mig, men tillägger att om Lund skulle få professuren på grund av att jag så länge varit anställd där, så begär Uppsala en lärarplats i ämnet, vilken anses nödvändig, därmed betonande att saken ej kan göras billigare genom att blott ändra min plats i Lund till professur.»

Sköld agerade 1938 på nytt, nu tillsammans med riksdagsmännen Fredrik Ström och Ernst Wigforss, hos ecklesiastikminister Engberg för att von Sydow skulle få professors namn. Genom öppet brev den 25 november 1938 av Gustav V tillerkändes von Sydow professors namn.

Samtidigt med att större akademiska konsistoriet i Uppsala i sina petita till 1938 års riksdag gjort framställning om en personlig professur i folkminnesforskning för von Sydow anhöll det större akademiska konsistoriet i Lund om inrättande av en ordinarie professur i ämnet vid Lunds universitet.

Till Adelheid von Schmitterlöw skriver von Sydow den 27 januari 1939:

Du har kanske sett i tidningarna att motion har väckts om personlig professur i Uppsala åt mig. Det är goda namn under den, 10 ur vardera kammaren och ur alla olika partier, så det kan hända att det lyckas. Men det är eljest icke vanligt att motioner om

professurer inlämnas och lyckas, och professor Lindskog gör nog vad han kan för att sätta krokben för den. Men går den igenom trots allt, så skall jag förstås bli glad! Jag kan emellertid ta det hela med ro. Lyckas det inte, så vet jag i alla fall att jag har ej gjort mig oförtjänt av den, och det är i alla fall huvudsaken. Den som har huvudförtjäns-ten av att motionen blivit av och gjorts så väl är Sven Liljeblad och Åke Campbell, som sökt upp riksdagsmännen, skrivit motionen och fått det hela väl satt i scen. Lite gjorde jag själv också, ty då jag reste upp och tackade kungen för professorstiteln och nordstjärnan så talade jag med ecklesiastikministern – utan att be om någonting eller föreslå någonting – men jag kritiserade Lundafakultetens idiotiska uttalande som hindrade regeringen att göra något. Och Engberg höll med mig om att det var galet funtat. Han har sedan lovat stödja motionen.

Universitetsberedningen 1937 hade emellertid förordat att folkminnesprofessuren borde förläggas till Uppsala och att en professur i etnologi borde inrättas i Lund. Under intryck av förslaget från Lund uttalade universitetskanslern Östen Undén i sitt yttrande över 1939 års petita, att professurerna lämpligast borde omfatta nordisk och jämförande folk-kulturforskning, alltså både den andliga och materiella kulturen. Denna ämnesbeteckning hade framförts från Lund och den främste talesman-  
nen för enhetsämnet var Martin P:n Nilsson. I rådande läge ansåg kans-  
lern det dock inte möjligt att två professurer samtidigt skulle inrättas i  
landet. Det närmaste vore att von Sydow, som under en lång följd av år  
företrätt folkminnesforskningen i Lund, erhöll en professur.

Statsutskottet som redan vid 1939 års riksdag anbefallt ärendet till Kungl. Maj:ts beaktande upptog förslaget under hänvisning till »den banbrytande verksamhet som von Sydow under en mycket lång följd av år utfört för den svenska folkminnesforskningen». Den 10 april 1940 skriver von Sydow till Adelheid von Schmitterlöw: »Tiderna blir allt bistrare och det är omöjligt att veta vart det bär hän. Det är ju egendom-  
ligt att riksdagen i sådana tider på eget initiativ och utan vare sig ny mo-  
tion eller kunglig proposition har beslutat om en personlig professur åt  
mig, men jag tror inte på saken förrän jag har den kungliga utnämningen  
i min hand.»

Den 26 april 1940 utnämndes Carl Wilhelm von Sydow till inne-  
havare av en personlig professur i Nordisk och jämförande folkkultur-  
forskning. Till Liestøl skriver han den 23/5 1940 att det kom som en  
fullständig överraskning för honom. »I dessa tider då staten behöver  
så mycket pengar som möjligt för att hjälpa upp sitt försvar och för att

Carl Wilhelm von Sydow som professor. Marianne Skårmans bildsamling.



bistå Finland och då alla privatpersoner och korporationer samlar allt vad de kan för samma ändamål, ansåg jag det alldeles uteslutet att frågan om professur för mig skulle kunna tagas under allvarligt övervägande av statsmakterna.»

von Sydow betraktade framgången som Fredrik Ströms förtjänst i ett brev den 9 juli 1940 till dennes 60-årsdag, men Ström svarade: »Du har intet att tacka för. Det är vi som skall tacka Dig. Ja, det var icke för tidigt att professuren kom. Det var skandalöst för sent. Men bättre sent än aldrig. Förstås.» I *Folkminnen och folktankar* hyllades von Sydows insatser av Hilding Celander som bl.a. skrev:

Självständigheten i synpunkter, den oräddhet med vilken han ger sig i kast med även de svåraste och mest djupgående principfrågor, den ofta starkt systematiserande uppbyggnaden såväl som den förtroliga inlevelsen i den gammaldags bondekulturens föreställningsvärld – allt detta kommer till synes nästan överallt i hans produktion (1940:136).

När von Sydow tillträdde sin professur var han 62 år gammal. Därtill hade tjänsten fått en inriktning som han inte önskat. Inte desto mindre grep han sig med liv och lust an arbetet och knäsatte även den nya ämnesbeteckningen genom att bilda »Sällskapet Folkkultur» som började utge en tidskrift. Benämningen av professuren medförde ingen förändring av examensämnet folkminnesforskning. De examensfordringar och studieplaner som hittills gällt för ämnet folkminnesforskning kvarstod.

C. W. von Sydow installerades den 23 november 1940. För Knut Lie-støl berättade han i ett brev om installationen:

Min föreläsning då handlade om »Religionsforskning och folktradition» och jag visade att studiet av primitiv religion är omöjlig utan förtrogenhet med folktraditionen som helhet. Det går ej att ur traditionen plocka sådant som man tycker har sammanhang med religion. För att kunna bedöma saken vetenskapligt måste man känna traditionens olika arter och de för dem gällande lagarna för att kunna öva nödig källkritik, och det är på den bristande källkritiken den äldre forskningen faller. Jag exemplifierade detta med ett par traditionsgrupper: »fikten» som uppfattats felaktigt som trossatser – och ungdomsupptågen som felaktigt uppfattats som riter ... Efter installationen hade jag ej någon officiell middag utan hade bara mina närmaste vänner på middag i vår källare som hade ordnats på samma sätt som då jag hade kongressmiddag där.

Von Sydows installationsföreläsning var utan tvekan en provokation och resulterade snabbt i ett genmäle av Martin P:n Nilsson i *Folkminnen och folktankar*. I ett brev till Sven Liljeblad den 24/11 1941 skriver von Sydow:

Då jag, som nu är medredaktör, skrev till Celander och bad om plats för ett svar, svarade han att det fanns inte plats i årgången. Då var det en hel del elever och vänner, som tyckte att detta var för galet. Vårt arkiv behöver ju i alla fall ett bytesobjekt och dessutom även ett språkrör. De konstituerade en ny förening, Sällskapet Folkkultur, som med en årsavgift av fem kronor för vanlig medlem, tjugo kr. för stödjande medlem och hundra kr. för ständig medlem. Jag måste skriva ett utförligt svar på 80 sidor. I vilket jag besvarar P:ns pekoral stycke för stycke, så att det ingår extenso i uppsatsen. Årsboken skall dessutom innehålla ett par uppsatser av fru Ekman-Danver och en uppsats av Hobroh. Den kommer nu till julen.

Årsboken *Folkkultur* kom ut med fem årgångar 1941–1946, redigerade av von Sydows medarbetare på arkivet och den blev verkligen ett språkrör – för att inte säga en stridsskrift – för von Sydows institution. Sedan

Sigfrid Svensson tillträtt professuren 1946 lade han därför ner årsboken och flyttade i stället redaktionen för tidskriften *Rig* till Lund och åtog sig uppgiften som redaktör under många år.

## von Sydow och studenterna

Fastän Wilhelm von Sydow sedan sin studenttid tillhört Smålands nation var det i Kalmar nation han skulle bli mest verksam, närmare bestämt inom dess kroppkaksorden. Brevet till Greta von Sydow visar att kontakten med nationen etablerats 1925 och att von Sydow där excellerade som tillfällighetsdiktare. Den 19 november skriver han:

Det lustiga är att jag upptäckt att hexametern kan sjungas till en av de nu som mest populära dansmelodierna, som bl.a. flitigt användes på nationens dansafton för en tid sedan. Det kommer säkert att muntra upp mina kära kalmariter, eller »kroppkakofagerna» såsom jag i dikten kallar dem. Detta att skriva skämtsamt vers är en ringa talang som jag sedan min skoltid då och då utövat, och jag kan nog tänka mig att det förefaller lite överraskande hos en så allvarsam och tyst man som jag.

I jubileumsskriften *Storaste Kroppkakan*, som utkom vid 100-årsjubileet, läser man:

Vid festen 1927 tjänstgjorde Carl Wilhelm von Sydow som storkakmästare för första gången och han sökte i kroppkakans idévärld efter nya sanningar och intryck. Docenten och sedermera professorn i folkminnesforskning C. W. von Sydow har lämnat tydliga spår efter sig genom kroppkakehistorien, då han satte en stor mängd berättelser och sånger till kroppkakans ära på pränt. En berättelse handlar om en bonde som köpte en gris som var så kräsen att inte ens den goda smeten som bondmoran gjort på potatis och mjöl dög åt den. Bonden blev så arg att han slog ihjäl grisen och hans fru kokte, på inrådan av den gode grannen (en tidig storkakmästare?), bullar av smeten och fläsket för att inte låta någon mat förgås och dämed var kroppkakan född. Den form som ceremonielet har idag är troligtvis från von Sydows tid.

Den 8 mars 1928 skriver von Sydow till Sven Liljeblad att Kalmar nation rustar till kroppkakefest »och det kostar mig inte lite arbete. Hela orden blir nämligen omorganiserad och jag får gno med symbolik och ritual och högtidstal och sådant. Det ska bli skönt att ha den överstökad, men så är nationen sedan organiserad på ett utomordentligt sätt i tre riddargrader och tre kommandörsgader och en hel del ämbeten o. d., så det

blir särdeles fruktbarande för sammanhållningen. Kroppkakeorden är en verklig styrka för nationen.» I ett nytt brev till Liljeblad den 15 mars berättar von Sydow: »Nyligen hade vi vår stora kroppkaksfest i Kalmar nation. Den var mycket lyckad. Jag har reformerat orden i 9 grader och en extragrad. Det hela gjorde stor lycka och kommer nog väsentligt att stärka nationslivet. Rätt snart ska jag väl ha en liten kroppkakehippa för dignitärerna.»



Affisch med inbjudan till Kalmar nations kroppkakefest den 17 april. Akademiska föreningens arkiv.

I anledning av festen den 8 mars 1941, då Bertil Palm svarade för festens versalfabet, heter det under bokstaven S: »Sydow, von, Storkakprofessor, mullrar gravlikt kroppkaksmässor». På ett par av affischerna möter vi honom med kniv och gaffel i högsta hugg.

Bengt Lundquist berättar i samband med Kalmar nations 300-årsjubileum 1996 om storkakmästaren von Sydow:

Jag minns honom som nästan barnsligt förtjust i hela idén om denna parodiska orden. Han torde ha förnyat och fördjupat ceremonierna. Eftersom jag hade samma inställning, passade jag på att ur arkivet skriva av flera av instruktionerna för ceremonikaka, lutkaka och sångkakor jämte några hälsningsanföranden för de nyinvigda. von Sydow hade dessutom en god sångröst och gav prov på hur några av världens namnkunniga kompositörer tävlat om att besjunga kroppkakan. Richard Wagners kroppkakshymn använde han vid invigningen av dem, som bakade kakan, dvs fruar och fåstmör (Lundquist 1996: 20 f.).

Som Storkakmästare och Den storaste Kroppkakans Vicarius i Fenomenvärlden framträdde von Sydow även som visdiktare, och ett prakt-

nummer i nationens visbok är hymnen »till Storaste Kroppkakan för Kommendörerna av Stora Kakan». Den sjunges till melodin »God save the King» och lyder:

Caca grandissima!	:/: Tecum Cacissima.
Caca bonissima!	Mirabilissima.
Amamus Te!	Unio mysticissima, Conjugat me!

Till Sven Liljeblad skriver han den 11/3 1947:

Hjärtligt tack för Ditt brev av 8/3. Den dagen höll jag såsom Storkakmästare, Den Storaste Kakans Vikarius i Fenomenvärlden en 50-årsjubileumsfest i Kroppkakorden och avgick samtidigt i det att jag då hade suttit där som storkakmästare i 20 år, vilket jag tyckte var tillräckligt. Jag utnämnde alltså därvid den 4:e storkakmästaren. Mina företrädare har varit Herbert Petersson, som suttit något längre, och stiftaren Johannes Strömberg. Det märkliga är att Strömbergs syster, fru Ruth Borg i Helsingborg, som vid första kroppkakfesten för 50 år sedan lagade till kroppkakorna, nu var med och upphöjdes till Storkommendör och dessutom hade lagat 200 kroppkakor till denna 50-årsfest. Något sådant har inte ofta hänt i världshistorien.

Folkdanslaget Philochoros, som von Sydow deltagit i som student, upphörde ett stycke in på 1900-talet, men 1933 bildades ett nytt folkdanslag som till en början kallades Lunds Akademiska Folkdanslag, senare Lunds studenters folkdanslag. Inspektor för verksamheten, som inte bara skulle omfatta folkdans utan även sånglekar, bygdemål och folkmusik, blev Carl Wilhelm von Sydow (Svenonius 1983:13). Vid julstugorna brukade han och Greta von Sydow gravitetiskt inleda polonäsen i Akademiska Föreningens stora sal. Han underlät inte heller att hålla små föreläsningar ur sin rika repertoar.

Max von Sydow berättar att båda föräldrarna som folkhögskolärare hade dansat folkdans,

något som ansågs vara en trevlig och passande sysselsättning för unga personer. När jag var tolv år startade mamma därför en folkdansgrupp bland mina jämnåriga. Vi var väl ungefär ett dussin – sex danspar – som till tonerna från en hyrd spelmans fela dansade folkdanser. Inte bara polka och hambo, utan nog så invecklade saker. Vi höll väl på ett par år. Sedan tyckte flickorna, som ju alltid ligger litet före, att det var för barnsligt (von Sydow–Sörenson 1989:38).



Greta von Sydows folkdanslag. Bakre raden från vänster Kristian Holmqvist, Ingemar Stillefors, Esbjörn Bergman, Carl Adolf von Sydow, Anita Lundqvist. Främre raden från vänster: Kerstin Holmqvist, Maud Branting, Yvonne Lombard, Greta von Sydow, Elsa Smith, Ursula Erling, samt främst Lars Sörensson. Max von Sydows bildsamling.

Till detta barnlag, som uppträdde då och då på lekstugorna, hörde bl.a. Yvonne Lombard. Under 1945 hade de blivit stora gymnasister och barnlaget anslöts helt till folkdanslaget. I skriften till 50-årsjubileet nämns särskilt Lasse Sörenssons och Max von Sydows oxdans. Deras instudering framfördes bland annat vid den första efterkrigskarnevalen 1946 (Månsson –Kylin 1983:50).

I främsta rummet var det dock de studenter som läste folkminnesforskning som von Sydow kom nära. Hilding Celander skriver i samband med professorsutnämningen 1940: »Professor von Sydows insatser som akademisk lärare är varmt uppskattade av hans lärjungar, som också – jag skulle tro utan undantag – är fästa vid honom med den personliga tacksamhetens och tillgivenhetens band» (Celandet 1940:136). Karin Danver framhåller i förordet till sin doktorsavhandling 1943 att von Sydow »städde i hela sin undervisning lagt fram problemen obunden av all



auktoritetstro, och därigenom stimulerat sina lärjungar till självständigt arbete i forskningen, baserat på sunt förnuft och psykologisk inlevelse i ämnet» (Danver 1943:10).

Själv skriver von Sydow i ett brev till Ó Duilearga: »Det blir mycket tomt att lämna alla mina elever, ty jag trivs med ungdomen och bland dem finns flera utmärkt duktiga.»

Såväl Anna Birgitta Rooth som Jan-Öjvind Swahn tillägnade von Sydow sina doktorsavhandlingar, som framlades efter hans avgång från professuren.

### Som professor emeritus

Carl Wilhelm von Sydow tog sitt avsked som professor med en föreläsning den 15 maj 1944. Lunds Dagblad berättar att ordföranden i Hyltén-Cavalliusföreningen, professor Sture Bolin, till Lunds universitet överlämnade ett porträtt av von Sydow utfört av Halmstadsmålaren Esaias Thorén (se omslaget till denna bok). Anna Birgitta Rooth framförde elevernas tack och hoppades att von Sydow skulle få många goda forskarår som emeritus. Eftersom tillsättningen av professuren i folklivsforskning drog ut på tiden fick von Sydow dock uppehålla sin tjänst ända t.o.m. vårterminen 1946.

Professuren söktes av Åke Campbell, John Granlud och Sigfrid Svensson. Själv utsågs von Sydow jämte Sigurd Erxon i Stockholm och Gabriel Nikander i Åbo till sakkunnig. Av von Sydows brevväxling framgår att Sigfrid Svensson räknades som favorit. Likväl placerade han Åke Campbell i första rummet. Inte minst Sigfrid Svensson själv var förvånad, för att inte säga chockad. Vad hade föranlett von Sydows omsvängning? Ett brev den 17/2 1946 till Sven Liljeblad som då befann sig i USA ger viss klarhet i frågan. von Sydow skriver:

Dock vill jag säga att innan jag studerade skrifterna som sakkunnig, var jag själv böjd att jämställa de båda vad vetenskapliga meriter beträffar och ge Sigfrid försteget på grund av hans museimeriter. Skrifternas genomläsning gav mig en annan syn på saken så att jag måste sätta Åke först och museimeriterna har ej den betydelse jag att börja med tillmätte dem. Jag trodde att börja med att det ingick i professurens instruktion att undervisa i museiteknik, men så var ej fallet: professuren behövdes för att blivande museimän skulle kunna få full utbildning här, men ej för att den skulle ge museiteknisk utbildning. För en museiman behövs nämligen examen i arkeologi, konsthistoria och

etnologi. Etnologi fanns ej som examensämne här – bl.a. genom Martin P:ns' motstånd – men alla de museer som behövdes för nödig provtjänstgöring fanns här. Det var för att ej tvinga alla som ville ha examen i etnologi att vistas en del av studietiden i Stockholm som ämnet skulle infogas i universitetets fasta professurer som professuren i folklivsforskning beviljades, ej för att den skulle ge museiteknisk undervisning vilket sektionen nu allmänt låtsas ...

Beträffande Åkes utsikter för professuren är de små. Innan ännu någon sakkunnig utsetts hade sektionen bestämt sig för Sigfrid Svensson, emedan denne sistnämnde ställt sig in hos Martin P:n. Vad M. P. säger vågar ingen sätta sig mot. Ty han sitter i styrelsen för såväl Längmanska fonden som för Humanistiska fonden. Hans diktatur är sålunda oomkullkastad och ingen vågar opponera. Det är mycket lätt att gå mot de sakkunnigas majoritet (Nikander och von Sydow), då X har satt Sigfrid i första rummet, ty beträffande etnologi är han den kompetentaste av de sakkunniga. Och professuren heter ju »folklivsforskning särskilt etnologisk». Att X är orättvis mot Åke anser jag otvetydigt, men den som vill vara rättvis måste därvid också ta hänsyn till att han är ytterst mottaglig för påtryckningar. Den kö av tjänstemän som skulle bli befordrade om Sigfrid får professuren utövar därvid redan den en stark påtryckning, men därtill kommer Martin P:n som ju förut med Sigfrids benägna hjälp tvingat X att gå tvärtemot vad han tidigare skrivit i fråga om etnologi och folkminnesforskning ... Etnologi och folkminnesforskning har uppstått som två olika vetenskaper ur olika förutsättningar och kan bli ett ämne blott i skolor och seminarier. Den som är specialist på klädedräkter får aldrig tid att sätta sig in i sagor och sägner. Felet är att de två ämnena ej redan delats upp i fler universitetsämnen. Det behövdes en hel fakultet.

Att von Sydow tillskrivit Martin P:n Nilsson en avgörande roll vid tjänstetillsättningen är förklarligt med hänsyn till deras motsatsställning vid denna tid, men är lika uppenbart överdriven. Nilsson lämnade såväl fakulteten som rektorsbefattningen vid universitetet redan 1939 och Sigfrid Svensson fick först sedan han kommit till Lund närmare kontakt med honom. I ett brev till von Sydow 1941 skriver Sigfrid Svensson att han inte haft någon egentlig personlig kontakt med Nilsson (Bringéus 1988:272).

Sedan von Sydow väl tagit ställning funderade han ut en annan utväg att få Åke Campbell utnämnd. I det citerade brevet till Liljeblad föreslog han att denne skulle ta kontakt med ecklesiastikminister Erlander, som väntades till Lund, för att blotta »den intrighärva och de snedsprång som här ger riktning åt det hela, så kanske det skulle hjälpa ... Endast en utomstående som ej är engagerad i frågan kan här göra något. Och det är möjligt att Du kan det genom att framhålla den amerikanske uppskatt-

ning av de principer Åke har fört fram.» Inga som helst tecken finns dock att Liljeblad skulle ha agerat i denna riktning.

Som sakkunnig för professuren i Nordisk och jämförande folklivsforskning hade von Sydow på första rummet satt Åke Campbell, men det blev Sigfrid Svensson som fick professuren. Detta kunde ha vållat missälligheter men så blev inte fallet. Svensson tillträdde professuren den 1 juni 1946 men besökte lundainsitutionen redan några dagar tidigare för petita-behandlingen. Han redovisar sina intryck i ett brev till Martin P:n Nilsson den 25 maj:

Professor v. Sydow mottog mig som om ingenting passerat. Och jag ansåg ju att om han kunnat svälja de ganska beska piller jag serverat fanns ingen anledning för mig att se bakåt. På kvällen åhörde jag en seminarieövning om en saga. Där har givetvis v. Sydow sin styrka bl.a. genom sitt förbluffande minne av olika sagor. Det var en fängslande framställning han gav, men jag fick å andra sidan ett mycket starkt intryck av hur verklighetsfrämmande detta specialstudium måste vara för flertalet av de studerandes fortsatta gärning. Även om man inte får se de akademiska studierna ur den omedelbara nyttans synpunkt så kan ju staten ändå ha rätt att ställa vissa nyttighetskrav ifråga om ämbetsmannautbildningen vid universiteten.

von Sydow å sin sida skrev i januari 1947 till Åke Campbell: »S. och jag har emellertid inte blivit osams på något vis, utan vi drar jämt. Ty han är i grund och botten en hygglig karl. Och han har för mig talat om hur mycket svårare och knaggligare det är att undervisa än han tänkt sig» (Bringéus 1988:140).

En annan viktig händelse var utgivandet av C. W. von Sydows *Selected Papers on Folklore* i anledning av hans 70-årsdag 1948. De utvaldes och publicerades i en separat volym, som utgavs hos Rosenkilde & Bagger i Köpenhamn. Festskriften utkom i samråd med L. L. Hammerich, Köpenhamn, Knut Liestøl, Oslo, Séamus Ó Duilearga, Dublin, Stith Thompson, Bloomington, och B. K. Barua-Gauhati, Assam. Den ende svensken, Fredrik Ström, hade avlidit samma år festskriften utkom. Enligt de riktlinjer man kommit överens om i samråd med C. W. von Sydow ingick inga uppsatser av polemisk karaktär i festskriften och inte heller arbeten rörande hjältediktning och irisk tradition. Av de tio publicerade artiklarna hade fyra översatts från de svenska originalen. I volymen ingick en tabula gratulatoria och en bibliografi utarbetad av Jan-Öjvind Swahn.

I korrespondensen med hustrun Greta återkommer von Sydow ofta till hälsoproblem. Brevet omtalar också upprepade vistelser på Helsjöns kuranstalt utanför Kungsbacka. Sommaren 1935 tillbringade han t.ex. en hel månad där, varvid han stärkte sin hälsa med gyttje- och tångbad och långa promenader.

I breven till Jöran Sahlgren på 1940-talet förebar von Sydow att han var trött. Den 7 april 1946 skriver han t.ex.: »Jag har aldrig vetat att ålderdomen så plötsligt kan göra sig gällande.» I ett brev den 18 april berättar han för Sahlgren att han legat i influensa hela julen. »Jag är tämligen snubbelfotad och särskilt på morgnarna är jag styv i fötterna, som behöver ledas innan jag kan gå normalt, och om något därvid kommer av gikten, är det väl dock ålderdomen som visar sig i det såväl som i min dåliga nattsömn, och denna sistnämnda har väl en stor andel i min trötthet om dagarna.» Därjämte kände von Sydow saknaden av gamla vänner. Sahlgren, Liljeblad och Strömbäck hade flyttat från Lund, de andra var döda. »De enda vänner jag har kvar här är Lindquist och Gunnar Wetterberg och Elli Kock, av vilka de två förstnämnda är så upptagna på sina resp. håll, att man i alla fall känner sig bra isolerad.» I brev till Fredrik Ström (27/6 1946) skriver von Sydow: »Jag har själv varit sjuk i någon slags flyktingimporterad infektion som hållit mig i sängen den övervägande delen av det gångna året och jag är alltjämt tröttare än önskvärt.» Den 31 maj 1947 heter det i ett brev till samme adressat att »mina sista tjänsteår ansträngt mig så mycket att min läkare i höstas förklarade mig vara starkt överansträngd och ordinerade absolut vila för hela höstterminen». Till detta kom ekonomiska problem. I samma brev omtalar von Sydow att han under många år måst betala så mycket för borgensförbindelser att han varje år måst låna minst 2 000 kronor, varför den under krigsåren samlade skulden uppgick till 12 000 kronor.

Inför von Sydows förestående pensionering blev villan på Tunavägen i Lund för dyr och arbetsam. Sommaren 1943 försökte de sälja den, men det lyckades först ett par år senare. I stället köpte de en mindre villa på Docentgatan 8. Den sista högtiden som firades här var Max von Sydows bröllop med Christina Olin den 1 augusti 1951: »Min far led ännu av sviterna efter en längre tids sjukdom, så vi hade bestämt att vigseln skulle äga rum i mina föräldrars villa på Docentgatan» (von Sydow–Sörenson 1989:77). Ett par av rummen på övre våningen hyrdes ut till studentskor.



Greta von Sydow på äldre dagar. Marianne Skårmans bildsamling.

Bl.a. bodde Anna Birgitta Waldemarson (Rooth) här liksom studenter från Irland. Efter Wilhelm von Sydows död bodde Marianne von Sydow här hos Greta under hela sin gymnasietid.

Till Otto Andersson skriver von Sydow den 4 mars 1949:

Du minns att jag under min finska resa var sjuk. Jag har sen dess varit ännu värre beroende på en blodomloppssjukdom. Jag kan gå ut en smula men mycket långsamt, och när det är frost och halka, kan jag inte gå ut. Jag behandlas med en massa medicin och med massage och läkarna säger att det kan bli bra. Men det är vad man får se.

Den 18/11 1949 skriver han till Sven Liljeblad:

Det var ett par veckor sedan jag fick hjärnblödningen och var helt medvetslös under fem dagar. Jag måste ha kunnat tala och svara, men vet själv ingenting av det, tills jag den femte dagen vaknade och försökte kravla upp ur sängen, men jag blev plötsligt omgiven av sjuksköterskor som hindrade mig att stiga upp, och jag fick då veta att jag var sjuk.

Den 31 mars 1950 skriver Greta von Sydow till Sven Liljeblad:

Wilhelm orkar ej så mycket med sina böcker nu, men han läser dock en hel del mest religiös litteratur och en del lättare saker. Han läser också högt för mig varje kväll, liksom han gjort under alla år. Han vill inte skriva brev, ty pennan ligger ej bra i hand på honom och skrivandet tröttar honom. Därför får jag skriva i stället. Varje dag är vi ute och går en liten promenad. Det blir runt de närmaste kvarteren ibland ett kvarter ibland två.

Carl Wilhelm von Sydow avled den 4 mars 1952. Begravningen ägde rum i Lunds domkyrka och professor Johannes Lindblom höll griftetalet. Kistan fördes i procession föregången av Kalmar nations och Lunds studenters folkdanslags florbehängda fanor till familjegraven på norra kyrkogården.



Carl Wilhelm von Sydows begravningståg till Norra kyrkogården i Lund den 10 mars 1952.  
Foto: J. Succo, Folklivsarkivet, Lund.

# Folkminnena

## Ämnesprofilen

C. W. von Sydow utnämndes som ovan nämnts till docent i *folkminnesforskning* den 24 september 1910. Ämnet var nytt i Sverige men hade motsvarigheter i Oslo, Köpenhamn och Helsingfors. I Uppsala hade ortnamnsforskaren Sven Lampa redan år 1909 förordnats att vara docent i *svensk folklivsforskning* och biträtt Adolf Noreen i dennes undervisning i nordiska språk, som bl.a. omfattade specialområdet *demologi* (folkliv och folklitteratur). Några föreläsningar och seminarier kom han dock aldrig att hålla, eftersom han från 1915 var tjänstledig på grund av sjukdom. Tobias Norlind i Lund var beredd att verka vid Uppsala universitet »efter den vidgade plan doc. Lampa lagt, och föreläsa såväl i folkkultur (materiella folkminnen) som folkminneskunskap (andliga folkminnen) som seminarieövningar i dessa fack» (Bringéus 1990:49 f.). Även om Norlinds planer ändrades kan vi konstatera att de båda närbesläktade ämnena folkminnesforskning och folklivsforskning lanserades nästan samtidigt i vårt land. Relationen dem emellan skulle bli kontroversiell alltifrån det att man år 1918 försökte inrätta en professur i folkminnesforskning till Hyltén-Cavallius minne vid Lunds universitet.

I en redaktionell artikel i *Svenska Dagbladet* (5/8 1918) lyder slutklämmen: »Vore icke Hyltén-Cavallius minne bättre hedrat med att knytas till en professur i svensk och allmän *etnologi* än svensk *folkminnesforskning*?» Eftersom Hyltén-Cavallius betecknat sitt opus magnum *Wärend och wirdarne* som ett försök i svensk etnologi var det onekligen ett starkt argument. Å andra sidan behandlar detta verk såväl den materiella kulturen som folkminnena.

Amanuensen vid Nordiska museet Nils Lithberg kastade sig in i diskussionen i *Svenska Dagbladet* den 10/8 och 17/8 1918:

Men kan nu någon säga, var gränsen mellan materiell och andlig kultur går hos allmogen? Att för oss kulturmäniskor draga gränser på dessa områden blir en snusförnuftig skolmästarsyssla. Och likväl kommer det alltid att stå kvar, att på folksedsområdet magien aldrig kan förstås utan kännedom om den materiella odlingen och vice versa!

Redan i slutorden till *Svenska allmogens lif* (1912) hade Tobias Norlind hävdat samma åsikt: »Skall allmogeforskningen bli till full välsignelse måste den bedrivas *allsidigt*, den materiella och andliga kulturen måste ses i deras inbördes sammanhang.»

Det som enligt von Sydow var avgörande för sammanslagning eller särskiljande av vetenskapsområden var omfånget, stoffets art och de tillämpade metoderna. Diskussionen fortsatte i den nystartade tidskriften *Rig* 1918, där Lithberg upprepar sina argument från *Svenska Dagbladet*. von Sydow svarade i *Rig* 1919, att de båda områdena »ställa helt olika krav på forskaren och hans arbetssätt» (1919:4). I Stockholm föreslogs den nya professur vid Nordiska museet som tillkom 1918 genom makarna von Hallwyls donation få namnet *nordisk etnografi* eller *nordisk och jämförande kulturhistoria*, men den fick slutligen på Lithbergs initiativ benämningen *nordisk och jämförande folklivs forskning* (Rehnberg 1989:10 ff.). Någon undervisning kom dock inte till stånd förrän nära ett årtionde senare (Erixon 1944:288).

Inrättandet av Hyltén-Cavalliusstiftelsen vid Lunds universitet medförde i själva verket även dokumentering av den materiella och sociala kulturen. Enligt stadgarna skulle insamlingen inte bara omfatta folkminnen utan även »allmogens levnads- och arbetssätt, varvid särskilt dess arbetsmetoder och redskap, hus och husinredningar samt sociala förhållanden, såsom byalag, gilleslag, gemensamt arbete m.m.» (Salomonsson 1988:65 f.). Sådana ämnen hade även tagits upp i frågelistor från Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala, men här i anslutning till den starka inriktningen på ord och sak. I Lund överlät man detta problemkomplex till Landsmålsarkivet.

I anledning av att von Sydow den 12 januari 1926 bad sektionen utverka att föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen fick fast anställning, uppdrogs åt stiftelsens styrelse att förbereda ärendet. Yttrandet



författades av Martin P:n Nilsson som tog tillfället i akt att framföra sina personliga synpunkter. Han föreslog en omarbetning av studieplanen

så att en större jämvikt inträder mellan de däri upptagna specialområdena. För att utmärka detta borde ämnets namn alltså lämpligen ändras till *svensk folklivsforskning*. Mot detta förslag torde den anmärkningen vara att förvänta, att ingen vetenskapsman kan likmässigt behärska alla de i ämnet ingående specialiteterna. Denna invändning beror på en förväxling av forskningsspecialitet och examensämne. Ett examensämne kan icke för icke läggas efter en viss forskningsspecialitet, utan måste avgränsas efter två synpunkter, dels efter behovet av en bredare grundläggande översikt över ett sammanhängande ämnesområde, inom vilket den, som vill ägna sig åt vetenskaplig verksamhet, sedermera väljer sin specialitet, dels praktiskt sett efter den sysselsättning, för vilken examen i fråga utgör den vetenskapliga förberedelsen ... Liksom inom varje ämne bör det naturligtvis gälla inom detta, att var och en vid högre betyg och särskilt i licentiatexamen har rätt att välja vilket av de i ämnet ingående specialiteterna som helst.

Yttrandet togs av sektionen men där satt ju inte von Sydow, som skarpt måste ha ogillat detsamma. Eftersom synpunkterna föll utanför den aktuella frågan om föreståndarskapet föranledde de dock ingen åtgärd.

Stipendiaternas verksamhet breddades dock att även omfatta materiell kultur, vilket bl.a. framgår av Algot Holmströms skildring i *Folklivsarkivets minnesskrift*. Orvar Löfgren har med rätta pekat på Åke Campbells roll härvidlag inte minst genom sin skrift *Våra bondgårdar* som utkom 1920 (Löfgren 1988:148 f.). Den festskrift von Sydow fick då han fyllde 50 år den 21 december 1928 och som var redigerad av Åke Campbell, Waldemar Liungman och Sigfrid Svensson går i själva verket långt utanför folkminnesforskningen. Av hans egna elever skrev Gösta Berg om sädesharpan, Bengt Engström om en byordning, Gotthard Gustafsson om byggnadskonstruktioner i Albo härad, Ragnar Jirlow om linredskap och Sigfrid Svensson om ett speciellt slags klutar.

Våren 1932 följde Albert Nilsson [Eskeröd] med ett par tyska forskare till Tyskland för att studera den firsidiga gården. Till Åke Campbell skriver von Sydow: »Det är uppenbart att vi måste studera den gårdstypen som en parallellbildning till de skånska. Det höll även Rydbeck med om, då jag talade med honom.»

Manuskriptarkivet kompletterades med ett gårdsarkiv och ett bildarkiv. I början på 1930-talet höll Sigurd Erixon kurser i materiell kultur även i Lund (Erixon 1944:288) och biblioteket kompletterades med de

arbeten som ingick i kursen för etnologi. Universitetskanslern framhöll även i sin skrivelse 26/9 1939 att »Lundainstitutet för folkminnesforskning alltsedan sin tillkomst haft till uppgift att samla upplysningar om både den andliga och den materiella kulturen. Här existerar alltså redan ett institut för 'folkkulturforskning' för att begagna den term som Lunds universitet föreslår för den nya professuren.»

Sedan von Sydow hösten 1938 fått professors namn blev nästa steg att inrätta en professur vid Lunds universitet. Då han den 26 april 1946 erhöll en personlig professur fick den benämningen »Nordisk och jämförande folkkulturforskning» Den främste förkämpan för ett enhetsämne med detta namn var Martin P:n Nilsson (Bringéus 1988 b:135).

Redan kort efter von Sydows utnämning gick man igång med proceduren att få en fast professur. von Sydow förde själv protokollet då Hyllén-Cavalliusstiftelsen den 23 april 1942 föreslog att en sådan i folkkulturforskning borde inrättas efter hans pensionering. För egen del hävdade han dock att folkminnesforskning och etnologi borde finnas som särskilda ämnen på licentiatstadiet (Erixon 1944:302). Lundafakulteten framhöll det trängande behovet av undervisning inte bara i folkminnesforskning utan också i etnologi, bl.a. för blivande museimän.

Frågan om sammanslagning av ämnena ansågs dock så problematisk att universitetskanslern Gösta Bagge tillkallade Martin P:n Nilsson i Lund och Sigurd Erixon i Stockholm för att utreda frågan. Sigurd Erixon lämnade därvid sin tidigare linje med två självständiga ämnen till förmån för ett enhetsämne. Martin P:n Nilsson avstod å andra sidan från den av lundafakulteten 1939 lanserade benämningen folkkulturforskning och gick med på benämningen *folklivsforskning* som han ju föreslagit redan 1926. Kanslern vidhöll beteckningen folkkulturforskning men statsrådet Bagge gick på de sakkunnigas linje. Den 29 mars beslöt riksdagen i enlighet härmed (Bringéus 1988c:136 f.).

von Sydow hävdade för egen del att »den sammanslagning med etnologi som genomförts för Lunds universitets vidkommande, är endast en kristidslösning, fastän såsom sådan för tillfället berättigad. Det är att hoppas att åtminstone vid någon av våra högskolor en professur i ren folkminnesforskning måtte inrättas snarast möjligt utan onaturlig sammanblandning eller hopkoppling med andra ämnen» (von Sydow 1944:35).

Denna hans förhoppning infriades aldrig. När den professur som 1948 inrättades i Uppsala också fick benämningen *nordisk och jämförande folklivsforskning* föreskrevs dock att innehavaren skulle ha särskild kompetens i folkloristik. Men det var inte folkloristik av von Sydow-typ utan med filologisk inriktning. När föreståndaren för Landsmåls- och folkminnesarkivet Dag Strömbäck föreslogs till innehavare av professuren väckte detta stor indignation hos von Sydow, som väl menade att Strömbäck hade kompetens för en professur i norrön filologi och fornnordisk religionshistoria, men inte i folkminnesforskning. Utgången blev dock att Strömbäck utnämndes att fr.o.m. den 1 juli 1948 vara professor i nordisk och jämförande folklivsforskning, särskilt folkloristisk, tillika chef för Landsmåls- och folkminnesarkivet (Bringéus 2001:110 ff.). Den filologiska inriktningen kom till uttryck genom kravet på betyg i nordiska språk för högre betyg i folklivsforskning vid universitetet i Uppsala.

Kombinationen av professuren och chefskapet för Landsmåls- och folkminnesarkivet blev dock ohållbar, varför tjänsterna senare åtskildes. Uppdelningen i en etnologisk och en folkloristisk linje upphörde höstterminen 1969 och 1970 överfördes ämnet från den språkvetenskapliga till den historisk-filosofiska sektionen. När professuren i Uppsala återbesattes 1973 var det i Nordisk och jämförande folklivsforskning utan specialinriktning mot folkloristik. Eftersom von Sydows lärjunge Anna Birgitta Rooth erhöll lärostolen fick folkloristiken likväl en företrädare men med hennes pensionering förlorade den även sin särställning i Uppsala (Lövkrona 2001, Meurling 2006).

## Folkminnessamlingen

Tillsammans med Axel Orlrik skapade Feilberg ett folkminnesarkiv i Köpenhamn 1905 (Koudal 2004). Denna idé tycks nästan omedelbart ha gripit von Sydow, även om det skulle dröja innan den sattes i verket. Brevväxlingen mellan professor Wrangel och folkhögskolläraren Tobias Norlind visar att von Sydow hade planen fullt utvecklad 1907 (Bringéus 1990:52).

von Sydow önskade enligt brev till Feilberg (19/1 1908) anordna en skandinavisk folkloristkonferens i Stockholm. Han resonerade med styresmannen för Nordiska museet Bernhard Sahlin liksom med den

ledande forskaren där N. E. Hammarstedt om saken. De menade dock att man först måste komma tillrätta med de svenska förhållandena. Mötet arrangerades som det första mötet för svensk folkkunskap och hölls i Stockholm i augusti 1908. Därvid dryftades ganska ingående frågan om de folkloristiska samlingarnas centralisering.

Detta var en idé som drevs av Hammarstedt. Han hävdade dock: »Denna centralisering vore icke liktydig med monopolisering. Liksom provinsmuseer existera och böra existera vid sidan av centralmuseer, skulle provinsarkiv och andra arkiv fortfarande behålla sina handskrifter i svensk folkkännedom och kulturhistoria i okvald besittning: centralarkivet skulle blott sättas i tillfälle att taga avskrifter och kopior.» von Sydow deltog i diskussionen, men vad han framförde återges ej (Första mötet 1908:189 ff.). I brev till Feilberg (8/11 1908) uttrycker han sitt missnöje: »Jag kan ej förklara deras tillvägagångssätt på annat vis än att de vill näpsa en medtävlare såvida det inte bara är den vanliga Stockholms högfärden mot landsortsbor.» Mötet i Stockholm minskade inte von Sydows iver att bygga upp ett folkminnesarkiv i Lund, utan tvärtom ökade den.

Den 3 oktober 1908 skriver von Sydow helt kort till Axel Olrik: »Grunden till en folkminnessamling i Lund är nu lagd.» Den 20 november 1908 förtydligar han: »Folkminnessamlingen existerar officiellt under mig som föreståndare från och med januari 1909. Förr blir ej lokalen ledig, men då flyttas mina folkminnesböcker dit (omkr. 17 meter).» von Sydow hade även försäkrat sig om böcker från Kaarle Krohn i Helsingfors, Martin P:n Nilsson, Tobias Norlind och Preben Nodermann i Lund.

Litteraturförteckningen till doktorsavhandlingen 1909 visar att von Sydow i någon mån baserat avhandlingen på egna uppteckningar i Blekinge och Småland. Som chef för folkminnessamlingen måste han föregå med gott exempel. En datasökning i Folkklivsarkivet gör det möjligt att få en överblick över von Sydows egen uppteckningsverksamhet. Hans tidigast registrerade uppteckning i manuskriptarkivet bär nr 717. Den härrör från Blekinge och så är även fallet med ett antal följande accessionsnummer: 718, 724, 651, 652, 2169, 4364, 8948, 11502, 11661, 19432. Dessa uppteckningar har uppenbarligen tillkommit under hans tid som folkhögskollärare i Ronneby.

Andra uppteckningar hänför sig till Östergötland och kan vara gjorda under von Sydows tid som lärare på Lunnevals folkhögskola: 1502, 1521, 1526, 1532, 1540, 1542, 1543, 1544, 1546, 1547, 1548, 2169, 4358.

I Halland, där von Sydow var verksam vid Katrinebergs folkhögskola, har gjorts uppteckningar i Enslöv 2183, Alfshög 4393, Kinnared 4393.

Utom uppteckningar såg von Sydow till att få avskrifter av äldre samlingar till sin folkminnessamling. År 1908 rapporterar han till Olrik att den Rääfska samlingen var fullständigt avskriven. I maj 1908: »Säves samlingar av gotländska sagor har jag nu hälften avskriven.» Han uppger även att han tänkt offentliggöra Törners handskrivna samling, som utgör nästan hälften av den Rääfska.

Till Liestøl skriver von Sydow 23/9 1915:

Jag låter i höst maskinskriva en stor handskreven samling folkvisor av Hyltén-Cavallius. Jag har tänkt ta två extra kopior. Skulle Norsk folkminnesamling vilja köpa den ena? Då du ju sysslar med de norska visorna kunde kanske en sådan behövas ... Böckerna är nu ordnade här på folkminnesrummet där jag just sitter och skriver. Ännu finns bara mina böcker här men de ter sig rätt imponerande ut, där de fyller en halv vägg. Snart får jag dit flera från professorer som lovat lämna vad de har av folkminneslitteratur.

Efter docentutnämningen hösten 1910 företog von Sydow en resa till Oslo för att träffa professor Moltke Moe och för att se på folkminnessamlingarna där. Besöket överträffade hans förväntningar och i tackbrevet kunde han meddela att han tillsammans med stadsnotarien Nils Andersson och docent Norlind ansökt om ett statsanslag på 4 500 kr för folkminnesuppteckningar. von Sydow skulle ta sig an prosan, Norlind folkdikten och Nils Andersson folkmusiken. Detta anslag beviljades av riksdagen för åren 1913 och 1914 (Bringéus 1990:54 ff.).

von Sydow insåg tidigt betydelsen av en tidskrift som ett organ för publicering av både nytt material och nya forskningsrön. Redan i ett brev till Feilberg den 8 november 1908 skriver han att han ville »så fort som möjligt söka få till stånd en folkloristisk tidskrift här i Lund». Axel Olrik och Marius Kristensen hade redan 1904 startat årsboken *Danske Studier* som innehöll en särskild avdelning för »Folkeminder» eller »Kultur og folkeminder», i vilken von Sydow 1910 publicerade »Tors färd till Utgård» och 1910 »Jätten Hymes bägare». När von Sydows plan omsider förverkligades gav han sin tidskrift namnet *Folkminnen och folktankar*. Under de första tio åren, 1914–1923, uppbars den nästan helt och hållet



Vinjett till tidskriften Folkminnen och folktankar.

av hans egna och hans lärjungars arbeten. I ett brev till Herman Geijer den 24/1 1917 förhörde sig von Sydow dock om denne i Uppsala jämte docent Celander i Göteborg ville ingå i redaktionen för att få tidskriften rikstäckande. Tiden var dock uppenbarligen ännu inte mogen härför. Även sedan tidskriften 1924 övertogs av Västsvenska folkminnesföreningen i Göteborg var von Sydow under flera år en flitig medarbetare och redaktionsmedlem (jfr. nedan s. 152).

von Sydow inledde tidskriften med en artikel där han lyfter fram folkminnesforskningens olika områden och ger en översikt över vad som gjorts i Finland, Danmark och Norge. Som avslutning publicerar han råd och anvisningar rörande insamlingen av folkminnena, som han även utgivit separat.

Redan i denna artikel framhåller von Sydow värdet av att använda fonograf i samlingsarbetet, inte minst då det gällde upptagning av visor. »Som fonografen plägar i hög grad intressera allmogen, är den dessutom till god hjälp då det gäller att pigga upp vissångare att leta fram sina visor ur minnet. Då de flesta enskilda samlare ej har tillgång till fonograf, vore det önskvärt att de ville underrätta t.ex. redaktionen av Folkminnen och Folktankar (adress Lund) för den händelse hjälp med upptagande av melodier av ett eller annat slag skulle behövas.» I brev till Liestøl (8/6 1917) heter det:

I går var jag i Köpenhamn ... i fonografaffären, där det fanns apparater för 45 kr. En av våra fonografer är likadan. Den är jämförelsevis liten och bekvämare att föra med sig än vår stora och verket är gott. Ljudet är ej fullt så starkt men lika pålitligt. De kunde lova 12 rullar men om det kunde bli fler var osäkert. De lovade sända offert per omgående och jag skulle råda till att ta den. Det är den enda fonograf som f.n. kan skaffas. Upptagarapparat och avgivningsapparat bör man ha dubblett av ty det kan hända en olycka på en resa och då står man där vackert, om man ej har en till.

von Sydows brev till Herman Geijer visar att man även här hade intresse för fonograftekniken. Den 28/10 1917 skriver von Sydow: »Du frågar om jag kan skaffa fler fonografrullar. Det är ytterst problematiskt om det skall kunna lyckas få från Danmark, men vår folkminnessamling har ett hundratal, tror jag, och av dem kunde en del avstås.» Samma år inköpte Landsmålsarkivet i Uppsala sin första Edisonfonograf hos firman Wilhelm Faxé i Köpenhamn. För dialektforskningen var den nya tekniken av ännu större betydelse än för folkminnesforskningen. Folkminneskommitténs betänkande 1923 visar den betydelse som vid denna tid tillmättes fonografen (*Betänkande I:59*). Å andra sidan hade fonografen betydande brister, varför arkivet under de första tjugo åren inte satsade särskilt mycket på inspelningsverksamheten (Lilja 1996:126 f.). Möjligheten att göra inspelningar med hjälp av en graverapparat kom på 1930-talet men denna teknik kom ej till användning vid Folkminnesarkivet i Lund.

I Ronneby insåg von Sydow att det fanns goda möjligheter till materialinsamling. Den 2 april 1907 meddelar han Feilberg: »Jag tänker skriva en liten broschyr i folklore med utförliga frågeformulär, som jag skall sprida här i Bleking. Jag hoppas det skall bli fruktbarande.» Den 21 augusti skriver han: »Här sänder jag nu några exemplar av mina grundlinjer. Jag hoppas få ett av dem tillbaka framlades, försett med anmärkningar och råd för en ny upplaga, som jag förmodligen någon gång kommer att ge ut. Jag skrev det lilla häftet under stor brådska. Jag hade bara ett par veckor på mig och mycket arbete i skolan, så att det hela är ju slarvigt hopkommet, men det är bättre än ingenting och jag har spritt häftet här i länet bland skollärare och lärarinnor, som kanske så kunna lockas att samla åt mig. Jag har sänt en bunt till Olrik och en till Kaarle Krohn.» Instruktionen fick större spridning genom att den 1908 publicerades i *Svenska Turistföreningens årsskrift*.

Tomasdagen 1916 skriver von Sydow till Liestøl: » Den lilla uppsatsen om Folkminnena och deras insamling skrev jag för en folkhögskolas årsbok och den är särtryck därifrån. Jag har sänt den till samtliga svenska tidningar och en mängd av dem har tryckt av uppsatsen, vilket jag tror har gjort stor nytta. Kan du ej göra något liknande. »

En omarbetad handledning för insamling av folkminnena utkom 1912. Till Knut Liestøl skriver han den 2 april 1915:

Jag sänder nu mina Råd och anvisningar för folkminnessamling. Det fina exemplaret hålles tillgängligt i bokhandeln för 75 öre. Det enklare i rött omslag finns ej i bokhandeln men säljes för 25 kr hundradet (100 kr för 500) åt sådana som vill använda det till gratisutdelning. Olrik har köpt 100 ex på prov att dela ut vid danska folkhögskolor. Skulle kanske Norsk Folkemindesamling också vilja köpa några?

För att kunna begagna folkminnesmaterialet i vetenskapligt syfte var det betydelsefullt att styra uppteckningarna mot bestämda frågekomplex i likhet med vad de danska folkminnesforskarna tidigare gjort. von Sydow började därför infoga *frågelistor* i sin tidskrift *Folkminnen och folktankar* och lät även distribuera särtryck av dem. Redan i första bandet 1914 infogade han »Några spörsmål». Första frågan lyder karakteristiskt nog: »Känner Ni någon form av sägnen om jätten Finn? Hur berättar man den i Er hemtrakt?» I följande årgång infördes hela frågebatterier om barnafödelse, sjömanstraditioner, det nyfödda barnet och julseder. År 1916 frågas om folkseder under vårhalvåret. År 1919 frågas bl.a. om fastlagsris och påskris. I band 7 år 1920 infördes den sista frågelistan, vilken behandlade folkliga sjukdomsbotare. År 1919 inarbetade von Sydow sina råd och anvisningar i den lilla skriften *Våra folkminnen*, som även blev en flitigt använd lärobok. Den utgjorde under 1920-talet handboken för alla stipendiater, mest studerande.

Kanske antalet svar som inflöt genom tidskriften inte ansågs tillräckligt för att fortsätta insamlingen på denna väg. I stället började man kontinuerligt att utge frågelistor från Hyltén-Cavalliusstiftelsen. Frågelistmetoden fick ännu större omfattning i Uppsala, men utarbetandet av frågorna skedde i samarbete med Lund. Herman Geijer meddelar att »till de folkloristiska delarna av nästan alla frågelistorna har särskilt docenten C. W. von Sydow bidragit, i flera fall även docenten W. Liungman» (Lilja 1996:94, 108 ff.).



## Hyltén-Cavalliusstiftelsen

Den 18 maj 1918 inföll Hyltén-Cavallius hundraårsdag, von Sydow apo-  
stroferade händelsen i *Folkminnen och folktankar*. Han gav även ut en ny  
upplaga av *Wärend och wårdarne*, som länge ingick i kurslitteraturen i  
folkminnesforskning.

Insamlingen i samband med universitetsjubileet 1918 av medel till  
en professur som skulle bära Hyltén-Cavallius namn misslyckades som  
vi sett, men de insamlade medlen kom på von Sydows förslag att bilda  
en grundfond för en nybildad Hyltén-Cavalliusstiftelse. I en skrivelse  
till sektionen den 5 mars 1921 uppgav han att släkten Hyltén-Cavallius  
tecknat 25 000 kr, professor Quennerstedt och Adelheid von Schmiter-  
löw vardera 5 000 kr samt konsul Petri i Växjö 500 kr (genom professor  
Wrangel). Ytterligare bidrag hade inkommit genom en aktion från lands-  
hövdingen i Kalmar län. Några hade dock dragit tillbaka sina utfästelser  
sedan professuren inte kunde komma till stånd, varför det tillgängliga  
kapitalet uppgick till endast 31 000 kr.

Sektionen uppdrog åt dekanus Martin P:n Nilsson samt professorerna  
Wrangel, Hellquist och Olson att förbereda ärendet och de hade därvid  
rätt att med sig adjungera C. W. von Sydow. Deras förslag sändes ut på  
remiss och Nordiska museet framhöll i sitt yttrande vikten av samarbete  
inte bara med landsmålsarkiven utan även med »den svenska föremåls-  
forskningen».

Insamlingsverksamheten skulle omfatta a) upplysningar om allmo-  
gens levnads- och arbetssätt (beskrivningar av arbetsmetoder och red-  
skap, hus och inredning; sociala förhållanden såsom byalag, gilleslag,  
gemensamt arbete m.m.), b) seder och bruk, c) folktro (religiösa och  
vidskepliga föreställningar), d) folkdiktning. Föreståndaren skulle fin-  
nas tillgänglig tre timmar dagligen för att tillhandagå forskare, ordna  
och katalogisera materialet samt bearbeta det för publicering. Därjämte  
skulle han hålla föreläsningar och leda seminarieövningar.

Förvaltningen av stiftelsens avkastning för insamling av folkminnen  
medförde en formalisering av Folkminnesarkivets verksamhet vilken re-  
dovisas i Lunds universitets årsberättelse från och med 1921–1922. Enligt  
kungligt brev av den 19 november 1920 skulle stiftelsens styrelse bestå av  
en inspektör och två andra ledamöter utsedda av Humanistiska sektio-

nen vid Lunds universitet. Av kanslern för rikets universitet skulle, efter förslag av sektionen, en föreståndare utses för ett år i sänder.

Den första styrelsen utgjordes av professorerna Martin P:n Nilsson – tillika inspektor för stiftelsen – Elof Hellquist och Otto Rydbeck. Till föreståndare förordnades Carl Wilhelm von Sydow. Den senare mottog i juni varje år besked om fortsatt förordnande som föreståndare. Lönen sattes så lågt som till 4 500 kr årligen eftersom föreståndartjänsten kunde kombineras med docentstipendium.

I brev till Greta 3/6 1926 skriver Wilhelm:

Genom professor Rydbeck fick jag veta att det av sektionen föreslagna petitum till riksdagen om fast plats för mig, nu behandlats i konsistorium, där det kanske skulle ha fallit igenom om ej Rydbeck händelsevis blivit adjungerad där. Fyra talare hade redan talat mot petitum och blott en för, då Rydbeck kom in och kunde ordenligt reda ut saken så att konsistorium beslöt godkänna petitum. Nu går det till Kansler, som jag hoppas också skall godkänna det. Och sen blir det regeringen som avgör om det skall bli proposition eller ej. Ja, så kan ens öde hänga på ett ingrepp i rätta ögonblicket.

Hyltén-Cavalliusstiftelsens styrelse höll två eller tre protokollförda sammanträden om året. Återkommande ärenden var att förordna amanuenser, kanslist och vaktmästare vid arkivet och att utdela anslag för kurser och fältarbeten. De tre professorerna synes inte ha lagt sig nämnvärt i verksamheten. När Martin P:n Nilsson 1927 lämnade uppdraget som styrelseledamot och inspektor bottnade detta dock uppenbarligen i hans missnöje med att von Sydow prioriterade sagoforskningen. I ett brev till Sigfrid Svensson den 22 januari 1928 skriver han: »Min bestämda mening är att nu, då de äldre generationerna allt mer dö bort, insamling av tro och sed och dess bearbetning är det mest maktpåliggande, den internationella sagoforskningen räknar många forskare och blir ändå tillgodosedd.» Sektionen utsåg Lauritz Weibull som ersättare, men det gjorde inte situationen bättre, snarare tvärtom. Greta von Sydow skriver annandag pingst 1928 till Sven Liljeblad:

Wilhelm är mycket ansträngd och nere för tillfället. Jag skyller rätt mycket på ett telefonsamtal med Weibull häromdagen. Han var ovetting mot Wilhelm och grälade på honom som vore han en skolpojke. Han vill bl.a. gå ut ur styrelsen för Hyltén-Cavalliusstiftelsen, ty han påstår sig ej kunna vara ledamot i en styrelse för en så misskött institution. Ja Wilhelm tänker inte be honom sitta kvar. Det är bättre att få en, som har mera intresse för saken.

Lauritz Weibull avsåg sig nästan omedelbart. Otto Rydbeck utsågs till inspektor för Hylltén-Cavalliusstiftelsen efter Martin P:n Nilsson den 20/5 1927. Rydbeck ersattes 1937 av Gottfrid Carlsson som fungerade till 1940.

Genom att statsmakterna ställde medel från penninglotteriet till förfogande, kunde det arkivaliska räddningsarbetet av den gamla folk-kulturen från och med 1926 bedrivas i en helt annan omfattning än tidigare. Föreståndarplatsen var dock inte fast utan tillsattes bara för ett år i sänder.

Frågan om folkminnesarkivets ställning i landet togs ett par år senare upp i nationellt sammanhang i form av en regeringsproposition. För von Sydows del skulle denna ha lett till att han förvandlades från forskare till arkivtjänsteman. Under en vistelse i Stockholm skrev han en protestskrivelse till ecklesiastikdepartementet. Statsrådet Sköld uppvaktades också i ärendet och han ansåg att saken lätt kunde vridas till rätta. Till hustrun meddelar von Sydow den 26/2 1929 att han från statsrådet haft »ett litet misslynt brev, där han blott säger att propositionen redan var färdig, att den var väl övertänkt och att oenighet vore farlig för sakens gång».

Institutionen kunde nu bedriva verksamheten genom »ortsmeddelare», och i samband därmed påbörjade arkivet 1932 en ny serie frågelistor, vilka dock först 1937 började utkomma med större intensitet (Svensson 1956). Biblioteket utökades. von Sydows kusin Adelheid von Schmiterlöv lämnade hösten 1929 300 band till handbiblioteket och sommaren 1932 skänkte Lilly Quennerstedt 4 000 kr till inköp av ett folkminnesbibliotek.

Till en början hade von Sydow varit tämligen ensam på folkminnesarkivet. I ett brev till Greta Rappe (21/9 1925) skriver han:

Nu sitter jag på folkminnessamlingen. Det är ett litet otrevligt rum på universitetet. Det enda fönstret sitter så högt upp att man måste ha en riktigt hög stege för att komma upp till det. I den bortre ändan av rummet är det rätt mörkt och desto mer som rummet är till hälften avspärrat med ett stort skåp. Men här finns elektriskt ljus och flera kontakter. Och hur otrevligt rummet än är, så har det en stor fördel, nämligen att jag är enväldig där. Jag är den ende som har sina föreläsningar där, och dörren hålles låst för alla utom dem jag ger tillstånd att vistas där.

Den 16/3 1930 skriver von Sydow till Liestøl: »Vi har emellertid blivit gräsligt trångbodda. När Du var här, hade vi tre skåp. Nu har vi fått ytter-

ligare två. Och Du kan tänka Dig att vi har det trångt. Men det går ju att lotsa sig fram mellan möblerna än så länge. Vi gör det så trångt vi kan för att kunna övertyga rektor om att vi måste ha bättre utrymme. Fast han egentligen är avogt sinnad mot mig, hoppas jag att han skall se, att saken är nödvändig.» Folkminnesarkivet och landsmålsarkivet fick nu dela en stor sal i på västra gavelns andra våning i gamla universitetsbyggnaden på Lundagård. Gränsen mellan de två institutionerna markerades av en stor bokhylla som sträckte sig upp till taket. Utom skåp för upppteckningarna fanns det ett par skrivbord för chef och amanuens.

Den 5/5 1934 skriver von Sydow till Walter Anderson i Åbo om

en förbättring i våra arkivförhållanden här i Lund, som vi oväntat fått tack vare arbetslösheten. Staten söker ju ordna nödhjälpsarbeten för så många som möjligt, och då det gällde att finna arbete för arbetslösa kontorister, anmälde vi att vi kunde behöva arbetshjälp på vårt arkiv, som varit illa lottat med medel och arbetskrafter, varför vi måst inskränka oss till det allra nödvändigaste. Nu har vi fått 5 arbetslösa kontorister, duktigt folk, de flesta med studentexamen att för oss utföra arkivarbete på sammanlagt 60 000 kr, en hjälp som väsentligt förbättrar våra arkivförhållanden här.



von Sydow och hans medarbetare på Folkminnesarkivet i Lundagårdshuset. Foto: Folkklivsarkivet, Lund.



Villa Holma, dit Folkminnesarkivet flyttade 1938. Foto: Folklivsarkivet, Lund.

TVÅ ÅR senare flyttade institutionen in i egna lokaler – två rum och hall – i professor Axel Kocks tidigare bostad på Sandgatan 12. von Sydow skildrar livfullt flyttegillet i ett brev den 23 maj (Bringéus 1988a:4). Detta blev dock bara en tillfällig lösning av lokalfrågan. Den 1 oktober 1938 kunde institutionen flytta in i Villa Holma, Finngatan 8, där Folklivsarkivet alltså är beläget.

Sedan en personlig professur inrättats för von Sydow, ändrades stadgarna för Hyltén-Cavalliusstiftelsen genom kungligt brev den 28 juni 1940 så att stiftelsens styrelse skulle bestå av von Sydow, tillika sekreterare, samt två av den humanistiska fakulteten utsedda ledamöter. Till

sådana utsågs professorerna John-Elof Forssander och Sture Bolin. I statsverkspropositionen 1944 föreslogs att stiftelsens samlingar skulle överlämnas till institutionen för folklivsforskning och detta blev även riksdagens beslut. Samtidigt beslöts att avkastningen av Hyltén-Cavalliusstiftelsen i framtiden borde disponeras för insamlande av material rörande folkkulturen. Inalles utgav Hyltén-Cavalliusstiftelsen 21 frågelistor, de tre första tryckta, de övriga stencilerade. Senare frågelistor utgavs i Folkminnesarkivets regi.

von Sydow hade nu fått större frihet att agera men den ekonomiska situationen var svår, skriver han i ett brev till Fredrik Ström den 17/11 1940:

Hur svåra tiderna är, märker jag mer och mer. Vårt starkt beskurna anslag för institutionen är redan faktiskt slut, men vi *får* inte sluta vårt arbete med bygdemeddelarna som kostar omkr. 300 kr i månaden. Vi får inte emedan deras minnen ej får gå förlorade; vi får inte släppa en så mödosamt uppbyggd organisation sedan den just har kommit igång och fungerar bra: och vi får inte släppa dessa fattiga meddelare som i dessa tider mer än eljes behöver förtjäna de fattiga slantar de får hos oss.

I en skrivelse till sektionen i oktober 1919 skriver von Sydow att under året »har som följd av mitt arbete två betydelsefulla sammanslutningar för folkminnenas tillvaratagande bildats, en för västra Sverige och en för Småland». Den senare kallades Hyltén-Cavalliusföreningen och utgav 1920–1963 en årsbok med detta namn, numera kallad Kronobergsboken. Dessutom bedrev Nordiska museet en landsomfattande insamling, von Sydow anlade dock kritiska synpunkter. Till Herman Geijer skriver han (19/9 1930):

Deras expeditioner är för hastiga, de hinner se för lite och gör sitt arbete för slarvigt. Våra undersökare gör däremot ett grundligt arbete, ty de ger sig tid. Deras folkminnesinsamling är ju ensidig på N.M. och min uppfattning är att de har för lite utbildat folk, och de har för bråttom, och det måste de väl ha. Jag tycker inte att en så pass grundlig genomarbetning av landet, som den vi försöker göra är onödig, låt vara att andra delar aldrig kan bli så grundligt undersökta. Och dock kan vi inte nå så långt vi önskar på långa vägar. Man har för mycket samlat blott nummer. Hur dessa nummer fördelar sig på folket, hur traditionen lever där, vilka som är bärare för ena och andra sortens stoff vet vi för lite om. Och vad jag är mycket ledsen över är att äldre uppteckningar alldeles för lite ger oss folkets konstform för berättelserna, bara referat och när referaten ska göras njutbara, t.ex. av Hofberg, så får man dem omgjorda till noveller utan minsta rest av folklig framställning.

Till Åke Campbell skrev von Sydow den 1/10 1938:

Beträffande insamlingsarbetet anser jag att s.k. allsidiga samlingar från varje socken ej är av större värde. Jag har visserligen själv predikat nödvändigheten att genomsamla »varje socken, varje by», men erfarenheten har lärt mig att på stora områden saknas verkliga traditionsbärare så fullständigt, att varje försök att där pressa fram »allsidiga samlingar» är bortkastat arbete ... Skall en stackars samlare tvingas till att få ett visst antal blad fyllda i en sådan socken beklagar jag honom lika mycket som det arkiv som skall bortkasta sina fattiga slantar på sådant skräp och dessutom fylla sitt sparsamma utrymme med sådant.

Även om upppteckningsarbetet och registreringen av de inkomna upppteckningarna var en central uppgift måste materialet också göras tillgängligt för forskningen. Detta var en uppgift som blev allt viktigare i takt med att materialet ökade och överskådligheten försvårades. Det krävdes med andra ord en systematik. Redan H. F. Feilberg var medveten om detta. För sin jylländska ordbok använde han därvid den traditionella alfabetiska metoden. När han omkring 1890 jämsides med ordboksarbetet började på sitt folkloristiska index skaffade han sig överblick över sitt stora material genom att samla sina många sedlar under stickord och att göra korshänvisningar dem emellan (Henningens 1992:17f.).

Den 1 maj 1929 lämnar von Sydow en lägesrapport till Herman Geijer i Uppsala:

Det har gjorts ett stort arbete redan på vårt arkiv. Jag tänker accessionskatalogen blir färdig i nästa vecka. 1000-talet är redan överskridet. Person- och ort-katalogen har emellertid inte hunnit längre än in på jag tror 200-talet och det systematiska registret har inte hunnit på långt när så långt ... Medan person- och ortregister är mera mekaniskt arbete kräver ju det systematiska registret både rätt goda kunskaper, förtrogenhet med systemet och dessutom både genomläsning av materialet och noggrann eftertanke. Vilket allt med nödvändighet kräver inte så lite tid. Vi har emellertid fått verkligen duktigt folk i arbete på arkivet. Vårt eget system kommer att ytterligare ändras något, i det att vi ej finner lämpligt att skilja mellan materiell och andlig kultur så som hittills. Sed och tro rörande husbygge t.ex. får lov att sättas på hus och gård o.s.v. Eljest blir det ofta besvärligt att skilja på det ena och det andra och massor av hänvisningar. Vid terminens slut skall jag låta göra ett nytt ex av systemet och sända Dig.

Uppgifterna för realregistret excerperades på sedeslappar, som sedan sorterades in i kortlådor. Tillsammans utgjorde kortlådorna det s.k. realregistret, som alltså inte som på landsmålsarkiven var alfabetiskt ordnade. Under varje stickord insortierades lapparna landskapsvis. Det arkivarbete

som ingick som en del av folkminnesstudenternas prestanda var just sådan excerpering och sortering. Även arkivets lilla personal – vaktmästarinräknad – utförde sådana uppgifter. En av de trägna excerptisterna under såväl von Sydows som Sigfrid Svenssons tid var fil. kand. Olga Wetterberg. Genom en sådan trogen medarbetare säkrades kontinuiteten.

I vidare sammanhang var det viktigt att de olika arkiven tillämpade samma sorteringsprinciper. På Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala byggdes en ny utökad realkatalog upp på initiativ av Åke Campbell och med hjälp av Sven Liljeblad under åren 1934–1935. »Katalogen upp tog ett urval sakområden representerade genom större kapitel, vardera indelade i en rad underavdelningar. Mellan de olika avdelningarna utarbetades ett korshänvisningssystem som möjliggjorde jämförelser och visade på släktskap mellan skilda företeelser. Katalogen skulle dels vara ett sorteringsinstrument, dels vara vägledande för den fortsatta forskningen» (Lilja 1996:119). Agneta Lilja omtalar att redan i Liljeblads koncept till katalogen 1934 finns flera av de sydowska termerna medtagna exempelvis aitio- och kausalfiktioner. I den omarbetade versionen av realkatalogen från 1935 hade dock dessa speciella termer strukits, medan von Sydows term *memorat* ymnigt använts (Lilja 1996:183).

I Lund tycks man till en början endast motvilligt ha accepterat nyordningen. Men i brev till hustrun från Uppsala den 8/5 1941 skriver von Sydow att en av amanuenserna i Lund sänts till Uppsala för att lära sig systematiken: »Fru Jungmarker äter hos Campbells. Och det var roligt att höra att hennes arbete där gick utmärkt. De var förvånade över den kläm och fart hon hade i sitt arbete, och hon kommer hem med ett fullständigt kortsystem för nyordning av vårt realregister.»

Genom realregistret var det lätt att finna ämnen för studenternas skriftliga uppgifter. Men en kritik som riktades mot registret var dess styrande effekt på forskningen (Lilja 1996:186 ff.).

## Folkbildningsambitionen

Jämsides med von Sydows vetenskapliga produktion och folkloristiska insamlingsverksamhet går under hela hans vuxna liv en folkbildarambition. Ytterst kan man väl säga att den emanerar från den Grundtvigska folkhögskolan. von Sydow funderade som vi sett under sina tidiga stu-



dentår på att ägna sig åt folkhögskolan. Han tjänstgjorde många år som folkhögskollärare men fann ändå att detta inte var hans livsuppgift.

Men även utanför folkhögskolorna fanns en folkbildningsambition. Läkaren Seved Ribbing hade 1898 bildat Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar. Många humanister engagerades och bland dem C. W. von Sydow. I den liggare över föreläsare som påbörjades 1912 står han de allra flesta terminer antecknad för mellan två och elva föreläsningar på olika håll i Skåne. Återkommande ämnen är Tron på ödet, Våra förfäders hedniska religion, Våra folksagor, Spöken, Julfrandet, Allmogekultur och stadskultur, Vårfester och majvisor, Jättar och dvärgar, Oförstådda kvarlevor av forntida tro, Trollkarlar och trolldom, Folkets berättarkonst, Skörden i tro och sed osv.

von Sydow förblev en outtröttlig propagandist för folkminnesinsamlingen. I brev till Moe (6/2 1913) skriver han:

För närvarande är jag på Herrljunga folkhögskola och håller några föredrag för att intressera eleverna för hjälp med insamling. Jag skall försöka att genom utdelning av bokpris för de bäst gjorda samlingarna få dem till att bemöda sig om saken. I kväll reser jag till Stenstorps folkhögskola för att göra samma arbete där. Det behövs att folket självt hjälper till att ta vara på sina minnen och det behövs att det lär sig att hysa aktning även för det som är en övervunnen ståndpunkt. Det är särskilt det som jag försöker åstadkomma med mina föredrag, och det förefaller som om det skulle lyckas rätt bra.

Den 13 december 1915 meddelar von Sydow Olrik: »För tillfället är jag på rundresa till en del folkhögskolor för att väcka intresse för folkminnesinsamling.» Av ett brev till Herman Geijer den 17 februari 1918 framgår att han under februari och mars månader befann sig på en föreläsningsturné i Norrland (bl.a. till Örnsköldsvik och Dorotea).

År 1919 reste von Sydow, enligt en skrivelse till Humanistiska sektionen, under februari och mars månader i Norrland, Västergötland och Småland och senare under en månad i Bohuslän, Västergötland och Småland. »Jag har härvid särskilt uppsökt läroverk, seminarier och folkhögskolor för att vid dessa anstalter söka väcka intresse för folkminnena och deras insamling och inskräpa betydelsen av organiserat arbete för landets fullständiga genomforskande.» I ett annat brev heter det att »första månaderna av sommaren [1919] har jag varit på resor, hållit en folkminneskurs i Växjö, bidragit med föreläsningar till en hembygdskurs

där, rest omkring till ungdomsföreningar i Östergötland för att instruera dem i folkminnesinsamling, föreläst på ett par tre folkhögskolor o.s.v.»  
År 1921: »Befinner mig f.n. på en rundresa till Dalarnes folkhögskolor för att agitera för folkminnesinsamling.»

År 1922 befann sig von Sydow på nytt på en föreläsningsturné i nordligaste Sverige, som varade från den 16 februari till den 27 april. Till hustrun som då vistades på sjukhus i Köpenhamn skriver han (24/2 1922):

Från Vilhelmina reste jag på järnväg till Dorotea. Men därifrån 6 mils slädfärd till Åsele, där jag var två dar och på kvällen den 2a dagen for jag samma väg tillbaka och kom fram till Dorotea kl. 4 på morgonen. Den resan var lite besvärlig ty det hade vräkt ner väldigt med snö och föret var trögt och så snöade det hela vägen så man var en enda snögubbe. Bara man rörde på huvudet rasade en lavin ner i ansiktet. Men man satt ju väl ombonad i vargskinnspäls och kom fram i bästa kondition. Så bar det av på järnväg till Hoting i Ångermanland, därifrån skjuts en 3 à 4 mil till Tåsjö där jag var två dar och så skjuts därifrån till Bodum med två skjutsombyten på vägen. I morgon skall jag en fyra mil till Junsele och så till Barke och så blir det den 2 mars en lång järnvägsresa ner genom Östersund och upp till Örnköldsvik och sen börjar slädresorna igen uppåt längs kusten.

Norrbottens föreläsningförbunds program för vårterminen 1922 (i Lunds universitetsbibliotek) upptar från den 26 mars t.o.m. 29 april dagliga föreläsningar av von Sydow i Arvidsjaur, Älvsbyn, Öjebyn, Piteå, Luleå, Persön, Övertorneå, Haparanda, Seskarö, Kalix, Nyborg, Karlsborg, Båtskärsnäs, Sunderbun, Gällivare, Malmberget, Koskullskulle, Riksgränsen, Abisko, Kiruna, Murjek, Boden och Sörbyn. Ämnena kunde vara Folkminnen och deras betydelse, Om spöken och varsel, Tron på ödet i folktron och folkdiktningen och Våra folksagor.

I juli 1922 meddelar von Sydow Liestøl att han befinner sig i Stockholm för att ge en kurs i folkminnesforskning. I ett senare brev samma år skriver han: »Den 1–5 sept. är det nordiskt folkhögskolemöte i Molkom i Värmland. Jag har folkminneskommitténs uppdrag att resa dit och verka för folkminnesinsamling vid våra folkhögskolor.» I mars 1923 var von Sydow – enligt brev till hustrun (6/3 1923) – på nytt på en föreläsningsresa i Norrland. Efter hennes död säger han i brev till Listøl (1/1 1925) att han den 12 dennes »ger mig ut på min föreläsningsturné i Norrland». Även i brev till Herman Geijer den 15/12 1924 omnämns denna turné.

Sydsvensken von Sydow blev genom sina vidsträckta resor även förtrogen med nordligaste Sverige. En ny sådan resa företog han i början av år 1929. I januari 1929 gratulerar han Nils Ahnlund till professuren i Stockholm, men tillägger att han hoppats att

man skulle göra ett norrländskt universitet, med Eder som professor i historia i anslutning till ett blivande landsarkiv i Norrland. Kanske den planen förefaller fantastisk. Men vi behöver ett universitet till om icke för undervisningens så för forskningens skull, och Norrland blir ej tillräckligt utforskat utan ett eget universitet. Det behövs för Norrlands kulturförsvar mot bolscheviker och fennomaner, för den allmänna folkbildningen, och för att vara en instans dit speciella norrlandsfrågor kunde sändas på remiss. Ja, jag har verkligen tänkt mycket på saken och försökt intressera norrländska landshövdingar för saken, men sådant skall man vara flera om för att få kläm på saken. Man måste ha tid att ligga i med agitationen, eljest somnar det hela in igen och ingenting blir av.

Med radiosändningarna som började i januari 1925 skapades ett nytt medium för de populärvetenskapliga föreläsningarna. von Sydow tillhörde den första generationen av radioföreläsare. Den 12 januari 1926 höll han (enligt Gretas brev) en radioföreläsning om spöken och varsel och den 22 mars 1926 kl. 7.15 eftermiddagen skulle han (enligt brev till Greta den 7/3) hålla ett föredrag om »Vättar och troll». Det var i radions barndom och Greta Rappe skriver samma dag:

Svagt som en aning hörde jag i kväll Din röst en liten stund i radio. Du talade om någon sjukdom, ett utslag, som förorsakades av att vättarna hade fått varmt vatten på sig. Var det riktigt uppfattat? Och så hörde jag till slut ordet *åhörare* och något som lät som *kära vänner*, och så kom det tydligt *tack för i afton!* Det var allt jag kunde höra. Men att det vad *Du*, som talade, det kunde jag ändå uppfatta. Mammans radio är ännu nyckfull. Och det gör mycket till innan någon fått verklig vana att sköta den.

Redaktören för första numret av tidningen *Radiolyssnaren* ber honom om ett foto och en kort redogörelse av hans verksamhet inom rundradion. Den 2 februari samma år skriver han till Sven Liljebblad: »I tisdags var jag i Malmö och berättade sagor i radio.» Lyssnarbrev vittnar om att han även nådde ut med sitt budskap och genom radion fick in traditionsuppgifter (20/5 1928). I Radioarkivet finns fragment av en föreläsningsspelnings med rubriken »Från tro till sägen», sänd den 1 juni 1934.

Trots sina många föreläsningar i hela Sveriges land insåg von Sydow att det krävdes mer information för att väcka intresset för folkminnena



Gruppen från folkminneskursen i Bräkne-Hoby 1923. I mitten kursens ledare C. W. von Sydow. Längst till vänster i främsta raden Sigfrid Svensson, därefter i studentmössa sedermera professorn Albert Wifstrand och docenten Åke Campbell. Foto: Folklivsarkivet, Lund.

och förvärva folkminnesinsamlare. En sådan möjlighet öppnade sig genom anordnande av folkminneskurser. Det var knappast en tillfällighet att de lokaliserades till folkhögskolor. Det var där von Sydow hade sina kontakter. Den 2 april 1919 skriver von Sydow till Liestøl: »Jag planerar f.n. en folkminnesvecka i Växjö för att intressera folk för folkminnena och för att skaffa Hyllén-Cavalliusfonden ett litet tillskott.» Om den kom till stånd är obekant. Däremot hölls sådana kurser i Tomelilla 1922, i Östra Grevie 1924, S:t Olof 1925 och Östra Sallerup 1926. I *Folkminnen och folktankar* 1922 redogjorde von Sydow för kursernas ändamål. Programmet för kursen i Ö. Grevie, avtryckt i *Skånskt bondeliv*, visar att det främst var von Sydow och den 21-åriga Sigfrid Svensson som var i farten. von Sydow behandlade folkminnen av olika slag medan Sigfrid Svensson föreläste om den materiella kulturen. Kursen avslutades med att de gemensamt ledde »upptecknings- och utfrågningsövningar».

Kurser hölls även utanför Skåne. År 1924 skriver von Sydow: »Jag avslutar i dag en 10 dagars folkminneskurs i Kristianopel i Blekinge.» I denna folkminneskurs deltog även Sigfrid Svensson och Sigurd Erixon. År 1925 omtalar von Sydow att han »varit på Fristads, Axvalls och Värnamo folkhögskolor för att sätta igång folkminnesinsamling och eventuellt få till stånd någon folkminneskurs».

## Skånska folkminnesföreningen

Till Dansk folkemindesamling knöts 1908 Foreningen for Danmarks folkeminder, en vänförening med uppgift att stötta folkminnesarkivet. Redan den 14 september samma år skriver von Sydow till Olrik: »Tack för *Danske Folkeminder* nr 1! Jag vill gärna bli medlem i föreningen om det går för sig. En liknande förening måste jag så snart som möjligt styra om att vi få startad här i landet.» År 1914 kunde von Sydow inleda den nystartade tidskriften *Folkminnen och folktankar* med att meddela, att »för att bättre organisera samlingsarbetet har i slutet av förra året 'Folkminnesföreningen i Lund' bildats, en förening som visar sin livaktighet bl.a. genom att utge denna tidskrift». I tidskriften vädjar von Sydow ofta om material till sitt arkiv. Detta var också ett syfte med folkminneskurserna som möjliggjorde större personlig påverkan.

Men von Sydow fick också stöd utifrån. Vid folkminneskursen i Tomelilla bildades den 19 juni 1922 *Skånska folkminnesföreningen* »för

utforskning och bevarande av vår andliga och materiella bygdekultur». Det insamlade materialet skulle införlivas med Lunds universitets folkminnesarkiv. År 1924 startades en årspublikation med titeln *Skånskt bondeliv* under redaktion av von Sydows lärjunge Sigfrid Svensson. Sedan denne fått anställning vid Nordiska museet i Stockholm övertogs redaktörskapet av föreningens ordförande, rektorn vid Tomelilla folkhögskola David Jakobsson och den fick nu namnet *Skånska folkminnen*. Medlemsantalet hade nu stigit till över 500. Efter David Jakobsson valdes Martin P:n Nilsson till ordförande men han efterträddes redan sommaren 1929 av C. W. von Sydow. *Skånska folkminnen* utkom en sista gång 1930, nu med amanuensen Albert Nilsson som redaktör. Denne var samtidigt anställd av Skånes Hembygdsförbund som grundades 1928 och vars årsbok fick ett vidare ansvarsområde än folkminnena och som i realiteten ersatte *Skånska folkminnen*. von Sydow tillhörde hembygdsförbundets arbetsutskott till 1950 och satt kvar i styrelsen ända till den 1 januari 1952, då han på grund av sjukdom undanbett sig återval. Ett försök gjordes våren 1948 att återuppliva Skånska folkminnesföreningen som då legar nere i sex år, men detta är sista gången man hör av den (Ystads Allehanda 15/3 1948).

## Folkminneskommitténs organisationsförslag

I januari 1919 väcktes en motion i andra kammaren (och en likalydande i första kammaren den 27/1) med Per Edvin Sköld som första namn rörande insamlingen och utforskningen av den svenska allmogekulturen. Motionärerna hävdade att det främst var frivilliga krafter, i de flesta fall utan inbördes sammanhang, som bar upp intresset. »Man saknar en enhetlig plan och en genomförd organisation. Och det är därför resultaten bli så ringa.» I motionen pekade man på sex olika områden: 1) Bebyggelse och samfundsväsen, 2) Folkliv och arbetsmetoder, seder och bruk samt dans, 3) Folkstro, 4) Folkdiktning, 5) Musik, 6) Dialekter. Av dessa områden hade 2, 3 och 4 särskilt beaktats av folkminnesföreningen i Lund och av docenturen i folkminnesforskning. I motionen krävdes »en allsidig utredning angående organiserandet av insamlingen och utforskningen av den svenska allmogekulturen».

Den 28 maj 1919 skrev riksdagen till Kungl. Maj:t härom och i anled-

ning härav bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet den 6 november 1920 att tillkalla högst fem sakkunniga för att avge ett förslag hur arbetet med insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen borde planläggas och organiseras. Sedan riksdagsledamoten Olof Olsson följande år entledigats kom de sakkunniga, som antog namnet »Folkminneskommittén», att bestå av Nils Lithberg (sekreterare), Herman Geijer, Tobias Norlind, Per Edvin Sköld och C. W. von Sydow. Kommittén gick mycket grundligt tillväga och publicerade som bilaga en historisk utredning som omfattade inte bara Sverige utan även de nordiska grannländerna. Även enskilda institutioners verksamhet, som Hyltén-Cavalliusföreningen, belyses.

Utredningen avgavs den 31 mars 1923 och utmynnade i ett förslag om inrättande av tre undersökningar: Folkminnesundersökningen, Folkmålsundersökningen och Ortnamnsundersökningen.

Folkminnesundersökningen, som jag här begränsar mig till, skulle styras av en nämnd, kallad Folkminnesrådet, bestående av sju personer årligen utsedda av Kungl. Maj:t. Arbetet skulle ledas av en föreståndare som samtidigt vore rådets sekreterare och föreståndare för Folkminnesrådets byrå. De av Folkminnesrådet ledda systematiska undersökningarna skulle utföras bl.a. av Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund och av en rad andra organisationer ute i landet. En ledarbefattning i lönegrad B 30 skulle inrättas för lektor Hidling Celander, som visserligen var mindre meriterad än von Sydow, men ägde bättre organisationsförmåga. Därjämte skulle en föreståndartjänst i B 28 inrättas för von Sydow i Lund.

Herman Geijer och von Sydow reserverade sig i ett särskilt yttrande mot förslaget. Huvudvikten borde inte läggas på de för hela riket gemensamma styrelserna utan på »de vetenskapliga organisationer som utgöra centralhärdarna för ifrågavarande arbeten». Förvaltningsapparaten borde därför förenklas och medlen tillfalla de arbetande institutionerna med frihet att använda dem för insamlingsarbete eller till viss därmed förbunden bearbetning.

Den 8/5 1925 skriver von Sydow till Herman Geijer:

Sektionens kommitté har nu lämnat sitt förslag till yttrande om folkminneskommittén. De ansåg sig ej kunna dröja längre, och nu skall det snart behandlas i sektionen. De går såtillvida emot kommittémajoriteten, som de förklarar att förslaget ägnar för orimligt mycket medel till organisationen. De förkastar Stockholmssekretariatet och

föreslår att det skall fördelas på en amanuens på Nordiska museet för det materiella och på föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen för folkminnena. Icke idealiskt, men de har ej diskuterat saken med mig.

Det var naturligtvis ingen tillfällighet att von Sydow och Herman Geijer opponerade sig mot en organisation som skulle gjort dem själva underställda en chef för insamlingsverksamheten i hela riket, motsvarande den organisation som i slutet av 1900-talet inrättades genom tillkomsten av Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI). Ecklesiastikministern tillstyrkte förslaget som ledde till proposition. Denna föll emellertid och i stället skulle en ny utredning verkställas.

Kommitténs betänkande hade likväl inte gjorts förgäves. Agneta Lilja karakteriserar det som »ett slags officiellt forskningsprogram, där folkminnesforskningens mål och metoder utförligt presenterades. Som sådant fick det betydelse för disciplinens fortsatta idéhistoria» (Lilja 1996:65).

En ny utredning förelåg i början av 1929 men innebar endast mindre förändringar. I ett brev till Herman Geijer nämner von Sydow folktraditionssakkunnigas skrivelse som behandlats i en ledare i *Göteborgs Morgonpost* den 14/1 1929, i vilken regeringsförslaget kritiserats. På Nordiska museet var samtliga uppretade över Celanders placering som föreståndare på riksnivå utom Lithberg som förklarade att de fått order av regeringen om saken. von Sydow uppsökte därför Per Edvin Sköld, som menade att det var orimligt att göra Celanders plats personlig.

Den 18/1 1929 skriver von Sydow till Herman Geijer, att han anser det »alldeles orimligt att utan opposition låta Celerander bli överledare för hela landets insamlingsverksamhet och med professors ställning. Det blir då han som får alla dithörande ärenden på remiss, och det kan icke bli annat än till svår skada för saken. Han har varken sakkunskap eller lojalitet.» Den 2/2 1929 skriver von Sydow till Sven Liljebblad:

Jag har skrivit till riksdagsman Per Edvin Sköld om folkminnesfrågorna, sänt honom två PM och sagt att den åt Celerander tilltänkta platsen bör i stället förklaras ledig till ansökan. Både Liungman, Campbell och Du är avgjort bättre vetenskapligt meriterade än Celerander; Sigfrid Svensson och Gösta Berg också för resten, och Louise Hagberg och Klein likaså. Meriter på insamlings- och arkivområdet har han inte heller, ty arbetet där har utförts av Liungman och Arill. Jag anser heller inte att lönen bör göras så stor utan kunna hållas på ungefär samma nivå som min.



Den 8/3 skriver von Sydow till samma adressat:

Till Celanders själv har jag skrivit. Jag kan inte gå och låtsas som ingenting för honom. Jag har sagt honom att han ej är kompetent till platsen, att Liungman, Du och Campbell är mer meriterade och att hans omdöme på området ej gör honom skickad till riksledare samt att han både för sin egen och sakens skull bör träda tillbaka.

Vid utskottsbehandlingen hemställdes att riksdagen måtte avslå propositionen och att riksdagen måtte låta verkställa en förnyad utredning. I riksdagsdebatten fick propositionen mycket kritik och utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Per Edvin Sköld nöjde sig dock inte härmed utan motionerade om inrättandet av en professur för von Sydow. Se härom ovan s. 85.

## Det nordiska folksagoinstitutet

I ett brev till Knut Liestøl den 8/4 1932 presenterar von Sydow tanken att skapa ett internationellt sagoinstitut:

Beträffande sagoarkivet är grundtanken den att det skall underlätta forskningen över huvud taget. En av dess uppgifter är att möjliggöra kontroll av sagoavhandlingar. Då Panzer hade gett ut sin Beowulfavhandling, var han sökte bevisa att B hade utvecklats ur Aarne 301 arbetade jag en hel sommar med att i olika tyska bibliotek söka upp och exciperade varianter av 301 som Panzer anförde, och det kostade mig sålunda tre månaders arbete och mer än 1 000 kronors utgift. Allt detta arbete och kostnad måste alltså offras för att kontrollera en annans arbete, och mitt kontrollarbete visade att Panzer hade orätt i sin hypotes.

Idén till detta arkiv fick jag genom ytterligare två omständigheter. Den ena var att de verkligt gamla sagorna är så invecklade och erbjuder ett så stort material att en enda forskare hinner ej med att utreda dem inom rimlig tid. En sådan saga som Aa 309 (tvillingbröderna) måste ha sina rötter långt tillbaka, då viktiga delar av den tydligt fanns i Perseussagan. Det i 303 förekommande livsteckenmotivet förekommer också i den egyptiska sagan om de två bröderna liksom i alla dess nyare varianter och då motivet konstant ej förekommer i andra sagor finns det viss möjlighet att den egyptiska sagan (som ej är egyptisk) har lånat motivet ur prototypen för 303. Jag hade tänkt att en hel grupp sagogorskare skulle gemensamt gripa sig saken an, gemensamt bekosta hela det stora materialanskaffningsarbetet, dela upp de olika motiven mellan sig, bearbeta var sin del av sagan, men i samråd så att hela sagan blev fullt utredd. Jag hade redan börjat underhandla om medarbetare då en tysk student Kurt Ranke skrev och begärde av mig det svenska materialet av sagan för en doktorsavhandling. Att han ej ensam går i land med en fullständig undersökning av sagan är utan vidare klart, och det erkände

han också själv. Han skall endast behandla etiken i tvåbrödersmotivet. Resten blir obehandlat. Men skall han ha haft allt det besvär och alla de kostnader som behövdes för materialets anskaffande för så litet valuta, och skall den eller de, som sedan skall ta upp 303 till undersökning, göra sig allt det besväret och all den kostnaden som han har haft? Skall vetenskapen på detta området kunna gå framåt, måste man på ett eller annat sätt sörja för att gjort arbete kommer de efterföljande till godo, och så fick jag också idén till ett internationellt arkiv för sagoforskning, som om det får tillräckligt med medel till sin disposition skulle kunna rent av bekosta en hel del avskrifter o.d. ur andra arkiv för att gratis tillhandahålla dem åt forskaren, men om medel ej kan anskaffas, kan forskarna åtminstone genom att lämna allt sitt material till arkivet sörja för att forskningen i framtiden utan kostnad skall kunna kontrollera det material som i avhandlingarna endast kan antydvas men ej avtryckas, och detta menar jag att varje forskare vore moraliskt skyldig att göra. För lätthanterlighetens skull bör allt vara maskinskrivet, och då materialet i alla fall skall maskinskrivas, kan man ju likaväl med detsamma taga 6 à 7 genomslagskopior.

Detta förslag diskuterade jag med docent Mackensen i Greifswald på hans besök i Sverige i höstas och med Uppsala landsmålsarkivs folkminnespersonal, och då full enighet rådde i frågan, skrev Mackensen och jag ett gemensamt brev till Taylor och frågade om han kunde skaffa medel i Amerika mot att två av de gjorda genomslagskopiorna av varje sagoavskrift sändes till Chicago. Originalavskriften och två genom-



Från Lundakongressens öppnande i Kulturens auditorium 1935. Främsta raden från vänster: Sigurd Erixon, Séamus Ó Duilearga, R. Th. Christiansen, H. Geijer, K. G. Westman, Stith Thompson, Hans Ellekilde, Knut Liestøl. Foto: Folklivsarkivet, Lund.

slagskopior skulle komma till arkivets huvuddepot i Greifswald och ett skulle komma till Lund, en kopia skulle stanna i det arkiv där avskriften göres. Taylor skrev att han ej kunde lova mycket men att han i januari kom över till Europa. Jag var då i Greifswald för att underhandla med honom, och något anslag som räckte till en ordentlig arkivstart kunde han ej skaffa, men han kunde av sina inkomster ge 300 dollars om året, och om detta användes i överensstämmelse med det redan sagda, kunde det ju i alla fall bli en del gjort. Vi kom då överens om att pengarna skulle användas till avskrifter av sagor som befinner sig i tyska privatsamlares ägo och därför hittills är helt okända av forskningen och redan därför otillgängliga, ty även om man vet att en privatforskare har sagor, kan man näppeligen få dem utan att själv besöka honom och rota fram vad han har, då han ju ej kan Aarnes system och ej har sitt material ordnat. Genom en sådan anordning skulle arkivet omedelbart bli värdefullt genom att kunna gratis låna ut till forskare material som de ej på egen hand skulle kunna få fatt i, och Taylor finge på detta vis ett värdefullt arkiv i Chicago. Detta var vår överenskommelse.

I anslutning till det sjunde nordiska filologmötet som hölls i Lund den 18 augusti 1932 och där von Sydow föreläste om »Märchenforschung und Philologie», inbjöd han på förslag av Knut Liestøl till en privat sagoforskarkonferens, som hölls hemma hos von Sydow. Närvarande var lundensarna Sven Liljeblad och Albert Nilsson [Eskeröd], Åke Campbell från Uppsala, Sverker Ek från Göteborg, Arthur Christensen och Hans Ellekilde, Köpenhamn, Nils Lid och Knut Liestøl, Oslo, Lutz Mackensen, Riga och Jan de Vries, Leiden.

Att mötet var väl förberett visar von Sydows brev till sina kolleger. Den ovannämnda bakgrunden framlades och ett referat infördes även i *Vetenskaps-societetens årsbok 1932*.

Det internationella samarbetet blev dock lamslaget genom att Lutz Mackensen förflyttades från Greifswald till Riga och isolerades både från tyska och nordiska forskare. Sommaren 1935 då von Sydow föreberedde en ny sagoforskarkongress i anslutning till Kungl. Gustav Adolfs Akademiens årsmöte i Lund den 6–8 november måste han skriva till Reichskommissar Metzner i Berlin för att säkerställa Mackensens deltagande. Som undertecknare av den på engelska och tyska tryckta inbjudningen (bland brev till Liestøl) stod von Sydow och Sven Liljeblad i Lund, Knut Liestøl, Oslo och Hans Ellekilde, Köpenhamn. von Sydow valdes till ordförande och han höll även inledningsföredraget om »Folksagoforskningens nuvarande ställning, dess mål och medel med särskild hänsyn till organiserat samarbete.» Kongressen antog på förslag av professor

W. Anderson och dr O. Loorits i Dorpat en resolution som särskilt framhöll vikten av att varje nation upprättade ett folkloristiskt centralarkiv, där material kunde beställas per korrespondens så billigt som möjligt. En internationell association för etnologi, folkminnesforskning och besläktade forskningsgrenar inom norra, centrala och västra Europa förordades och behovet av ett internationellt organ framfördes av bl.a. Sigurd Erixon (von Sydow 1935).

Andra världskriget kom dock emellan och försvårade de internationella kontakterna. I Norge blev Knut Liestøl minister och fick annat att tänka på. Efter krigsslutet återupptogs planerna på ett folksagoinstitut. I ett brev till professor Hammerich vid Köpenhamns universitet erinrar von Sydow om att placeringen av det projekterade sagoinstitutet stod mellan Greifswald, främst beroende på att där fanns en så skicklig sago-specialist som Lutz Mackensen, och Köpenhamn. Nu var situationen en helt annan. De nordiska länderna borde ersätta vad det gamla Tyskland var för de humanistiska vetenskaperna. De internationella kontakterna krävde emellertid ännu längre tid för att återupptagas och målsättningen reducerades därför till ett nordiskt folksagoinstitut. Men även här är det också en personfråga.

Det behövs naturligtvis ett flertal skolade krafter som helt kan ägna sig åt sagocentralen, men jag tänker alldeles särskilt på Bødker som jag anser vara en mycket lovande kraft med god vetenskaplig begåvning och med noggrannhet och energi i sitt arbete. Han har nu gått och förlovat sig med en av mina elever, och det vore stor skada för vetenskapen om han skulle lockas in på journalistik eller annat för att kunna gifta sig så snart som möjligt, ty i Bødker ser jag en kraft som till varje pris bör räddas åt vetenskapen. Det vore sålunda av värde att han kunde få en någorlunda fast och god ställning vid Dansk Folkemindesamling redan innan det nya institutet officiellt inrättas.

I brev till Jöran Sahlgren den 18 april 1946 omtalar von Sydow, att ett cirkulär utarbetat av professor Hammerich i Köpenhamn undertecknats av Knut Liestøl och von Sydow. Hammerich hade fått goda rekommendationer från både Amerika och Irland men behövde fler. von Sydow tillägger: »Ett sådant institut är nödvändigt för att en sago- eller sängenforskning av högre kvalitet skall kunna åstadkommas. Gamle Bolte, som förut varit den ende effektive sagoregistratorn, måste ersättas av ett institut som fortsätter arbetet med skärpta metoder.» I ett nytt brev till Sahlgren den 6 maj redogör von Sydow för institutets uppgifter och

framhåller med skärpa att Köpenhamn är den bästa platsen. Det viktigaste var att få en god institutsledare.

Vid det åttonde folklivs- och folkminnesforskmötet i Oslo 1946 höll von Sydow ett inledningsföredrag om »International Folktale Institute». Institutets huvuduppgifter borde vara att få till stånd en så stor samling tryckta och otryckta folksagor som möjligt, att registrera sagorna i enlighet med redan existerande system samt att göra det samlade materialet tillgängligt för forskare i hela världen. von Sydow upprepade att Köpenhamn var den bästa platsen.

Ännu ett år senare hade ingenting hänt. I ett brev till Fredrik Ström (31/5 1947) skriver von Sydow:

Beträffande sagoinstitutet har det visst hängt upp sig på att Dansk Folkemindesamling genom Ellekilde kommit med andra krav än de av universitetet med Hammerich i spetsen velat ha. Ellekilde är maktklysten och vill att institutet åtminstone de tre första åren skall bilda en underavdelning under Dansk Folkemindesamling, medan universitetet ville att den skulle vara en självständig institution knuten till universitetet. Detta sista anser jag vara det riktiga. Man skall inte vingklippa unga krafter genom att ställa dem under en mindre kompetent överchef. Kunde vår riksdag förmås att ge ett anslag på 15 000 kr till institutet, vore det bra, men det borde ske med villkor att det skulle vara självständigt och att även tjänstepersonal från andra nordiska länder än Danmark kunde antagas och att det ställdes direkt under Köpenhamns universitets kontroll.

Institutet började sin verksamhet den 1 april 1949 med dr Inger M. Boberg som daglig ledare av institutet och Laurits Bødker som vetenskaplig assistent. Bødker (1915–1982) hade 1941 och 1943–1946 varit i Lund och blivit licentiat för von Sydow 1946 (Hemmersam 1975: XI).

På grund av brist på medel måste institutet stängas den 31 mars 1952, men i februari 1954 samlade professor Hammerich och Laurits Bødker nordiska folklorister i Köpenhamn för att diskutera hur verksamheten skulle kunna fortsätta. Man beslöt nu att grunda Nordisk Institut for Folkedigtning (NIF) i Köpenhamn (Bødker–Hammerich 1955:99 f.). Ingenting hände uppenbarligen, ty vid det trettonde nordiska folklivs- och folkminnesforskmötet som hölls i Lund i augusti 1957 heter det i en resolution: »Den samordning av folkloristisk forskning, som ett dylikt institut skulle kunna verka för, samt de praktiska abetsuppgifter i övrigt, som det skulle kunna ta sig an, är ägnade att kraftigt främja folkminnesforskningen i Norden. Mötet vädjar därför till statsmakterna i

Nordens länder att snarast ställa de penningmedel till förfogande, som kan möjliggöra institutets arbete och trygga dess framtid» (Tillhagen 1999:22).

År 1959 tog den nordiska kulturkommissionen upp institutet i sitt program och våren 1959 började det sin verksamhet under ledning av Laurits Bødker, en post som han behöll till 1966 då han utnämndes till professor vid Köpenhamns universitet. von Sydow hade avlidit 1952 och fick alltså inte själv uppleva tillkomsten av det institut han så ivrigt kämpat för.

# De vetenskapliga nätverken

## Filosofiska fakulteten i Lund

Carl Wilhelm von Sydows huvudlärare vid Lunds universitet var professorn i estetik med litteratur- och konsthistoria Evert Wrangel. Våren 1908 skriver han till Axel Olrik att Wrangel »är en präktig man att ha till vän och han är livligt intresserad att få till stånd något folkloristiskt i Lund. Han beklagade en gång i ett samtal att han själv ej hade tid att för egen del slå sig på folkminnesforskning.» Genom Wrangel hade von Sydow, som vi sett, knutits till den filosofiska fakulteten som notarie från nyåret 1910 till den 1 juli 1912. Detta gav honom förtrogenhet med de administrativa rutinerna. I fakulteten i övrigt fanns det ingen större förståelse för von Sydows vetenskap. Den 5/3 1912 heter det i ett brev till Moe att det inom fakulteten fanns några »som principiellt är mot folkminnesforskningen, som de förklara ej vara någon vetenskap, blott fantasier utan metod, och det är klart att jag får umgälla detta i det min verksamhet som vetenskapsman förklaras värdelös, även om det ej uttryckes i direkta ord».

I ett brev till Knut Liestøl den 15 januari 1939 rekapitulerar von Sydow sin situation och nämner i klartext vilka som motarbetade honom:

Då jag 1908 kom till Lund fick jag en amanuensplats hos professor Wrangel på Konstmuseet och en amanuensplats på Historiska museet, för vilket Wrangel var inspektor, och när sedan notarieplatsen i filosofiska fakulteten blev ledig lyckades jag få även den tack vare Wrangels inflytande, men han hade en motståndarklick som leddes av de båda professorerna i historia Clason och Stille, som ville tvinga Wrangel att lämna från sig inspektorsplatsen åt någon av historikerna. Det lyckades ej, men då de ej kunde komma åt Wrangel, försökte de göra livet surt för mig. Båda dessa historiker är längesedan döda, men deras klick har samma inriktning, främst professor Lindskog (i grekiska, nu emeritus men Lunds representant i riksdagen) och hans intime vän Moberg (semitiska språk, nu emeritus, men rektor många år). Till deras krets hör i viss



Professor Martin P:n Nilsson.  
Foto:Lunds universitetsbibliotek.

mån Martin P:n Nilsson som nu är rektor. Han är visserligen en betydligt rejälare karl, men han är svartsjuk på mig till en viss grad. Han har ju skrivit några goda arbeten på folkminnesforskningens område, t.ex. Årets folkliga fester, populariseringar av vissa större standardverk, och därför tror han sig vara fackman. Men han har aldrig arbetat med primärmaterial och har därför inget perspektiv på området. Han tycker om smicker, men jag smickrar ej. Den konsten förstod sig Lithberg på och därför råkade han helt i Lithbergs händer. Och Martin P:n är en karl, en bland de bästa vi har här, och alla böjer sig för honom ... Det är emellertid Lindskog som ligger bakom klickens motstånd mot mig. Omkr. 1910 slog han näven i bordet framför min hustru på en bjudning och förklarade att Lund aldrig skulle ha professur i folkminnesforskning. Som eckl. minister tillsatte han en (mycket sakkunnig) kommitté för utredande av folkminnesforskningens ställning men förbjöd kommittén på förhand att föreslå professur. Då prof. Rydbeck hade föreslagit fakulteten att begära professur åt mig, mötte professorskan Lindskog professorskan Rydbeck och sade: »Om jag kunde begripa varför Din man intresserar sig för docent Sydow?» Detta var några interiörer. Det var ej meningen att Du skulle polemisera mot mina motståndare, men jag anser att Du måste veta hur landet ligger ... Nu har jag skrivit som om Lund intagit en fientlig hållning mot mig. Detta är naturligtvis icke alldeles riktigt, då fakulteten faktiskt upprepade gånger begärt professur åt mig och detta fullt uppriktigt från majoritetens sida. Men saken har alltid förfuskats av den styrande klicken.



Relationen till Martin P:n Nilsson var som vi sett till en början god. År 1916 recenserade von Sydow *Årets folkliga fester* i *Folkminnen och folktankar* i positiva ordalag. Den 12/7 1917 kvitterade Martin P:n Nilsson med en lika uppskattande recension i *Svenska Dagbladet* av von Sydows bok om majvisorna. När von Sydow begärde anslag till *Folkminnen och folktankar* yttrade Martin P:n Nilsson i sektionen den 8 mars 1917 att tidskriften på ett mycket erkännansamt sätt främjat insamlingen av folkminnen genom metodiska anvisningar. När Harry Maiander som den förste anhöll att få avlägga fil. lic.-examen i folkminnesforskning stöddes detta genom ett särskilt yttrande av Martin P:n Nilsson i sektionen den 31 januari 1918. Martin P:n Nilsson var även den förste ordföranden i Hyltén-Cavalliusstiftelsen, varför han och von Sydow hade nära kontakt. Nilsson menade dock att folksagoforskningen intog en alltför dominerande ställning på bekostnad av sed och folketro, varför han lämnade stiftelsen och ersattes av Otto Rydbeck (ovan s. 112 f.).

Sedan von Sydow installerats som professor försämrades relationen till Martin P:n Nilsson och resulterade i en polemik där man gav och tog med samma varma hand.

Duellerna utspelades dock inte på fakultetsnivå utan i tidskrifter. von Sydow hävdade här att Martin P:n Nilsson »med jämförelsevis små jämkningar nöjt sig med att ansluta sig till den äldre forskningen» medan han själv »brutit nya vägar, och därigenom med nödvändighet kommit i oppositionsställning till de äldre riktningarna» (von Sydow 1942a:90). Martin P:n Nilsson hade då redan lämnat universitetet (1939) och von Sydow blev emeritus 1946.

Martin P:n Nilssons inflytande sträckte sig dock även utanför fakulteten. Hans lärjunge Hilding Pleijel beundrade honom mycket och när Pleijel började intressera sig för kyrklig folklivsforskning och grundade Kyrkohistoriska arkivet 1942 skedde detta helt utan kontakt med von Sydow. Pleijel ansåg, inte utan rätt, som en brist att folkminnesforskarna förbisåg det kristna kulturarvet (Bringéus 1997b:157 ff.). Desto närmare blev hans kontakt med von Sydows efterträdare professor Sigfrid Svensson. Folklivsarkivet och Kyrkohistoriska arkivet blev närmsta grannar på Finngatan och samarbetet blev livligt.

## Etnologiska föreningen i Lund

I Lund kände naturvetenskapsmän och humanister i början av 1900-talet behov av ett gemensamt vetenskapligt kontaktforum. Därför bildades Etnologiska föreningen 1903 på initiativ av tre unga forskare: arkeologen Knut Stjerna (1874–1909), botanisten Johan af Klercker (1866–1929) och zoologen Hans Wallengren (1864–1908). Till ordförande utsågs en forskare som redan tillhörde etablissemangen, nämligen anatomiprofessor Carl Magnus Furst (1854–1935).

Avsikten var att »åvägbringa en sammanslutning mellan personer från antropologiens, etnografiens, arkeologiens, språkvetenskapens och psykologiens olika ämnesområden, vilka i intresset för människan och de mänskliga kulturföreteelserna ägde ett gemensamt band». Sammanslutningen skulle enligt stadgarna vara ett föreningsband »mellan dem, som i södra Sverige hysa vetenskapligt intresse för någon av de kunskapsgrenar, vilka tillhöra etnologiens område».

Det råder knappast något tvivel om att Knut Stjerna trots sin ungdom var den ledande vid föreningens tillkomst. I hans egen forskning förenades arkeologi, historia, litteratur- och språkvetenskap liksom folkloristik. I sin doktorsavhandling om järnålderns gravmaterial på Bornholm sökte han bl.a. visa hur de arkeologiska fynden och det anglosaxiska Beowulfkvädet kunde belysa varandra. Hans arbetssätt inspirerade flera yngre kollegor. Men han åtnjöt också ett gott anseende i etablissemangen i Stockholm och Uppsala där han senare var verksam till sin alltför tidiga död (Baudou 2006:76, 81).

Det rådde stor entusiasm vid föreningens bildande och föreläsningspanoramats var minst sagt brett. Professor Furst talade om en lever av lera med kilskrift, funnen vid Bagdad, Otto Rydbeck om Olaus Magnus, Lauritz Weibull föreläste 1905 om jätten Finn, Evert Wrangel om den äldsta kristna kulturen i Småland, Martin P:n Nilsson om penningens uppkomst, Tobias Norlind om folkvisan, Åke Campbell om Mellaneuropas bondgårdar, för att göra några axplock (Bringéus 1997a).

C. W. von Sydow invaldes i föreningen den 9 februari 1906, var sekreterare under åren 1917–1923 och kvarstod i styrelsen till sin död. Redan då han tog sitt inträde den 20 april 1906 höll han en föreläsning »Om Finnsagan». Enligt protokollet analyserade han ingående de särskilda

motiven i sagan och i andra sagor och drog slutsatsen att Finnsagan utvecklats ur den s.k. Tittelituresagan, som han sökte visa var av svenskt ursprung. Hans framställde även möjligheten att människofigurerna i domkyrkans krypta skulle kunna vara s.k. *kyrkogrimmer*. Till hustrun skrev han 13/11 1908: »I går var jag på etnologiska föreningen och deltog sen i en supé för professor Gustafsson från Kristiania, som hållit föredrag. Weibull med fru var närvarande och vi bemötte varandra med hövlighet och jag lät presentera mig för henne.»

von Sydow föreläste om »Talförhållanden i Beowulf» 1917, om »Keltiskt stoff i sägnen om jätten Finn» 1918, om »Några vårseder» 1920, om »Keltiskt inflytande på germansk hjälteediktning» 1920, om »Några bilder från det forna och det nya Irland» samma år, om »Bäckhästen och Poseidon» 1921 samt om »Forngermansk spöktro» 1924. Ännu så sent som 1945 talade von Sydow i Etnologiska föreningen om »Arkeologi och folkminnesforskning». Han ansåg att bl.a. utbredningen av Svanjungfrusagan (Aa 400) och sagan om Flykten från trollet (Aa 313, 314) motsvarade förekomsten av megalitgravar och stödde sig på en del diffusionistiskt sinnade arkeologer och antropologer från 1930-talet (Bringéus 1997a:146).

Vad som förenade de olika forskarna var uppenbarligen en positivistisk grundsyn inspirerad av den naturvetenskapliga forskningens empiriska inriktning i sökandet efter lagbundenhet. Etnologiska föreningen var ett uttryck för det öppna vetenskapliga klimat som rådde i Lund vid 1900-talets början.

Begreppet *etnologi* hade introducerats av den lundensiske zoologen och arkeologen Sven Nilsson. Det övertogs av Gunnar Olof Hyltén-Cavallius, som kallade sitt magnum opus *Wärend och wirdarne* för »Ett försök i Svensk Ethnologi».

Etnologi – studiet av människan som kulturvarelse – uppfattades alltså i början av 1900-talet som en tillräckligt rymlig kapprock för de ovan exemplifierade ämnesområdena. Gemensamt för dem alla var det historiska perspektivet.

## Docentföreningen i Lund

Sedan von Sydow blivit docent inlemmades han i Docentföreningen i Lund, som kämpade för förbättrade villkor för denna kategori av universitetslärare. Docentföreningens protokoll vittnar om att han deltog i föreningen från hösten 1911 och blev ordförande 1916. I denna funktion kvarstod han till 1938, då han blev hedersordförande.

I ett brev till Herman Geijer den 9/6 1918 omtalar von Sydow att docentföreningen i Lund gjort en kraftig aktion »för att ställa det bättre för oss».

Av ett brev till Greta von Sydow den 17 januari 1926 framgår att man i regeringspropositionen till den just påbörjade riksdagen föreslagit »forskarstipendier att utdela till docenter som haft docentstipendier tillåtet antal år, samt utan undervisningstvång. Då det är jag som är uppfinnare av forskningsstipendieidén, och som kämpat för den redan i åtskilliga år, så kan Du tänka Dig vilken triumf det är för mig att se den slå igenom. Måtte det också någorlunda snart gå lika bra för en annan av mina idéer, nämligen de rörliga professurerna!» Om dessa skriver han till friherrinnan Coyet på Torup den 30 december 1925:

Det skulle vara av en oerhörd betydelse för forskningens ställning i vårt land om det funnes »rörliga» professurer, d.v.s. professurer som ej är bundna vid vissa ämnen utan som ges till de forskare som överhuvud utmärkt sig på ett sådant sätt att de visat sig böra sättas i stånd att helt ägna sig åt sitt forskningsarbete. Alldeles oavsett om det fanns professurer i deras fack förut eller ej ... Docentföreningen i Lund har länge kämpat för att rörliga professurer skulle inrättas, och t.o.m. den officiella sakkunnigkommitté som avgav förslag till förbättring av docenternas ställning, framhöll saken såsom synnerligen önskvärd.

von Sydow kunde tänka sig att Vetenskaps-societeten inrättade en sådan tjänst, men han fann det dock bättre om studentkåren hade möjlighet att tillsätta rörliga professurer. Man kan tycka att von Sydow talade i egen sak, men den direkta anledningen var att Curt Weibull förbigåtts av Gottfrid Carlsson vid tillsättningen av en professur i historia i Lund, trots att han ansågs mer meriterad. Friherrinnan Coyet hade en gång uttalat ett varmt intresse för den studerande ungdomen och ansett förhållandena i England förebildliga, där olika colleges har egna professurer som tillsätts utan att universiteten har med saken att göra. von Sydow

vädjade om en grundplåt till en fond för inrättande av sådana professurer såsom en lämplig början.

Även om rörliga professurer inte kom att inrättas, fyllde de forskarstipendier som tillkom 1927 för docenter en liknande funktion. Innehavaren av ett sådant stipendium var i huvudsak befriad från eljest åliggande skyldigheter. Hösten 1931 gjorde von Sydow tillsammans med ordföranden i docentföreningen i Uppsala en uppvaktningsför statsrådet, visar ett brev till Greta von Sydow den 22 november.

## Vetenskaps-societeten i Lund

Universitetsjubileet 1918 gav en dålig eftersmak för dem som kämpat för folkminnesprofessuren, desto mera som en insamling till Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund blev vällyckad och gav en god grund att stå på. Men detta var en sammanslutning för professorer och docenterna var utestängda trots att flera av dem var mycket kvalificerade. På initiativ av Jöran Sahlgren samlades några av de yngre forskarna – utom han själv docenterna Herbert Pettersson och C. W. von Sydow – den 6 maj 1920 och grundade Vetenskaps-societeten i Lund. Den övre gränsen för inval sattes till 55 år. En ekonomisk bas skapades genom att invälja en kategori av stödjande ledamöter som måste betala en rejäl inträdesavgift. Societeten öppnade sig därigenom även för kulturellt intresserade personer utanför akademikernas krets. von Sydow värvade själv Adelheid von Schmiterlów och greve Wrangel omtalar han i ett brev till hustrun Anna.

Preses var till en början Jöran Sahlgren, som f.ö. tenderat för licentiatexamen i folkminnesforskning för von Sydow. Denne blev själv vice preses, en post som han innehade i nära 14 år. Den von Sydowska brevsamlingen visar att han var mycket verksam bl.a. genom att skaffa föredragshållare – inte minst folklorister från grannländerna – till Societets sammanträden. Bland andra styrelseledamöter fanns von Sydows goda vänner språkmännen Herbert Pettersson och Sigurd Agrell. Alla tre jämte Jöran Sahlgren invaldes 1920 även i Humanistiska Vetenskapssamfundet varigenom även docentkategorin blev representerad. von Sydow deltog i sammanträdena men skriver i något brev att han inte kände sig helt välkommen i denna krets på grund av sitt engagemang i Vetenskaps-societeten.

Men von Sydow hade också problem med styrelsen. Till Greta Rappe skriver han (15/II 1925):

Inte är det enbart roligt att vara med i Societetens styrelse. Dels är det svårigheter att medla mellan vänner som sinsemellan inte drar jämt. Här är det å ena sidan Sahlgren, å andra sidan Liljegren. De har mycket att säga emot varandra. Liljegren har stöd hos Weibull och så har det blivit schism mellan Weibull och Sahlgren. Å båda sidor försöker man vinna stöd hos andra medlemmar. Det är inte trevligt. Jag håller till en viss grad med båda partierna men tycker inte om antagonismen mellan dem. En annan svårighet är att de som står utanför avgörandenas centrum kommer med en hel del kritik. Vi hade beslutat föreslå Societeten inval av två hedersledamöter. Nu hörde jag en professor indignerat opponera mot förslaget. Den ene var dock Frankrikes mest berömda namn. Och jag kan ej förstå annat än att det på den punkten måste vara blott och bart franskfientlighet som drivit honom till kritik. Den andra var en dansk arkeolog med över hela Europa aktrat namn. Men sådant får man finna sig i, när man har gott samvete och har gjort så gott man kan.

Själv publicerade von Sydow flera uppsatser i Societetens årsbok. Uppsatsen »Jättarna i mytologi och folktradition. En kritisk studie» dedicerades till Vetenskaps-societeterna i Lund.

Efter von Sydows frånfälle skrevs en mycket erkänningsfull nekrolog i Societetens årsbok över honom av professor Ivar Lindquist.

## Folkminnesforskarna i Lund

Under årens lopp fick von Sydow även ett kontaktnät på sin egen institution i Lund. Genom närheten till de där verksamma forskarna återspeglas det inte så väl i korrespondensen, men några namn skymtar ändå fram.

Våren 1919 var *Helge Holmström*, den förste av von Sydows elever, färdig med sin doktorsavhandling. Titeln *Studier över svanjungfrumotivet i Volundarkvida* visar att ämnet hörde till det område von Sydow själv vid denna tid var intresserad av. Han tillskriver sagan (AT 400) ett indiskt ursprung men han gräver djupare än Krohn, Aarne och deras efterföljare beträffande förhållandet mellan saga och folktro (Holbek 1987:246). I betygsutlåtandet skriver von Sydow: »Det ligger mycket arbete bakom avhandlingen, ett arbete som måste betecknas som grundligt, samvetsgrant och skickligt.» Sektionen följde von Sydows betygsförslag. Med beröm godkänd, utan att detta räckte till docentkompetens. Helge Holmström fick inte tillfälle att meritiera sig vidare på grund av sjukdom som ledde till döden.



Professor Sven Liljeblad jämte hustrun Astrid. Foto bland brev till Gunnar Jarring. Lunds universitetsbibliotek.

*Sven Liljeblad*, född 1899, var den lärjunge som von Sydow satte högst och knöt de främsta förhoppningarna till. I ett brev till Knut Liestøl den 17/11 1925 skriver han: »Jag har en elev, kandidat Sven Liljeblad, en fin, försynt och begåvad ung man. Han håller på med att komplettera sin kandidatexamen med slaviska språk för Agrell, som sätter honom mycket högt, och han håller på med licentiatstudier i folkminnesforskning. Han har gjort ypperliga folkminnessamlingar och har goda och mångsidiga kunskaper, gott vetenskapligt omdöme samt omfattande bildningsintressen.»

Sven Liljeblad var en känd Lundaprofil som var med om att starta den kulturpolitiska tidskriften *Clarté*. Åke Ohlmarks presenterar honom så här (1980:101):

Liljeblad kallades »Lilleblad» och gjorde skäl för namnet men bara till det rent yttre – en gracil liten docka med lysande öppen blick, ett rent ansikte och en smärt, sportsmannamässig figur, anglofil med starka amerikanska sympatier, alltid klädd i friluftsmänniskans golfbyxor och tweedjacka. Han hade varit avbildad redan i Lundalynnen II, i mästerlig karikatyr (som egentligen inte var någon karikatyr alls utan ett riktigt bra porträtt) av lundagårdstecknaren Berthold Wieruf. Under bilden stod bara orden:

Sydowska persiljeblad  
Kransa doktor Liljeblad.

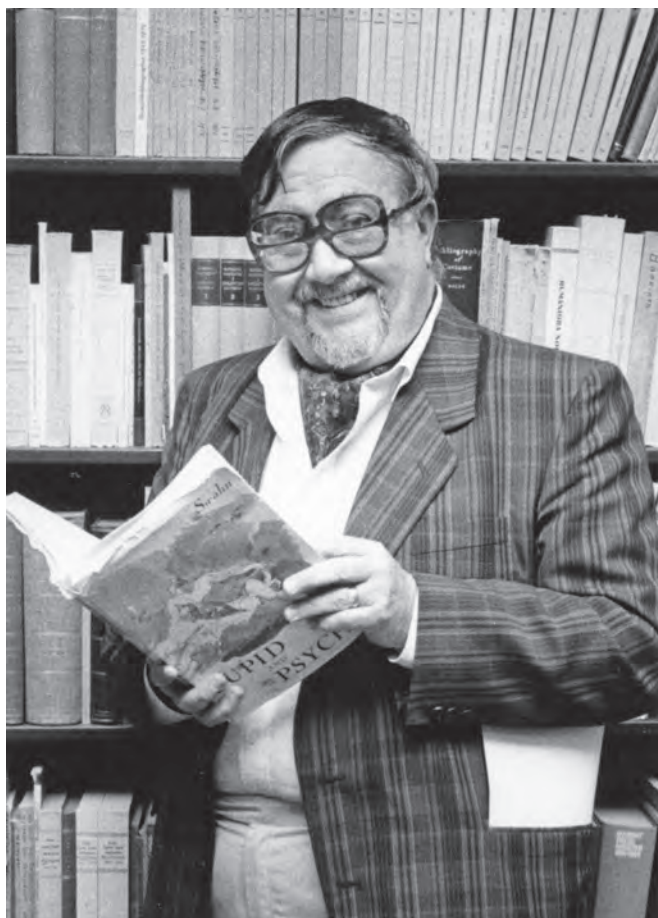
Efter fil. kand.-examen 1922 var Liljeblad verksam som folkhögskollärare i Vindeln ett par terminer. Han återvände till Lund och studerade utöver de ämnen som ingick i hans fil. kand. isländska, slaviska språk, turkiska och persiska. Han blev fil. lic. 1927 och fullbordade sin doktorsavhandling *Die Tobiasgeschichte und andere Märchen mit toten Helfern* som han försvarade den 30/5 1927. Titeln kommer av att den äldsta litterära texten i avhandlingen är berättelsen i Tobits bok, som handlar om hur en ängel räddar ynglingen Tobias från att under bröllopsnatten bli dödad av demonen Asmodeus, som svartsjukt vakar över bruden.

I betygsutlåtandet skriver von Sydow att avhandlingen är

ett viktigt bidrag till den mycket omdebatterade frågan om folksagornas härkomst och på vad sätt de nått sin nuvarande utveckling. Han bygger därvid på min framställning om undersagorna såsom en speciellt indoeuropeisk diktart och såsom ett arv från indoeuropeisk urtid och visar, att hithörande sagor icke genom vandring i den indiska skolans mening nått sin nuvarande utbredning i historisk tid, utan att de olika typerna av sagan om trollbruden utvecklats sig ur en äldre urform, som han genom en jämförande undersökning söker rekonstruera. I sagosystematiskt hänseende har han också gjort ett utmärkt gott arbete i det han definitivt utrett förhållandet mellan de olika sagor, i vilket motivet den döde hjälparen ingår.

Andre opponenter, Fr. von der Leyden i Köln, »som torde vara att anse som Tysklands förnämste sagokännare», delade von Sydows omdöme. Martin P:n Nilsson motsatte sig däremot betygsförslaget Med utmärkt beröm godkänd, eftersom detta antingen krävde nytt material i större omfattning eller nya synpunkter av större räckvidd. Därtill följde förfat-





Professor Jan-Öjvind Swahn. Foto: Sven Hjalmarson. Folklivsarkivet, Lund.

taren »en viss riktning utan att se sig om på andra håll». Betyget blev dock Med utmärkt beröm för författandet och Med beröm godkänd för försvaret.

I sin översikt över folksagoforskningen 1932 riktade Krohn kritik både mot Holmströms och Liljeblads avhandlingar eftersom de stred mot hans övertygelse att en saga »was created *wie aus einem gusse*» (Holbek 1987:247).

Jan-Öjvind Swahn betecknar Liljeblads avhandling som ett von Sydows beställningsarbete,

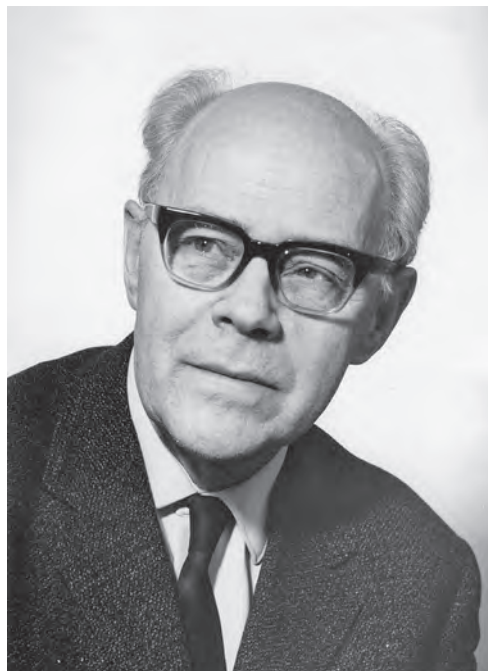
men boken är frejdigt skriven, full av intressanta iakttagelser, och den är, om vi bortser från konstruerandet av den varken särskilt genomtänkta eller nödvändiga urformen, som dock på den tiden ännu var nödvändig, ett pionjärbete och den första rejäla bomben under finska skolans alltför mekaniska metodik (Swahn 2003:44).

Efter att ha publicerat ytterligare en studie i festskriften till von Sydow 1928 utnämndes Sven Liljeblad till docent den 11 juli 1929. Han blev von Sydows sekreterare och hjälpte honom påbörja ett populärvetenskapligt arbete om folksagorna. Senare försökte von Sydow placera Liljeblad i Stockholm där det behövdes ett komplement till Sigurd Erixons materiellt och socialt inriktade etnologi. Efter att med ett Anders Zorn-stipendium ha åkt till USA med den sista passagerarångaren som lämnade Göteborg innan kriget bröt ut stannade han i Amerika och blev med åren en ansedd forskare inom indianspråken.

Till skaran av framstående elever i början på 1920-talet hörde *Sigfrid Svensson* och *Gösta Berg*, som båda disputerade i Stockholm 1935. Sigfrid Svensson skulle 1946 återvända till Lund och efterträda von Sydow som professor i det ämne som nu kallades folklivsforskning.

En annan av von Sydows elever var *Albert Nilsson*, som senare tog sig namnet *Eskeröd*. Till Herman Geijer skriver von Sydow den 12 maj 1935: »Här är jag ... i fullt arbete i det jag har att genomgå en stor licentiatavhandling på 300 sidor. Jag finner emellertid redan dess första del på 70 maskinskrivna 4:0-sidor vara av så utmärkt beskaffenhet att jag ämnar låta den fungera som lic. avhandling och resten kan utgöra en avhandling för sig och blir en utmärkt doktorsavhandling. Det är Albert Nilsson som är mästaren, och han kan på förhand vara säker om sina 3 betyg. Det är inte mycket som jag behöver förhöra på, då jag väl känner hans goda kunskaper och omdöme från en massa seminarieövningar. Det är roligt, att ha en så utmärkt lärjunge, som därtill är så praktiskt duglig och användbar.» Albert Nilsson lämnade Lund för Stockholm där han blev anställd vid Nordiska museet och 1947 disputerade på avhandlingen *Årets äring* vid Stockholms högskola.

Även för forskare utanför landet blev von Sydow handledare. En av dem var tyskan Elisabeth Hartmann. I brev till Greta von Sydow 4/7 1935 omtalar von Sydow »fröken Hartmanns avhandling som jag finner utmärkt. Då hon kommer till Tagel skall jag gå igenom den med henne och diskutera den och hjälpa henne dela upp den i ett par olika avhandlingar, av vilka en kommer att bli alldeles tillräcklig för hennes doktorsgrad ... » Den 6/7: »Från Sven har jag haft brev i dag, och han skriver att fröken Hartmann är kommen och håller på att prata ihjäl honom. Jag kan gott förstå det, ivrig som hon är och med hennes outtröttliga svada.»



Docent Albert Nilsson Eskeröd.  
Foto i Folkklivsarkivet, Lund.

Den 27/9: »Har haft brev från fröken Hartmann. Hon skrev om en märklig upptäckt som hon gjort, nämligen ett par tydligt keltiska sägner hos en latinsk författare. Då hon kommer till Lund den 6 november skall hon få vara med om sagokonferensen ... Hon skall bli en av våra sekreterare, ty vi måste ha minst 3 stycken och eftersom hon kan både svenska och tyska är hon mycket lämplig. Som hon ju är min elev, kan ingen misstycka att hon får vara med.» Elisabeth Hartmann hade vistats i Sverige i två och ett halvt år för att utarbeta sin avhandling, som intogs i serien »Tübinger germanistische Arbeiten» 1936. I förordet tackar hon sina svenska lärare docent von Sydow och dr Sven Liljebad.

Hon ansluter sig helt till von Sydows terminologi, men avhandlingen har främst översiktlig, deskriptiv karaktär.

Till Séamus Ó Duilearga skriver von Sydow, sedan institutionen 1938 flyttat in på Finngatan 8, att Albert Nilsson [Eskeröd] flyttat till Stockholm och att »i hans ställe har jag fått en av mina bästa elever, fru *Karin Ekman*, som med stor energi och duglighet har börjat arbeta där. Hon har också god tumme med de övriga eleverna så att hon skaffar oss en hel del extra arbetskraft gratis.»



Karin Danver nypromoverad den 31 maj 1943 med lagerkrans på huvudet. Charlotte Reimersons bildsamling.

Karin Danver, som hon senare hette, var amanuens 1939–1943, disputerade 1941 på ett ämne som von Sydow redan i sin ungdom berört, nämligen folktraditioner kring vårdagjämningen. Till Sven Liljeblad rapporterar von Sydow (2/4 1943): »Det var en fruktansvärd pers hon hade att utstå mellan kl. 10 och ½ 5 med 5 extra opponenter men hon behöll fattningen väl och hade sedan en verkligt strålande fest på Grand för ett 40-tal personer ... Fru Danver slutar nu som amanuens här, och jag vet ej hur det blir i fortsättningen. Det blir tomt efter henne, ty hon har varit utmärkt duktig i arbetet, en organisatorisk kraft av rang och hon har varit ovärderlig för sitt sätt att hålla samman eleverna i gott kamratskap vilket jag värderar mycket högt.» Karin Danver var 1941–1943 redaktör för årsboken *Folkkultur* och utgav kort före sin död en starkt reviderad utgåva av sin avhandling (Svensson 1976).

Från denna tid daterar sig även några nertecknade minnen från Folkminnesarkivet:

Jag fann arbetet vid arkivet stimulerande och roande sedan jag först gjort en ganska genomgripande storstädning inom de olika verksamhetsgrenarna. Det värsta var professor von Sydows långsamhet att besvara såväl officiella som privata skrivelser. Men

Professor Laurits Bødker.  
Foto: Dansk Folkemindesamling, Köpenhamn.



jag tog för vana att först artigt påminna honom några gånger om obesvarade brev och när inte det hjälpte bad jag honom om breven och föreslog att jag skulle göra ett förslag till svar sedan han först gett mig nödvändiga uppgifter – och därefter frågat honom hur intim han t.ex. var med sina kollegor skrev jag antingen *Lieber* eller *Sehr geehrte Herr Kollege. von Sydow* använde som alla i hans generation helst tyska till sina kolleger, det språk som jag själv vid den tiden behärskade bäst.

År 1941 kom den danske forskaren *Laurits Bødker* till Sverige. Han hade en språklig bakgrund men inriktade sig under von Sydows ledning på folklore. Han avlade fil. kand. i ämnet och blev 1946 fil. lic. Bødker var en synnerligen färgstark forskare som tog starka intryck av von Sydow och var en mycket aktiv seminariedeltagare (Swahn 1983). Sin tacksamhet mot von Sydow återgäldade han 1948 som redaktör för dennes *Selected Papers*. Han blev ledare för det nordiska folksagoinstitutet innan han 1970 blev professor i Köpenhamn (ovan s. 131).

Också med den sista forskargenerationen på Folkminnesarkivet hade von Sydow god kontakt även om de inte hann disputeras under hans tid. Bland dem nämner han *Mai Fossenius* och *Anna Birgitta Rooth*:

Du har sett hennes [Fossenius] uppsats i *Folkkultur* om Finn och Lunds domkyrka, vilket är en mycket god uppsats. *Anna Birgitta Rooth* är en annan. Och Du har sett hennes uppsats i *Folkkultur* om Kung Lindorm. Ett utmärkt komplement till Axel



Amanuensen, sedermera professor Anna Birgitta Rooth. Professor Gösta Rooths bildsamling.

Olriks lilla avhandling om samma sak. *Laurits Bødker* är också en god kraft. Jag skulle önska att alla tre skulle kunna komma till Dublin. Och Du skulle tycka om dem ... De båda fruarna, mina amanuenser Mai och Anna Birgitta, är båda förträffliga människor och goda vetenskapliga begåvningar, men det är ju alltid ett problem för en fru att kunna ägna sig åt vetenskap. Kommer Du hit får Du emellertid träffa dem, och Du kommer att finna dem särdeles tilldragande. Du tycker säkert att de liknar bästa sortens irländskor.

En mera tillfällig kontakt med institutionen hade museiintendenten *Albert Sandklef* i Varberg, känd för sin teori att Karl XII skjutits med en knapp som stulits från kungens egen väst. I februari 1940 var han i Lund och höll på Akademiska Föreningen ett föredrag. »Auditoriet var entusiastiskt. Och jag tror att det ökade folkminnesforskningens kredit. Sandklef är en ovanligt duktig och vetenskaplig man, som överträffar många professorer i vetenskapligt skarpsinne, och dock har han ingen annan utbildning än folkskola och folkhögskola!», skriver von Sydow.

## Folkminnes- och folklivsforskare utanför Lund

Under von Sydows tid var det en relativt begränsad krets av forskare som ägnade sig åt folkminnesforskning. De ledande bland dem hade behov av kontakt med varandra men stod också – åtminstone tidvis – i skarp motsättning till varandra. Här kommer jag att lyfta fram några av dem och belysa dem främst från von Sydows synpunkt.

*Nils Lithberg* (1883–1934) var gotlänning och hade varit amanuens hos Georg Karlin på Kulturen i Lund, där han närmast sysslade med arkeologiska utgrävningar. Det förefaller inte som om han haft någon kontakt med von Sydow och folkminnesforskningen i Lund under denna tid. Han kom senare att engageras av grevinnan von Hallwyl och blev den förste innehavaren av den professur som makarna Hallwyl skänkte till Nordiska museet 1928. En senare innehavare av denna professur, Mats Rehnberg, har givit en ingående skildring av hur lärostolen kom till. Tidigare (ovan s. 102) har jag beskrivit den skilda syn på folkkulturen som Lithberg och von Sydow hade. Som ledamöter i den av regeringen tillsatta folkminneskommissionen hade de tillfälle både att samarbeta och att markera olika inriktning. Den 24/1 1930 tecknar von Sydow ett porträtt av honom i ett brev till en tredje sakkunnig, Herman Geijer:

Lithberg har aldrig samlat folkminnen i större utsträckning än vilken skollärare som helst, aldrig lett insamling, aldrig arbetat med arkivalier om folkminnen, ej systematiskt studerat folkminnen så mycket som ingår i kursen till 2 betyg i kand. examen. Hans osystematiska beläsenhet är ej större än man kan vänta av åtskilliga bildade människor, som ej gör anspråk på verkliga kunskaper i ämnet ... Om detta blott gällde folkminnena, ginge det väl an, men jag anser att hans samlade produktion i etnologi ej kan berättiga till betyget »med tvekan godkänd» om det skulle utgöra doktorsspecimen och alltså absolut inte till docentur i ämnet. Hans professorsställning är ju rena humbugen utom vad avlöningen beträffar! Det riktigaste hade naturligtvis varit att grevinnan Hallwyl hade gett honom lönen såsom hennes familjearkeolog, och hade Nordiska museet skött sitt vetenskapliga anseende rätt, borde de ha föreslagit grevinnan detta i stället för att låta henne lura dess styrelse till att med hjälp av inkompetenta och ohederliga s.k. sakkunniga sanktionera bedrägeriet. En annan sak är att Lithberg är en trevlig sällskapsmänska, en intelligent och suggererande man med god vetenskaplig fantasi, vilken dock är i hög grad oskolad, utom möjligen i fråga om arkeologi. Att han icke är kompetent att undervisa och examinera i folklivsforskning är uppenbart.



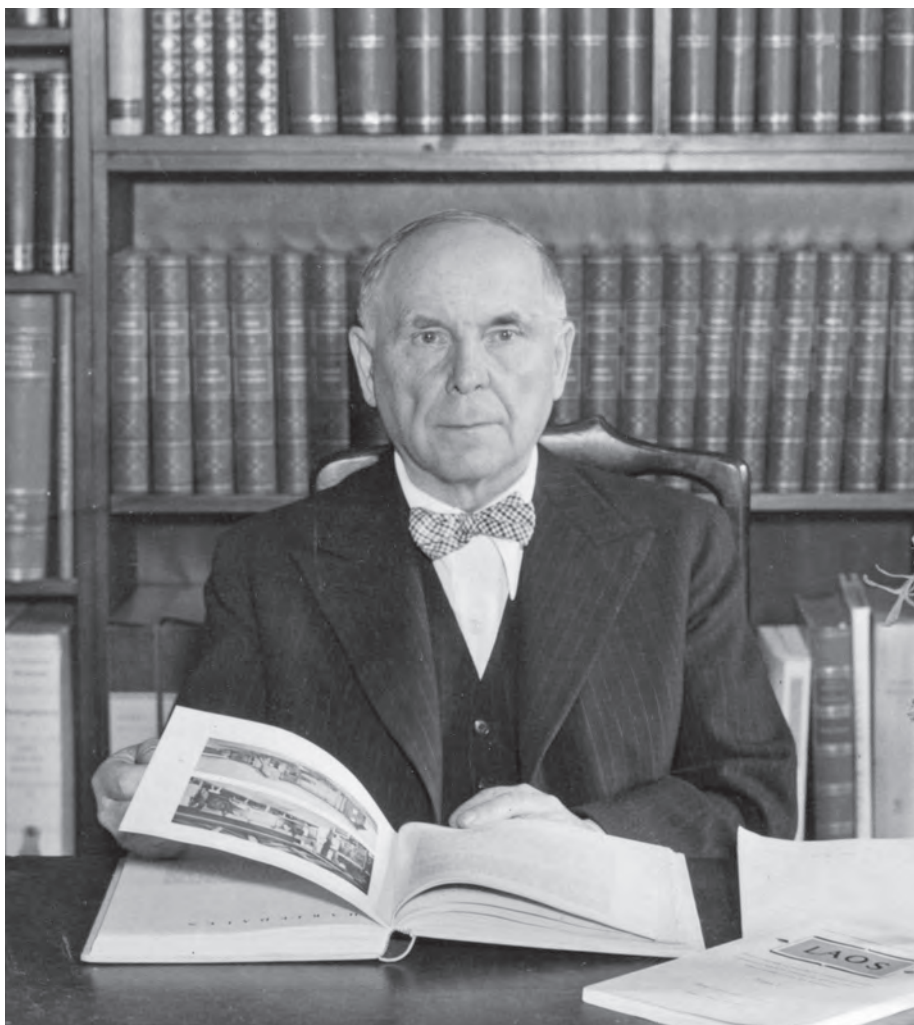
Professor Nils Lithberg.  
Foto: Nordiska museet.

Trots sin motsättning till Lithberg tecknade von Sydow hans minne i mycket varma ordalag: »Såsom människa och kamrat var han en sällsynt charmör genom sitt muntra kynne och spelande intelligens, sin entusiasm och manligt storvulna framåtanda» (von Sydow 1934:177).

Sedan Lithberg hastigt avlidit efterträddes han av *Sigurd Erixon* (1888–1968). Som föreståndare för allmogeavdelningen vid Nordiska museet hade han ett grundmurat rykte som etnolog. Erixon gjorde dock inte anspråk att ha kompetens som folkminnesforskare utan bistods för denna del av ämnet av hjälplärare. Genom sin stora kraft fick han ett enormt inflytande. Fastän Erixon och von Sydow hade så väsensskild inriktning stod de i livlig och vänskaplig brevkontakt med varandra. Erixon delade långt fram von Sydows inställning att folkminnesforskning och folklivsforskning var två skilda ämnen. Först som sakkunnig tillsammans med Martin P:n Nilsson bytte han fot och pläderade för helhetsämnet folklivsforskning (ovan s. 104), vilket även fick konsekvenser för lärostolens besättande.

*Hilding Celander* (1876–1965) var språkforskare och skolman i Göteborg. von Sydow och han hade länge god kontakt med varandra.





Professor Sigurd Erixon. Foto: Pressens Bild AB.

Celander kände främst de västsvenska folkminnena och i samband med en föreläsning i Göteborg 1919 föreslog von Sydow bildandet av vad som kom att kallas Västsvenska folkminnesarkivet. För att öka betydelsen av *Folkminnen och folktankar* avsåg von Sydow 1917 att göra såväl Herman Geijer som Hilding Celander till medredaktörer av tidskriften, vilket dock inte aktualiserades vid detta tillfälle. Först 1924 blev Celander redaktör för tidskriften tillsammans med von Sydow.

För hustrun berättar von Sydow (24/11 1928) om en middag hos Celanders tillsammans med Sverker Ek, Johan Kalén och Olof Forsén. Samma år utkom Celanders arbete *Nordisk jul* och von Sydow recen-



Professor Hilding Celander.  
Foto i privat ägo.

serade den kritiskt i *Skånska Folkminnesföreningens årsbok*. Celander införde utan att underrätta von Sydow ett genmäle i *Folkminnen och folktankar* 1929. von Sydow blev djupt sårad av detta förfarande i en tidskrift som han själv grundat. Detta ledde till att von Sydow i skrivelse den 9 januari 1930 avsåde sig redaktörskapet för tidskriften *Folkminnen och folktankar*. I brevet, ställt till Västsvenska folkminnesföreningen, tillade von Sydow att Celander »företräder en ståndpunkt som jag i vetenskapligt hänseende finner vara under all kritik».

von Sydows kritik gentemot Celander förstärktes då han aspirerade på posten som chef för den riksomfattande institutionen för folkminnesinsamling (se ovan s. 125 ff.) liksom då det var på tal att ge honom professors namn. Till Fredrik Ström skriver han den 31 maj 1947:

Jag måste anse hela den Celanderska professorstiteln vara en *mycket svår* och allvarlig skandal, ty hans »meriter» på folkminnesområdet består helt och hållet i att han lärt sig en föråldrad och falsk teori om skördebruk och i dess system plockat in det motsvarande svenska materialet. Han har ej haft kunskaper utanför den Mannhardtska teoriens mycket lilla och begränsade område och därför varit utan möjlighet att korrigera dess stora misstag. En sådan meritering har väl aldrig godtagits förr såsom förtjänst att belönas med professorstitel.



Docent Waldemar Liungman.  
Foto i Dialekt-, ortnamns- och  
folkminnesarkivet, Göteborg.

I rättvisans namn bör dock tilläggas att Celanders båda främsta arbeten, den stora volymen *Stjärngossarna* och skriften *Förkristen jul enligt norröna källor*, tillkom efter von Sydows frånfälle.

*Waldemar Liungman* (1883–1978) var officer på stat 1903–1917. I ett brev till Greta Rappe den 12 september 1925 berättar von Sydow:

Det är en rätt egendomlig karriär Liungman genomgått. Han började som officer och blev kapten varvid han specialiserade sig på kulsprutevapnet och skrev instruktioner om det. Han blev gift med en köpmansdotter i Göteborg, en söt och fin mänska, som varit honom till god hjälp under hans studier också. Hans släkt tyckte emellertid att det inte var nog fint att vara officer och så måste han gå in såsom kompanjon i affären och arbeta med kommersiella ting, vilket han dock ej trivdes med. Men så fick han intresse för folkminnesforskning, tog kandidatexamen i Lund i folkminnesforskning, ryska och någonting mer. I våras tog han så licentiatexamen i folkminnesforskning och nu idag disputerade han för doktorsgraden här på högskolan över en avhandling om sagan om prinsessan i högen. Det är ett alldeles utmärkt grundligt och väl gjort arbete, han skötte försvaret väl och kommer i morgon att få den betygsatt. Det blir ett mycket gott betyg och han kommer säkerligen att bli docent i ämnet här vid högskolan. Jag skall adjungeras till lärarerrådets sammanträde i morgon i och för betygsättningen.

Doktorsavhandlingen *En traditionsstudie över prinsessan i jordkulan* gav Liungman docentur i Göteborg samma år som han disputerade. Han anslöt sig till den finska folksagoforskningens teorier och sökte genom ingående kartläggning av ett diktalsters olika motiv finna dess vandring och upphov. Hans främsta arbeten utgörs av den digra serien *Traditions-wanderungen Euphrat-Rhein*, *Traditionswanderungen Rhein-Jenissei* och *Der Kampf zwischen Sommer und Winter*. I Göteborg skapade han en stor samling sagor och sägner som senare samlades i kommenterade utgåvor.

Liungman strävade nu efter att bli docent vid Stockholms högskola, där von Sydow i stället hade velat se Sven Liljeblad. Till Fredrik Ström skriver von Sydow den 24/7 1941 att Liungmans arbeten

är alltför ensidiga och med tvivelaktig metod. Traditionsvandring är det enda han söker och intresserar sig för och han är dessutom alltför klen beläst. Han är rik, äger en lantgård i Värmland och en ståtlig villa i Djursholm och mycket pengar, men vill ha den fattiga docenturen, fast han vet att Sven Liljeblad behöver den för att klara sitt dagliga bröd.

Liungman var mycket tyskorienterad och som gästföreläsare i Greifswald lär han enligt von Sydows brev till Fredrik Ström den 3/1 1943 »ha utgett sig för att här i landet vara förföljd för sina nazistiska tänkesätt. [Professor] Liljegren berättade att alla omdömesgilla som hörde de där föreläsningarna – och där fanns många svenskvänner som gjort det – hade tyckt att föreläsningarna var under all kritik medan de högljudda nazisterna applåderade.» Inte desto mindre fick Liungman docentur i folkdiktsforskning vid Stockholms högskola 1943 och var verksam här till 1954. Som utgivare av svenska sagor och sägner kom han att göra en betydelsefull insats (Svensson 1979).

*Åke Campbell* (1891–1957) blev fil. lic. i Lund 1917. Han var 1922–34 lärare vid Älvsborgs läns folkhögskola i Fristad och disputerade i Uppsala 1929 på avhandlingen *Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet*. Från 1930 var han knuten till Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala och utvecklade stor skicklighet som både folkminnes- och folklivs-forskare. Han blev docent i nordisk etnologi i Uppsala 1938 och erhöll professors namn 1952.

Åke Campbell fick tidigt en mycket god relation till von Sydow, inte minst i samband med fältarbetena på Irland och Hebriderna. I ett brev



Åke Campbell i full fältutrustning i Köpenhamn. Foto: Folklivsarkivet, Lund.

till Fredrik Ström (22/2 1943) skriver von Sydow om Campbell: »Jag anser honom oumbärlig för Upsala landsmålsarkiv. De kanske kan få en skickligare vetenskapsman. Sådant är ej möjligt. Men de får minsann inte någon som är så god vetenskapsman och tillika en så praktiskt duglig och energisk arbetare som han.» Campbell arbetade kraftigt för en professur i folkminnesforskning för von Sydow i Uppsala (ovan s. 88).

När en professur i folklivsforskning inrättades i Lund 1946 sökte Campbell den och placerades av von Sydow i första förslagsrummet men fick den inte (ovan s. 95 ff.).



Professor Dag Strömbäck.  
Foto i privat ägo.

*Dag Strömbäck* (1900–1978) disputerade i Uppsala den 30 mars 1935 på en avhandling om sejd. Intresset för avhandlingen var uppenbarligen stort. Efter fakultetsopponenten opponerade Ellekilde, von Sydow och Collinder extra, innan författarens egen opponent, docent Arbman, fick ordet och efter honom tredje, eller rätteligen sjätte opponenten »som gjorde sin sak mycket bra», berättar von Sydow i brev till hustrun. Avhandlingen var av så god kvalitet att Strömbäck blev docent i isländsk filologi samma år. Han tillhörde under åren 1929–1937 redaktionen för *Svenska Akademiens ordbok* i Lund och kom då i nära kontakt med von Sydow. Denne skriver (30/11 1943) till Fredrik Ström: »Jag sätter mycket stort värde å Dag Strömbäck som forskare och människa men hans forskningsgebit, det enda han inlåtit sig på, är isländsk filologi och fornnordisk religionshistoria. Han har aldrig arbetat med folklig tradition.» Efter att ha varit verksam som visiting professor i nordiska språk vid University of Chicago blev Strömbäck 1944 föreståndare för Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Jöran Sahlgren arbetade nu starkt för att han skulle få en professur i folkminnesforskning, något som von Sydow lika starkt motsatte sig. I samråd med Fredrik Ström framkastade von Sydow i stället i brev den 5/2 1944 till överståhållaren Thorsten Nothin, tanken att Föreningen Norden borde verka för en professur åt Strömbäck i

Isländsk filologi och nordisk religionshistoria. Till Fredrik Ström skriver von Sydow ytterligare (4/I 1945):

Som jag förut framhållit, tycker jag personligen mycket bra om den gode Dag, och jag önskar själv att han måtte få professur, men i det ämne, som han verkligen är kompetent i, nämligen Isländsk filologi och Nordisk religionsforskning. Jag har i ett brev till Dag sagt honom detta rent ut, men Dag har det lilla felet att han saknar ryggrad att stå för vad som är rätt. Den ende i vårt land som är verkligen kompetent till en professur i folkminnesforskning är Sven Liljeblad.

Med kännedom om von Sydows inställning gällde det att undvika honom som sakkunnig vid tillsättningen av professuren i Uppsala. Sedan Hilding Celander fått professors namn fick han detta uppdrag. Den 31 maj 1947 skriver von Sydow till Fredrik Ström: »Beträffande professur åt Strömbäck, så har den möjliggjorts endast genom Sahlgrens diktatoriska ställning i Uppsala, genom att de helt enkelt lyder vad han säger även om det skulle strida mot deras samvete.» Strömbäck tillträdde professuren den 1 juli 1948 och några år senare skildes den från föreståndarskapet för Landsmåls- och folkminnesarkivet.

## Kungl. Gustav Adolfs Akademien

Sedan Jöran Sahlgren 1930 lämnat Lund och blivit utnämnd till professor i ortnamnsforskning vid Uppsala universitet tog han snabbt initiativet till ett lärt samfund i Uppsala med likartad struktur som Vetenskaps-societeten i Lund. Den 8/2 1932 skriver von Sydow till hustrun, att Jöran Sahlgren »berättade att han fått löfte om 20 000 kr av en stiftande ledamot till den planlagda nya akademien och hade hopp om att av en annan få kanske det dubbla, varjämte han fått löfte av ännu ett par stycken att bli stiftare och betala 6 000 kr. Saken är så till vida säkerställd vilket är roligt.» Den 18/2 1932 rapporterar von Sydow att han dagen innan »varit på ett längre sammanträde mellan landshövding Linnér, Jöran Sahlgren och mig. Vi diskuterade först grundligt frågan om Gustav Adolf Akademien, som ännu skall vara en hemlighet för andra än oss själva, redogjorde för vad som redan utträttats och resonerade om vilka vi lämpligen borde få till stiftande ledamöter.»

Trehundraårsminnet av Gustav II Adolfs bortgång manifesterades 1932 med stora utställningsarrangemang i Stockholm. Riksantikvarien



Professor Jöran Sahlgren.  
Foto i privat ägo.

Sigurd Curman tog fasta på Gustav II Adolfs roll som undertecknare av vår första riksantikvarieinstruktion innan han gav sig ut på slagfältet. Det var alltså inte kungens imperialistiska roll eller som banerförare för protestantismen man hyllade utan en kulturell insats med göticistiska inslag. Detsamma var förhållandet i den planerade Gustav Adolfs Akademien.

I Uppsala fylldes domkyrkan varje år när Gustav Adolfsminnet firades den 6 november. År 1932 hade rikssalen på Uppsala slott färdigrestaurerats och invigdes med pompa och ståt av Gustaf V den 5 november. Vid middagen i rikssalen, där prins Carl ensam av de kungliga var med, deltog över 300 personer. Samma dag drabbades Jöran Sahlgren av ett njurstensanfall och kunde inte delta vid bildandet av akademien den 6 november. Den 9 november rapporterar Carl Wilhelm för hustrun:

Nu är festerna över. Du har kanske i tidningarna sett om GA-Akademien. Den blev ju inte riktigt vad den skulle ha blivit därigenom att Jöran var sjuk då och ej kunde ägna sig åt saken riktigt, men den existerar och skall utvecklas och göra gagn. En omständighet som också gjorde en del svårigheter var den att man ej kunde göra den till en allsidig utforskningsinstitution av Sverige, som vi först tänkt. Naturvetenskaperna kunde ej komma med och arkeologin behövdes ej heller. Detta gjorde att platsantalet ej såsom förut var för trångt utan för stort, så att man måste ta med en del tämligen ovärdiga. Men jag hoppas det skall gå bra i lås ändå.



Som preses värvades professorn i rättshistoria, förutvarande statsrådet K. G. Westman. Jöran Sahlgren tog sig an den viktiga posten som sekreterare. I styrelsen ingick en rad kända språkmän men också företrädare för folkkulturen som von Sydow och Sigurd Erixon. von Sydow hade vid denna tid börjat sin årligen återkommande undervisning i folkminnesforskning vid universitetet i Uppsala och insåg akademiens roll som stöd för folkminnesforskningen i hela Norden. Brevet till hustrun visar att han förde ingående diskussioner om akademien med Jöran Sahlgren och Sigurd Erixon. Tillsammans med Sigurd Erixon besökte han bl.a. Waldemarsudde för att värva prins Eugen som stödjande ledamot. Denne lovade tänka på saken och akademiens medlemsförteckning visar att han invaldes 1934. På von Sydows förslag invaldes bl.a. Knut Liestøl som utländsk arbetande ledamot.

Jöran Sahlgren stärkte sin position i Gustav Adolfs Akademien ytterligare genom att överta redaktörskapet för *Folkminnen och folktankar*, med den nya titeln *Arv. Tidskrift för nordisk folkminnesforskning*. Åtta ledande folkminnesforskare finns antecknade som »pärmgubbar» på det första häftet 1945, men von Sydows namn saknas. Skarpa motsättningar mellan Sahlgren och von Sydow kom nu till synes i korrespondensen dem emellan. von Sydow skrev den 6 maj 1946: »Det talas allmänt om att Du har blivit diktator i Uppsalasektionen och samma diktatur tycks du ha genomfört inom akademien. Jag kan inte gilla diktatur, var den än uppträder, och allraminst inom vetenskapen ... Då jag ogillar diktaturen finns det ingen annan möjlighet för mig att undandraga mig ansvaret för en sak som jag ej förmår ändra än att utträda ur akademien.» Sahlgren meddelade helt kort den 7 maj: »Har antecknat Ditt utträde. Jag förstår att Du skäms.» Den 30 juni spär han på: »Mina förhoppningar har du helt svikit. Synd att Du blev professor!» von Sydow svarar: »Att jag skändes kvarstå i en Akademi som icke ett dugg frågar efter sakkunskap eller vad fackmän har att säga, utan beslutar på enbart Ditt i folkminnes- och etnologiska frågor *icke sakkunniga förslag* med sin osakkunniga majoritet, det medger jag. En så konstruerad Akademi måste jag anse saknar berättigande.»

## Nordiska forskarkontakter

C. W. von Sydow var praktiskt taget ensam som folkminnesforskare i sin generation i vårt land. Desto viktigare för honom var därför kontakterna med forskare i övriga Norden.

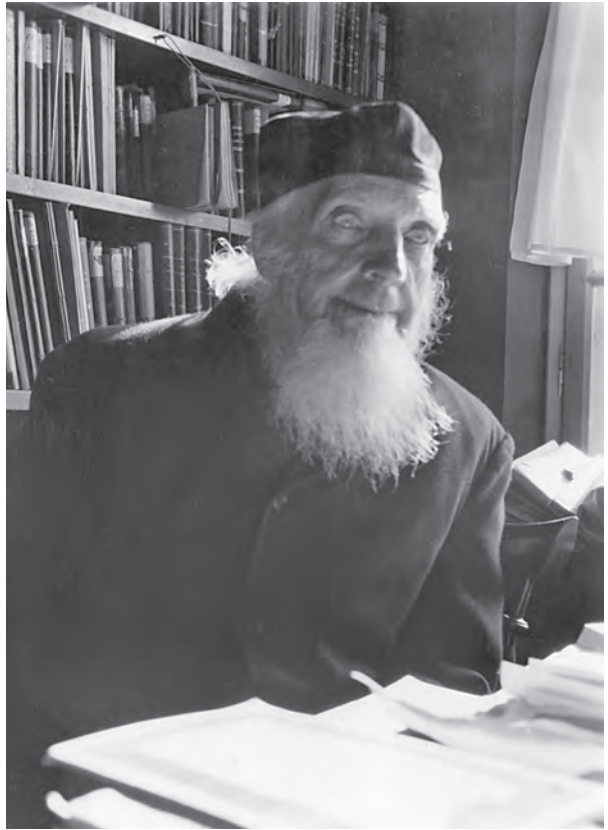
Till sin moster Signhild skriver han i februari 1902 att han ämnade söka ett stipendium för att resa till Danmark under sommaren. I juli 1903 befann han sig på Ryslinge Højskole. »Alla människor här äro så snälla och vänliga. Alldeles särskilt förtjust är jag i fru Poulsen, föreståndarens fru.» År 1904 fick von Sydow ett stipendium för att studera den danska folkhögskolan och begav sig därvid till Askov på Jylland, moderhögskolan för grundtvigianerna. Till sin fästmö Anna skriver Wilhelm den 3/12 1903: »Till Danmark reser jag en av de närmaste dagarna efter nyårsdagen och stannar på Askov en månad för att riktigt studera skolan där. Jag reser långsamt tillbaka så att jag inte kommer till Lund förrän tidigast den 15 februari.»

På Askov fick han möta pastor *Henning Frederik Feilberg* (1831–1921). I mötet med honom blev han medveten om sin kommande livsuppgift: att bli folkminnesforskare. Begreppet *folkminne* hade lanserats redan av Svend Grundtvig, son till N. F. S. Grundtvig, men det var som jag tidigare visat, skapat av Peter Wieselgren. När von Sydow längre fram kritiserades för att ha kopierat en dansk beteckning för den nya vetenskapen, var detta alltså en sanning med modifikation (Bringéus 1962).

Feilberg och von Sydow stod i flitig brevkontakt med varandra och den senare besökte Askov många gånger, inte minst för att utnyttja Feilbergs stora bibliotek och hans folklöreindex. Feilbergs hem i Askov var ett folkloristernas Mecka och Gustav Henningsen har otvivelaktigt helt rätt när han om Axel Olrik och C. W. von Sydow skriver att »Mange af disses iagttagelser ligger ligesom i kim hos Feilberg» (Henningsen 1992:10).

Av ett brev till hustrun (28/9 1906) framgår att von Sydow även hade glädjen att få se Feilberg i Lund, visa honom staden och sammanföra honom med professor Wrangel. När Feilberg kort efter 90-årsdagen 1921 avled, tecknade von Sydow hans minne i *Folkminnen och folktankar*. Han kallar honom »en vän med djup och varm förståelse för allt mänskligt, en vän som har stått mig närmare än de flesta andra och som jag aldrig

H. F. Feilberg fotograferad  
av C. W. von Sydow.  
von Sydowska samlingen,  
Lunds universitetsbibliotek.



kan glömma». I det s.k. sagorummet på Folklivsarkivet i Lund hängde Feilbergs porträtt ännu under min egen studenttid.

På återvägen hem från Askov 1904 råkade von Sydow i Köpenhamn *Axel Olrik* (1864–1917), »en mycket älskvärd man, som jag tycker mycket om». Efter ett nytt möte med honom några år senare skriver han till hustrun (19/10 1908): »Det är ofantligt roligt att resonera med honom, ty han är sällsynt skarp i logiken, ser genast vari svagheter hos ett resonemang ligger.» Också med Olrik utvecklades en djup vänskap och von Sydow har rentav betecknats som Olriks lärjunge. Olriks direkta inflytande kan man klart påvisa i von Sydows licentiat- och doktorsavhandling liksom inte minst i hans specimen för docentur, *Tors färd till Utgård*, som metodiskt står Olriks undersökningar av Ragnaröksmyten mycket nära (Swahn 1988:108).

I anledning av Olriks 50-årsdag presenterade von Sydow honom för svenska läsare i första häftet av *Folkminnen och folktankar* 1915. Han



Professor Axel Olrik i sitt arbetsrum, fotograferad av C. W. von Sydow. von Sydowska samlingen, Lunds universitetsbibliotek.

skildras här som Saxoforskare och norrön religionshistoriker men också som fullföljare av Grundtvigs verk om Danmarks gamla folkvisor. Därtill kom hans insats som föreståndare för Dansk Folkemindesamling. Olrik avled redan den 17 februari 1917. I *Folkminnen och folktankar* står hans namn på en helsida under ett kors, en ovanlig sorgemärkning i en vetenskaplig tidskrift. I sina minnesord skriver von Sydow bl.a.:

Axel Ollriks bortgång kännes som en svår förlust även långt utanför Danmarks gränser. Han var nämligen icke blott vår tids främste representant för folkminnesforskningen utan hans insats var av grundläggande betydelse. Med sina djupa och mångsidiga kunskaper och fina vetenskapliga metoder förenade han en konstnärlig intuition som gav honom förmågan att se allt i stort, att bakom de många fragmenten och smådelarna se det hela, det levande, en förmåga som är förunnad blott ett fåtal utvalda.

von Sydow var intresserad av fortsatt samarbete med danska folkminnesforskare och ville bl.a. arrangera ett utbyte mellan Dansk Folkemindesamling och Folkminnesarkivet i Lund såväl beträffande personal som

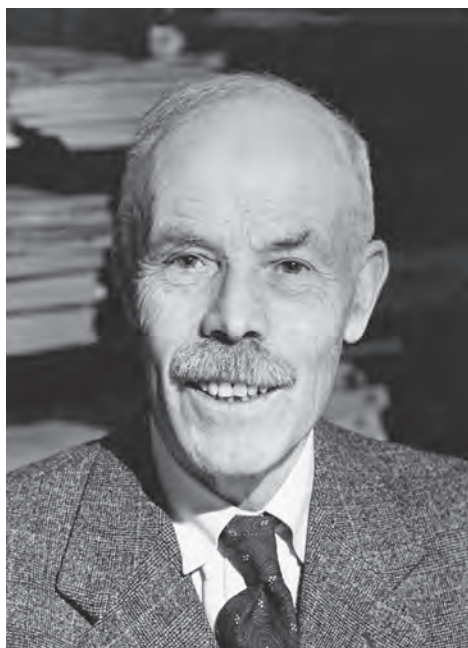


Professor Moltke Moe.  
Foto i Norsk Folkemminnesamling.

material. Dr Inger M. Boberg var intresserad men däremot inte chefen Hans Ellekilde visar ett brev från von Sydow till Sven Liljeblad 14/3 1941. Ett tecken på uppskattning från Danmark fick von Sydow dock då han den 12 april 1940 invaldes som utländsk ledamot av De Kongl. Danske Videnskabernes Selskab. Förslagsställaren var Arthur Christensen, professor i iransk filologi och Louis Leonor Hammerich, professor i germansk filologi samt Carl Wilhelm Thalbitzer, professor i det grönländska språket och kulturen, stödde förslaget.

I Kristiania var *Moltke Moe* (1858–1913) den förste professorn i folkminnesforskning, låt vara som ett bihang till norska språket. Hösten 1910, när von Sydow var där och föreläste om Beowulf och om sin sago-forskning, råkades de. Till hustrun skriver han (7/10 1910):

Professor Moltke Moe är den älskligaste man jag vet, tror jag, och oerhört kunnig och framstående vetenskapsman. Jag har mycket att lära av honom. Han är döv och det är ju besvärligt och han har inflammation i sitt ena öra så att han varje förmiddag måste vara hos läkare. Han kan därför ej resa nånstans. Jag har aldrig sluppit ifrån honom förrän kl. 2 på natten. Då har han följt mig till slottet, där vi skilts åt. Jag undrar just vad de tänker om mig här på missionshotellet, där jag varje natt kommer först ½ 3 tiden och måste ringa upp nattvakten. Men jag varken kan eller vill gå tidigare från Moltke Moe.



Professor Knut Liestøl.  
Foto i Norsk Folkemminnesamling.

I samband med att von Sydow 1913 på nytt besökte Kristiania och höll en serie föreläsningar (»Filologi och folkminnesforskning», »Ett äventyr på vandring», »Hur folket diktar», »Om svensk folktro») fick han bara besöka Moltke Moe en kort stund och rapporterar till Olrik: »Han var mycket mager, gick långsamt och med hjälp av en käpp. Hans högra sida sover, men är ej helt förlamad. Han kunde tala utan svårighet och var i det hänseendet sig lik.» Redan före jul samma år dog Moltke Moe. I första årgången av *Folkminnen och folktankar* tecknar von Sydow hans minne.

Moltke Moe efterträddes av *Knut Liestøl* (1881–1952), en framstående norrön filolog och folkviseforskare. Fastän von Sydow konkurrerade med honom om Moes lärostol bestod vänskapen mellan dem och de stod i livlig korrespondens med varandra. *Reidar Christiansen* (1886–1971) var den andre norske forskarkollegan med särskilt intresse för folksägner. von Sydow och Christiansen hade också ett gemensamt intresse i den irländska folktraditionen.

I Finland var *Kaarle Krohn* (1863–1933) det stora namnet inom folkminnesforskningen. von Sydow mötte honom första gången i Köpenhamn 1907 och skriver till Feilberg: »Säkert har Olrik skrivit om min

Köpenhamnsresa, då jag var med om att stifta 'Folklore Fellows'. Det var både roligt och lärorikt för mig att vara tillsammans med Kaarle Krohn. En ovanligt älskvärd man.» I stadgarna som publicerades i *Danske Studier* (1907:224 f.) skriver Krohn att »i utarbetandet av följande statuter har en ung, för folkminnena energiskt arbetande svensk, C. W. von Sydow, tagit del.» Det måste ha varit mycket smickrande för honom att samarbeta med den femton år äldre Krohn. Denne var sedan 1884 ledare för Finska litteratursällskapets folkminnesavdelning. Hans gradu-  
alavhandling *Bär (Wolf) und Fuchs* »bildar utgångspunkten för modern vetenskaplig folksagoforskning i det att den bygger på allt tillgängligt stoff och behandlar det med en strängt vetenskaplig metod, grundad på faderns forskningar angående Kalevala», skriver von Sydow i tredje upplagan av *Svensk Uppslagsbok*. Också i sin senare Kalevalaforskning sökte Krohn utforska de olika sångernas uppkomstort, ålder, utveckling och spridning, varvid han följde en utpräglad vandringsteori som vi får anledning att återkomma till.

Krohns lärjunge och medarbetare *Antti Aarne* (1867–1925) besökte folkminnessamlingen i Lund 1909 och von Sydow fann honom enligt ett brev till Feilberg vara »en mycket hygglig och sympatisk man». Sedan *Folklore Fellows* bildats var det Aarnes *Verzeichnis der Märchentypen* som publicerades som första volym. Hans typförteckning skulle senare inarbetas i Thompsons och utgöra grunden till all senare sagosystematik.

Sommaren 1913 besökte von Sydow själv Finland och träffade såväl Aarne som Krohn. Han arbetade tillsammans med en student med översättning av finska folksagor, men han reste även till Runebergs Borgå och tillsammans med Kaarle Krohn till Tammerfors och Jyväskylä.

I sin nekrolog över Aarne i *Folkminnen och folktankar* 1925 skriver von Sydow: »Som personlighet utmärkte sig Aarne för en ovanlig flärdlöshet och en blid älskvärdhet. Han gick helt upp i sitt vetenskapliga arbete utan att blanda sig i dagens vetenskapliga tvistefrågor.»

De nordiska forskarkontakterna vidmakthölls även genom de regelbundet anordnade *nordiska folklivs- och folkminnesforskarkongresserna* som växlade mellan de olika länderna. I april 1924 skriver von Sydow till Liestøl att han dessvärre på grund av sin irländska resa inte kunde komma till det nordiska folklivsforskarmötet i Köpenhamn 1924, »som jag eljest gärna hade velat delta i».

Vid det fjärde mötet i Oslo i augusti 1928 höll von Sydow föredrag. Det bar titeln »Associationernas betydelse i folklig tro och sed». Även vid det åttonde mötet i Oslo föreläste han (ovan s. 131) liksom sista gången i Stockholm i september 1948.

## von Sydow och Irland

I en bandinspelning gjord på Irland i juli 1949 berättar von Sydow att det var under studium av Feilbergs register i Askov 1909 som han fann motsvarigheten till fornnordiska motiv i keltisk litteratur. Sophus Bugge hade redan gissat att en välkänd episod i Tors färd till Utgård byggde på keltiska motiv. von Sydow trodde till en början inte på denna härledning men lyckades så småningom bevisa den. Då han kom in i den keltiska diktningen insåg han att han behövde lära sig gaeliska. Hos professor Marstrander utanför Oslo, där han vistades sommaren 1918, fick han lära en del. Den norske folkloristen Reidar Th. Christiansen hade också tidigt vänt blickarna mot den irländska folkkulturen. I *Folkminnen och folktankar* 1918 publicerades hans översättning av ett urval iriska gåtor, låt vara från tryckta källor. Till Liestøl rapporterar von Sydow den 2 januari 1918: »Irska läser jag på lediga stunder så gott jag kan med de resurser jag har. Läroböckerna som Christiansen beställde för min räkning har nämligen ännu ej kommit tillhanda. En sämre, men ytterligt metodisk lärobok har jag emellertid och den läser jag dagligen något i, och jag gör framsteg.»

von Sydows dröm var att själv komma till Irland och planen tog fastare form våren 1920, då Reidar Th. Christiansen vistades där. Från Dublin skriver denne till von Sydow i mars: »Du vil aabenbart *samle* folklore her i Irland och göra uppteckningar, og guderne vet her er nok at samle» (Bringéus 1988:167). Den 23 april 1920 skriver von Sydow till hustrun:

Men be mig ej avstå från Irland! Ingenting kan förmå mig till att avstå. Skulle döden träffa mig därute, skulle det ju bara vara en befrielse från ett genomlyckligt liv, då jag ju inte kan förtjäna så mycket som behövs för vårt uppehälle. Och ni kan inte få det sämre om jag dör än om jag lever. Kommer jag tillbaka med livet – och det hoppas jag att jag gör, – så har jag haft den glädjen att få förvärva mig ytterligare ett vapen i mitt vetenskapliga arbete – det enda som kan ge mig någon glädje i detta usla liv. Och kanske det kan ge någon möjlighet till bättre förhållanden. Nej, be mig inte, jag är absolut obönhörlig!



Tack vare ett fyra månaders stipendium blev resan möjlig. Överfarten till Dublin skedde från Holyhead i början av juni 1920. Vid framkomsten till Dublin möttes han av Reidar Th. Christiansen, som skaffade honom ett rum och föreslog honom att resa till Ballyferriter på Dinglehalvön i Kerry, där han själv varit. Där hyrde han in sig hos en handlare och skollärare, William Long, med vilken han bl. a. delade ett botaniskt intresse. Long berättade t.ex. hur hemligheten att brygga ljungöl gick förlorad. Historien, som har en motsvarighet i den gammalnorska och gammalgermanska sagan om Rhenguldet, inspirerade senare von Sydow till att författa en vetenskaplig artikel (Almqvist 2002:45).

von Sydow skriver till hustrun den 13 juni:

Här är magert och sumpigt och bergigt men vackert. Mänskorna är snälla och trevliga. Livet är mycket primitivt. Men dyrt är här i alla fall! Jag var i mässan i söndags och kyrkan var proppfull av folk av alla åldrar. Jag försökte uppföra mig så rättroget katolskt som möjligt men det blev förstås lite tafatt. Jag måste förklara för min värd att ritualen i Sverige var lite annorlunda, och han lärde mig hur jag skulle göra korstecken i rätt takt och ordning. Min värd är handlande och boden öppen hela förmiddagen på söndagen. Där kom bönder in och satte sig och pratade och rökte och jag satt och lyddes på. Men bevara mig så lite jag förstod. De talar mycket fort och man behövde ha hela ramsorna framför sig skrivna till allvarligt begrundande för att riktigt reda upp för sig vad det är för ord som ingår i meningarna. Till att börja med begrep jag inte ett dugg men så småningom kunde jag urskilja de vanligaste orden.

Jag har i dag tillbragt mesta tiden nere i skolan där undervisningen till större delen skötes på gaeliska. Där gick det lite bättre för mig att följa med, men det är mycket långt till fullkomligheten. Bland annat var jag med på en kristendomslektion, som började med att alla barnen föll på knä på golvet och alla samtidigt läste Ave Maria, trosbekännelsen m.m. på gaeliska med hög stämma. Fast jag kunde de där bönerna utantill kunde jag inte följa med den raska takten.

Jag har gjort flera långa promenader i trakten till olika havsvikar och berg och högst egendomliga byar, åtföljd av min värd, som kan tala engelska och som lär mig en hel del gaeliska och annat nyttigt. Nere i värdens kök eller vad man skall kalla det har jag också suttit och lyssnat till gaeliska samtal ... Här kommer jag att stanna till månadens slut.

Den 17 juni berättar von Sydow mera:

Min värd här är lanthandlande, krogägare och skollärare, och jag har det bra här. Först fick jag mina måltider i ett finrum för mig själv, men jag sade ifrån att det ville jag inte utan jag ville äta med familjen i köket eller vad man ska kalla det. Ty ser du där är så primitivt så det finns ej någon köksspis utan maten lagas i en vanlig öppen spis i en



Värdshuset (krogen) i Ballyferriter där Marstrander, Christiansen och von Sydow gästade.  
Foto: C. W. von Sydow. UCD Delargy Center for Irish Folklore.

farstu eller vardagsrum eller vad man skall kalla det. Möblemanget utgöres bara av ett par primitiva bänkar och några tomlårar och golvet är stengolv. Men på det viset har jag kommit mer tillsammans med familjen. Varje kväll vid läggdags förrättas bön i det där köket eller vad jag skall kalla det. Kvinnfolken knäfaller på stengolvet vid den bänken som står vid ytterväggen, och ett par drängar och jag knäfalla på golvet vid den bänken som står vid andra väggen. Husfadern knäfaller på en stol. Jag hade visserligen läst på i en bönbok och tyckt att jag var någorlunda förfaren i bönerna, men här stod jag mig slätt. Husmodern läser böner med en otrolig fart. Jag kunde inte följa med ett ord. Men karlarna stämmer på bestämda mellanrum in i ett slags omkväde. Även det gick bra fort men jag märkte snart att de sa detsamma varje gång, och när jag hade hört det en del gånger kunde jag urskilja orden: Heliga Maria, Guds moder, bed för oss syndare nu och i vår dödsstund. Fastän jag kunde orden så gick det inte för mig att ordentligt följa med men nu börjar jag bli van och gör likadant. Jag sitter i handelsboden och på krogen, på det senare stället har jag varit bara en gång, bjuden av en bonde som jag kom i samtal med och jag hör på vad de säger och blandar mig själv i samtalet, knaggligt men hjälpligt och berättar på gaeliska om svenska jordbruksförhållanden och dylikt som intresserar dem. Jag gör rätt bra framsteg och kanske till stor del på grund av att jag har börjat gå i skolan och höra på lektionerna.

Från Ballyferriter for von Sydow den 3 juli till ett college, Coláiste na Mumhan, Ballingearry, Co. Cork, för att stanna där hela juli månad och delta i ett par kurser i gaeliska. Färden dit gick först på tåg till Morley's Bridge och sedan i en liten lustig vagn över bergen:

I skolan sitter jag med en kapuciner munk, fader Pius på min vänstra sida och till höger har jag en präst ... och fyra vackra nunnor, som fått ferie från sitt kloster för att lära gaeliska. Jag är mycket god vän med nunnorna. Vi brukar prata med varandra på rasterna och låna varandra böcker. Ibland kommer en gammal nunna, abbedissa förmodligen, hon tituleras Moder, men det är mer inspekteringsbesök för att se till att de fyra systrarna inte flirtar för mycket med mig och andra herrar. Vi har en lärarinna som vi har samtalsövningar med. Hon sköter sin sak mycket bra. Jag kallas Kormak, vilket skall vara den iriska formen för Carl. Sydow kan ingen säga här, men som man allmänt är Du med varandra när man talar gaeliska och som man då alltid använder förnamn så kom det bli min lott att kallas Kormak. Nu är jag van vid det.

I går var jag på en lång promenad med fader Josef till ett gammalt vallfartsställe, förtjusande beläget och med högst underbara ruiner. Dagen börjar med att man går i mässan i den lilla kyrkan här och så äter man frukost och så har man två timmars lektion som avslutas med att man faller på knä på golvet och läser Angelus. Så är det lunchrast, så två timmars lektion igen, eller tre. Middag, plugg och hemskrivningar lite promenader om vädret någorlunda tillåter det. Kvällsmat och därefter scoraídeacht, d.v.s. aftonsamkväm med sång, deklamation, berättelser och dans. Man kommer aldrig i säng förrän vid 12-tiden.

von Sydow omtalar att han tagit privatlektioner för en lärare. De kunde efter hand samtala två timmar i sträck utan att använda ett engelskt ord. Under ett besök i Cork råkade han två professorer i gaeliska som förklarade att hans uttal var mönstergillt.

von Sydow återvände till Ballyferriter på Dinglehalvön och fann att han nu lärt sig så mycket gaeliska att han kunde samtala med folket, ja rentav uppteckna sagor efter folkets berättelse. Marstrander hade rått von Sydow att fara till Blasket Island, eftersom man där talade en utmärkt dialekt. Den 20 augusti for han över dit och rapporterar hem:

Jag bor så nära stranden att bränningarna ständigt hörs hit och jag har en vacker utsikt över den vida oceanen och den havsarm som skiljer ön från fastlandet. Jag bor hos kungens [öhövdingens] bror, en präktig fiskare, med 8 barn ... På de flesta sidor är det branta sluttningar eller stup mot havet. När man går på stigarna här så är det ofta hisnesamt att se ner. Jag skulle inte våga ger mig ner utefter sluttningen, men de betande fåren springer där nere på stupen och klarar sig utmärkt. Blåsigt är här och rätt

kallt, men vädret har verkligen varit vackert. Folket här är mycket trevligt och vänligt. Männen är för det mesta ute på fiske i sina långa svarta tygkanoter. I var och en är det 3 roddare i regeln, men det händer också att man får se naijvåger (så kallas kanoterna) med bara två män i. Det är härlig fisk de fångar men jag har aldrig sett den förr. Det är en torskfisk som kallas pollóg och en guldrödglänsande abborfisk som kallas ballách. Och härliga humrar som ju mest säljes, men vi fick hummer i går till middag. Idag, som är fastedag får vi säkert ballách.

Här är varje kväll dans i vardagsrummet som också är kök. Eldstaden är på golvet vid ena kortväggen och det eldas med torv och ljung. Som torven ej blivit ordentligt torr i år användes mest ljung. Och husmodern ligger på knä på golvet eller på huk och matar elden med ljungpinnar medan maten kokas eller bröd bakas i en kittel. Det är märkvärdigt vad det kan få rum mycket folk. Jag tänker det är en femti ungdomar som samlas där och så dansas med stor kläm. De kan konsten perfekt, och det skall säkerhet till för pojkarna dansar med sina kraftigt järnskodda stövlar på fötterna, men flickorna är barfota, och det måtte inte va' trevligt att få sig ett järnskott tramp på foten. Jag dansar också med. Jag har ju lärt konsten i Ballingeary. Men det är mest en dans som ej dansades där, en dans med många turer och kapitel. Jag säger kapitel för alltemellanåt gör man halt och musiken stannar, men det är inte slut med dansen för det utan man börjar ett nytt kapitel med delvis andra turer. Sen jag sett dansen en gång, den dansas med 4 par, 2 och 2 mot varandra, vågade jag mig på den, ty stegen är inte krångliga och min barfotade dam var absolut säker i alla turer. På slaget elva springer alla ungdomarna sin väg för att gå var och en till sitt och då får man en kopp varm mjölk och smörgås och så går man till kojs ... Jag stannar här månaden ut.

Bo Almqvist omtalar att von Sydows värd på Blasket hette Micheál Ó Catháin och att han där hörde folksagor från Peig Sayers och andra sagoberättare och blev särskilt god vän med Tomás Ó Criomhthain. Med dem liksom med William Long korresponderade von Sydow på gaeliska under de följande åren.

För sonen Bertil berättar von Sydow den 9 september om de fjorton dagarna på Blasket:

Du kan tro där är vackert på Blasket: höga gräsbevuxna berg och det vackra blå havet och vid utsikt över bergen i sydost och ost. Där finns många hundar som Du skulle ha tyckt om att leka med och åsnor som användes att hämta torv med. De är mycket snälla, och vore Du där kunde Du få rida så mycket Du ville. Fiskarbåtarna är stora svarta tygkanoter, som bärs långt upp på land när de inte begagnas. Jag var med ute på fiske och såg på hur de fångade hummer och languster och krabbor. Alla människorna på ön är snälla och trevliga och jag var god vän med dem allihop. Jag brukade leka med barnen och kasta opp dem i luften och det tyckte de var mycket roligt. Somliga var blyga och vågade inte komma fram till mig men de tyckte det var förfärligt roligt när



Mícheál Ó Catháin (»Bofar») bror till »kungen» på Blasket och von Sydows värd.  
Foto: C. W. von Sydow. UCD Delargy Center for Irish Folklore.

jag kastade opp andra barn i luften. När jag skulle resa, så var det en av de små blyga flickorna, en liten söt flicka med rött lockigt hår, som när hon såg mig, ropade till mig: »Du måste ha en blomma» och så sprang hon efter en ringblomma och gav mig ...

Var enda kväll var det dans. Flickorna dansade barfota och gjorde det mycket väl. Där var två badstränder, på ena stället var det bara fin, vacker sand, på det andra stället också klippor klädda med de besynnerligaste törnarter. Och där fanns snäckor av olika

slag. En snäcka utan vindlingar var ätlig. Man lade skalet nerför i glöderna och sen tog man hela djuret och åt det och det smakade mycket bra. Där fanns en sorts tång som är ätlig. Den plockades och saltorkades. Den kallas duileasc och den hade man att undfägna varandra med under dansen. Jag lägger in en bit här så Du kan smaka den. Först är det bara en salt skinnbit men om en stund är den rätt god.

von Sydow var en god fotograf och hans foton från Blasket Islands finns nu i Department of Irish Folklore. Flera finns också i von Sydows artikel Irländsk jul 1938, i Blasket Centre i Dunquin och i Muiris Mac Conghails bok *Blaskets: People and Literature* (2001).

De första dagarna i september bar det åter till Dublin. Den 28 oktober reste han från Dublin till Danmark för att stanna ett par dar i Askov.

von Sydows förtrogenhet med språket hade efter hand blivit så stor att han vårterminen och höstterminen 1924 erbjöd studenterna i Lund en propedeutisk kurs i nygaeliska. Efter hustruns död i mars 1924 planerade han att på nytt resa till Irland och vistas där under juli–september med hjälp av ett resestipendium. Resan företogs över Kristiania och Bergen enligt brev till Liestøl. Dublin var sig lik, men i stället förde de engelska soldaterna som man 1920 såg överallt var det nu den irländska fristatens soldater man såg på gatorna, rapporterar han (13/7) till familjen Quennerstedt i Lund. I Mansion House fick han några dagar senare höra ett tal av den irländske presidentkandidaten de Valera:

När jag kom dit stod en oändlig kö av folk som ville in. Mitt introduktionsbrev skaffade mig tillträde bakvägen och jag fick en utmärkt plats i den stora cirkelrunda salen. Vi fick sitta och vänta en timme ... Till slut kom de Valera och några andra som också suttit i fängelse och nu släppts ut. Då han hunnit upp på estraden, höll en herre ett hälsningstal först på gaeliska sen på engelska. Stora ovationer följde varje mening. Så sjöngs en republikansk sång och efter nya långvariga ovationer började de Valera tala. Först talade han på gaeliska, lugnt tydligt och sakta. Så övergick han till engelska. Talet var mästertligt, format i sentensform och framsagt med patos och kläm. Det avbröts också ofta av stormande ovationer. Efter talets slut kom sång och deklamation, medan de Valera talade till folkmassorna utanför huset.

Ett besök på Blaskets ingick även detta år. Ett brev till Quennerstedts (27/8) visar hur svårt det var att återvända till fastlandet:

Vid årorna satt Kungen och hans bror och brorson. Det var stark sjögång så det var ungefär som att åka på berg- och dalbana, men jag visste ju att jag hade pålitligt folk med mig så jag var inte rädd. När vi närmades oss Dun Qvin, förklarade emellertid Kungen att det omöjligt att landa där, utan vi måste vända och välja ett annat land-



Foton från Stora Blasket. UCD Delargy Center for Irish Folklore.



ningsställe rätt långt därifrån bakom en udde. På vägen for vi förbi några små klippöar fulla med kormorander, en fågel som är ganska karakteristisk för havet här. Trevligt är också att de se den stora kinédon, en vit fågel stor som en gås med svarta vingpenor. Den flyger utmärkt och är störtdivare. Den bor på några små klippöar långt ute i havet, där ungarna tagas när de är fullvuxna och ätas.

När vi äntligen hade kommit förbi de små klippöarna och udden, kom vi i lugnt vatten och vi landade i närheten av en grotta. I grottans mynning i vattenytan låg två sälar och tittade nyfiket på oss bara på ett tiotal meters avstånd. Det var en hög lodrätt stupande klippvägg om 100 meters höjd vi hade landat vid och inte syntes någon väg upp, men det fanns en smal brant stig längs en spricka i klippan. Kungens bror tog mig i handen och gick före. »Du har hala skor stig försiktigt!» sa han och jag steg så försiktigt som möjligt och undvek noga att titta ner i djupet. På ett par ställen var klippavsatsen något bredare och där vilade vi oss. Efter oss kom Kungen och hans brorson bärande mina båda tunga kappsäckar. Hur de bar sig åt med dem vet jag inte, men de kom upp med dem, oskadda. Vi gick sen till närmaste bondgård, där vi blev bjudna på var sin stor mugg mjölk. Där fick jag skjuts, i en enkel arbetskärra, och så for vi först till postkontoret, där jag fick ett brev, och sen for jag till Bellyferriter, där jag stannade över natten ...

Liksom under den första resan fotograferade von Sydow flitigt. Några av dessa fotografier är reproducerade i Tomás Ó Crohans *Allagar na hlnise* (1997).

Sommaren 1927 var von Sydow på nytt över på Irland, denna gång tillsammans med sin maka Greta. Till Sven Liljeblad skriver han den 7 juli 1927:

Greta och jag sitter dagligen 5 à 7 timmar på National Library och skriver och plitar. Vi har redan ett hundratal sagor i engelskt eller svenskt sammandrag och några i fullständig gaelisk avskrift och vi fortsätter med kläm. Engelska sammandrag finns visst ej för fler sagor där, så Greta kan inte längre hjälpa till där, utan jag sitter och gör själv svenska extrakt av långa gaeliska sagor och det går ej värst fort. Så har jag en gaelisktalande skolflicka som skriver av gaeliska texter som jag behöver och jag hoppas få ytterligare en studentska till hjälp. Jag tror emellertid att vi ska vara färdiga tills biblioteket stänger den 18. Då reser vi någonstans på landet, mera för att vila och förnöja oss än egentligen för studier, och vi vet ej så noga vart vi far. Det blir väl till Ballingearry och Killatany och möjligen till Aranöarna och hur vi reser hem vet jag ej men det blir i början av augusti.

Hemkommen skrev von Sydow att han och hustrun tillbringade en vecka i slutet av juli i Ballingearry, där han utarbetade ett föredrag på gaeliska om folkminnen och materiell kultur, som han sedan höll fem gånger före hemresan.





Séamus Ó Duilearga  
och C. W. von Sydow.  
Foto i von Sydowska  
samlingen, Lunds  
universitetsbibliotek.

Vid en föreläsning som Reidar Christiansen höll på Irland den 1 juli 1924 hade von Sydow stiftat bekantskap med en ung student, Séamus Ó Duilearga, som var en ivrig folkminnessamlare. Hos rektorn för universitetet i Dublin utverkade von Sydow ett stipendium för honom så att han kunde besöka de nordiska länderna och lära sig organiserad uppteckningsverksamhet. I ett brev till Lutz Mackensen 1931 presenterar von Sydow honom:

Ni minns ju den unge irländaren som var med mig på Volkkundetagung i Dresden, Séamus Ó Duilearga ... Han är en mycket trevlig och god personlighet, from katolik utan överdrifter eller fanatism, intelligent och full av humor. Han var min gäst under ett par månader 1928 och behandlades helt och hållet som medlem av familjen. Vi använde alltid blott förnamnet och »du» på svenskt-irländskt sätt, och det trivdes han ju mycket bra med. Han hade förut så helt levat blott i sitt hem, att han aldrig förut hade ätit på en restaurant! Han är en utmärkt skicklig och entusiastisk folkminnessamlare och känner Irlands folktraditioner i grund.

Séamus Ó Duilearga hade lärt sig svenska med hjälp av *Nils Holgerssons underbara resa* och efter en kort intensivundervisning i Lund rapporte-

rade han hem att han kunde både läsa och tala svenska. Ó Duileargas resa, som Séamus Ó Cathain nyligen beskrivit, varade från april till oktober 1928 och sträckte sig från Lund till Stockholm och Uppsala och vidare till Finland och Estland. Åter i Sverige besökte han i ett par perioder Åke Campbell på Fristads folkhögskola och fick en inblick i studiet av materiell kultur. Under augusti vistades han i Norge och deltog i det fjärde folkminnes- och folklivsforskarmötet i Oslo. Före hemfärden följde han med von Sydow till den tyska Volkskunde-kongressen i Dresden. Överallt hade von Sydow varit dörröppnare för honom och han såg även till att den unge irländaren inregistrerades som student i Lund och blev upptagen i Kalmar nation. Ó Duilearga återvände full av intryck och organiserade folklöreinsamlingen på Irland.

Den 2 december 1928 skriver von Sydow till sin hustru: »Från Séamus fick jag ett jublande brev, som berättar att ett folkminnesinstitut har upprättats för Irland. Första året har för ändamålet beviljats 1 000 \$.» Det var en stor glädje för von Sydow att 1930 se Ó Duilearga installerad som ledare av det nyetablerade Irish Folklore Institute. Men hösten 1931 hade han på nytt varit hos von Sydow i Lund och »kommit till klar insikt om samarbetets betydelse», skriver von Sydow till Lutz Mackensen. Ó Duilearga kom under sina Sverigebesök också i kontakt med andra svenska folklorister och etnologer och lockade dem till Irland. Sven Liljeblad var där i december 1930.

Sommaren 1934 var von Sydow på nytt på Irland och bodde då hos Séamus Ó Duilearga i Dublin. Denna gång gavs det inte tillfälle till fältforskning, men desto viktigare var det att utarbeta strategier för folkminnesforskningen på Irland. von Sydow berättar i ett brev till hustrun (14/7) om ett besök hos president de Valera,

en utmärkt angenäm man att tala med, en stor charmör på sitt vis, och att han allvarligt vill hjälpa med att få fason på folkminnesinsamlingen är tydligt. Vi nådde emellertid inte full klarhet i frågan och jag måste efter min hemkomst genast sätta mig och skriva en ny P.M. angående vår svenska insamlingsorganisation och de erfarenheter vi gjort. Den skall lämnas i händerna på universitetets rektor, som sedan får föra universitetets och insamlingens talan hos den mäktige mannen.

Denna sommar var även Åke Campbell verksam på Irland för att studera byggnadsskicket. Besöket i Dublin avslutades med en mottagning för de båda svenskarna på universitetet. von Sydow anmodades därvid

presentera programmet för folkminnesforskningen på Irland och för samarbetet mellan Irland och Norden.

Det togs emot med långvariga applåder. Därefter steg Campbell upp och framhöll Irlands betydelse på den materiella kulturens område belyst med några valda exempel, och med några kartor över olika slags traditioner som åskådningsmaterial. Även han blev avtackad med applåder och »därefter gav rektor ordet åt prof. Eóin Mac Néill, som höll ett tal, där han inskräpte betydelsen av folkminnesforskningen, som tidigare av många uppfattats blott som ett hobby à la frimärkssamling för nöjes skull, men som visat sig kunna ge belysning på det djupaste nationella ... Därefter talade rektor och framhöll att det var min förtjänst att universitetet nu fått en egen docentur i folkminnesforskning och tackade oss för vad vi hade gjort.»

Tillsammans med Åke Campbell tog von Sydow återvägen över Wales och besökte bl.a. museet i Cardiff. Den 29 juli skriver han härifrån till Herman Geijer:

Det har varit en tid av intensivt arbete, och jag tror att vi utträttat mycket. Man har i Dublin fått klart för sig den vetenskapliga och nationella betydelsen av folkminnesforskning, och betydelsen av samarbete mellan Irland och Sverige ... Campbells arbeten här har väckt mycket intresse och många är de aftnar då en större eller mindre skara intelligenta och intresserade irländare har lyssnat till Campbells demonstrationer av kartor och skisser och besvarat frågor om varjehanda.

Den 25 augusti 1934 skriver von Sydow att han var nyligen återkommen från en längre vistelse på Irland och att han senare deltagit i den internationella kongressen i antropologi och etnologi i London där han även hållit föredrag vilket jag återkommer till (nedan s. 223 f.).

År 1935 etablerades en större och bättre organisation i Dublin, Irish Folklore Commission med Ó Duilearga som ledare. Sommaren 1935 vistades Åke Campbell återigen på Irland och han publicerade två studier över det irländska byggnadsskicket i *Folk-Liv* 1937 och 1938.

Ett nytt Irlandsbesök gjorde von Sydow sommaren 1937. Ó Duilearga hade noga förberett det och gav von Sydow möjlighet att träffa sina gamla vänner på Blasket. I juli kreerades han så till hedersdoktor vid The National University of Ireland i Dublin. Efteråt följdes de åt till Edinburgh, där von Sydow föreläste om »Rite» (von Sydow 1942 b) och därpå till en kongress i Paris, där han också medverkade. Ytterli-

gare en hedersutmärkelse erhöill von Sydow detta år i det att han blev hedersledamot av American Folklore Society. Återkommen till Sverige föreläste han på olika håll om Irlands land och folk och redogjorde även i dagspressen för det politiska läget. Föreläsningskatalogen omvittnar även att von Sydow under några terminer själv undervisade i gaeliska i Lund. Anna Birgitta Rooth konstaterar dock: »Vad man än kunde säga om von Sydow, någon bra språklärare i gaeliska var han inte» (Rooth 1988:251).

Andra världskriget medförde avbrott i kontakterna mellan Sverige och Irland. Först den 6 juni 1945 fick von Sydow genom förmedling av den svenske generalkonsuln Nils L. Jaensson brev från Irland. I tackbrevet heter det: »Jag har upprepade gånger skrivit långa brev till mina vänner i Eire, men inga svar fått. Och jag ser nu i brevet från Duilearga att inga brev kommit fram, fast det inte har varit minsta fråga om politik av något slag.»

Det viktigaste för von Sydow var trots allt att kunna läsa gaeliska. År 1955 omtalar Laurits Bødker och Hammerich att Folkklivsarkivet i Lund överlämnat en maskinskriven kopia av von Sydows svenska översättning av irländska folksagor, bestående av omkring 700 kvartoblåd (Laos III:99). von Sydow efterlämnade ett mycket stort antal översättningar till svenska av tryckta, gäliska sagoböcker, sammanlagt över 130 stycken, omfattande bortåt 6 000 sidor. Dessa förvaras i Folkklivsarkivet och ett urval har med viss stilistisk omarbetning utgivits av Jan-Öjvind Swahn under rubriken *Fionns äventyr och andra irländska sagor*. Några upppteckningar gjorda på Irland av von Sydow finns inte i Folkklivsarkivet i Lund.

von Sydows upppteckningar på iriska ingår i vol. 1247 s. 2–139 i Irish Folklore Commission. Enligt Bo Almqvist består de dels av en lång hjältesaga uppptecknad på Blasket från Ó Guthín, uppenbarligen identisk med den kända sagoberätterskan Peig Sayers make Micheál Ó Gyithín, dels av en samling sagor från Co. Cork som von Sydow måste ha skrivit ner när han bevistade kursen där 1920.

En sista gång besökte von Sydow och hans hustru Irland sommaren 1949. I ett brev till Liestøl omtalar han att han varit på Irland samtidigt som Reidar Th. Christiansen. Han slutar med orden: »Jag trivs utmärkt med Irland och irländarna och iriskt språk och irska traditioner. Det skall

C.W. von Sydow to sgríobh ó "Ó Guidhín, Blascaod" [c. 1920]  
Kann 275  
Floc  
Bí f. mac C. 2 a gairtíois as fiadaí 7 as fiann  
reuníreacáe 7 cárlíe (uplón) leo 7 do ríaoi-  
leabap na éiní 7 na gápaí na diais asu  
rao féin 7 n. aonféacáe leif na gápaí.  
Do bí as dal dóibí aon lámh na ceacáe suas  
leif an eilíe. Do bíoí as <sup>fiadaí</sup> na  
díraí 7 ní féacáí ceacáe suas leif.  
Do éonacáap anraí gairtíois fíí  
as ceacáe oppá 7 do bíoí ríe do f. 7 do  
na gairtíois 7 do beannúis f. do ~~na~~ map an  
gápaí 7 díafnúis f. do gápaí map  
gápaí duine é nó ca raibí ríe as dul.  
Do dubáir ríe go raibí ríe as dul an  
bliadaí an míne a zápaí de fíí.  
7 do dubáir f. leif go raibí fííle póimí.  
Do dubáir ríe anraí le f. gápaí an raí go  
raíap an a cóir. Ir é an raíne an  
fííle an raí. Conán Maol, sé go raibí  
le fííle an raíle an raí gápaí an raí.  
Dubáir f. anraí an raí ~~an raí~~ naí

Main Ms 1247:275, UCD Delargy Centre for Irish Folklore.

En hjältesaga upptecknad av C. W. von Sydow på Blasket förmodligen 1920. Anteckningen överst på sidan är av Séamus Ó Duileargas hand och meddelar att sagesmannen varit en man vid namn Ó Guidhín (möjligen identisk med den stora sagoberätterskan Peig Sayers make på Draig Ó Guidhín, som hade en stor skatt av hjältesagor.

väl bli mitt huvudsakliga arbetsfält den tid jag har kvar att leva. Bor nu ute på landet hos en svensk-irisk familj. Frun är svenska men uppfostrad i England där jag har det utmärkt alldeles.» De fick därvid enligt Gretas brev till Sven Liljeblad den 31 mars 1950 tillfälle att se det nya hus där Irish Folklore Commission skulle flytta in och det rum där Wilhelm von

Sydows bibliotek skulle förvaras. I ett brev till Jöran Sahlgren den 18 april 1946 skriver von Sydow: »Jag hade ju hoppats att kunna donera min boksamling till min institution här, men det har jag nu inte råd till, och dessutom kommer ju institutionen att för framtiden bli rent etnologisk. De folkminnessamlingar som redan finns där får förstås bli kvar, men något intresse att fortsätta med folkminnessamlingen eller att komplettera det folkloristiska biblioteket kommer näppeligen att finnas.»

Professor Hammerich föreslog von Sydow att sälja sina böcker mot en årlig avbetalning till det sagoforskningsinstitut man sökte grunda i Köpenhamn. I Lund ansträngde sig Sigfrid Svensson att få behålla biblioteket med hjälp av Wallenbergpengar. Men då hade von Sydow redan utlovat det till Irish Folklore Commission (Bringéus 2001:118).

Bo Almqvist skriver i ett brev till mig den 23/1 2006:

I intensiv symbios med von Sydow har jag allt sedan 1972 levat tack vare hans bibliotek. Dessa böcker, som han själv så intensivt älskade, är oändligt värdefulla inte blott *per se*, utan även genom de många förstrykningar och kommentarer (starkt gillande eller intensivt ogillande) i blyerts som de innehåller. Där lever han, om än i Lund begravnen. Givetvis kan jag på sätt och vis ge Jan-Öjvind Swahn rätt i att det var en tragedi att von Sydows bibliotek inte blev kvar i Sverige, men jag kan också tacka Gud för att det kom till Irland och för att jag själv fått tillgång till det. Man kan alltid hoppas att det skall komma till samma nytta för andra här i framtiden.

Vid von Sydows begravning i Lunds domkyrka 1952 nedlade Irlands minister i Stockholm en krans från Irlands regering och en från Svensk-irländska föreningen. Kransar nedlades även från Irish Folklore Commission och Irish Folklore Society.

Indirekt kom von Sydows Irlandsintresse främst att påverka Uppsala-folkloristen Bo Almqvist, fastän han aldrig fick träffa von Sydow personligen. I ett brev den 23 januari 2006 skriver han till mig:

För insikten om vikten av ett vidare perspektiv har jag särskilt von Sydow att tacka. Att mitt val kom att falla på just iriskan berodde på mer än ett sätt också på von Sydow. Dels var det ju detta språk och dess traditioner som han själv i så hög grad älskade. Dels var det i inte ringa grad tack vare arvet från von Sydow som ett keltiskt lektorat blev inrättat i Uppsala, vilket gjorde det möjligt att studera gaeliska där. Och dels var det också tack vare en föreläsning i Uppsala som gavs av Séamus Ó Duilearga, en man som betraktade sig som von Sydows elev och som i högsta grad formats av honom, som jag verkligen kom att inse vad Irland hade att ge en folklorist. Det var så det gick till att jag

själv, med början 1957, kom att vistas längre perioder på Dinglehalvön, i det område där von Sydow lärde sig iriska. Där hade jag det ovärderliga privilegiet att få träffa och lära känna berättare och berätterskor med ofattbart rika och mångsidiga repertoarer. Här kunde man konkret och objektivt observera saken. Få ting är så viktiga för en folklorist som självsyn, men det är inte på många håll i världen som sådan står att få när det gäller sagor och andra längre prosaberättelser. Få ting har varit viktigare för min vetenskapliga utveckling än att få uppleva och i grunden lära känna Dinglehalvöns traditioner, för att nu inte tala om all den personliga glädje som vistelsen i dessa undersköna trakter berett mig. Ja, därför skall von Sydow ha stort tack!

## von Sydow och Tyskland

Den humanistiska forskningen i Sverige under von Sydows tid var genomgående tyskorienterad. Också inom sitt eget specialgebit, sago-forskningen, hade von Sydow anledning att söka sig till Tyskland. Här var *Johannes Bolte* (1858–1937) i Berlin den ledande forskaren. Feilberg förmedlade kontakten mellan honom och von Sydow. Denne reste första gången till Bolte sommaren 1904 under en bildningsresa till Berlin, Leipzig och Dresden och uppsökte honom också vid senare tillfällen. Den 5 augusti skriver han till Anna Quennerstedt: »Idag har jag varit hos professor Bolte och fått en hel del upplysningar av honom. Han är en särdeles älskvärd man.» Sommaren 1910 företog von Sydow en ny resa till Tyskland. Enligt brev till Feilberg (1/7 1910) besökte han Bolte i Berlin två gånger och fortsatte till Leipzig där han råkade Dähnhardt och Mogk.

År 1913 höll von Sydow en föreläsning om »Irisches in Beowulf» vid en filologkongress i Marburg.

Den 9/8 1928 meddelar von Sydow Knut Liestøl att han skall till Dresden för att den 14–17 september delta i en kongress anordnad av Verband der deutschen Vereine für Volkskunde.

Det skall bli intressant att ta del av deras nya arbeten där, ty de arbetar tydligen under högttryck där. De har kommit underfund med att de varit svårt på efterkälken ifråga om allmogeforskning och försöker med all makt komma fram i främsta led. Men det är ej alltid så goda medel de använder. I en del av deras Handwörterbuch-artiklar får gammalmodiga och orimliga teorier göra sig alltför breda och sådant kan hålla utvecklingen tillbaka under lång tid.

Med sig på resan till Dresden tog von Sydow Séamus Ó Duilearga som gästade honom denna sommar. Färden gick över Berlin i sällskap med

professor Bolte. För hustrun Greta berättar von Sydow (17/9) om konferensen och en exkursion till Bautzen, där man besåg museet.

En stor kör av skolflickor sjöng för oss och så kom en vendisk kör i sina nationaldräkter och sjöng vendiska folkvisor. Därefter var det fågelskjutning. En stor dubbelhuvad örn satt på en hög stång och så sköt vi med armborst på den. När en av trädstjartfjädrarna då och då sköts ner blev det ett stort jubel, men det gällde att skjuta ner ett riksäpple, blått med ett gult kors över, och rätt vad det var så sköt jag ner det. Därmed blev jag skyttekung och blev buren åstad i triumf och ställdes upp omgiven av folkmassan och det hölls tal till mig och musiken spelade och jag måste svara med ett tal på svenska. Därefter delades ut pris till dem som skjutit ner stjärtfjädrar från fågeln och till mig också förstås. Séamus fick också ett pris och var högst förvånad över det hela.

Men tiderna skulle ändras i Tyskland. År 1930 släpptes Alfred Rosenbergs bok *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. Boken presenterar en mängd tankar och teser i en programmatisk form om de mytologiska »krafter» som den germanska rasens blod besitter bl.a. som traditionsbärare samt förebådar inrättandet av ett Reichsinstitut für deutsche Volkskunde. Rosenberg fick rollen som ideolog och ansvarig för den politiska skolningen inom nationalsocialismen.

I ett brev till professor Karl Meisen den 19/11 1932 skriver von Sydow: »Den tyska Volkskunde anser jag bedrivs på ett ytterligt amatörmässigt sätt, om man ens får kalla det amatörmässigt, ty de flesta som ger sig in på ämnet söker ej efter sanningen utan efter urgermanska myter och riter, och de tar okritiskt mot vad stoff som helst ...» Sommaren 1933 säger von Sydow i ett brev till Mackensen att ett nationellt uppbrott och en nationell samling var nödvändig i Tyskland.

Men att skära alla över en kam och göra saken till en rasstrid är vedervärdigt och ovärdigt ett kristet och civiliserat folk. Och dessa förbannade dumheter att ljuga ihop en urgermansk religion som aldrig funnits. Och som skall rycka upp vid sidan om kristendomen, och att låta Hermann Wirth skrodera och applådera honom i stället för att sätta in honom på därhus vilket är det enda riktiga, det är för mig ytterst vämjeligt ... Jag har alltid funnit Tyskland efterblivet på folkminnesområdet, emedan ingen av de tyska forskare som gett sig in på området kunnat på allvar tränga in i ämnet och ägna sig åt det, utan blott gör exkurser dit med begränsade kunskaper och trång synvinkel ... Hitler har stigit i min aktning, men hans rent av djävulske medarbetare Göring kan inte annat än framkalla min avsky ... [Om Wirth se Brednich 1987:113 f.].

Hösten 1934 besökte von Sydow den andra folklivsforskarkongressen i Heidelberg. Till hustrun rapporterar han (17/9) att han blev hjärtligt



välkomnad och gjort flera bekantskaper som han längtat att få göra. »Jag har redan fått ihop ett gäng att diskutera sago- och sägenforskning med, och jag tror att det kommer att bli fruktbarande dagar.» Kongressens tema var »Die Welt des deutschen Bauern im Lichte volkskundlicher Forschung». Till Hitler sändes ett telegram med löftet att »mit allen Kräften mitzuarbeiten an der hohen Aufgabe, die Deutschheit unseres Volkes zu festigen und zu mehren». Till Mackensen rapporterade von Sydow:

Ja, då jag reste ut till Heidelberg, skedde det i en betryckt stämning. Jag tänkte på att en sådan charlatan som Hermann Wirth kunde göras till professor och på att en så urbotat bok som Otto Höflers om Geheimkunde kunde skaffa sin författare docentur. Men jag ville träffa kollegerna för att åtminstone kunna hålla förbindelse med några förnuftiga människor i Tyskland. Jag återvände med gladare tankar. John Meiers hälsningstal, vari han med skärpa tillbakavisade ett kort förut av en nazistkoryfé hållet tal, vari hade gjorts krav på att vetenskapen blott skulle vara en ancilla civitatis och ej fick säga annat än vad staten tillät. Han betonade i stället på det kraftigaste att vetenskapen uteslutande hade att söka sanningen. Han avvisade med skärpa Wirths fantasier såsom värdelösa. Och samtliga närvarande gav sitt bifall tillkänna. Jag kände då att det vetenskapliga samvetet tydligen inte var alldeles slut i Tyskland (Bringéus 1991:15).

John Meier fick betala ett högt ris för sin frispråkighet. I ett brev till Herman Geijer den 23 oktober 1934 skriver von Sydow:

John Meier är folkminnesforskningens store organisator i Tyskland men då han på grund av sin rakryggade hållning ej fallit nazistledningen i smaken, har han avlägsnats från Volkskunde-atlas, vilket av alla deltagare på Heidelbergmötet högeligen ogillades ... Alldeles frånsett att folkvisearkivet är näst atlasen det största och viktigaste företaget i Tyskland på folkminnesområdet, bör sålunda en sådan man som han hedras av oss skandinaver.

Bland de svenska arkeologerna tycks det endast ha varit Nils Åberg i Stockholm som reagerade mot Wirths förhållande av den nordiska rasen. Likväl inbjöds han till Sverige 1935 och föreläste bland annat på Svenska Läkarsällskapet i Stockholm (Bringéus 1997a:148; Hagerman 2006:95 f.).

Medan von Sydows inställning till den tyska politiken var vacklande, intog hans lärjunge Sigfrid Svensson redan 1935 en klart kritisk hållning och varnade i *Stockholmstidningen* för det nationalsocialistiska missbruket av etnologin (Johansson 1987).

Till Séamus Ó Duilearga skriver von Sydow den 24 mars 1936:

Ja, naturligtvis är det mycket som vi inte kan förstå eller tycka om i det nutida Tyskland. Mycket är osunt. Men jag känner tillräckligt väl till förhållandena där för att anse att detta var det enda som kunde rädda folket från undergång. Jag anser Hitler för en av Europas allra störste män. Och han råar inte för att många av hans anhängare är fantaster som saknar begrepp om hederligt vetenskapligt arbete och som inte förstår sanningens värde. Han är själv en ärlig man. Men revolution göres ej med uteslutande goda krafter utan till stor del med hjälp av äventyrare. Och dessa som gått i främsta ledet för den goda saken måste placeras, och så får de ofta alldeles andra platser än dem de kunde sköta. Därigenom har vetenskapen fått sitta mellan och är till stor del ofri, medan en del charlataner lever högt på revolutionen och dess slagord. Det får man taga sådant det är, men vi icketyskar måste självfallet först och främst anknyta förbindelser med de solida och goda krafter som finns men som blivit mer eller mindre satta i skuggan. Träffar Du docent Meisen i Bonn, så knyt förbindelse med honom. Det är en solid forskare. Däremot är professor Höfler i Kiel en komplett charlatan som fått docentur och professur på en förbannad smörja till avhandling som här i Sverige skulle ha komplett underkänts. Kiel är just ett sådant universitet som präglats av det sämsta i det nya riket med nyhedendom av tarvligaste slag o.s.v.

I april 1936 var von Sydow tillsammans med Åke Campbell och Geijer i Greifswald där universitetet anordnat en välkomstillställning för svenskarna. En nazistledare höll föredrag om nazismen och den följdes av en livlig diskussion. »Det var mycket intressant och trevligt», är von Sydows kommentar i ett brev till hustrun den 1 april. I Greifswald besöktes folkminnesarkivet som stod under ledning av dr Kaiser. Färden gick sedan vidare till Berlin med sammanträden hos Deutsche Forschungsgemeinschaft där det tyska atlasarbetet presenterades. »Allt gick i enighetens tecken och vi kan vara mycket nöjda med resultaten», rapporterar von Sydow i ett nytt brev till hustrun.

Våren 1937 var von Sydow på ny resa i Tyskland och Schweiz, denna gång tillsammans med kollegan Knut Liestøl. I Basel mötte de professor Heusler och därifrån gick färden vidare till professor Meier i Freiburg. Här fick de studera folkvisearkivet som var inrymt i Meiers villa. I Freiburg passade de på att se på den oändligt långa Frohnleichnamsp processionen som gick genom gatorna och stannade och höll gudstjänst vid altaren som här och där hade satts ut i det fria och smyckats.

Husen var överallt mer eller mindre smyckade med guirlander och kyrkliga flaggor. Processionen bestod till en stor del av barn bl.a. av vitklädda flickor med pappersros-

kransar på huvudet, men där gick också munkar och nunnor, präster, studenter och professorer. Det var ett oändligt tåg, och de bar processionsfanor, processionskors, helgonbilder och helgonreliker. Bl.a. bars i en glaskista ett i dyrbar dräkt klätt helgonskelett. Längs gatorna stod ju stora folkskaror. Det var musik och processionsdeltagarna sjöng, fast det gick ideligen sönder på grund av de stora avstånden. Ibland gick det bättre, då hela avdelningen höll tyst medan andra ensamma sjöng. Det var ju rätt egendomligt att se en sådan demonstration så fullständigt främmande för oss protestanter som den ju är.

I Heidelberg mötte de fröken Hartmann och tillbringade dagen med henne. Därefter gick färden över Köln och Berlin hem till Trelleborg. Den 28 maj 1937 skriver von Sydow till sin kusin Adelheid von Schmiterlöv: »Den här extra turen till Schweiz och Sydtyskland hade jag dock ej gjort om ej min gode vän Liestøl hade ställt in sig på en sådan resa, och då vi skulle göra sällskap till Bryssel, fann jag det lämpligt att fara ner och besöka våra gemensamma gamla vänner Andreas Heusler och John Meier, vänner sedan resp. 1908 och 1913.»

I ett brev den 26 juni 1938 skriver von Sydow till Ó Duilearga: »Jag var den 19–21 dennes i Lübeck på ett slags kongress i och för sammanförande av de skandinaviska ländernas intelligenskreter med tyskar och därmed försöka förvärva sympatier i Norden för det nya Tyskland. Det var ganska intressant och man blev ju mycket vänligt bemött.» Två dagar tidigare skrev von Sydow till Sven Liljeblad:

Besöket i Lübeck var ej vad jag tänkt mig, men jag är glad att jag gav mig dit för att i alla fall därmed ha visat min lust till samarbete med Tyskland. Jag kan ju ej annat än le åt de stora fraserna och de stora gesterna men i alla fall! Jag ogillar mycket i det nya Tyskland, men jag skyller ej det onda på Hitler. Det onda är en nödvändig följd av revolutionen, och liknande onda följder måste varje revolution ha. Stundom är en revolution berättigad och nödvändig, men den allra nödvändigaste revolution bringas alltid å bane med hjälp av mindervärdiga element, som sen kräver belöning och som gör skada. Liksom franska revolutionen var fylld av gräsligheter men dock ej tvingar till fientlighet mot franska folket, så måste det finnas en hel del osympatiska drag knutna till den tyska revolutionen, utan att man därför har rätt att boycotta vare sig tyska folket eller tyska riket.

En sista gång skulle tyska och svenska forskare mötas före kriget, nämligen på den internationella antropologkongress som hölls i Köpenhamn första veckan i augusti 1938. Bland celebriteter på denna kongress märk-

tes antropologen Bronislaw Malinowski från London, som Åke Ohlmarks presenterade för von Sydow (Ohlmarks 1980:162).

Det genomgående temat var bondelivet och olika folkseder hos bönderna. Tyskland representerades bl.a. av professor Max Rumpf vars föreläsning om »Das wohlgeordnete alte bäuerliche Leben» förde tankarna till de gamla tyska diskussionerna om *Bodenständigkeit* – ett liv på en och samma plats utan påverkan utifrån. Ämnet stod i god överensstämmelse med Hitlers uppfattning av bonden som »hela nationens fundament». Folket härstammade från bönderna, som hade sina anfäder hos germanerna, företrädesvis i Norden. Man letade efter bindningar bakåt för att kunna presentera sitt folks »rasliga renhet». När man sedan sökte svar i begrepp som ras och blod för att bestyrka den nationalsocialistiska etnologin, hade man fjärat sig ordentligt från den övriga världens etnologiska discipliner (Wiberg 1996:22 f.). Året innan hade Mackensen övergått till Amt Rosenberg och börjat skriva propagandaartiklar.

Som Sverker Oredsson visat fanns starka nazisympatier ibland akademikerna i Lund. Den 14 december 1937 bildades Riksföreningen Sverige–Tyskland, vars uppgift var att verka för ett rättvist bedömande av det nya Tyskland, dvs. Adolf Hitlers Tyskland. Bland undertecknarna av uppropet fanns bl.a. Carl Wilhelm von Sydow. Denne blev senare vice ordförande och står upptagen som ledamot av redaktionen för föreningens tidskrift i häftena för januari–april 1940 (Oredsson 1996:48, 113).

Men den 9 april 1940 medförde en vändpunkt. Anna Birgitta Rooth omvittnar att hon »aldrig sett von Sydow så uppbragt som den 9 april när han stegade i väg för att begära sitt omedelbara utträde ur svensk-tyska föreningen» (Rooth 1988:252). Till professor P. E. Liljeqvist i Lund skriver han den 23 april: »De sista händelserna häri Norden tvingar mig att draga mig tillbaka från Riksföreningen Sverige–Tyskland ... Vår neutralitet och vårt nationella oberoende måste ovillkorligen försvaras och upprätthållas mot vem det vara må, även med risk för krig mot Tyskland.»

Hur ställde sig Sydow till naziideologin när han så småningom fått perspektiv på utvecklingen? Vi kan låta honom själv svara genom att utförligt citera ett brev till kusinen Adelheid von Schmiterlów, vars far en gång varit tysk militär.

Den 16 december 1945 skriver han:

I början av kriget gick mina sympatier odelat till Tyskland, men ju mer man verkligen fick veta om hur den Hitlerska politiken var beskaffad, desto mer måste jag säga mig att det är den som är skuld till kriget och till värre saker än så. Jag ville i det längsta i honom se en idealist fast han var obildad. Tyvärr är det nu alldeles klart att han var helt blottad på moral och religion. Han började med att sätta positiv kristendom på sitt program, men han icke blott tillät Ludendorffs asalärer utan lät Rosenberg vara livsåskådningsledare och avskaffa kristendomen så grundligt som möjligt och göra hans bok »Mythus unserer Zeit» till tyska folkets bibel som av alla skulle läsas. Hela gestapoeländet har Hitler gillat. Vad som öppnade ögonen på mig, var det konsekventa fördärvandet av tysk vetenskap vilket jag ju tydligt såg i mitt ämne, där alla skickliga forskare avsattes och delvis måste fly ur landet medan vetenskapligt odugliga men i propaganda skickliga skurkar sattes in i de skickliga forskarnas ställe. All vetenskaplig folkminnesforskning är helt förstörd i Tyskland och har ersatts med propagandalögner. Det gamla Tyskland som Du och jag älskade hade av nazismen till stor del förstörts redan då kriget bröt ut och det har under kriget ytterligare förstörts genom det gräsligaste tyranni och rättslöshet och de grövsta brott. Detta är tyvärr sanningen om Tyskland och nazismen, och att det tyska folket så helt gav upp sin frihet och rätt och lät sig blända av bluffpropaganda, har hämnat sig på det rysligaste sätt. Hur upprörd jag är över Pommerns öde, kan jag inte säga, men måste erkänna att det är ett rättvist bakslag hur grymt det än är. Då man talar om krigsförbrytare, så är det ett svärdefinierbart begrepp. Krig är något så ohyggligt, att den som börjar ett krig i vår tid utan att vara angripen, gör sig skyldig till ett brott, det är oförnekligt, även om vi måste se på äldre tiders krig på ett helt annat sätt. Vår tid har rätt att ställa andra krav i den vägen än tidigare tider. Men här har naziregeringen visat sig vara ett förbrytareband av gräsligaste slag. Det är inte krig utan mord då millioner judar och polacker dödats ej i strid och utan dom och rannsaking. Att ta massor av personer som slavar är ett liknande brott. Och den ohyggliga tortyr och misshandel som tillämpats är något av det brottsligaste man kan tänka sig. Och alla dessa gräsligheter icke för annat än misstankar, eller vetskap om att de är missbelåtna. Jag har utom vad jag själv kunnat konstatera hört tyska och estniska flyktingar tala om vad de fått gå genom och en av mina bästa vänner, docent Kaiser i Greifswald, som berövades sina inkomster på grund av att han ej ville skriva in sig i partiet, stupade i början av kriget så vida han ej mördades. Jag lyckades rädda hans änka och hans barn över till Sverige och har på det viset fått höra om det ohyggliga tyranni som tillämpats.

Jag är ej politiker och trodde länge att det var partiförtal o.d. och att en del av de saker som jag såg var oriktiga (vetenskapens fördärvande m.m.) skulle vara övergående sjukdomar i en ny och ovan regim. Men tyvärr var det mycket värre. Att beröva ett helt folk all rätt och sätta det under polisbevakning i en sådan utsträckning som här förekommit är ett av de grövsta brott som begåtts. Jag har ju varit i Lübeck på inbjudan

av den tyska föreningen Norden. Det var ett sätt att ställa sig in hos skandinaver och förbereda förräderiet. Och den svensk-tyska föreningen i vilken jag själv var medlem och vice ordf. var i själva verket ett försök att få svenska Quislingar. Lyckligtvis avgick jag vid anfallet på Danmark och Norge. Det var mera tur än skicklighet. Hade jag inte gjort det hade jag nu varit omöjliggjord. Och allt som kritiserades förklarades bero på engelsk propaganda. Nej jag har sett för mycket för att luras av den sortens försvar. Men ledsn över vad som har skett med Tyskland är jag och upprörd. Där fanns många som var hederliga och goda människor och som inte kunde fly ur landet. De har haft ett helvete. Det är nederlaget som har blottat *hur* gräsliga koncentrationslägren har varit. Förut hade blott rykten dunstat ut som man ej visste om de var sanna. Himmler och Rosenberg var jag samman med i Lübeck och jag behövde inte mer än se dem för att få avsmak för dem, och dock visste jag den gången ingenting om deras ogärningar. Sedan jag fick veta mer om dem, trodde jag att Hitler i alla fall var bättre. Rannsakingssamtal med Hitler har avslöjat hurudan Hitler i verkligheten var, och hela eländet har dock inspirerats från honom och han har spelat ett oförsvarligt spel med tyska folkets välfärd, ett sådant spel som ingen anständig människa gör sig skyldig till.

Jag tänker att Du själv har måst göra ungefär samma reflexioner som jag här har gjort, men Du har kunnat kontrollera förhållanden mindre lätt än jag. Det var vetenskapens behandling i det sanningen helt byttes ut mot propagandalögn och alla de skickliga forskarnas avlägsnande som öppnade mina ögon. En sådan sak har Du naturligtvis ej kunnat se. Den tyska adeln fick behålla sina gårdar, men bara för att deras röster och framför allt deras officerares skicklighet behövdes för kriget. De hederliga generalerna försökte få undan Hitler ty de såg vart det hela bar hän. Hade man tidigare varit artig mot dem därför att man behövde dem, så var det sedan massor av dem som fick sätta livet till under vanhedrande behandling. De var dock de sanna patrioterna, fast de förut bländats av makten och lockats följa med i vått och torrt. Våra tidningar har varit pålitliga och ej på något vis bestuckna från Englands sida. Att tyskarna betalt svenska tidningar för att de skulle propagera nazilögner är tyvärr sant. Även i det skumma arbetet har jag fått en liten inblick.

Så sent som 21/1 1949 skriver von Sydow till Liestøl : »Jag är glad att Unesco har fått vår anbefallning, ty gamle John Meier förtjänar sannerligen allt det stöd han kan få för sitt arkiv och åt sitt arbete.» Han hade då lett Verband deutscher Vereine für Volkskunde från 1911 till 1949 vilket visar hans stora förmåga som medlare »zwischen innen und aussen, zwischen Verband und Gesellschaft» (Osterle 1987:88).

# Några huvudfrågor i von Sydows forskning

## von Sydow som entusiast och polemiker

Som inledning till detta avsnitt kan det vara på sin plats att lyfta fram några generella drag i C. W. von Sydows forskarpersonlighet. Redan av det föregående torde det ha framgått att han var en ovanligt självständig forskare. Han kan inte infogas i någon skolbildning men kom i viss mån själv att bilda skola. Av sina elever var han avhållen, för att inte säga älskad, men som kämpe för sina ideal var han lidelsefull, och totalt orädd. Diplomatisk smidighet passade honom inte.

Polemiken var hans livsluft och hans kritiska udd riktade sig inte sällan mot nära vänner. Naturligtvis slog hans polemiska iver tillbaka mot honom själv och motverkade hans egen karriär.

På det personliga planet fick han kämpa mot dålig hälsa, som enligt vad breven visar ofta lade honom på sjukbädden och gjorde honom trött. Anna Quennerstedts mångåriga sjukdom var en svår påfrestning även för von Sydow. Men därtill kom ekonomiska problem. I inte ringa grad var de självförvållade. Redan som ung student prioriterade han bokköp framför allt annat, men värre var att han drogs in i växelrytteriet som florerade i det akademiska Lund. Han nekade ingen sin namnteckning och måste därför tidvis själv ta lån för att hålla sina affärer flytande. Att han vid olika tillfällen med släktingars hjälp kunde sanera sin ekonomi gav honom endast kortfristig rådrum. Som folkhögskollärare längtade han tillbaka till Lund, men väl där måste han under flera år ägna dagens bästa timmar åt arbete enbart för brödfödan.

Vid uppbyggnaden av sin folkminnessamling insåg von Sydow vikten av att äldre samlingar blev tillgängliga. Till Feilberg skriver han den 19/1 1908 att han tänkt offentliggöra Törners handskrivna samling och komplettera med hänvisningar till motsvarande materier hos Rääf. Det blev dock först K. Rob. V. Wikman som 1946 gav ut Törners samling av

vidskepelse. I förordet tackas von Sydow för att han generöst överlämnat en fullständig avskrift av Törners manuskript.

Nej, von Sydows lidelse gällde främst att samla in de levande folkminnena. Det var en ny uppgift som han outtröttligt kämpade för under hela sitt akademiska liv. Som folkminnespropagandist och föreläsare genomkorsade han hela landet från Skånes slättbygder ända upp till Lappland. Han var en ständig tågresenär, men han drog sig inte heller för mångmilafärder i släde i nordligaste Norrland. Brevens visar att han varhelst han kom inte försummade något tillfälle att snappa upp folkminnen.

Han saknade inte förebilder och främst hämtades de från de danska storsamlarna H. F. Feilberg och Evald Tang Kristensen. Han saknade inte heller föregångare som forskare. Olrik i Danmark och Moltke Moe i Norge var de främsta, men likväl framstår han som ensamvarg. Han kämpade för ett nytt ämne vid den humanistiska fakulteten och fick inte röst och stämna där förrän under sina allra sista år. Under hans verksamma tid drabbades Europa av två världskrig som försvårade de internationella kontakterna. Det var därför främst via litteraturen som de fick upprätthållas. von Sydow skaffade sig själv betydande språkkunskaper och ivrade även för att hans studenter skulle bli förtrogna med främmande språk, inte minst för sagoforskningens skull. Hans insats för uppbyggnaden av den irländska folkminnesforskningen var en direkt följd av den förtrogenhet han själv skaffade sig med det gaeliska språket. Även om de skriftliga källorna kom att spela störst roll i hans egen forskning kan han inte rubriceras som enbart skrivbordsforskare. I själva folkminnesämnets natur låg en nära kontakt med folket, vilket för von Sydow främst betydde allmogen men även herrgårdarnas och städernas invånare.

Genom tidskriften *Folkminnen och folktankar* sökte han även ge tillbaka åt folket frukter från forskningen. Han kom härigenom att i viss mån förebåda såväl folkuniversitetet som det som numera kallas universitetets tredje uppgift.

De vetenskapliga samtalen fördes i Lund delvis i föreningar som Etnologiska föreningen och Vetenskaps-societeten liksom i de olika ämnenas seminarier. Här var det dock främst de akademiska lärarna som kom till tals. Diskussion i egentlig mening fördes i tidningar och tidskrifter, även om kombattanterna bodde i samma stad. Lauritz Weibull och von



Sydow möttes till en början i *Svenska Dagbladet*. Senare blev *Folkminnen och folktankar* i hög grad ett diskussionsforum.

Från tiden som folkhögskollärare hade von Sydow för vana att alltid tala utan manuskript eller på sin höjd med stöd av några stolpar. Det hade säkert en positiv betydelse för själva framförandet. Å andra sidan kan man i efterhand beklaga att det praktiskt taget inte finns några spår av hans mycket omfattande föreläsningsverksamhet. Denna hade enligt föreläsningsskatalogerna betydligt vidare ramar än vad som kom i tryck.

Utmärkande för von Sydows vetenskapliga produktion är att den nästan helt består av tidskriftsuppsatser. Undantag utgör de små populära skrifterna om majvisorna och *Våra folksagor*. I ett brev till Martin P:n Nilsson den 18/7 1917 skriver han: »F.n. håller jag på att arbeta med min Beowulfbok, som jag hoppas få färdig innan årets slut.» Någon sådan bok kom dock aldrig och Martin P:n Nilsson kunde inte utan rätt peka på att von Sydows studier saknade mera omfattande underbyggnad (Nilsson 1941). Också Sigfrid Svensson och Gösta Berg insåg denna svaghet (Bringéus 1993:69 f.).

von Sydow var själv väl medveten om detta och flera uppsatser avslutar han med att påpeka att det behövs mer material. I ovannämnda brev till Martin P:n Nilsson skriver han: »Jag ämnar ta upp vårsederna till behandling så snart som möjligt, antingen själv eller genom att låta någon skriva doktorsavhandling om dem.» Till Knut Liestøl skriver von Sydow den 2/1 1918 att han vill få hela Sverige genomsamlat sockenvis nästa år beträffande vårseder. »En sådan genomsamling har den fördelen att man omedelbart får material till en stor vetenskaplig monografi.» Någon sådan monografi kom dock aldrig till stånd. Det blev Karin Danver som senare fick detta ämne för sin doktorsavhandling som kom 1943 och ledde till en våldsamt kritik av just Martin P:n Nilsson (Nilsson 1943). Ett annat ämne som von Sydow tidigt tog upp fullföljdes av Albert Eskeröd i den stora avhandlingen *Årets äring* 1947.

von Sydow skonade inte sina egna vänner. Till Knut Liestøl skriver han i december 1923:

Snart skall jag sända en liten avhandling om Scyld Scefing, d.v.s. Skjold, vari jag bevisar att allt vad Olrik säger i Danske Heltedigt 2 och vad Chadwick säger om saken är rent upp åt väggarna galet, och som Magnus Olsen bygger på den felaktiga grunden och sätter dit felaktigt uppfattade tillsatser så får han ju också en omgång. Jag tycker inte

det är roligt att polemisera, men när det är nödvändigt att röja grunden för att kunna bygga nytt och hållbart, så kan det inte hjälpas.

Snart var det Liestøls egen tur att få en omgång av slevan. I ett brev till honom den 1 januari 1925 heter det:

Sedan har jag skrivit ihop en mot dig polemisk uppsats om huldrefolket på 1 ½ ark. Det är egentligen förargligt att behöva polemisera mot sina bästa vänner som jag fått göra. Men du har med hull och hår svalt en föråldrad religionsvetenskaps eller filologis teorier om trollen som en utvecklingsprodukt av de döda, och när du kritiserade min framställning 1919, bad jag Magnus Olsen få svara. Det har jag ej haft tid till förän nu och mitt svar har blivit vidlyftigt nog därför att jag punkt för punkt bemöter Din framställning i Norsk Aarbok ... Ja, nu hoppas jag emellertid att Du inte tar min polemik illa upp. Jag har bemödat mig att vara strängt saklig ...

En sak var att kritisera detaljfrågor, en annan att stjälpa ut barnet med badvattnet. Från att ha följt den finska folksagoforskningsmodellen blev von Sydow som vi sett en hätsk motståndare till den (se nedan s. 217 ff.). Det gällde inte bara Kaarle Krohn utan också senare efterföljare. Den mest oförblommerade kritiken fick Waldemar Liungman. När han sökte docentur vid Stockholms högskola och sade sig vilja stärka det nordiska samarbetet tog von Sydow kontakt med kanslerssekreteraren som ansåg att han borde skriva till kanslern själv i ärendet. I skrivelsen till Östen Undén heter det:

Liungman duger över huvud taget ej för samarbete, bl.a. emedan han är en så utpräglad streber att han ger sig åt turken, påven eller satan med lika god smak, bara han därmed kan få sin vilja fram. Han saknar den ärlighet och vederhäftighet som är absolut nödvändig både för en vetenskapsman och för en ungdomens lärare.

von Sydows kritik mot Hilding Celander och mot Dag Strömbäck var inte mindre hård, men mest tragisk var kanske motsättningen mot Jöran Sahlgren. Under dennes lundatid hade de varit såta vänner och t.o.m. hållit samordnade föreläsningar om fornnordiska ämnen, men sedan Sahlgren börjat använda diktatoriska tag i Kungl. Gustav Adolfs Akademien begärde von Sydow sitt utträde (ovan s. 159).

Sedan von Sydow manövrerats bort från redaktionen av *Folkminnen och folktankar* som han själv grundat fick han obegränsat utrymme i årsboken *Folkkultur* att framföra sina åsikter. Här driver han en polemik i två årgångar mot Martin P:n Nilsson rörande brunngubben och hithörande föreställningar. Efter tidigare modell tar han upp smått och stort

punkt för punkt. Det är svårt att inte i likhet med Jan-Öjvind Swahn gripas av olust över en polemik av detta slag (Swahn 1996:99 f.). Detta kunde bli påfrestande även för hans närmaste forskarvänner. Till Gunnar Jarring skriver Sven Liljeblad den 6/1 1939 från Bloomington, Indiana, rent ut: »Jag har intet intresse för denna förbaskade folklore, och jag hade ju rest hit för att i någon mån komma fri från den von Sydowska jargongen.» Det är intressant att i en redaktionell PM 1948 för *Selected Papers on Folklore* läsa att alla uppsatser med polemiskt innehåll utesluts. Å andra sidan får man inte glömma att den vetenskapliga polemiken hörde till konventionen under von Sydows tid och långt senare.

## Den komparativa folkminnesforskningen

Vad var det som så ofta drev von Sydow in i polemik mot historiker och filologer? Svaret är otvivelaktigt synen på källmaterialet. Folkminnesforskarna kunde visserligen bygga på äldre handskrifter och tryckta källor, men huvudparten av materialet tillverkade de själva genom uppteckning i fältet. Detta var en metod som de hade gemensamt med antropologerna. Malinowskis fältrop »Ner från verandan!» visar vad det gällde: Att lämna skrivbordet och skrivbordsteorierna och ge sig iväg ut, dock inte som antropologerna till fjärran länder. Snarare gällde det en social resa till folket. För von Sydow kunde det räcka med att gå ut i lagården eller in i folkstugan för att möta folkminnena i levande form.

Medan det för historiker och språkmän gällde att finna den äldsta eller bästa texten var detta helt irrelevant för folklorister. »För folkminnesforskaren var varje nerskrift av muntlig tradition bara en av många möjliga. Den enskilda texten i filologisk mening hade inte samma absoluta värde» (Rooth 1988:247). von Sydow var på vakt emot slutsatser utifrån tillfälligt material. I diskussioner med Martin P:n Nilsson ifrågasatte han – ibland med orätt – enskilda uppgifter och krävde ett större material (Bringéus 2005:43 f.). Medan von Sydow till en början inriktade sig på en landsomfattande insamling från varje socken – en skördetröske-metod – kom han dock senare till insikt om att det fanns vita fläckar på kartan och han riktade kritik mot Göteborgsarkivets insamlingspolicy som innebar att man gick från socken till socken. Detta sammanfaller med ökad inriktning mot kvalitativ insamling också vid Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala (Lilja 1996:83).

Enligt historikerna gällde det att utforska »wie es eigentlich gewesen». För etnologerna var det annorlunda. »Som etnolog ser man inte källor som sanna eller falska, utan som uttryck för en viss kulturell kontext» (Frykman 1988:107). Under hela von Sydows verksamhetstid – och ännu längre – var emellertid denna motsättning bestående. Historikernas syn på källorna var på ett helt annat sätt inarbetad och folkminnesforskarna var i underläge. Åke Campbell skriver i ett brev till Carl Martin Bergstrand 1937 att alla folklivsforskare och folkkulturarkiv »ha våra svåra vedersakare runt omkring oss bland arkeologer, konsthistorici, historici, kanske även bland filologer ...» (Lilja 1996:72). Anna Birgitta Rooth betygar från 1940-talet att kritiken mot von Sydow också drabbade hans elever. »I Lund var vi alla redan märkta som getter. Att ta honom i försvar var lika illa som att spotta i motvind ... Oviljan mot von Sydow och hans elever var stor» (Rooth 1988:250). Sune Åkerman – själv historiker – talar om »historikerskråets oförmåga, att inte säga förakt, inför användandet av muntlig historia ... Medan Nils Ahnlund fortfarande kunde uppfatta muntlig tradition som användbar dokumentation var något sådant främmande för Weibullskolan. Det blev snarast så att man tenderade att giftmärka muntliga uppgifter som notoriskt otillförlitliga» (Åkerman 1998:91 f.).

I en senare tid skulle folklivsforskarna få bundsförvanter bland antropologerna och i viss mån bland sociologerna, men dessa ämnen fanns inte i Lund på von Sydows tid. Med den social- och kulturhistoriska inriktning som gjort sig gällande särskilt bland historiker i Lund har situationen dessbättre radikalt ändrats. Inte sällan arbetar etnologer och historiker inom samma projekt eller recenserar varandra ömsesidigt med positiva förtecken.

I likhet med den naturvetenskapliga forskningen har folkminnesforskningen byggt på jämförelse och varit inriktad på att spåra lagbundenhet. Till skillnad från naturvetenskapens kvantitativa metodik har dock folkminnesforskarna främst arbetat med kvalitativt material. Det innebär att statistiska data vanligen saknas, medan däremot den rumsliga utbredningen spelat stor roll (se nedan s. 198 ff.).

Förutsättningen för jämförelsen var tillgång på ett betydande, likartat material. Medan historiker, litteraturhistoriker och andra humanister kunnat gå till befintligt material i arkiv och bibliotek måste folkminnes-

forskarna själva samla sitt basmaterial genom uppteckning, senare även band- och videoinspelning. von Sydow pläderade hela sitt liv för insamling. Sina tidiga studier avslutar han ofta med önskan om mer material för att nå säkrare resultat.

Otvivelaktigt har bekantskapen med vad som senare kallats Feilbergs »Folklore Indeks» som utarbetades under perioden 1895–1921 bidragit till att öppna von Sydows ögon för jämförelsen (Henningsen 1992). Själv hade Feilberg fått sin syn på folkminnena som ett internationellt kulturarv genom att läsa Edward Tylors *Primitive Culture* (1871) och Andrew Langs *Custom and Myth* (2 uppl. 1885). »En stor mængde af, hvad folket således har, er ikke særeje for jyderne eller for det danske folk, eller engang for det nordiske folk, men fjerne folk har deras lod och del i det samme» (Henningsen 1992:10).

Men vad var det som kunde och borde jämföras? Folkminnena visade sig vara så mångskiftande att det gällde att kategorisera dem för att sedan jämföra olika traditionselement inom kategorierna. Kravet på kategorisering som von Sydow framlade i sin klassiska uppsats i festskriften till John Meier 1934 var samtidigt ett källkritiskt genombrott inom folkloristiken som inte stod Weibulls efter inom historieforskningen. För praktiskt taget all senare forskning har genrerna varit av grundläggande betydelse. I von Sydows efterföljd sätter Lauri Honko rentav som den första punkten på sitt forskningsprogram att: »Recognizing and defining different traditional genres is necessary because their source value varies» (Honko 1964:18).

Redan von Sydows föregångare Moltke Moe och Axel Olrik var inriktade på att klarlägga vad de kallade lagar eller grundlagar och von Sydow slår in på samma väg. I förordet till studien om jättarna 1919 skriver han t.ex. att man inte kan skilja traditionselementen från rent tillfälliga moment utan att vara »väl förtrogen med traditionen och dess lagar». Också för filologerna var det nödvändigt att ta hänsyn till den muntliga traditionen »och lagarna för den» (a.a. s. 2). Hos von Sydow kom otvivelaktigt kravet på jämförelse även från naturvetenskapen, vilket noggrant observerades av hans kritiker Martin P:n Nilsson:

Den nya skolan använder med förkärlek naturvetenskapliga, speciellt biologiska termer; en annan älsklingsterm är folktraditionens ekologi. Det förefaller, som om man därmed ville förlåna sina hypoteser ett sken av naturvetenskaplig exakthet och

tillskriva folktraditionen ett egenliv av liknande art som växtvärlden, bestämt av lagar, som äro undandragna mänskligt inflytande ... (Nilsson 1941: 96).

Efter hand riktades dock en kritik mot sökandet efter »naturlagar». En av de främsta förespråkarna för ord- och sak-forskningen i Uppsala, Lars Levander, varnade för ett sådant synsätt. Han ansåg att naturvetenskapens primat lett till att även språkvetarna, inom den fonetiska vetenskapen, hade sökt lagbundenheter i språket och menade sig ha funnit dem i ljudlagarna. Detta hade lett till att språkforskaren blivit »alltmera ren lingvist och allt mindre kulturhistoriskt orienterad» (Lilja 1996:67 f.). Inom nutida etnologisk forskning talar man inte längre om lagar utan nöjer sig med att påvisa mönster eller tendenser. Erfarenheten visar, att varhelst människan är inblandad finns det rum för avvikelser från ett linjerätt logiskt tänkande och handlande.

Ett annat led i den komparativa forskningen var att skilja mellan folklig och litterär tradition. »Man måste beräkna att eddaskalderna varit utpräglade personligheter som i mer än ett avseende ändrat om traditionen. Det är inte de breda lagrens traditionella föreställningar de återgivit, utan traditionen har lämpats efter krigarklassens och kungahovens smak.»

På motsvarande sätt gällde det senare att skilja mellan *booklore* och *folklore* eller mellan en *litteratura scripta* respektive *non scripta*. En del av folkminnesarkivens medarbetare drog sig inte för att leverera in material som de påträffat i litterära källor. Vaksamheten måste därför sättas in redan vid mottagandet och inregistreringen av nytt material (jfr Rooth 1988:251; Lilja 1996:76, 83) men senare också vid användningen. Å andra sidan kunde man inte rent a priori hävda att en tryckt uppgift hade mindre äkthetsvärde än en upptecknad.

Rent metodiskt rådde von Sydow i sin studie om jättarna forskarna att »ej gå direkt till Eddadiktningen, utan att först se efter vad slags jätteföreställningar som träffas i den rena folktraditionen» (s. 21). På det sättet var det lättare att skilja bort det tillfälliga. Detta tillvägagångssätt har senare kallats det omvända eller bakvända historiska perspektivet (Eskeröd 1947:31). Det hindrar forskaren att fästa för stor vikt vid tillfälliga notiser och leder honom i stället in i ett material som är tillräckligt stort för att man skall kunna skilja huvudmotiv från bimotoiv. Kan man senare sätta in en historisk notis i en kontext blir den ofta guld värd inte

minst ur dateringssynpunkt. Detta arbetssätt präglade min egen avhandling *Klockningsseden i Sverige* (1958).

Utbildning i eller åtminstone kunskap om folkminnesforskning var enligt von Sydow en nödvändighet inte bara för folkloristiska studier utan även för tolkning av de skriftliga dokumenten av t.ex. norrönt ursprung. I den ena uppsatsen eller polemiken efter den andra driver von Sydow tesen om folkminnesforskningens nödvändighet inom filologin. Så t.ex. i debatten med Finnur Jónsson med rubriken »Folkminnesforskning och filologi». Liksom här avslutar han diskussionen ofta med att det behövs en professur i jämförande folkminnesforskning i samma grad som det behövs en professur i jämförande språkforskning som komplement till övriga språkdiscipliner (von Sydow 1922:123). Som Agneta Lilja påvisat framfördes professionalismen även mycket starkt i det betänkande som von Sydow varit med om att utföra och som framlades 1924 (Lilja 1996:60 ff.).

## Tidsdimensionen

Den tidigaste etnologin och folkminnesforskningen kan betraktas som en form av fornforskning (Bringéus 1997a). Gunnar Olof Hyltén-Cavallius t.ex. sökte såväl i materiell kultur som i folkminnen av olika slag spår av ett förkristet kulturskikt. Bakom folkminnen av kristen, medeltida typ sökte han en förkristen kärna.

Den internationella folksagoforskningen kastade sig ännu djärvare in i forntiden då den studerade sagornas ålder och spridning. von Sydow fascinerades själv av folksagornas ålder. Som exempel anför han den på en egyptisk papyrus från omkring 1300 f. Kr. nedtecknade sagan om de två bröderna, som alltjämt kunde upptecknas i levande folktradition (von Sydow 1944:7). Folkloren – och då speciellt folksagorna – blev en källa att gräva i liksom de materiella fornlämningarna för arkeologerna. År 1939 publicerade han en uppsats med titeln »Folksagor och fornkunskap». Slutklämmen lyder: »Vad jag här kunnat ge, är blott antydningar om sagornas höga ålder och deras sammanhang med vissa forntidskulturer.» Två år senare utkom von Sydows arbete *Våra folksagor* (1941) som belyser vad folksagorna berättar om forntida tro och sed. Detta arbete hade han enligt förordet påbörjat redan på 1920-talet. Att han lade

ner så mycket kraft härpå berodde säkert på att han ville skaffa alibi för folkminnesvetenskapens nytta. Man behövde inte endast gräva i marken utan kunde även gräva i folkets minne för att finna fornlämningar. Under hela sin forskningsverksamma tid ger han exempel härpå.

Den finska sagoforskningen sökte urformer, arketyper, av olika folksagor. Även om von Sydow senare kritiserade den finska skolan var han inte främmande för konstruerandet av urformer utan ansåg detta vara ett viktigt metodiskt steg (Swahn 2003:41). Senare forskning har knappast imponerats av av denna insats. Jan-Öjvind Swahn talar om von Sydows »Kopfsprung in die Urzeit», och nämner även arkeologernas kritiska inställning (Swahn 1996:105). von Sydow var varken historiker eller kulturhistoriker. Han tillmätte redan i diskussionen om Finnsäggen de äldsta uppteckningarna mindre värde än den levande muntliga traditionen, något som utsatte honom för hård kritik (ovan s. 68).

Bo Nilsson har fäst uppmärksamheten på hur von Sydow i andra sammanhang flyttat fokus från forntiden till samtiden. »När han satte fokus på människan som psykologisk och social varelse var von Sydow i pakt med sin modernistiska samtid. Han lyfte fram de individuella upplevelsernas betydelse och med dem en syn på traditionen som dynamisk och föränderlig» (Bo Nilsson 1996:124).

von Sydows inställning är alltså inte entydig. Han både bejakar och förnekar tidsdimensionens roll. Det råder knappast någon tvekan om att eftervärlden haft mest att lära av honom som tolkare av den recenta traditionen.

## Rumsdimensionen

Frazers *The golden bough* hade global inriktning och inbjöd till jämförelser på snart sagt alla områden. von Sydow vände sig dock tidigt emot sådana globala jämförelser eftersom de ofta enbart grundade sig på yttre formella likheter. Den finska skolan medförde en skärpning. Under studiet av Kalevala- och runosånger fann Julius Krohn att man måste studera variationerna geografiskt och så utbildade han den geografisk-historiska metoden, genom vilken han försökte bestämma varje Kalevalasångs ursprungliga form, dess hemort, dess utveckling och vandringar. Hans son Kaarle Krohn tillämpade denna metod i sin sagoundersökning



*Bär (Wolf) und Fuchs* (1888). Efter att ha sammanställt allt åtkomligt material av sagan, fann han att den varken kunnat uppstå i Indien eller Grekland utan i norra Europa.

von Sydow tillämpade som vi sett de finska sagoforskarnas metod på sin avhandling om Spinnsagorna. Ett praktiskt sätt att skaffa sig översikt över det recenta materialet var att kartera det. Den 9 april 1909 rapporterar han till Feilberg: »Jag har tänkt låta avhandlingen åtföljas av kartbilagor över varianternas förekomst och kom då att tänka på att i en av farbrors böcker, jag vill minnas i en Folklorekongressbok, fanns någon dylik karta av Jacobs. Skulle Farbror vilja låna mig den? ... Jag ämnade då låta göra en massa kartor som man kunde ha att fylla i vid folkminnesstudier.» Även till Olrik skriver han (17 / 4): »Vet du, var man skulle kunna få fatt i konturkartor över Europa att pricka in sagovarianter på? Jag menar liknande dem Marius Kristensen använde för att pricka in danska landsmål på. Jag har hört mig för på bokhandeln men de vet ej alls vart man skall vända sig. Jag skulle vilja ha 100-tals ex här på folkminnessamlingen, ty det är märkvärdigt vad man ser bra mycket bättre vad som behöver ses, när man har kartan framför sig.»

von Sydow var alltså klart medveten om kartans betydelse i den jämförande folkminnesforskningen. Han deltog även i de diskussioner som fördes med tyska forskare om metoden i början av 1930-talet. Likväl finner man inga exempel på att han någonsin kom att använda den. Kanske han kom till insikt om att kartorna också avslöjar lakuner i materialet beroende på otillräcklig eller ojämn insamling. Som så ofta blev von Sydows egna arbeten bara idéutkast, som hans lärjungar senare fick utvidga till större studier. Den kartografiska metoden kom därvid att spela stor roll redan i Sven Liljeblads avhandling.

I stället för att vidga jämförelserna globalt inriktade sig von Sydow på olika traditionsområden. I studien om jättarna skiljer han sålunda den nordiska folkdiktningen från utomnordisk, t.ex. gaelisk (1919:6, 9). Innan man kan jämföra Eddasångerna måste man »först vara säker på om de tillhört samma traditionsområde och byggts på en gemensam tradition» (s. 19).

Kartläggning – med eller utan användning av kartor – ledde vidare till frågan om kulturspridning eller *diffusion*, ett problem som var gemensamt för etnologi och folkminnesforskning, men som von Sydow

nalkas i polemik mot den finska skolan. I ett klagörande brev till Hans Ellekilde den 20/7 1932 belyser han sin ståndpunkt:

Jag förnekar vandring i den finska skolans mening, d.v.s. att sagan vandrar från mun till mun, från by till by så att då den har sitt hem i Italien och man finner den i Danmark, den måste ha vandrat genom Tyskland, där den alltså finns på hela det mellanliggande området. Det är den vandringen jag förnekar. Ty den strider mot allt vad vi vet om sagors och traditions spridning. Du kan säkert inte visa upp ett enda exempel på att en saga har vandrat på det sättet. En helt annan sak är det med överföring som Du bara räknar som en art av vandring, och det kan Du ha rätt i, men som hindrar att en tradition kan överföras över riksgränsen. Möjligheterna är blott starkt begränsade. Även på den tid Sverige och Danmark låg i ständig strid med varandra, förekom det naturligtvis att folk flyttade över gränsen av en eller annan orsak, och då kunde naturligtvis traditioner av olika slag följa med ... Skall man behålla termen vandring, löper man den risken att just dessa finska idéer lägg in i den och jag menar därför att man måste skilja mellan vandring, syftande på en vandring från person till person från by till by, från land till land genom att den lämnas vidare undan för undan, och överföring, syftande på att en traditionsbärare flyttat över till en ny plats, eventuellt till ett annat land, och därvid inplanterar sin tradition i de nya omgivningarna. Om vandring förekommer på traditionsområdet låter jag vara en öppen fråga beträffande en hel del olika traditioner, men beträffande sagor vågar jag påstå att traditionsbärarna är så sällsynta, att vandring är absolut utesluten och att överföring är det enda möjliga.

von Sydows uppfattning om kulturspridningen tillhör det som observerats även utanför vårt lands gränser. I en nyutkommen »innføring i folkloristikk» behandlas sålunda »det han kalte *frospridningsteorien* for å forklare hvordan kultur 'slo rot' og 'voxe' noen steder, mens de samme kulturimpulserne kunde bli avvist og 'visne' et annet sted» (Eriksen–Selberg 2006:56). von Sydows utförliga recension av Sigfrid Svenssons *Bygd och yttervärld* visar å andra sidan att han var klart medveten om »de mycket växlande lagar för spridning och utveckling som råder inom olika traditionsområden» (von Sydow 1943:187).

Inom rumsdimensionen faller även von Sydows *ekotypeteori*. Den innebär att de indoeuropeiska folken vid sin utbredning över Europa och stora delar av orienten medfört en gemensam skatt av sagotyper. Under inflytande från bl.a. de olika kulturmiljöer som funnits före indoeuropeernas ankomst hade särformer, ekotyper, av sagotyperna uppstått, och dessa hade med tiden kommit att få gränser; det uppstod ett germanskt, ett keltiskt, ett romanskt, ett slaviskt, ett grekiskt, ett persiskt och ett indiskt ekotypområde (Swahn 2003:41).

Inspirationen till ekotyp teorin hämtade von Sydow från botaniken, där ekotyp läran förklarade att växtens ärvda egenskaper kunde förändras beroende på olika geografiska betingelser (von Sydow 1932). Det var viktigt att se till hela den geografiska bilden innan den enskilda växten studerades (von Sydow 1944:33). »Då en saga isoleras inom ett visst kulturområde, vilket på grund av sagornas normala sätt fortplantas blir regel, undergår den där småningom på grund av de särskilda nationella, politiska och geografiska förhållandena, en annan utveckling än samma saga inom andra områden och det uppstår sålunda en särform, en *ekotyp*» (von Sydow 1931).

Vid den internationella antropologkongressen i London 1934 framlade von Sydow sin ekotyp teori inför ett internationellt forum. Föreläsningen publicerades samma år i *Béaloideas* och ingår även i *Selected Papers on Folklore* 1948. Han kunde här hämta exempel från sin lärjunge Inger Bobergs avhandling Sagnet om den store Pans Død från samma år. Boberg skiljer här mellan en keltisk och en teutonisk ekotyp. På motsvarande sätt skiljer von Sydow mellan en asiatisk och en europeisk ekotyp av sagan om jätten utan hjärta. I sagan om prinsessan på glasberget skiljer han mellan en teutonisk och en slavisk ekotyp. Exemplifieringen är hämtad från chimärsagorna, men han menar att denna process även gäller kortare berättelseformer liksom andra slag av traditioner som tro och sed. Men han tillägger att ekotypisering tar tid. Om en folksaga påträffas som inte är ekotypiserad tyder detta på att den är ung och kanske spridits på litterär väg.

Jan-Öjvind Swahn betraktar sin egen avhandling *The Tale of Cupid and Psyche* (1955) som ett försök till Ehrenrettung av själva ekotyp teorin, dock med uteslutande av en del av von Sydows överdrifter:

Det är möjligt att den i bästa fall för en tid gav von Sydows tankegångar en något förlängd aktualitet, men inte ens jag själv är i dag beredd att försvara dess resultat. Jo, i ett avseende: jag är fortfarande helt och fullt övertygad om ekotyp begreppets realitet och användbarhet inom folkdiktsforskningen, men med andra förtecken än de ursprungliga. Det är visst inte nödvändigt att förlägga ekotyp bildningens uppkomst till en indoeuropeisk forntid och helt omöjligt att överhuvudtaget ge sagogenrerna en sådan etnisk eller språklig förknippning som den von Sydow förfäktade (Swahn 1996:103).

Bengt Holbek hävdar att »today, a generation later, the oecotype problem has turned out to be less important than it seemed at the time» (Holbek 1987:248).

Bo Nilsson menar att hur olika Sigurd Erixons och von Sydows ansatser än var, fanns det vissa drag som förenade dem. »Båda skiftade över tyngdpunkten i folklivsdiskursens teckenspel till nutidspolen. Där drogs spel av rumsliga åtskillnader igång; folklivet fogades in i det geografiska rum, som den moderna maktens resursinventering konstruerade. Erixon kartlade kulturgränser och kulturområden, von Sydow studerade ekotypiseringsprocesser» (Bo Nilsson 1996:126).

## Den sociala dimensionen

Insamlingen av folkminnen hade traditionellt inriktats mot allmogen där den folkliga kulturen längst hade fortlevat. von Sydows egen upppteckningsverksamhet fokuserades härpå oavsett om det var i Skåne, Blekinge eller Småland han bedrev upppteckningsverksamhet. Detta gällde även stipendiaternas verksamhet vid Folkminnesarkivet i Lund. Utforskningen av den materiella kulturen kallade von Sydow »allmogeenografi», men hans egen folkminnesinsamling var i lika hög grad inriktad på allmogen. Betänkandet 1924 var inriktat på ett systematiskt utforskande av »den svenska allmogekulturen». Folkminnesforskningen blev landsbygdsforskning och långt in på 1900-talet inriktad på »allmogen» (Lilja 1996:26 ff.).

I direktiven för den von Hallwylska professuren i folklivsforskning 1918 heter det däremot att »professurens innehavare bör åligga att bedriva vetenskaplig forskning inom nordisk och jämförande folklivsforskning, omfattande såväl allmogens som övriga samhällsklassers odling» (Rehnberg 1989:15).

Frågan om det sociala ursprunget aktualiserades i Tobias Norlinds och von Sydows studier av majvisorna i början av 1900-talet. Norlind disputerade 1909 på en avhandling om latinska skolsånger. Han berörde även majvisorna, som han ansåg hade ingått i djäknarnas repertoar. I *Studier i svensk folklore* 1911 ägnade han ett särskilt avsnitt åt dem.

År 1917 gav von Sydow ut en vacker liten skrift med titeln *Godafston om I hemma är. Om de nordiska majvisorna*. Han tog här spjörn mot

Norlinds uppfattning och fann det »orimligt att folket skall ha lärt sig sjunga majvisor först av tiggande djäknar». Majsjungningen var enligt hans uppfattning en »urgammal allmogesed».

Medan Sydow 1917 utgick från skillingtryck byggde han i *Folkminnen och folktankar* 1922 på nyinsamlat folkligt material, bl.a. en »pievisa», som har sin förankring i julevangeliet och i evangeliet på första söndagen efter trettondagen som handlar om Jesus vid tolv års ålder i templet. »Att denna vackra legendvisa stammar från medeltiden och alltså måste anses som ett särdeles dyrbart folkvisefynd är tydligt», skriver von Sydow som även anför en dansk motsvarighet.

Medan von Sydow i sin skrift 1917 fann det orimligt att bonddrängarna övertagit en djäknevisa, upprepar han inte detta 1922. Tvärtom finner han det rimligt att legendvisan av majsångarna lånats från stjärngossarna. Därmed erkänner han indirekt att Norlinds uppfattning om majvisans ursprung i djäknarnas repertoar är riktig, eftersom stjärngossesången var en typisk djäknesed (Bringéus 2003).

Forskning av sådant slag vidgade det sociala perspektivet. Som en följd härav kom efter hand *stadskulturen* i fokus för forskningen. von Sydows elev Gunnar Granberg anställdes 1937 av Nordiska museet och initierade då en undersökning av Stockholms folkminnen. I intervjuer i pressen betonade han att folkminnesforskningen dittills låtit städernas folkminnen stå i skymundan för landsbygdens, vilket man nu måste ändra på. Hösten 1938 deltog Åke Campbell i en beredning om utforskandet av Stockholms folkminnen. I sin programförklaring 1939 om mål och medel för den folkloristisk-etnologiska undersökningen av den svenska folkkulturen upptar han som en fjärde punkt att »Traditionsbildningen och kulturformernas liv skall studeras i förhållande till sociologin (sociologisk undersökning). Då måste man gå utanför allmogen» (Campbell 1939:70 f.).

I slutet av 1930-talet togs ett gemensamt initiativ av Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala, Folklivsarkivet i Lund och Institutet för folkminnesforskning i Göteborg för att samla städernas folkminnen. Mellan 1938 och 1943 distribuerade Uppsala-arkivet tretton frågelistor om stadstraditioner. Fram till 1944 bedrevs också med hjälp av städerna själva ett riksomfattande insamlingsarbete i mer än 50 städer. Seder i samband med årshögtider och städernas äldre näringsliv kom att do-

minera medan arbetarna fick ganska liten uppmärksamhet (Bo Nilsson 1996:129 f.). Enligt universitetets årsredogörelser dokumenterade Folkminnesarkivet i Lund stadstraditioner under 1940/41 i Helsingborg, Höganäs, Lund, Simrishamn, Trelleborg och Ystad i Skåne, i Karlskrona i Blekinge, i Falkenberg i Halland samt i Eksjö, Kalmar och Växjö i Småland (Salomonsson 1988:69).

von Sydow bedrev själv ett ivrigt PR-arbete. Den 28/10 1941 skriver han till Adelheid von Schmiterlöv att han hållit ett dubbelföredrag i Kristianstad. »Jag slutade med en uppmaning till dem att påverka stadsfullmäktige för att ge oss anslag till insamling av stadstraditioner, vilket förra året avsågs.»

I ett brev till Hans Ellekilde 30/12 1941 omtalar von Sydow att man fått uppgifter från flera städer om »ljusinbringningsfesten» omkring den 1 oktober, då hantverkarna började arbeta vid ljus. »Om den hade vi förut inga uppgifter i våra arkiv, så att fyndet kom som en överraskning.» Andra exempel lämnar Anna Birgitta Rooths studier av Lövmarknaden i Karlskrona och »Tosia Bonnadan» i Ronneby (Rooth 1942, 1943).

Det var trots allt i Uppsala som stadsdokumentationen främst bedrevs. Ett stort, inbördes jämförbart material, omfattande 13 500 blad insamlades. Agneta Lilja har ingående behandlat konstanta och nya variabler i stadsfrågelistorna liksom svarens kvantitativa fördelning på de olika städerna. Materialet redigerades och renskrevs för inbindning, men i övrigt lades det till samlingarna. Lilja sammanfattar:

Stadsundersökningarna blev således en isolerad företeelse, ett tidigt försök att vidga begreppet folkkultur och bryta upp den ensidiga inriktningen på bondesamhällets äldre kultur. Man jag ser dem mer som föranledda av finansiella och kartografiska problem än som tecken på att en ny tid eller ett paradigmskifte verkligen var i antågande (Lilja 1991:167).

Även om stadsundersökningarna som etnologiskt insamlingsföretag blev en isolerad företeelse bör man inte glömma det stora inventeringsprojekt som konsthistorikern Greger Paulsson i Uppsala ledde under 1940-talet och som 1950–1953 utmynnade i verket *Svensk stad*. Det skedde i nära samarbete med Nordiska museet och enligt förordet kom »ett stort antal uppteckningar i Folklivsarkivet i Lund» till användning. Senare skulle Sven B. Ek grunda en svensk urbanetnologisk forskning i Lund och Göteborg.

Folkminnesforskningens program vidgades. I Åke Campbells artikel »Om mål och medel för den folkloristisk-etnologiska undersökningen av den svenska folkkulturen» i *Folkminnen och folktankar* 1939, som han även presenterat vid Västsvenska Folkminnesföreningens årsmöte i Göteborg den 17 februari, lyfter han fram *de svenska herrgårdarnas kulturtradition*. Denna hade visserligen omfattats av intresse från Nordiska museets högre ståndsavdelning, men

Något motsvarande har emellertid från folkloristiskt håll ej skett med familjens och gårdens muntliga traditioner... Vad som emellertid nu är av allra största betydelse för dokumenteringen av den nedärvda herrgårdskulturen är, att institutionerna snarast och i största möjliga utsträckning åstadkomma uppteckningar av de traditioner, som endast erhållas i muntlig form som minnen hos ett numera jämförelsevis litet antal personer, ett antal, som för varje år minskas (Campbell 1939:108).

Vad Campbell här skriver är uppenbarligen uttryck för ett samråd mellan olika forskare, bland dem också C. W. von Sydow, som var väl förtrogen med herrgårdstraditionen i Småland och snabbt insåg vikten av inriktningen. Till Adelheid von Schmiterlów skriver han den 28 november 1939 från Landsmålsarkivet i Uppsala:

Bilagda skrivelse visar Dig vilka planer vi f.n. arbetar för. Vi hoppas få till stånd ett sällskap för svensk herrgårdskultur, d.v.s. för utforskande av herrgårdstraditioner. Det är helt enkelt en nödvändig sak om vi skall rätt förstå allmogetraditionerna. Mycket som hittills betraktats som svenska folkseder är herrgårdsseder och får därför ej uttolkas i enlighet med böndernas sätt att tänka. Och en viktig del av sago- och sägen-traditionen finns säkert på herrgårdarna, där vi ej haft några samlare. Vi tänker oss att få till stånd ett sällskap över hela vårt land. Det skulle hållas samman bl.a. genom en årsbok som kanske skulle kunna bära sig och ge vinst till bekostande av en del insamlingsarbete. Så tänker vi oss att en del herrgårdar ger fritt vivre åt samlare och kanske några skulle vilja ge extra anslag till stipendier och eventuellt så mycket att man kunde avlöna en amanuens i Lund och en i Uppsala för att helt syssla med hithörande ting. I Lund lägger vi upp ett register över alla herrgårdar med hänvisningar till var de omtalas i litteraturen. Vi har i första hand sänt dessa kallelseskrivelser till folk som bor här i i närheten men Wrangel kommer upp och ett par andra från Lund. Men så tyckte jag Du gärna kunde få en kallelse redan på detta stadium även om du ej kan resa hit upp med så kort varsel.

En sammankomst för att diskutera herrgårdstraditionerna planerades i Stockholm men fick ställas in på grund av de finska krigen skriver von Sydow till Adelheid. Någon särskild tidskrift för herrgårdstraditionerna

kom inte heller ut men i ingressen till sin nya tidskrift *Folkkultur* 1941 pläderar von Sydow för insamling av herrgårdstraditioner: »Herrgårdarna kan hjälpa oss med insamlingsarbetet genom sin gästfrihet och mottaga av arkivet utsända uppvecklare. Detta har redan tillämpats på flera herrgårdar i Västergötland, Sörmland och Uppland. På ett par herrgårdar i Småland och Skåne har även en av de e.o. amanuenserna vid vårt folkminnesarkiv fått komma som gäst och göra värdefulla uppveckningar» (s. 8).

Vad som rent konkret kom ut av detta motsvarade uppenbarligen inte planerna. I ett brev till Nils Aschan 1941, som utgivit *Släktminnen från småländska bruk och herrgårdar*, skriver von Sydow:

Det är så mycket som jag personligen känner igen och därför gläds åt. Vid Ohs där mina morföräldrar på Tagel brukade umgås, har jag varit och botaniserat som skolpojke, och jag hörde ofta mina morföräldrar tala om Aschans där på Ohs. På Vartorp var jag åtskilliga gånger medan min svägerska Emy Rappe där hade hushållsskola. Brukspatron J. L. Aschan tror jag att jag såg någon gång i Växjö, där jag var klasskamrat med Johan och Birger och deras mor Ottilie var jag syssling med genom min mormor som hette Schmiterlöw ... Det är viktigt att våra herrgårdstraditioner också tages vara på, både emedan herrgårdskapet minsann är »folk» likaväl som bönderna, och emedan många av de traditioner som bönderna har, härstammar från herrgårdar och städer och faktiskt ej rätt förstås av den som ej inser detta.

Genom Vetenskaps societeten i Lund hade von Sydow kontakter med den skånska adeln och vi vet att han sände ut stipendiater för att göra uppveckningar, bland dem Anna Birgitta Rooth. Också två frågelistor om herrgårdskultur sändes ut (LUF 32 och 33). Däremot finns inga spår av forskning om herrgårdskultur förrän Brita Stjernswärd 1944 började publicera en serie uppsatser, som hon 1979 gav ut i en samlad volym med titeln *Skånskt herrgårdsfolk*. I våra dagar har en grupp Stockholmsetnologer tagit upp herrgårdskulturen till ny behandling och publicerat en volym med olika infallsvinklar (Hellspong 2004).

## Individen i fokus

Även om von Sydow främjade såväl stadsforskning som forskning om herrgårdskulturen kom han själv att inrikta sig på den enskilda individen. Därigenom förebådade han den moderna etnologin som definierats som studiet av människan som kulturvarelse.



Enligt den gamla Herderska uppfattningen om folksjälens var folket som kollektiv kulturskapare. Det var folket som producerade folkdikt liksom folkkonst. Denna uppfattning som allmänt anammades gav också motivering för insamlingen av folkets minnen. Under inflytande av individualpsykologin kom von Sydow till en annan uppfattning. I motsats till begreppet *survivals* satte han begreppet *traditionsbärare* varvid han skilde på aktiva och passiva. Bo Nilsson skriver: »Jag vill länka denna 'upptäckt' av individen inom etnologi och folkminnesforskning till den uppmärksamhet på människan som psykologisk och social varelse, som bröt fram inom många fält av vetande och handlande under mellankrigstiden» (Bo Nilsson 1996:126).

Redan 1914 påpekade von Sydow hur önskvärt det är att folkminnesupptecknaren söker skaffa noggranna biografiska uppgifter om sina sagesmän (von Sydow 1914:187). I *Våra folkminnen* 1919 gör han ett tillägg som tyder på ett ökat intresse för människorna bakom folktraditionerna: »Det är för övrigt lämpligt att skaffa sig noggranna biografiska upplysningar om sina berättare att sätta som en slags inledning till det stoff de meddelat» (von Sydow 1919:134 f.). När det blev aktuellt att ge ut Mickel i Långhults sagor åkte von Sydow själv till Ryssby, skriver han i ett brev till Sven Liljebad (28/6 1936). Här berättade folk att

Mickel i Långhult var »liten å schvatter» och ett stort original, känd av alla och ännu känd till namnet som en spektakelmakare ... Man borde skicka en samlare till Långhult på två veckor som kunde samla alla uppgifter om Mickel. Han har tydligen varit en på sin tid mycket känd traditionsbärare, som också kunde ljuga ihop en historia då materialet tröt. Han är en synnerligen god typ och det har sannolikt inte funnits fler än han att räkna med i Ryssby.

I ett brev till Liljebad den 28 mars 1939 gäller det Klas Olofsson:

Han ligger numera till sängs och kan ej skriva men jag är mycket angelägen om, att han författar sina minnen och berättar om sin släkt och om alla som han fått traditioner ifrån. Det skulle bli en ytterst värdefull sak. Kan Du höra efter om ej någon kunde sändas till Fristad och skriva efter Gubbens diktamen. Detta borde rent av göras för Gustav Adolfs Akademiens räkning!

von Sydow blev alltmera övertygad om vikten av biografiska uppgifter. Den 2/8 1939 skriver han till Åke Campbell: »Traditionsbärrfrågan är viktig och behöver studeras ordentligt.» Samma dag skriver han till

ortsmeddelaren Carl Wiking i Kråksmåla om traditionsbärarna och säger att

Dessa traditionsbärare som håller traditionen vid liv, är av mycket olika slag. Somliga kan bara sagor och bryr sig ej om annat. Andra berättar bara skämthistorier, ofta av oanständigt slag. Andra är fulla av sägner, av spökhistorier o.d. Andra har inga historier men visor, gåtor eller ordspråk. Andra åter är ledare i fråga om folkseder, ser till att påsk- eller Valborgseldarna tänds, leder klädandet av majstång osv. Andra är fulla av råd rörande sjukdomsbot osv. Allt detta som med ett gemensamt namn kallas tradition är sålunda fördelat på olika personer. Det är den fördelningen som man behöver få närmare upplysningar om.

I ett nytt brev till Campbell den 3/7 1940 skriver han: »En annan sak som jag anser mycket viktig, är att förmå duktiga traditionsbärare att skriva sina memoarer, där deras traditioner kommer in i sitt levande sammanhang. Detta betyder mycket mer än flertalet forskare tror.» Han nämner i samma brev att han stimulerat J. A. Göth att skriva sina minnen och pekar på att han i *Julpost* översatt gumman Pegs minnen från sin första jul utanför hemmet, »en skildring som jag anser mycket mer värd än om man fått det hela som några frågelistsvarsnotiser». Vad von Sydow här pekar på är i själva verket betydelsen av att studera kontexten, långt innan detta begrepp skapats.

Det var vid studiet av traditionsspridningen som von Sydow kom att inse de enskilda individernas betydelse. Den av finska forskare drivna vandrings teorin har inte lämnat utrymme åt tanken att traditionsspridningen skulle vara så betingad av enskilda traditionsbärare att en särskild undersökning av dessa vore motiverad. von Sydow däremot hävdade att »sagornas traditionsbärare utgör ett procentuellt ytterst ringa antal personer, som är mycket oregelbundet fördelade. Dessutom kräves en hel del särskilda förutsättningar för att de skall bli i stånd att lämna sin tradition vidare» (von Sydow 1944). Att t.ex. de mer komplicerade typerna av flerepisodiska folksagor bara spreds av ett litet urval personer med god berättartalang gjorde att de endast med svårighet kunde spridas över språk- och kulturgränser. I allmänhet finns för varje särskild tradition en bestämd krets av traditionsbärare, av vilka några agerar aktivt medan andra blott deltar passivt. Att uppmärksamma de enskilda, aktiva traditionsbärarna betydde även att erkänna den konstnärliga aspekten av deras aktivitet (Bo Nilsson 1996:123).

De passiva traditionsbärarnas viktigaste roll var » att uppehålla sago-traditionens konstans, det märkliga faktum att en saga kan leva nästan oförändrad i årtusenden. Åhörarna ville ha berättelserna i den form de var vana vid» (Swahn 2003:42).

Teorin om aktiva och passiva traditionsbärare innebar att funktionalistiska aspekter introducerades i svensk folksagoforskning (Swahn 1996:106). Ragnar Bjersby har visat hur begreppet slagit igenom internationellt. Bl.a. nämner han den betydelse det fått för von Sydows lärjunge Séamus Ó Duilearga (Bjersby 1964: 36 f.). Lauri Honko har å andra sidan vänt sig mot uppfattningen om traditionsbärarna som » begåvade berättare» och menar att de snarare är bärare av sociala roller. En tradition som fiskaren känner, är annorlunda än den som bonden känner (Honko 1978:100).

Begreppet *traditionsbärare* har också kommit att tillämpas utanför folkdiktningen. Det har rent av gått in i det allmänna medvetandet och fått en egen artikel i *Nationalencyklopedin* (1995). Inom folkkonstforskningen t.ex. har man klarlagt de enskilda personligheternas roll, det må vara möbelmålare eller bonadsmålare; inom musikforskningen gäller det såväl sångare som instrumentalister.

Insikten om individens roll fick konsekvenser för det insamlade materialets uppordning. I en föreläsning i Uppsala 1921 nämner von Sydow att man i Lund till en början gjort uppteckningarna på lösa blad för att sedan lätt kunna ordna dem systematiskt. »Men vi ha funnit att detta inte är bra. Samma berättares alla saker böra komma i ett sammanhang.» Eva Wigströms sätt att ordna materialet efter berättarpersonligheterna var att föredraga (ULMA 677:27). von Sydow var då inte medveten om att hon lagt material från flera sagesmän i munnen på en enda fiktiv berättare (Rooth 1953).

På sikt kom fokuseringen på individen att få en avgörande betydelse även för materialinsamlingen. Folklivsarkivens medarbetare bland folket kallades vanligen ortsmiddelare eller bygdemeddelare eftersom de samlade in och nedtecknade traditionerna från sina respektive hemorter. Den ökade migrationen gjorde detta allt svårare. Arkiven övergick därför till att anmoda sina meddelare att endast besvara frågelistorna utifrån sin egen personliga erfarenhet. Detta är numera en helt genomförd praxis vid alla traditionsarkiv.

Anna Birgitta Rooth summerar: »Det som kanske framför allt kan räknas som von Sydows största insats var hans intresse för individens betydelse för annammandet av traditionen. Vad betydde individen som kreativ faktor och gruppen som reglerande faktor?» (Rooth 1988:248.)

Liksom begreppet traditionsbärare är *memorat* knutet till den enskilda individen. Det introducerades av von Sydow 1934 i uppsatsen »Kategorien der Prosa-Volksdichtung» som beteckning för en helt personlig berättelse om en rent individuell upplevelse. Ett *memorat* har inte karaktär av fikt och är inte en tradition men kan vara starkt influerat av sägner om liknande händelser. För att ett *memorat* skall förvandlas till tradition är villkoret att andra människor tycker att det är tillräckligt intressant för att återberättas.

Memoratet har i allmänhet ingen episk intrig utan består ofta bara av en syn- eller hörselvilla, som ges en övernaturlig förklaring. Primär*memorat* har upplevts av berättaren själv, och är alltså i jag-form, sekundär*memorat* återges av någon annan. Memoratens tolkning av upplevelsena anknyter vanligen till bygdens kollektiva folketro eller till någon sägentyp, och innehållet standardiseras med avståndet i tiden, liksom vid traderingen till allt större överensstämmelse med i den lokala traditionen gängse föreställningar.

von Sydows begrepp *memorat* väckte stort gensvar. Våren 1935 disputerade Gunnar Granberg i Uppsala på en avhandling om skogsrådet, där han hade stor nytta av begreppet. von Sydow var själv fakultetsopponent och Åke Campbell andre opponent. Framför allt var det dock Martti Haavio och Lauri Honko som tog upp och utvecklade von Sydows tankar om *memoraten* (Honko 1962, 1964, 1978). Anna Birgitta Rooth betygar detta (Rooth 1988:249), men hennes egen insats i detta sammanhang förtjänar också ihågkommas (Meurling 2002 samt Rooth 1979).

## Den folkloristiska taxonomin

För att särskilja personer i vår omgivning ger vi dem namn. Detta sker redan vid livets början genom dopriten som gör föräldrarnas namnval av sina barn officiellt. I en syskonkrets bär alla flickor och pojkar olika namn. Genom efternamnet framgår dock deras samhörighet både med varandra och föräldrarna.

Samma benämningssystem möter inom botaniken. Under den moderna folkloristikens framväxt namngavs även folkloristiska företeelser. I denna benämningssprocess intog von Sydow en central ställning. Ett tidigt exempel lämnar hans gåtsystematik. Att han kom in på denna sammanhänge med att Olof Christoffersson försett honom med en ganska betydande samling gåtor från Skytts härad i Skåne. I andra bandet av *Folkminnen och folktankar* 1915 publicerade han en uppsats »Om gåtor och gåtsystematik».

Han inleder med en översikt över tidigare internationella gåtsamlingar och uppehåller sig särskilt vid Robert Lehmann-Nietsches stora samling gåtor från Argentina. Hur skarpsinnig och förträfflig den än var tvingades von Sydow att göra upp ett eget system för uppordningen av de skånska gåtorna. Han avslutar med att säga: »Självändamål kan systematiken helt naturligt ej bli. Men liksom naturvetenskapen ej kunde få fart och drivas fullt rationellt förr än Linné gett den systematiskt underlag, så måste även folkminnesforskningen i många hänseenden stanna vid ett osäkert famlande utan systematikens hjälp» (von Sydow 1915:80). Även om detta blev von Sydows enda insats inom gåtforskningen hänvisar Laurits Bødker i sin skrift *The Nordic Riddle. Terminology and Bibliography* oupphörligt till denna uppsats. Stundom är von Sydows termer översättningar, men ofta är de skapade av honom själv. Några exempel är: antropomorf gåta, aritmetisk, biomorf, fytomorf, homonym, kryptomorf, poikilomorf gåta. Ofta förekommer dock även svenska benämningar (Bødker 1964).

Poängen med de folkloristiska termerna är att de företeelser de täcker kan infångas utan att behöva beskrivas sedan termen väl blivit inarbetad. Ytterligare en poäng är att termerna är internationellt användbara. Inom botaniken byggde Carl von Linné upp taxonomin på latinet, som på hans tid var internationellt gångbart. Latinet (och i viss mån grekiskan) har även varit användbart för att skapa folkloristiska begrepp, men dessa är alla av så pass sent ursprung att man ofta föredragit nationella benämningar. Detta har medfört en språklig förbistring. von Sydow har sålunda skapat nya svenska termer men ofta även översättningar från tyska och engelska. Hans term *fikt* har härletts från tyskans *Fiktion*. Språkblandningen framträder med all tydlighet i Laurits Bødkers termlexikon 1965, där uppslagsorden förekommer både på nordiska språk,

på tyska och engelska. Trots korshänvisningar kan det därför vara svårt att finna fram.

Till svårigheterna kommer att namnen ofta ändrats. Samma begrepp kan därför förekomma under olika namn. von Sydow har själv korrigerat sin namngivning. I den tidiga skriften *Våra folkminnen* (1907) introducerar han begreppet *undersaga*, vilket han i *Kategorien der Prosa-Volksdichtung* (1934) utbyter mot *Schimäre-märchen*, senare *Chimerate* (av det grekiska *ximaira*, monster). I *Våra folksagor* (1941) skriver han: »Det vi vanligen uppfattar såsom de egentliga folksagorna, är vad jag kallar *chimerasagor*, eller *chimerat*, tidigare med ett mindre lämpligt namn kallade undersagor. Dessa har synnerligen litet med faktiska händelser att göra utan rör sig helt och hållet i fantasiens värld» (von Sydow 1941:12).

Också andra forskare har ändrat von Sydows terminologi (Swahn 1996:106). Beteckningen *proportionsfantasi* har t.ex. av Valeri Höttges ersatts av *Verhältnis-Sage* (1937). Lauri Honko konstaterar, att i överflödet av termer som von Sydow föreslagit finns utrymme både för beskärning, förändring och justering (Honko 1978:95).

En möjlighet att komma ifrån de problem som är förknippade med namngivningen är att införa numrering. Det gjorde Antti Aarne beträffande sagorna, liksom senare den amerikanske forskaren Stith Thompson. Detta skapade stabilitet inom folksagoforskningen och har fått sådan genomslagskraft att ingen har vågat ändra nummerordningen. Också von Sydow insåg – fastän metodiskt i motsättning till den s.k. finska skolan – nödvändigheten att hålla fast vid nummerordningen (Swahn 1996:107). Sagoforskningens globala utbredning har å andra sidan medfört att Aarne–Thompson måst kompletteras t.ex. med index från Kina liksom från Främre Orienten (Swahn 1996:104 f.).

Bødkers båda termlexikon visar att von Sydows termskapande började runt 1915 och varade in på 1930-talet. Med uppsatsen »Några synpunkter på sagoforskning och filologi» 1945 avslutades hans vetenskapliga produktion. Bland hans elever, som Gunnar Granberg, fortlevde dock intresset för terminologin och von Sydows begrepp har senare diskuterats inte minst av Lauri Honko. Termskapandet var ett led i hans ambition att vetenskapliggöra folkminnesforskningen (jfr Gregersen och Köppe 1985:32). Det kan stundom te sig överambitiöst, men på det hela taget var det även genom terminologin som han grundmurade sin egen

vetenskapliga position. Den hade onekligen blivit ännu starkare om han konsekvent skrivit på ett internationellt språk.

Den som närmast tog upp och fullföljde von Sydows inriktning på den folkloristiska taxonomin var hans elev Laurits Bødker. I en föreläsning i Namur i september 1953 behandlade han »Some Problems of Terminology in Folklore» och säger bl.a.:

I have leaned myself to a great extent at von Sydow's terminology; but unfortunately von Sydow never got to a conclusion of his work in this field. That accounts for the fact that part of the terminology proposed by him is only vaguely defined; and owing to translation into both German and English, the same concept is often placed under more than one heading. Even though this causes some inconvenience I do not hesitate to declare that von Sydow's terminological suggestions are highly instructive and of great importance for a more precise understanding of the categories of tradition and popular thought.

Bødker slutar med att deklarerar: »Long enough I have been talking of the difficulties that arise when one is faced with the task of pressing a world of ideas, visions and dreams into the objective framework of a dictionary. But the task will have too be done.» År 1964 utgav han själv *The Nordic Riddle. Terminology and Bibliography* och 1965 *International Dictionary of Regional European Ethnology and Folklore*. Ännu på 1970-talet, då jag själv satt i styrelsen för Nordiskt institut för folkdiktning i Åbo, stod frågan om en fortsättning av termlexikonerna på dagordningen, men dels var för många inblandade, dels ledde rädslan för att ett termlexikon skulle bli normativt slutligen till att detta projekt avslutades.

## Att tolka texter

Den humanistiska forskningen arbetar traditionellt med språklig och innehållsmässig tolkning av texter. En sådan text var Beowulf, den fornengelska litteraturens största och längsta verk, en hjältedikt på 3 182 rader i bevarat manuskript från år 1000. Den utgavs första gången 1815 av islänningen Grímur Jónsson Thorkelin. Eftersom handlingen är förlagd till Danmark tilldrog sig texten stort intresse bland nordiska forskare med olika inriktning. I sin doktorsavhandling om järnålderns gravmaterial på Bornholm hade Knut Stjerna, verksam i Etnologiska föreningen i Lund, sökt visa hur de arkeologiska fynden och det anglosaxiska Beowulfkvä-

det kunde belysa varandra. von Sydow insåg möjligheten att jämföra enskilda motiv i diktverket med levande folktradition. Därigenom fick det intresse även för folkloristerna.

I brev till Feilberg (10/4 1910) skriver von Sydow: »Jag har fått Panzers nya bok om Beowulf att recensera ... och det roar mig att läsa boken. Den är ett gott arbete, om jag än skulle önskat den litet annorlunda.» Resensionen kom 1911 i *Anzeiger für deutsche Altertum*.

Redan 1911 kom von Sydows första studie över Beowulfsagan. Olrik kallade honom att hålla föreläsningar vid Köpenhamns universitet och skrev i ett litet utlåtande: »Efter at have hørt doc. C. W. von Sydows foredrag om Beowulf er jeg fuldt overbevist om at det skrift om dette æmne, som han har under udarbejdelse, vil blive et af de allerbetydeligste bidrag til dette heltedigts tilblivelseshistorie.»

von Sydow skulle återkomma till Beowulf i en rad specialuppsatser såsom »Beowulf och Bjarke» (*Studier i nordisk filologi* 14:3, 1923), »Beowulfskalden och nordisk tradition» (*Vetenskaps-societeten i Lund årsbok* 1923), »Scyld Sceafig» (*Namn och bygd* 1924) och »Hur myt-forskningen tolkat Beowulfdikten» (*Folkminnen och folktankar* 1925). Ännu 1947 anförtroddes han att skriva artikeln Beowulf i *Svensk uppslagsbok*. von Sydow hävdade gång på gång det nödvändiga i att känna lagarna för den muntliga traditionen för att förstå den litterära konst-diktningen.

von Sydows intresse för den engelska hjältedikten väcktes av att en episoderna hämtats från en irisk saga. »De danska skjoldungarnas stamfader skulle som barn ha kommit sovande på ett skepp med en sädeskärve under huvudet. Denna sägen hade forskare sammanställt med bruket att sova på halm. Den föregivna vegetationsmyten får sin naturliga förklaring som en hittebarnssägen, en förklaring av en stamfaders dunkla härkomst. Den påtagliga enkelheten i förklaringen är övertygande», skriver Sigfrid Svensson (1966:184).

Också inom den norröna litteraturen fann von Sydow ämnen för sin forskning. I *Lunds universitets årsskrift* 1918 publicerade han »Sigurds strid med Favne. En studie rörande hjältesagans förhållande till folkdiktningen». I förordet säger han sig länge ha arbetat med sagokretsen kring Sigurd Favnesbane och behandlat den i föreläsningar och seminarieövningar under en termin vid Köpenhamns universitet på begäran av



Axel Olrik. Fastän uppsatsen inte har polemisk form, är den från början till slut en kritik av Friedrich Panzers *Studien zur germanischen Sagen-geschichte II. Sigfrid* (1912). von Sydow skriver: »Panzer är en av de filologer som insett folkdiktningens betydelse för en rätt förståelse av hjältediktningen, men han saknar överblick över folkdiktningens stoff och behärskar ej metoderna för dess behandling, varför också hans resultat i stort sett måste bli förfelade.» En frukt av von Sydows lärargärning var Helge Holmströms avhandling om *Svanjungfrumotivet i Volsungakvida och annorstädes*, som försvarades i maj 1919 (ovan s. 140).

I början av 1928 skriver von Sydow till Liestøl: »Jag har väl sänt dig min lilla uppsats om Hjaltesagans framväxt med särskild hänsyn till Sigurdsdiktningen? Snart får jag korrektur på ännu en uppsats om Brynhildeepisoden. Jag hoppas att den definitivt skall göra slut på tyskarnas försök att förklara den ryska sagan om den starka kvinnan såsom avledd av den tyska Brynhild.» I *Arkiv för nordisk filologi* 1928 publicerades »Brynhildeepisoden i tysk tradition», men därmed lämnar han problemkomplexet kring Sigurd Favnesbane. Ännu 1953 skriver Sven Liljeblad en mycket utförlig artikel under uppslagsordet Sigurd Favnesbane i *Svensk uppslagsbok* i vilken man spårar inflytandet från von Sydow.

## Sagoforskningen

Folksagorna blev von Sydows främsta forskningsområde. På några handskrivna, odaterade blad i Folklivsarkivet (A 319) berättar han om hur han kom in på området:

Då jag någon gång i början av 1900-talet, snarast 1901 eller 1902, började vetenskapligt sysselsätta mig med folksagorna, kände jag till den finska forskningens existens, liksom jag kände till övriga gängse teorier om sagorna, men blott i andra hand utan att ha läst originalarbetena. Det var ej något av dessa arbeten som väckt mitt sagointresse utan snarast en barndomskärlek till dem, i det att jag redan i min tidigaste barndom läste Asbjørnsen och Moes norska sagor och i översättning Grimms sagor.

Jag tog upp till undersökning Herodots saga om Rhampsinit, även detta beroende på ett barndomsminne, en tysk skämtbok på vers om Rhampsinit illustrerad med teckningar i egyptisk stil. Då jag som student skaffade mig en fransk serie av sagosamlingar från olika länder, och där fann Rhampsinitisagan dels i en nygrekisk, dels i en berberisk samling, började jag med hjälp av Köhlers *Kleine Schriften* söka varianter och behandla dem med en geografisk-psykologisk metod som gav sig av sig själv utan bekantskap med den finska metoden.

Medan jag höll på med detta arbete kom jag att i helt annat syfte – jag hade fått ett statsstipendium för att studera danska folkhögskolor – att göra en månads besök på Askov. Jag gjorde därvid bekantskap med den gamle H. F. Feilberg, som jag förut ej hade hört talas om, en bekantskap som snart blev en varm personlig vänskap. I hans rika bibliotek kunde jag komplettera mitt material rörande Rhampsinit och jag fick där göra bekantskap med en mängd viktiga arbeten som jag ej förut känt till. Bland dessa var även Kaarle Krohns med rätta berömda avhandling *Bär (Wolf) und Fuchs*, som jag läste med intresse och kritik.

Studierna av Rhampsinit kom von Sydow till en början att luta mot den indiska teorin rörande sagornas ursprung. På samma gång insåg han dock att Benfey's uppfattning att alla sagor härstammade från Indien var orimlig. Granskningen av *Titeliture*-sagan och den därmed besläktade sagan om de tre spinnerskorna (ovan s. 68 ff.) visade att de avgjort var västeuropeiska utan något samband med Indien. Det resultat han kom till var att Aa 500 uppstått i Sverige och härifrån vandrat ut över sitt nuvarande utbredningsområde, framförallt genom de större folkflyttningarna under vikingatiden, till Brittiska öarna och Nomandie och sedan genom normanderna till Cicilien. Förekomsten av alla dessa sagor i Europa långt innan den av Benfey antagna indiska sagoproduktionen och sagoinvandringen skall ha börjat, fastslog ytterligare den europeiska sagotraditionens ålder och självständighet gentemot den indiska.

Folksagoforskningen krävde en språklig kompetens som gick långt utöver von Sydows egen akademiska meritering. I ett brev till Feilberg den 25 maj 1904 skriver han att han »idkat språkstudier för att bättre sättas i stånd att läsa sagor. Så t.ex. har jag lärt mig spanska, och håller nu på att lära mig ratoromanska och portugisiska för att sedan övergå till rumänska och grekiska. Det sistnämnda språket skall jag läsa ej så mycket för sagornas skull som för nya testamentets. Ty det skall jag inför examen i religionshistoria. Knogar också med att översätta sagor på Bologndialekt men det är bra svårt fastän jag har ett kolossalt Bolognisk-italienskt lexikon.» Till fästmön skriver han den 29/10 1905: »På lediga stunder läser jag rumänska för att kunna mäta med ett stort rumänskt arbete på mer än 100 sidor. Det är ett vetenskapligt verk av mycket stor betydelse. Och jag måste därför läsa det till examen. Rumänskan är rätt svår, men jag börjar nu förstå den rätt drägligt.» Den 2 april 1907 rapporterar han att han läser rumänska obehindrat.

von Sydow skulle senare utvidga sina språkkunskaper ytterligare. Till Moltke Moe skriver han den 3/1 1913 att han på lediga stunder håller på med »att arbeta mig in i ryskan och läser Afanasjevs sagor tillsammans med en ryss som hjälper mig med de språkliga svårigheterna. Så fort jag någotsånär grundligt har lärt mig ryskan ämnar jag ge mig på de övriga slaviska språken. Man kan i längden ej vara betjänt med att ej få det slaviska materialet annat än ur de tämligen fåtaliga och ofullständiga översättningarna.» Som akademisk lärare uppmuntrade von Sydow även sina studenter att lära sig främmande språk som gaeliska, lettiska och turkiska, berättar Algot Holmström i jubileumsskriften. Främst fördjupade von Sydow sig i gaeliskan. Han vurmade även för occidental, ett världsspråk som han föredrog framför esperanto.

von Sydows doktorsavhandling 1908 var, som vi sett, en sagostudie. Vid det första mötet för svensk folkkunskap, som hölls på Nordiska museet den 24–26 augusti 1908, framträdde han för första gången inför ett större forum – 59 personer – och föreläste om »Folksagoforskningens metoder». Efter att ha lyft fram bröderna Grimm, Benfey och de engelska antropologernas teorier säger han:

En verkligt sund forskningsmetod funne man först hos finnarna, vilka lyckades komma underfund med de av dem undersökta sagornas ursprung och vandring. Det är på denna väg man måste fortsätta: att systematiskt ordna sagorna i slakten och arter, att klargöra vad som hör till en viss sagoart och vad som kommit in genom hybridisering med besläktade arter, att jämföra de olika varianterna och sålunda fastställa vandringsvägarna och hemlandet. Först därefter kan man i sagorna med utsikt till framgång söka etniskt material (*Första mötet* 1908:184).

I *Våra folkminnen* 1919 ägnar von Sydow ett fylligt avsnitt åt folksagan. Han skiljer här på olika sagokategorier: undersaga, novell- och djursaga, skämt- och lögsaga samt hjältesaga. Han belyser Benfey's sagoteori och kritiken mot denna. Han nämner även Kaarle Krohns och Antti Aarnes sagosystematik men ägnar ingen kritik av den.

I sitt kapitel om sagorna i *Nordisk kultur* 1931 (omtryckt av Rooth i *Folkdikt och folketro*) infogar von Sydow kritiska synpunkter på den finska skolan: »Den finska skolans brist ligger i att vissa med den indiska skolan gemensamma synpunkter utan tillräcklig prövning fastslagits som axiom.» Han beklagar samtidigt att de som gett sig in på sago-

forskningsområdet »företrädesvis inriktat sig på litterära former utan att studera traditionen och dess liv». I ett brev till Lutz Mackensen i december 1931 skärper von Sydow tonen:

Vad har forskningen vunnit med de Aarneska sagoundersökningarna? *Ingenting!* Ingen av de sagorna har gett några värdefulla uppslag, och jag tror inte att resultaten är riktiga. Vem intresserar sig för Aa 566? Om den är österländsk eller västerländsk? *Ingen*, ty det angår ingen filologisk forskare. Aarne säger att den är ifrån västligaste Europa. Jag är nu övertygad att den till sina rötter snarare är österländsk, ty metoden för hans utredning är felaktig. Men Aa 303, 313, 400, 425 m.fl. betyder ofantligt mycket, emedan man därigenom får grepp om en hel rad problem rörande grekisk hjältesaga, och man finge alla klassiska filologer att intressera sig för sagoforskning. Vi borde försöka länka dem som vill arbeta med sagor in på dessa problemen.

I brev till Liestøl sommaren 1932 skriver von Sydow:

För mig står det som en livssak för sagoforskningen att den måste komma ur de finska metodövningarna som inte kan intressera någon annan vetenskap och knappast ens sagoforskarna av facket ... Även sagornas etnologiska betydelse bör sagoforskningen söka, men en sagoforskning som ej gör annat än rekonstruerar ursprungsformen av en ointressant saga – och detta efter felaktiga principer och med tvivelaktig metod utan källkritik – och sedan efter den felaktigt konstruerade ursprungsformen och i anslutning till obevisade doktriner bestämmer ursprungslandet, kan ej räkna på intresse från någon annan vetenskap.

I polemik mot Krohns och Aarnes historisk-geografiska metod som räknade med att de flesta sagor diktats under medeltiden och spritts över världen påvisade von Sydow den indoeuropeiska chimärsagans särart och stora ålderdomlighet. Han uppmärksammade dessa sagors konstanta variation vid vissa språk- och kulturgränser och drog härav slutsatsen, att deras internationella utbredning inte kan bero på vandring från land till land utan på ett arv från en gemensam indoeuropeisk urtid.

I anledning av Inger M. Bobergs recension av *Våra folksagor* skriver von Sydow i ett brev till henne den 28/5 1943:

Då jag betecknar chimärsagorna såsom indoeuropeisk egendom, så gör jag det i mycket starka förbehåll, och jag anser inte saken bevisad, men det är en arbetshypotes som är alldeles oundviklig just med hänsyn till den för semiteer karakteristiska novellsagan. Då Aa 313 tycks vara en megalitkulturens saga, sannolikt också Aa 400, så kommer en mycket viktig fråga: hur många fler sagor kan räknas till megalitkulturens sagoskatt? Dit kan t.ex. tänkas höra en del sagor som i senare tid uppstått på megalitområde

men som ej fått den oerhörda spridning över hela megalitområdet. Dessutom måste man göra sig frågan: hur många sagor finns söder om alperna och som inte är gemensamt indoeuropeiska. Det är möjligt att en kommande forskning kommer att visa att majoriteten av våra chimärsagor är mediterrana eller speciellt megalitiska produkter, och att det inte blir mycket kvar av indoeuropeiskt gods, men man måste behålla den indoeuropeiska hypotesen som arbetshypotes, tills man kan se bättre.

Senare forskning har visat att förment indoeuropeiska chimärsagor också finns i Kina och annorstädes i Orienten. »The distribution of such tale types can by no stretch of the imagination be attributed solely to the process of inheritance ... Liljeblads (1927:142) dogmatic contention that fairy tales do not migrate at all, is certainly wrong, as has also been conceded by Swahn» (Holbek 1987:148).

Bengt Holbek ställer frågan vad som blivit kvar av den svenska kritiken. Han svarar: »its most salient points, the realization that fairy tales are 'carried' by a relatively small number of skilled storytellers, and the concept of continuous creativity.» Sistnämnda iakttagelse möter redan i von Sydows studie 1909 om spinsagorna (AT 500 och 501) (Holbek 1987:248 f.).

von Sydow var alltifrån grundandet av folkminnesarkivet medveten om att han var sent ute med nyinsamlingen. Jan-Öjvind Swahn har granskat sagobeståndet i arkivet och kommit till resultatet att förhoppningarna knappast infriades i den utsträckning som von Sydow förmodligen väntat sig. Av de 120 uppteckningarna med sagor innehåller 41 djurfabler, 134 under- och 20 novellsagor. Av dessa 120 sagor hade 56 upptecknats före 1930, 40 under perioden 1930–39, 21 mellan 1940 och 1949 och 3 mellan 1950 och 1959. Ett ännu mera överraskande resultat är att von Sydow efter sin artikel om »Jätten Hymes bägare» 1914 aldrig använde eller citerade en enda saga ur arkivets samlingar. Av under- och novellsagorna har endast sju kommit till användning i de fyra doktorsavhandlingar om folksagoämnen som producerats av doktorander i Lund. De sagor han använder i sina teoretiska och systematiska undersökningar är baserade på hans omfattande internationella sagobeläsenhet. Swahn menar dock att sagouppteckningarna säkerligen kan utgöra en god basis för forskning i den muntliga folksagotraditionens upplösning (Swahn 1988:115 f.).

## Den folksliga festseden

År 1915 utkom Martin P:n Nilssons bok *Årets folksliga fester*. Det var den första översiktliga framställningen av årets festcykel i Sverige och därmed inmutades också festseden som ett forskningsfält inom folkminnesforskningen. von Sydow skrev en kort, men positiv anmälan av boken i *Folkminnen och folktankar* 1916, där han också själv gav ett nytt bidrag rubricerat »Tranorna och vårfrudagen», senare följt av de polemiska studierna »Majträd och lyckoträd» (1926) och »Majgren, majträd och majstång» (1929).

von Sydow var ju född på Tranhult och var sedan barnsben intresserad av tranorna. Att han tog upp ämnet vetenskapligt berodde på ett svar i den folkminnestävling som *Svenska Dagbladet* (landsortsupplagan) initierat den 25 december 1915 (FmFt 1916:50). Han redogör för olika traditioner knutna till vårfrudagen i Småland, Värmland och Dalsland, talesättet »tranan bär ljus i säng», seden att barnen får godis i sina strumpor, att någon i familjen klär ut sig till trana, bruket att dela ut tranbrev och att springa barfota på vårfruafton. Dessa seder hade aldrig behandlats tidigare och han anför noggrant varifrån han erhållit sina uppgifter. Han framställer hypotetiska tolkningar men framhåller upprepade gånger behovet av mer material för att bestämma vårfrudagssedernas geografiska utbredning, för att kunna bedöma variationen, skilja mellan ursprungligt och tillfälligt och lära känna sammanhanget med liknande bruk som knutits till andra fester. I själva verket tecknar han här ett helt program för den fortsatta sedforskningen. I det landsomfattande utprop som von Sydow sände ut 1918 fann han det nödvändigt med en planmässig insamling över hela landet. Men han ville även involvera de nordiska grannfolken i detta projekt visar ett brev till Dansk Folkemindedsamling den 20/4 1918.

Början skulle då göras med seder, föreställningar och folkdiktning rörande vårhalvåret, d.v.s. tiden från julens slut till skördens början. Detta stoff, som samtidigt samlas i alla bygder, skulle omedelbart börja bearbetas så att man snarast möjligt finge till stånd en stor vetenskaplig monografi över vårsederna, ett verk som även skulle intressera den stora allmänheten ... Självt har jag blott tänkt behandla några vårdagjämningsbruk och seden att böra maj i by. Övriga avdelningar måste jag överlåta åt andra.

Den bland von Sydows elever som främst kom att arbeta i denna riktning var Karin Danver, även om det dröjde. Hon bygger på ett rikare material och har bl.a. kartlagt utbredningen av olika vårfrudagsseder (Danver 1943). Barfotaspringningen fick dock först genom John Granlund en fördjupad tolkning som kvarleva av medeltida botprocessioner (Granlund 1960).

von Sydows vidsträckta resor i Sverige gav honom tillfälle att iaktta regionala skillnader ifråga om folkseden. Till Martin P:n Nilsson rapporterar han t.ex. hur julkärven var placerad i övre Norrland. Till sonen Carl Adolf skickade han fastlagsris med fjädrar och skriver till Greta von Sydow den 21 februari 1932:

Hur pass fastlagsrisen förmår grönska är ju ej gott att veta, men kanske det går lättare om man doppar fotändan i kokande vatten. Prova med det ena riset! Fjädevipporna tar Du väl sedan vara på att sätta på ris ett annat år. Jag tänkte att de skulle roa pojken fast med fjädrar känner man ju ej till dem söderut utan bara med pappersblommor, men det skall vara färgade fjädrar.

von Sydow visar här intresse för den levande seden. Sommaren 1940 då han på nytt vistades på Nääs skriver han till Åke Campbell: »Min uppgift är dels att hålla en föreläsningsserie över folkminnen dels att studera levande folksed dvs. den sed som utbildats av ungdomen här och blivit tradition samt de omständigheter som därvid verkat ändrande på den. Här har man material som kan studeras efter absolut objektiva synpunkter.» von Sydow var alltså inte så trollbunden av det förgångna att han var blind för det samtida. På tyskspråkigt områden hade man börjat bedriva »Gegenwartsvolkskunde», men det är ovisst om von Sydow hämtat impulser härifrån. När jag själv 1951 började arbeta på min avhandling om klockringningsseden baserade jag hela undersökningen på en samtidsenkät som utsändes till kyrkvaktarna i alla Sveriges kyrkor och även till Danmark. Undersökningen var fokuserad på både tradition och förändring (Bringéus 1958).

## Fruktbarhetsteorierna

Fruktbarhetsteorierna hade under 1800-talets senare hälft lanserats av den tyske forskaren Wilhelm Mannhardt, men först genom James Frazers *The golden bough* (1890) vann de internationellt beaktande. I Sverige anammades de vid sekelskiftet 1900 av Nils Edvard Hammarstedt och av

Martin P:n Nilsson i *Årets folkliga fester* 1915. Under 1920-talet inarbetades Mannhardts teorier i flera arbeten av Hilding Celander.

Handboken *Våra folkminnen*, som utkom 1919, visar att också von Sydow vid denna tid tolkade skilda företeelser inom svensk folktro och folksed utifrån ett fruktbarhetsteoretiskt perspektiv. När man förde hem den sista kärven från åkern skulle man offra några ax till fruktbarhetsmakterna. Glosen var en sådan fruktbarhetsmakt och julgalten stod i ett säkert sammanhang med äringsguden Frö. Julen var en fruktbarhetsfest och ungdomens pingst- eller midsommarbröllop hade »ursprungligen skett för att främja fruktbarheten». I festskriften till Hammarstedt 1921 bejakar von Sydow t.o.m. dennes uppfattning om att Luciafirandet inte från början haft något med det katolska helgonet att göra utan måste gå tillbaka på kulten av fruktbarhetsgudinnan, som man dyrkade under julfesten och som då tänktes vandra omkring och förlåna mark och träd fruktbarhet för det kommande året (von Sydow 1921).

I Lund höll von Sydow 1922 en serie föreläsningar om fruktbarhetsriten. De behandlade bl.a. månen och fruktbarheten, skördebruk och fruktbarhetsdemoner, sista kärven och heliga bröd, riter vid plöjning och sådd, fruktbarhetsgudomligheter och riterna vid deras dyrkan. Han föreläste alltid utan manuskript, men anteckningar från hans seminarieövningar våren 1924 som Gösta Berg ställt till mitt förfogande visar tydligt att han då vänt sig mot de gängse föreställningarna om fruktbarhetsdemoner. I skriftlig form möter man tidigast kritik av den växtlighetsmytiska tolkningen i uppsatsen »Scyld Sceefing» tryckt 1924–25. von Sydow avvisar här sin vän Axel Orlriks tolkning av den fornengelska Beowulfdikten och den påstådda överensstämmelsen mellan de sentida skördebruken och Sceefingsägnen.

Anledningen till von Sydows ändrade ställningstagande är inte fullt klar. Mai Fossenius menar att hans funktionellt betonade forskningsinriktning fått impulser av Malinowski, Radcliffe-Brown och sådana amerikanska forskare som Boas, Lowie och Goldenweiser. Sigfrid Svensson har pekat på Marett och Lévy-Bruhl, men menar ändå att »det ser ut som von Sydow skulle ha kommit fram till sin åskådning på egen hand parallellt med liknande allmänna antievolutionistiska strömningar ute i Europa. Alla bottna dock i en gemensam idévärld med en finfördelad influensverkan, som kan vara svår att följa» (Svensson 1951).



I olika sammanhang utvecklade von Sydow sin Mannhardtkritik. I en recension av Celanders *Nordisk jul* (1928) kritiserar han Celanders för att följa Mannhardt, »vars dogmer han blint tror [på] och driver in absurdum» (Bringéus 1991:10).

I Sverige hade von Sydow hittills varit ensam om Mannhardtkritiken. Men 1931 får hans stöd av Sigfrid Svensson, som då var intendent vid Nordiska museet. Svenssons debattinlägg har rubriken »Den sista kärven och det sista lasset. Några kritiska reflexioner i anslutning till nyinsamlat skänkt material». Medan von Sydow drivit sin argumentation på teoretisk basis stöder Svensson sig på ny empiri som även redovisas på kartor. von Sydow var mycket belåten. »Uppsatsen är det bästa som skrivits sedan Mannhardt fäste uppmärksamheten på den sista kärven», skrev han till Mackensen.

En särskild anledning till det stora Mannhardtintresset 1931 var att hundra år förflutit sedan hans födelse. I Norge utgav Nils Lid de norska svaren på hans frågelista, medan Celanders publicerade de svenska svaren. von Sydow lät trycka Mannhardts brev till Hyltén-Cavallius med en inledning om hans fruktbarhetsteorier. Till Lutz Mackensen skrev von Sydow att

det är en slags anti-Mannhardt, fast i vänliga ordalag, och dem förtjänar Mannhardt för sin insats i forskningen. Men dessa plockare av Lesefrüchte och blott Lesefrüchte behöver få påpekat att en hel rad av vetenskapens vinster har gjorts efter Mannhardts tid, och vad han på sin tid sade, måste prövas genom att låta hans stoff kritiskt sovras med hjälp av alla dessa nya synpunkter.

von Sydows Mannhardtkritik väckte uppmärksamhet i Tyskland bl.a. hos Lutz Mackensen och Karl Meisen samt en ung religionshistoriker, Karl Scheuermann, som lade fram en avhandling med titeln *Wilhelm Mannhardt. Seine Bedeutung für die vergleichende Religionsforschung*. Självt hade von Sydow möjlighet att framföra sin kritik i en föreläsning vid den internationella antropolog- och etnologkongressen i London den 30 juli–4 augusti 1934. Här fanns också en rad nordiska forskare som Gösta Berg, Åke Campbell, Sigfrid Svensson, Nils Lid och Hans Ellekilde (Holmström 1988:241c; Bringéus 1993:56 f.). von Sydow höll där två föreläsningar. Om den första skriver han till hustrun den 1 augusti: »Mitt föredrag gick bra, och sektionens chairman, den gamle ansedde professor Haddon var tydligen imponerad och ansåg att jag gett forsk-

ningen nya värdefulla metoder. Det var några stycken som yttrade sig i diskussionen men helt och hållet instämmande och mina vänner tyckte att jag hade gjort en stor succes.» Också den andra föreläsningen gick bra, fastän von Sydow måste förkorta den för att ge utrymme åt diskussion. »Vad jag var särskilt glad över var att professor Rose var närvarande och höll fullkomligt med mig över hela linjen.» Bland åhörarna fanns också professor Marett »som jag också mycket önskat bli bekant med, och han blev mycket vänlig då han fick höra vem jag var och sade sig känna till vad jag skrivit – besynnerligt nog».

Till Hans Ellekilde som var en av de nordiska forskare som företrädde fruktbarhetsteorierna skriver von Sydow bl.a.:

Phallus är i folkets föreställning inte i första rummet en fertilitetsbärare (symbol) utan i första hand ett urinorgan (cf tjurens meja (mega) som kommer av verbet miga = pissa), vidare ett njutningsorgan, vidare ett tabuerat organ. Dessa synpunkter betyder inom folktron långt mera än den phalliska fertiliteten, som nog kan påträffas men endast sällan. Obs. t.ex. melanesierna som ej känner till något som helst samband mellan phallus och havandeskap! Min kritik är ej en negativ skepticism utan ett klart medvetande av att den enfaldiga och ensidiga tro på fertilitetskraften är svårt på avvägar och stämmer mycket lite med folkets verkliga tro och tankegång. Phallus och dylika ting som amulett mot ont öga har ej något med fertilitet att göra utan med tabu.

Fruktbarhetsteoriernas fortsatta roll inom forskningen tvingade von Sydow att i upprepade sammanhang återkomma till dem. Han reagerade sålunda mot den innebörd Hilding Celander tillskrev uttryck som »rågkodd» och liknande uttryck vid skörden. I ett brev till Åke Campbell den 2 augusti 1939 skriver han:

De fula orden »badfittan» eller i Ö. Bleking »lögefittan» och »fiskafittan» tycks vara allmänt i bruk i Skåne, Bleking och Småland, men hur långt seden går vidare mot norr vet jag inte. Det behövs ej mer än dessa här citerade öknamn för att definitivt gen-driva all »högre mening» i de av Celander älskade »rågkodd» och »havrekodd», som inte på något vis står i fertilitetens tjänst och deras bärare har aldrig tänkts såsom en personifikation av någon fertilitetsdemon. Vi måste få fram hela det oanständiga materialet för att visa vad den sortens ting verkligen betyder och vad de icke betyder.

Samma dag skickar von Sydow ett helt batteri frågor rörande detta ämne till ordsmeddelaren Carl Wiking i Kråksmåla och senare utsändes även en särskild frågelista.

I sin installationsföreläsning »Religionsforskning och folktradition»

berörde von Sydow de fula namnen som tillagts den siste vid skörden. Han avvisar här på nytt deras funktion att främja fertiliteten och tolkar dem som skamnamn på den som blir sist vid skördearbetet liksom vid en mängd lekar och andra tävlingar (von Sydow 1941:13).

De som i fortsättningen fortsatte von Sydows Mannhardtkritik i Sverige var hans lärjungar Karin Danver och Albert Eskeröd. Danver granskade i en studie av Logkatten, publicerad 1942 det sydsvenska materialet och kom till resultatet att »Mannhardts slutsatser är absolut felaktiga». Eskeröds avhandling *Årets äring* publicerades först 1947 varför hans uppgörelse med fruktbarhetsteorierna i viss mån kom att slå in redan öppna dörrar.

## Folkets sätt att tänka

C. W. von Sydow kallade sin tidskrift *Folkminnen och folktankar*. Av de båda leden har det första tilldragit sig störst uppmärksamhet. Men det andra ledet är lika viktigt. von Sydow har knappast ägnat det samma uppmärksamhet som begreppet *folkminnen*, kanske därför att han menat att det är genom studiet av folkminnena som folkets sätt att tänka blir uppenbart. Redan i den första studieplanen 1912 heter det att en folkminnessamling i hög grad skulle bidra »till en riktig förståelse för folkets sätt att tänka och att uttrycka sina tankar». Men det särskiljande prefixet *folk* i *folktankar* avslöjar å andra sidan att det står i opposition mot andras tankar. Av en bisats i studien om Jätten Hymes bägare framgår detta helt klart. Han talar här om »en levande folktanke, som ej konstruerats fram i studiekammaren» (von Sydow 1914:45). De skrivbordsforskare han därvid indirekt åsyftar är de tyska mytologerna och i viss mån de engelska antropologerna. I samma studie heter det att »myterna ... är i själva verket till största delen att betrakta som forna tiders folkminnen, ehuru ofta litterärt bearbetade och omädrade» (a.a. s. 41).

När von Sydow 1944 i en uppsats om »Folkminnesforskningens uppkomst och utveckling» ser tillbaka, förefaller det som om begreppet *folktankar* kommit in i hans eget medvetande redan genom kontakten med Feilberg. Han skriver: »I Danmark levde Nordens för att ej säga världens på sin tid grundligaste och intimaste kännare av allmogens sätt att tänka, prästen doktor Henning Fredrik Feilberg. Han hade ... en le-

vande och personlig erfarenhet av folklivet, förvärvat genom ett långt liv tillsammans med folket.» von Sydow antyder här att en inblick i folkets sätt att tänka egentligen inte kan förvärvas genom bokliga studier utan genom att leva tillsammans med folket. Han ger ett exempel: »Feilberg som med vakna ögon och ett skolat förstånd hade levat ett långt liv bland folket, insåg klart, att lek, nojs och skämt var naturliga livsformer hos ungdomen, och att så hade varit fallet sedan tidernas begynnelse utan att man behövde räkna med någon slags ursprunglig undermening av religiös eller magiskt art» (von Sydow 1944:21 f.). Även från Moltke Moe kan inspiration ha kommit. Han utgav i *Maal og Minne* 1909 en uppsats om »Det mytiske tankesæt» som von Sydow citerar i *Folkminnen och folktankar* 1915.

Nu kan man ju undra om von Sydow själv genom sitt adliga ursprung kommit folket så nära att han lärt känna dess tänkesätt. »Bönder trivs jag bra med, ty de är vad de är», skriver han i ett brev 1913 (se ovan s. 38). Under sina uppteckningsfärder och föreläsningsresor över hela landet hade han även lärt känna folkets breda lager. Däremot menade han inte att man – som Martin P:n Nilsson – kunde ha fått bättre inblick i folkets tänkesätt om man vuxit upp i en bondgård.

Å andra sidan var intresset för det folkliga tänkesättet även en frukt av psykologin som växte fram i början av 1900-talet och som även uppmärksammades i samband med bildandet av Etnologiska föreningen i Lund (ovan s. 136). Ett exempel lämnar von Sydow 1920 i uppsatsen »Jättarna i mytologi och folktradition,» där ett särskilt avsnitt ägnas åt *proportionsfantasier*. Sannolikt är ordet von Sydows egen skapelse och just föreställningarna om jättarnas ofantliga storlek och styrka lämpade sig utmärkt som exemplifikation:

Då en backe tolkas som uppkommen genom att jätten tömt ut småsten ur sin träsko, är detta naturligtvis också ett påfund, som måste betecknas som en proportionsfantasi. Man har roat sig med att tänka sig jätten så stor, att backen i fråga i förhållande till jätten inte var mera än litet grus, som han råkat få i träskon. Sådana drag träffas mycket ofta i sägner om byggnader och naturbildningar som åstadkommit av jättar.

Ett annat exempel är jätteflickan som hade hittat så vackra leksaker som kunde röra sig: en bonde med oxar och plog, som hon hade tagit i sitt förkläde och visade för sin far. I sagorna förekommer proportionsfantasier särskilt i berättelsen om »den starke mannen». »När han rensar

en brunn och ett lass sten kastas ner på honom, ropar han: 'Kör undan hönsen och låt dem inte krafsa sand i ögonen på mig!' När en kvarnsten kastas ner, tackar han för den bra kragen, och när en kyrkklocka följer efter tackar han för den präktiga hatten.» von Sydow sammanfattar: »Der är tydligt, att alla dessa proportionsfantasier helt och hållet måste tillskrivas folkets diktande fantasi. Man finner i dem intet av verklig folk-tro, men så mycket mer folkhumor» (von Sydow 1919:25 ff.; 1922:93).

Människans sätt att tänka belyses framför allt i uppsatserna »Det ovanligas betydelse i tro och sed» (1926) och »Associationernas betydelse i folklig tro och sed» (1928). von Sydow tar i den förstnämnda studien sin utgångspunkt i några träd med ovanligt utseende. Just genom sin undantagsställning i fråga om växtsätt eller hög ålder drar de till sig människors intresse och kan komma till användning t.ex. i den folkliga läkekonsten. Han sammanfattar: »Den psykologiska och logiska synpunkten på folkets tankevärld borde i större utsträckning än vad som hittills skett få göra sig gällande. Därigenom bleve det lättare att skilja mellan vad som är primärt och vad som är sekundärt, och man får ett bättre grepp om hur utvecklingen av folkets trosföreställningar och sedvänjor gått för sig» (von Sydow 1926a:69). Exemplifikationen utökas i en uppsats samma år med träd som man fällt och rest på annan plats som festträd (von Sydow 1926b). Ännu en gång återkom von Sydow till träden i folktron i en studie i *Svenska kulturbilder* 1932. För en sjuk människa som t.ex. får se en egendomlig gran väcks frågan naturligt: tänk om trädet kan bota sjukdomen? »Granen får för tillfället en förgrundspats i hans medvetande på samma sätt som sjukdomen. Så kommer de båda förgrundstankarna att attrahera varandra» (von Sydow 1932:230). Mot bakgrund av von Sydows studier skapade hans lärjunge Albert Eskeröd ett ännu bättre ord än förgrundstankar genom begreppet *intres-sedominans* (Albert Nilsson 1936) vilket kommit till stor användning i senare forskning. I *Nationalencyklopedin* 1995 möter i stället begreppet *traditionsdominant* som avser en företeelse med dominerande ställning i lokaltraditionen (t.ex. *bysen* på Gotland och *bäckahästen* och *goenissen* i Skåne).

von Sydow visar i sin uppsats 1926 hur *det första och det sista* tilldrar sig uppmärksamheten och kommer att spela en stor roll i människors tankevärld. Han återkom till ämnet i Köpenhamn 1938 (Folk-Liv 1938:406)

och i Folk-Liv 1939 omtryckt i *Selected Papers on Folklore* (s. 146 ff.). De uppmärksammades av Sigfrid Svensson i en studie av »Den sista kärven och det sista lasset» (Svensson 1931). Ett omfattande empiriskt material rörande det första och det sista i allmogens tro och sed framlade Eskeröd slutligen i sin avhandling *Årets äring*, 1947.

Utmärkande för exemplifieringen i Sydows, Svenssons och Eskeröds studier är att den nästan uteslutande gäller recent material. En sådan begränsning är dock inte nödvändig. Den gammaltestamentlige hjälten Jefta avgav ett löfte att offra det första han mötte efter återkomsten från striden om han vann seger. När han återkom segerrik tågade hans dotter och hennes väninnor ut för att möta honom. Jefta, som var bunden av sitt löfte, tvingades då att mörda henne (Bringéus 2002).

År 1928 skriver von Sydow att det gäller för forskarna »att först och främst arbeta sig in i en psykologisk förståelse för materialet och göra sig förtrogna med de lagar som där råder» (von Sydow 1928:79). En sådan lag rymmer uttrycket *post hoc ergo propter hoc*. Denna regel exemplifieras ofta i samband med sjukdomsbot. Om ett tillfrisknande sker efter ett offer, så tolkas detta ha skett genom offret (von Sydow 1932:230).

von Sydow tränade sina lärjungar i det folkliga tänkandet. Karin Danver hävdade därför att »någon magisk eller kultisk innebörd behöver sålunda ej inläggas i seden att springa Gregorius eller 'springa trana'». I sin granskning av Karin Danvers doktorsavhandling skriver Sigfrid Svensson – själv tidigare Sydow-lärjunge – att hon i sina förklaringsförsök av Matsfirandet visar »en rationalistisk inställning, som till sitt grundkynne är både sund och välbehövlig. Det är i detta avseende av handlingen kan sägas höra till den von Sydowska skolan.» Svensson inländer emellertid : »Metoden har dock sina vanskligheter. Lusten att söka rationalistiska förklaringar leder lätt till förenkling av problemen» (Svensson 1943:69).

von Sydows ansträngningar att förstå folkets tankesätt bottnade ytterst i hans reaktion mot de lärda, mytologiska tolkningar som religionshistorikerna tidigare hade tillämpat och som saknade folklig förankring. Intet av de märkliga träden »kräver som förklaring någon tro på trädets själ, och blott några få visar en tydlig animatistisk uppfattning. På det hela taget visar det meddelade materialet, hur föga folket medvetet reflekterat på de med träden förknippade frågorna. Reflexionen har knappast kom-

mit till användning. Medan associationen har gett alla de uppslag och synpunkter folket sökt » (von Sydow 1932:256).

Medan tankeverksamheten är knuten till intellektet är upplevelserna förknippade med de mänskliga sinnena: hörsel-, syn-, känsel-, lukt- och smakförmålor. Dessa sinnesförmålor behöver inte ha förankring i verkligheten utan kan uppträda som hallucinationer såväl vid psykiska sjukdomstillstånd som hos normala personer. I von Sydows resonemang om folktron spelar hallucinationerna en viktig roll som rationella förklaringsfaktorer. Olika företeelser kan framkalla hallucinationer som feber, fasta, dryckenskap och suggestion (von Sydow 1935:107 ff.).

Frågan är naturligtvis hur empiriskt förankrade von Sydows egna tolkningar var. Ofta är han mycket snabb att dra sina slutsatser – gärna i opposition mot tidigare forskare – på ett relativt magert material. Även om han vurmade för folkminnesinsamling hämtar han sällan sina tolkningar direkt från sagesmännen (intervjuer tillämpades inte alls på hans tid) utan utformar dem liksom föregångarna vid skrivbordet. Han talar inte sällan om sund forskning. Den präglades i hög grad av *common sense*.

Som Albert Eskeröd påpekat hade redan Nathan Söderblom i *Guds-trons uppkomst* 1914 uppställt krav på ett fördjupat studium av traditionens psykologi och morfologi och betraktar det som ett varningens ord för folkminnesforskarna, vilka alltför ensidigt följt survivaltesens enkla linje:

Någon ny traditionspsykologi har icke kunnat framkomma på detta sätt. C. W. von Sydows vid skilda tillfällen framförda synpunkter (se särskilt 1926, 1928, 1929, 1934, 1935) skulle därför ha behövt sammanföras och genomarbetas till ett enhetligt system, varvid även en strängare anknytning till modern psykologisk forskning varit önskvärd (Eskeröd 1947:37 f.).

C. W. von Sydow vidgade alltså perspektivet på folklore från att ha inneburit muntlig tradition till att också omfatta »tänkande, dvs. attityder och värderingar eller med ett ord världsbilder. En sådan vidgning har det varit nödvändigt att acceptera. Så kommer folklore i sista hand att innebära ett folkligt sätt att tänka » (Wolf-Knuts 1991:66).

Folkets sätt att tänka skulle vi idag kalla folkets *mentalitet*. Mentalitetshistorien har sitt ursprung i den franska Annalestraditionen Den vänder sig till de omedvetna skikten hos människorna och ägnar sig åt vardagliga, ganska oreflekterade kollektiva attityder som kan avläsas

också i gester, ritualer och vanemässiga beteenden. Den skildrar hur folk sett på t.ex. kosmos och gud, människa och natur, tid och rum, barn och kärlek. Även om mentalitetshistorien ansetts sakna teori och metodologisk stringens har den öppnat forskarnas ögon för teman som länge försumrats i traditionell historisk forskning. »Sist och slutligen är det svårt att inte fångas av vad människor tänkt och tyckt om t.ex. rätt och fel, naturligt och onaturligt, sexualiteten och döden under andra perioder än den vi själva lever i» (Österberg 1994).

Inom svensk etnologi har mentalitetsinriktad forskning inte haft samma styrka som den kulturanalytiska, där människans värderingar, perspektiv, föreställningsvärldar osv. ägnats särskild uppmärksamhet. Med lite god vilja kan man nog finna likheter med vad en äldre forskargeneration kallade »folktankar».

## Folkliga påhitt

I uppsatsen »Kategorien der Prosa-Volksdichtung» i festskriften till John Meier 1934 behandlar von Sydow för första gången begreppet *fiktioner* och följande år ägnar han ett avsnitt åt dem i uppsatsen om övernaturliga väsen i *Nordisk kultur*.

Ett ofta använt exempel är brunnsgubben, som von Sydow menar är en påhittad figur i avsikt att hålla barnen undan från att gå för nära den farliga brunnen. Föreställningen om brunnsgubben bottnade enligt honom inte i folktro utan var en pedagogisk fiktion.

Så snart von Sydows installationsföreläsning publicerats kom ett genmäle från Martin P:n Nilsson med titeln »Ny folklore och gammal folktro». Nilsson vänder sig här mot fiktionsteorin och använder erfarenheter från sin egen barndom till stöd för sin uppfattning.

I Uppsala hade man lite större avstånd till Lundadebatten. I ett brev till von Sydow den 25 februari 1943 skriver Sigfrid Svensson:

Häromkvällen hörde jag H. S. Nyberg i Uppsala recensera Din och M. P. N:s skrifter. Det var redan i formellt hänseende ett mycket roligt och skickligt upplagt föredrag. Där om vittnar ju rubriken: »Barnet, brunnsgubben och professorerna». Däri skildras dramatiskt och åskådligt hur det gick till när herr v. S. och P:n N:n möttes på en gårdsplan med ett trasigt brunnslock, en varnande moder och ett olydigt barn.



H. S. Nyberg menade att alla folktrögestalterna inte kunde vara fikt. Kyrkogrimmen t.ex. var man rädd för.

Om brunngubben berättas ingenting, säger von Sydow. Och jag tror han har rätt. Men här måste man tänka på miljön. Bristen på sägner kan bl.a. bero på att det inte så ofta drunknar någon i brunnen. Brunnen är en sådan alldaglig företeelse i vårt land. Annat är det hos ökenfolk, t.ex. hos semiterna; där blir brunnguden till stamguden. Man måste erinra sig miljöns betydelse ... Ingen av de båda antagonisterna har ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt den sociala sidan. Uppfostran är en social funktion. Man hittar inte på rena skojet för att fostra barnen.

Ännu viktigare är H. S. Nybergs påpekande att »begreppet fikt är obrukbart för att klara upp det genetiska». von Sydows psykologiska betraktelsesätt blir tidlöst. Jag har själv i annat sammanhang erinrat om att brunnar under medeltiden kunde invigas med signaler, i vilka den onde skrämdes iväg (Bringéus 1991:19 f.).

Både folkdikt och folktro har haft en kontext som skiftat också över tid. von Sydow gick inte själv i svaromål men animerade en av sina elever, Karin Danver, att ta upp en motsvarande företeelse, nämligen logkatten. Utan att slutgiltigt förklara uttrycket »logkatten» och analoga benämningar har en senare lundaforskare närmast tolkat dem som metaforer (Bringéus 1991:18 f.). Även om von Sydows fiktteori i de flesta fall är bestickande är svagheten att han bortser från både både rums- och tidsdimensionen, som han själv fäster så stort avseende vid i andra sammanhang.

Vid det nordiska folklivs- och folkminnesforskmötet i Stockholm 1948 yttrade Sigurd Erixon bl.a: »Folkminnesforskningen kan på visst sätt karakteriseras som en regionalt avgränsad djupundersökning för vilken givetvis de historiska och kulturgeografiska perspektiven måste vara oumbärliga. Av samma skäl ställer jag mig skeptisk mot von Sydows psykologiska metod, vilken misskänner kulturtraditionens karaktär och gör det som är arbetshypotes till axiom (Erixon 1948–49:12 f.).

Ett annat exempel. I ett brev till Hans Ellekilde nämner von Sydow den folkliga traditionen att fadern förde sin giftasmogna dotter till var bänk i kyrkan och sade:

Min dotter vill mannas. Dottern gick efter med en tom knivslida i handen och sade: Fars ord skall sannas. Då en spekulant trädde fram och stack sin kniv i flickans tomma knivslida, så var saken klar. Han fick dottern. Ja denna historia är rent fiktiv, diktad

på skämt om tidigare tidsåldrars besynnerliga sedvänjor, någon sådan sed har aldrig funnits.

von Sydows tvärsäkra påstående bottnar inte i någon analys av den folkliga traditionen. Som jag visat i en särskild undersökning är denna känd såväl i Norge och Sverige som i Finland och Baltikum. Även om inga vittnen till ett sådant frieri åberopas, utesluter det sociala och kulturella sammanhanget inte möjligheten av att det kunnat tillgå och bekräftas på det sätt som traditionsmaterialen omvittnar, låt vara att friarformerna kan ha stereotypiserats på liknande sätt som sägnernas stickord (Bringéus 1979).

Inte desto mindre har von Sydows begrepp fikt blivit en allmänt vedertagen term för traditioner som har folktrons form men saknar dess trosbakgrund. Fikten är avsedda att tas på allvar av dem som de riktas till. Lauri Honko har t.ex. accepterat begreppet och exemplifierar med den ingermanländska brunngubben. »De vuxna skrämmer barnen med brunngubben, så att de ej tittar ner i brunnen och ramlar i. Trots att fiktiva supranormala väsen endast tillhör barnens trossfär, fungerar de socialpsykologiskt på samma sätt som de väsen man tror på: med deras hjälp bibehålles normerna» (Honko 1978:100).

von Sydows funktionsbetingade realism låg i tiden. Den fick i Sverige sitt genombrott inom den materiella kulturen genom Stockholmsutställningen 1930. Men den fick också konsekvenser i andligt hänseende inom skönlitteraturen och samhällsdebatten (Holm 2004:22 ff.). Kort efter von Sydows frånfälle publicerade den amerikanske folkloristen William R. Bascom sin studie »Four Functions of Folklore» där han visar att folklorens främsta samhällsuppgift är att upprätthålla stabiliteten i kulturen. Folkloren bekräftar värderingar och uppfattningar i de sociala miljöer där den är i svang (Bringéus 1976:48). I Sverige har Bengt af Klintberg fört von Sydows tankar vidare och visat de nya mediernas roll i förmedling av folklore på global nivå.

# Min far, sagoberättaren

Av Max von Sydow

Världshistorien är full av far-son-förhållanden. Fäders drömmar, söners revolter – eller motsatsen: fäders besvikelser. Min far hade tänkt sig både det ena och det andra för mig. Beklagligtvis tror jag inte att jag har uppfyllt något av det han hade tänkt sig. Han ville att jag skulle, när jag var ganska så ung – gick i låt oss säga gymnasiet – gå på en dansk folkhögskola. Jag gjorde det inte, och jag beklagar det idag. Han ville att jag skulle studera vid universitetet. Jag gjorde det inte, men jag beklagar det idag. Han ville att jag skulle studera till jurist – jag tror att han tänkte sig att jag skulle bli ämbetsman, domare eller häradshövding eller något liknande. Jag blev det inte, jag vet inte om jag beklagar det idag. Han hade nog tänkt sig att jag skulle åka till »the Island of Enchantment» (Irland). Jag gjorde det inte och jag beklagar det idag. Men det finns väl fortfarande en chance. Hur som helst är jag mycket stolt över att få vara med idag, att vara son till Carl Wilhelm von Sydow och jag tröstar mig med att jag kanske i alla fall gör någonting, som han skulle varit glad över. Jag berättar historier fast inte riktigt på det sätt han gjorde – men inte desto mindre ...

Jag har blivit ombedd att berätta om min far, sagoberättaren. Jag minns att en gång under min barndom min far redigerade en nyttgåva av mer eller mindre kända sagor för barn. Namnet på den samlingen har fallit mig ur minnet, men jag kommer ihåg att förlagsreklamen gjorde ett stort nummer av att utgivaren inte bara var professor i sagor. Han trodde verkligen på dem också. »Troll – visst finns de, säger C. W. von Sydow.» Ungefär så stod det i annonsen. Jag minns att jag den gången betvivlade sanningshalten i det påståendet. Inte trodde min far på trollen egentligen. Med mitt på den tiden nyktert rationella barnasinne – kanske jag rent av var tonåring, jag är inte så säker – vägrade jag i alla fall att spela med i denna de vuxnas låtsaslek. Idag är jag inte så säker längre. Jag

vill inte påstå att jag kommit min far närmare sedan dess eftersom han dessvärre för längesedan lämnat oss, men jag tror att jag idag vet mera om hans bakgrund och därför kanske förstår honom litet bättre. Och även om nu bokförlagets reklamfolk inte på allvar trodde på sin egen slogan så tror jag nog idag att det kanske låg en hel del allvar bakom de där orden i alla fall.

Pappa Wilhelm var född 1878, långt bortom två förödande världskrig, i ett annat sekel än vårt i ett Sverige med totalt andra värderingar och attityder än våra, långt före slit- och slängkulturen, när allt i stället togs till vara om det på något sätt ännu kunde tjäna något ändamål. Långt före det hänsynslösa James Bond-idealet över huvud taget var påtänkt, då istället den ädle riddaren, den barmhärtige samariten och askeladden hölls upp som hjälteideal. Han växte upp i Småland i Sunnerbo härad i Ryssby socken. Tranhult hette gården, helt säkert inte utan anledning. Min farfar drev länets lantbruksskola. Hushållet var väl tilltaget. Förutom far och mor i huset med en stor barnaskara ingick skolans elever som var ungefär ett tjugotal plus de övriga lärarna. Dessutom tjänstefolket förstås. Men därutöver utspisades även de hantverkare som tillfälligt kom till gården.

Traditioner med anknytning till kyrkliga och andra högtider iaktogs med stor respekt och noggrannhet. Eftersom mina farföräldrar var övertygade kristna så rådde en strikt protestantisk etik i hemmet. Barnen fick tidigt lära sig en ur modern synvinkel sträng gudsfuktan där bibeln och katekesen var de rättesnören man måste hålla sig till. Men parallellt med den kristna påverkan, som nog främst styrdes av far i huset, fanns också en annan som kanske mest verkade i skymundan och som ofta hävdade tankar som gick stick i stäv med de kristna reglerna. Och det var den folktro som levde runt omkring barnen, bland tjänstefolk och lantbruksfolk och kringresande hantverkare. Jag är övertygad om att de berättelser om spöken, troll, lindormar etc., som hela tiden florerade i pappas omedelbara närhet, gjorde minst lika starkt intryck på honom som det farfar och sockenprästen predikade. Lika mycket som Vår Herre och hin onde måste näcken, lindormen och allt annat trolltyg ha varit en stark realitet för honom när han var barn. Om farmor lärde sina barn att olydnad var en trolldomssynd måste det ha inneburit en bekräftelse från henne att trolldom verkligen existerade. Visserligen kunde ju varken

farfar och farmor med sina berättelser om den heliga treenigheten eller gamla Lisa och vallpojckarna ifrån Buskastugan med sina sägner om spöken och troll slutgiltigt bevisa dessa olika väsens existens. Men om nu Vår Herre och den helige ande verkligen fanns, så varför skulle då inte näcken och allt annat trolltyg också finnas? Man måste också hålla i åtanke att 1880-talets Småland var ett land, där ingenting kom gratis och portofritt, det fanns inga knappar att trycka på. All ved måste fällas och sågas och huggas och bäras in och tändas på varje morgon. Man måste göra rätt för sig med hårt arbete från sådd till skörd och tillredning, innan maten stod på bordet. Min faster Mathilda, som var pappas enda syster, måste redan som 12-åring ansvara för skummjölksosten, som skulle vara färdig varje morgon före klockan 8. Man levde nära naturen och var helt beroende av årstidernas växlingar och nyckfullhet. För att spara på det artificiella ljuset utnyttjade man dagsljuset till hundra procent. Höst- och vintermörkret utanför hemmet var ogenomträngligt och vad som dolde sig där var inte gott att veta. Över huvud taget föreställer jag mig att gemene man på landsbygden hade en oerhört mycket mera ödmjuk inställning till naturens växlingar. Jag tror inte att man kände sig riktigt så kaxig som vi kan göra idag i våra centraluppvärmda, välisolerade hem med alla moderna bekvämligheter och med snabbköpet runt hörnet. Man kunde helt enkelt inte nonchalera makterna runt omkring en, vare sig de nu var goda eller onda.

Jag träffade tyvärr aldrig mina farföräldrar, de var båda döda långt innan jag föddes. På bild ser de mycket rara ut, farmor mild och späd med tillsynes mjuk kvinnlighet, farfar plirigt godmodig bakom glasögon och mycket skägg. Jag kan inte komma ihåg att pappa berättade så särskilt mycket om honom, men i *Hågkomster och livsintryck* nr 10, som kom ut samma år som jag föddes, skriver pappa följande: »Det är vanligt att det uppstår konflikter mellan föräldrar och barn av olika anledningar och det har inte heller saknats sådana mellan min far och mig. Jag har gått andra vägar och fått i många stycken andra synpunkter på saker och ting.» Och så avslutar han paragrafen med att uttrycka sin aktning och tacksamhet för det goda föredöme hans föräldrar givit honom. För inte så länge sedan fick jag i mina händer en brevväxling mellan min far och min farfar. Jag har dessvärre inte haft möjlighet att studera den i detalj, men det intryck dessa brev ger mig är att pappas nyss citerade

ord utgör ett klart understatement. Om farfar i dagligt tal anknöt till Guds bud och vilja ens hälften så ofta som han gjorde i sina brev måste detta ha utgjort ett oerhört tryck på ett ungt sinne som ville pröva sina egna krafter, utan vare sig Guds eller fars hjälp. Pappas svar är ofta nästan obarmhärtigt direkta.

Resultatet var mycket riktigt att han »gick andra vägar» och fick i många stycken andra synpunkter på saker och ting. Bl.a. anslöt han sig till det Religiösa Reformförbundet som klart tog ställning mot alltför dogmatiskt tänkande. Min egen religiösa uppfostran kom att bli ytterst liberal. Gudstjänstbesök minns jag var relativt sällsynta, men julbönen i domkyrkan var obligatorisk och varje julafton läste pappa julevangeliet för oss andra. Bibeln och psalmboken låg alltid på pappas nattygsbord. Hur mycket och vad han läste i dem vet jag tyvärr inte. När det var tid för mig att konfirmeras, sändes jag till kyrkoherden i Skånes Viby. Han var också medlem i reformförbundet och en utmärkt lärare och i dedikationen i den psalmbok jag fick, när dagen var inne, hade pappa hänvisat till Wallins psalm »Var är den vän som överallt jag söker», i vilken varken Guds eller Jesu namn nämns.

Från och med februari 1886 då pappa var sju år gammal kom han att tillbringa flera år på Tagels gård i Mistelås socken, där pappas kusin Adelheid von Schmiterlöw var hemma. Om somrarna kom flera av pappas syskon på besök och en rad kusiner brukade också hälsa på. Walter Scotts *Ivanhoe* var en roman som fångade de ungas intresse och som inspirerade dem att forma sin egen romantiska riddarvärld i ett underbart sagolikt helt John Bauerskt skogsparti bakom Tagels huvudbyggnad. Här skapade kusinerna Rojalandet, där ett alldeles särskilt imponerande jättekast utgjorde huvudstaden Rojaborg. Varje kusin representerade en ätt med vapensköld och ädelt klingande namn, Sjörosen, Bagerup etc. Varje ätt hade sin borg, d.v.s. en mossklädd jättesten, som det gällde att försvara mot inkräktare. I de strider och envig som utkämpades – vapnen var då svärd, lansar och sköldar av trä –, hände det naturligtvis ofta att någon av kämparna avgick med döden. Han uppstod emellertid omedelbart i form av en son eller dotter till den hädangångne. Pappas vapensköld bar ett par vingar som kröntes av ett kors. Ätten Flyelkors utgjorde en oavbruten dynasti av ärkebiskopar.

Jag har många gånger undrat om min farfar hade hoppats att hans

intellektuellt så begåvade son skulle läsa till präst, men tyvärr kom jag aldrig på att ställa den frågan till pappa medan det ännu var tid. Jag gör naturligtvis här inte på något sätt några anspråk på att använda vetenskapligt tillförlitliga undersökningsmetoder, jag leker bara oförfärat med ideer och teorier. Som jag upplever pappas person skulle jag mycket väl kunna tänka mig att trycket från farfar tvingade pappa till en revolt som så småningom förde honom in på, som han själv säger, »andra vägar». Han bröt mot uttalade eller outtalade krav på att bli någon form av gudsmän, men hans kärlek till och intresse för naturen, som han verkligen mycket grundligt kände, historien som han tidigt fångslats av och hans accepterande av och förståelse för den traditionella folktron som alltid levte både på ett medvetet och ett undermedvetet plan hos människan och som förstärks av oförklarliga naturfenomen och drömmar, allt detta inspirerade honom, tror jag, att försöka utforska de geografiska sambanden och den psykologiska bakgrunden till våra folktraditioner. Och det skulle faktiskt inte alls förvåna mig, om han innerst inne verkligen trodde på både troll och vättar, näck och lindorm, häxa och huldra. Så kanske den där förlagsreklamen var alldeles sann ändå.

För egen del fick jag naturligtvis mycket tidigt göra bekantskap med en sagovärld vars rikedom väl varit få barn förunnad. Pappa var från sina egna barnaår van vid att hans far läste högt vid aftonlampan och det var en tradition som han mer än gärna förde vidare. Medan min mor lagade eller lappade, stickade eller märkte handdukar, berättade eller läste pappa något för mamma och mig. När jag var riktigt liten inledde han naturligtvis alltid alltid med sagor för mig och sedan, när jag väl stoppats i säng, läste han högt för min mor. När jag blev äldre fick jag vara med och lyssna på några kapitel vuxenlitteratur. Det var ofta essäer, reseskildringar och biografier, men allt emellanåt också en roman. Frans G. Bengtsson var en av pappas favoriter. Men om jag skall återvända till mina yngsta år så skulle jag kunna föredra en imponerande lista av sagor, där naturligtvis de mera välkända utgjorde kärnan, Hyltén-Cavallius, Asbjørnsen & Moe, bröderna Grimm, H. C. Andersen, Tusen och en natt etc. Men de som jag fann mest spännande var en hel rad ryska folksagor, »Huset på hönsfötter», »Maria Morevna», »Grodprinsessan». Jag minns särskilt de fantastiskt färgsprakande illustrationerna gjorda i jugendstil. Och de irländska sagorna förstås – det var alltid något särskilt med dem tyckte

jag. Inte bara på grund av deras drastiska ton och spännande motiv utan just därför att de sällan fanns tryckta på svenska utan måste antingen berättas eller översättas direkt från någon bok med engelsk eller gaelisk text. Eftersom pappa så många gånger berättat om sina resor på Irland hade jag en känsla av att dessa irländska sagor var någonting som han om inte direkt upplevt så åtminstone bevittnat. I min fantasi blev pappa en personlig överbringare av budskap från de irländska sagohjältarna till mig och jag behöver inte säga hur alldeles extra utvald jag kände mig då. Kanske är det därför som jag aldrig har vågat besöka den gröna ön. Jag vet inte.

När barn kom på besök hemma eller när vi gästade vänner och släktingar som hade barn i sagoåldern, hörde det alltid till att pappa skulle berätta någonting. Han hade en stående repertoar som brukade göra lycka. Min favorit var sagan om den finurliga lilla schakalen som överlistar och besestrar den stora och farliga krokodilen. Pappa besatt en lugn och gidmodig auktoritet som kom väl till sin rätt när han berättade eller läste högt. Hans varma humor gjorde honom till en utmärkt uppläsare. Med små medel karakteriserade han berättelsens olika personer. Han talade en svenska som var märkvärdigt fri från dialektala egenheter. Han brukade med stolthet berätta att en dialektforskare gått bet på att avslöja hans ursprungsspråk. Det enda vederbörande kunde slå fast var att pappa förmodligen hade sina rötter någonstans söder om Jönköping, detta på grund av hans d-ljud. Till skillnad från alla sina syskon använde han tungspets-r. Han hade nämligen under de första åren av sitt liv inte alls kunnat uttala r-ljudet och när han äntligen lyckades blev det ett uppsvenskt r, och det behöll han livet ut.

I hemmet var pappa mestadels tystlåten. Det var min mor som höll igång konversationen. Oftast satt han och läste. Han hade en ovanlig förmåga till koncentration och kunde fullständigt stänga ute den mest stimmiga omgivning. Jag minns att hans arbetsrum i villan på Tunavägen hade särskilt ljudisolerade väggar, och bokhyllorna som gick från golv till tak bidrog säkert ytterligare till att hålla störande buller ute, men i pappas fall tror jag att hela arrangemanget var fullständigt onödigt, för när han öppnade en bok eller satte sig till att skriva upphörde världen omkring honom att existera.

Annat var det i skog och mark. Jag minns inte att pappa egentligen



med vårt sätt att se någonsin motionerade, möjligen de gånger när han i badviken nedanför vår sommarstuga lyfte upp stenar och lade upp dem i långa brygggor för att därmed skapa badbassänger för familjen. Men han promenerade förstås. Jag minns promenader i Stadsparken, i Botaniska trädgården och utåt Östra Torn och på somrarna just från vår sommarstugaa – ett gammalt torp med det poetiskt klingande namnet Blommagården 5 km från Tagels gård i Mistelås socken i Kronobergs län – och ut längs Rymmens stränder genom beteshagar och kärrmark. Och roddturer ljusa sommarkvällar med fiskgjusen svävande över oss och lommen klagande i andra ändan av sjön. Då var det inte sagor det gällde, det var verklighet dvs. ingående beskrivningar och demonstrationer av den småländska floran och faunan. Han kunde härma rödhakens sång, och »si-si-si, jag är från Jönköping, jag» sa bofinken enligt min far och taltrasten sa nånting om »knivtjyv» och »benevitt» minns jag. I diket, som dränerade vår kallkälla, växte tätört och han visade mig hur växten fångade flugor och förtärde dem. Han lärde mig att tälja visselpipor av rönkäppar och om någon huggorm dristade sig för nära vårt hus visade han hur han med en grenklyka kunde fånga den levande. Han höll den i nacken och tvingade den att visa sina gifttänder, han kunde stoppa den i en flaska, bära ut den långt bort i Kalles hage och släppa den där. Men det hände en gång att han slog ihjäl en orm. Han flådde den och hängde skinnet på tork på vedbodväggen för att senare använda det som bokmärke. Kadavret lade han i en myrstack och visade mig hur myrorna gemensamt och högst effektivt skulle äta skelettet rent och vitt. Han berättade att förr i världen, när han och hans kusiner lekte i Rojalandet, så räknades en huggorm för en drake eller lindorm och den som lyckats taga en dylik av daga hedrades som drakdödare och vederfors allsköns ärebetygelser. Det hade till och med hänt att draken ifråga halstrats över öppen eld i skogen och förtärts av de riddare som vågade.

I Blommagårdens närhet fanns några märkliga företeelser som vi barn nalkades med yttersta respekt. »Trollbjörken» var en åldrig björk som utvecklat utomordentligt säregna karaktärsdrag. Den var väl omkring 4 m hög, men vid som en sparbanksek. Den var krokigt vuxen och det sades att om en sjuk person slingrade sig genom en av grenöglorna så skulle han därmed omedelbart bli frisk. Den stod ensam i en beteshage och det sades att den som försökte hugga ner den skulle själv »få hug-

get.» Därför fick den stå kvar. »Skärveboken» var en ståtlig bok med ärret efter en skada i barken på båda sidor av stammen. En namngiven person i bygden hade som barn varit vittne till hur en bondkvinna kluvut den unga boken, satt kilar i för att hålla hålet öppet och dragit ett spädbarn därigenom upprepade gånger. Den behandlingen skulle hjälpa mot engelska sjukan, eller »skärvan» som det hette på bygden. Mitt ute i sjön Rymmen fanns emellertid traktens paradnummer beträffande det övernaturliga, »Kitte stubbe», dvs. rotändan av en furu som stack upp en halv meter över vattenytan. En trollkärning vid namn Kitta Grå hade en gång i ett anfall av dåligt lynne kastat ut den i sjön och helt sonika låtit den ligga kvar. Det var förenat med stora risker att vidröra den, det sades nämligen att Kitta Grå förtrollat den. Man kunde stanna i växten och i övrigt förbli just sådan som man var i beröringsögonblicket.

Jag vill inte påstå att pappa skrämde mig med all denna vidskeplighet, snarare ingick det som ett naturligt led i min allmänna uppfostran. Summan av kardemumman var väl att det finns företeelser här i världen som vi inte rationellt kan förklara – åtminstone inte ännu.

Jag har förstått att pappa i akademiska dispyter kunde gå ganska hårt fram. I hemmet höjde han sällan rösten. Hysteri låg absolut inte för honom. När det gällde att handskas med vardagens katastrofer levde han som han lärde. Han följde sitt valspråk: »ta det med ro». Och han tog det mesta med sagolik ro.

»Trollbjörken»



# Förteckning över Carl Wilhelm von Sydows av trycket utgivna skrifter

Sammanställd av Eva och Jan-Öjvind Swahn

## Förkortningar:

- FoF Folkminnen och folktankar  
LUÅ Lunds universitets årsberättelse  
SP C. W. v. Sydow, Selected papers on folklore.  
Published on the occasion of his 70<sup>th</sup> birthday.  
Copenhagen (1948), New York (1977)  
SU Svensk uppslagsbok  
VSLÅ Vetenskaps societetens i Lund årsbok

När en artikel ingår i en periodisk publikation anges dess bandnummer, när sådant finnes. I övriga fall framgår dess årgång av årtalsrubriken.

När ett verk har en eller två medarbetare utöver von Sydow utsätts deras namn, när tre eller flera medarbetat anges »Tills. m. andra».

I Svensk uppslagsboks andra upplaga valde man att låta artiklar, som ej översteg tio rader, vara osignerade. Då texten överensstämmer med dem, av von Sydow signerade ur första upplagan, är de med i förteckningen. Artiklar som omarbetats inför andra upplagan, av annan än dess ursprungliga författare, har i uppslagsverket dubbelsignatur, här i förteckningen markeras dessa med »omarbetad av».

1896

La unua preĝo. *Lingvo Internacia*, s. 179–181.

1906

Lunds domkyrka och jätten Finn. Ett genmäle till D:r Gerne. *Dagens Nyheter* 13/12 (huvudstadsupplagan), 14/12 (landsortsupplagan).

Guds hjälp är bättre än kungens. Saga. *Småhemmens kalender* 3 (årg. 1907), s. 150–151.

1907

*Våra folkminnen. Folksaga, folksägen och folktro. Grundlinjer till föreläsningar över detta ämne vid sommarkurserna i Ronneby.* Karlshamn. 15 s.

Studier i Finnsäggen och beslägtade byggmästarsägner 1. *Fataburen* 2, s. 65–78, 199–218.

Studier i Lunds domkyrkas historia. Genmäle till L. Weibull. Under rubriken Meddelanden från Allmänheten i *Dagens Nyheter* 8/1 (huvudstadsupplagan), 9/1 (landsortsupplagan).

Studier i Lunds domkyrkas historia. Svar till arkivarien L. Weibull. *Dagens Nyheter* 19/1 (huvudstadsupplagan), 20/1 (landsortsupplagan).

1908

Studier i Finnsäggen och beslägtade byggmästarsägner 2. *Fataburen* 3, s. 19–27.

Första mötet för svensk folkkunskap. *Fataburen* 3, s. 173–192. (S. 184 ett referat av en föreläsning av von Sydow om folksagoforskningen.)

Hur ser själen ut? Ett litet kapitel ur vår folktro. *Svenska folkhögskolans årsbok* 5, s. 46–51.

Våra folkminnen. *Svenska turistföreningens årsskrift*, s. 98–105.

1909

*Två spinsagor. En studie i jämförande folksagoforskning.* Stockholm. 103 s. Även i *Svenska landsmål och svenskt folkliv*. Bihang B. 3, 2 uppl. S. 3–107 med resumé på franska, s. 108–117.

1910

Kloka Stina i Karshult. Några gamla anteckningar. *Meddelanden från Norra Smålands fornminnesförening* 2, s. 29–40.

Tors färd till Utgård. *Danske Studier*, s. 65–105, 145–192.

## 1911

Om maran och varulven. Sägner från Bleking och Småland. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, s. 594–605. Även i *Maal og Minne*, s. 594–605. Med fransk resumé i *Festskrift til H. F. Feilberg fra nordiske Sprog- og Folkemindeforskere ...* Stockholm, København & Kristiania. S. 594–605, 798.

Rec. F. Panzer, Studien zur germanischen Sagengeschichte 1: Beowulf. München, 1910. *Anzeiger für deutsches Altertum* 35, s. 123–131.

## 1912

*Utredning rörande folkminnesforskning såsom examensämne i filosofiska fakulteten vid Lunds universitet* [1]–2. Lund. 32, 15 s.

Kludunte-Romelidune-Conclusive. *Danske Studier*, s. 184–188.

Nääs såsom folkuniversitet. *Tidskrift för det svenska folkbildningsarbetet* 1, s. 130–131.

Även i *Folkskolans vän*, s. 801 och i *Tidning för lärarinnor*, s. 348.

Pottetorpa here. *Grimslövs elevförbunds årsbok*, s. 40–64.

Råd och anvisningar för insamlande av folkminnen. *Värends historia*. Växjö.

S. 133–149. Även utg. separat. Växjö. 19 s.

Småländska folksagor. *Värends historia*. Växjö. S. 123–132. Även utg. separat.

Växjö. 12 s.

Världsspråk och vetenskap. *Mondo*, s. 107–109.

## 1913

Geografi och naturbeskrifning i Beowulfsången. *Förhandlingar vid Svenska filolog- och historikermötet i Göteborg 1912*. Göteborg. S. 74–75.

Kung Orre. *Maal og Minne*, s. 110–111.

Starka karlar. *Finn, utgifven af Lukasgillet i Lund*, s. 64–66.

## 1914

Axel Olrik. Några ord till 50-årsdagen. *FoF* 1, s. 49–53.

Drakahallar och Drakaryd. *FoF* 1, s. 22–24.

Folkminnena och deras insamling. Råd och anvisningar. *FoF* 1, s. 177–216. Även utg. separat som *FoF:s skriftserie* 2. Malmö 1915.

Folkminnen och Folkminnesforskning. *FoF* 1, s. 1–7.

Grendel i anglosaxiska ortnamn. *Namn och bygd* 2, s. 160–164. (Även utg. som *Nordiska ortnamn. Hyllningsskrift tillägnad A. Noreen*. Uppsala.)

Irishes in Beowulf. *Verhandlungen der zweiundfünfzigsten Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner in Marburg 1913*. Leipzig 1914. S. 177–180.

Jätten Hymes bägare. Mytologisk studie. *FoF* 1, s. 113–150. Även i *Danske Studier*, s. 113–150, samt utg. separat som *FoF:s skriftserie* 1. Malmö. 46 s.

Moltke Moe † *FoF* 1, s. 8–12.

Några ordspråk från Småland. *FoF* 1, s. 41–42.

Några spörsmål. *FoF* 1, s. 45.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1913–1914, s. 89–90.

Utg. [Peter Johansson] En Skåneresa på 1850-talet. *FoF* 1, s. 69–77.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 1. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. Bröderna Grimms sagor, översatta av Ernst Lundq[u]ist. 2 uppl. 1. Stockholm 1913. *FoF* 1, s. 49–53.

## 1915

[Efterskrift till Olof Christoffersson, Ordspråk och talesätt från Skytts härad].

*FoF* 2, s. 116.

[Efterskrift till Olof Christoffersson, En svartkonstbok från Fru Alstads socken].

*FoF* 2, s. 126–127.

Frågor [om havandeskap, nedkomst o. likn.]. *FoF* 2, s. 54–55, 187–190.

Frågor [om ordspråk]. *FoF* 2, s. 116.

Frågor om julseder. *FoF* 2, s. 198–205.

Frågor [om sjömanstraditioner]. *FoF* 2, s. 132–134.

Gåtor från Skytts härad i Skåne samlade av Olof Christoffersson, ordnade och försedda med inledning. *Folkminnen från Skytts härad* 3. Lund. 64 s. Även utg. som *Ur Folkminnesföreningens i Lund samlingar* 1.

Några jullekar från Hånger socken i Småland. *FoF* 2, s. 194–195.

Nötrim från Småland. *FoF* 2, s. 196–197.

Om gåtor och gåtsystematik. *FoF* 2, s. 65–80.

Stora Haddes och lilla Haddes. *FoF* 2, s. 56–58.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1914–1915, s. 83–84.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 2. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. L. Levander, Livet i en Älvdalsby före 1870-talet. Stockholm 1914 och Meddelanden från Dalarnes fornminnesförening. *FoF* 2, s. 32.

Rec. Norsk Folkekultur 1, 1913. *FoF* 2, s. 64.

Rec. Malungs folkhögskolas elevförbunds årsbok 1915. Falun 1915 och W-sten, Valdemarstågets sägner. Visby 1915. *FoF* 2, s. 128.

Rec. Önnestads elevförbunds årsbok 1914. Christianstad 1914 och E. T. Kristensen, Danske Folkegaader. Struer 1914. *FoF* 2, s. 206–208.

## 1916

Ein Märchen von Perrault und dessen Urform. *Schweizerisches Archiv für Volkskunde* 20, s. 441–452.

Folkliga festseder. Några anmärkningar. *FoF* 3, s. 7–11.

Frågor [rörande in- och utvandringar]. *FoF* 3, s. 126.

Frågor om folkseder m.m. från vårhalvåret. *FoF* 3, s. 63–64.

Frågor om vårfrudagen. *FoF* 3, s. 12.

Tranan och vårfrudagen, en studie över några hittills obeaktade svenska folkseder.

*FoF* 3, s. 33–62. Även i: *FoF:s skriftserie* 3. Malmö. (4), 34 s.

Våra folkminnen och betydelsen av deras insamling. *Skaraborgs läns folkhögskolas i*

*Stenstorp redogörelse*, s. 25–29. Även utg. separat. Skara 1916. 4 s.

Önskemål och synpunkter rörande insamling av folkminnena. *FoF* 3, s. 1–6.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1915–1916, s. 88.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 3. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. Die Märchen der Weltliteratur I ff. Jena 1915 ff. *FoF* 3, s. 27–30.

Rec. Västergötland. Bidrag till landskapets kulturhistoria ... Folkmusik. Uppsala

1915. *FoF* 3, s. 127.

Rec. E. Nordenskiöld, Forskningar och äventyr i Sydamerika. Stockholm 1915.

*FoF* 3, s. 159.

Rec. G. Landtman, Samhällklassernas uppkomst. Borgå 1916. *FoF* 3, s. 207.

## 1917

Axel Olrik †. *FoF* 4, s. 23–28.

Axel Olrik 3 juli 1864–17 februari 1917. *Arkiv för nordisk filologi* 33, s. 335–338.

Doppareda'n. *Da'n före da'n. Jultidning för Limhamn och Malmö*, s. 1–3.

Draken som skattevaktare. *Danmarks Folkeminder* 17: *Fra Dansk Folkemindesamling* 4: *Festskrift til Evald Tang Kristensen*. København. S. 103–115.

En gammal visa om julen. *FoF* 4, s. 161–166.

Frågor om tro och sed beträffande pengar och skatter. *FoF* 4, s. 180–181.

*God aften om I hemma är! En studie över de nordiska majvisorna. Med facsimiler och musiknoter*. Malmö. 158, (2) s.

Hembygdsforskning. *FoF* 4, s. 1–17. Även utg. separat. Malmö 1917. 18, (2) s.

Pri folkloro. Yurizita traduko da P. Ahlberg. *Por exercio e plezuro* 7, s. 2–20.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1916–1917, s. 84.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 4. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. V. V. Forsblom, Bjäran. Helsingfors 1916. *FoF* 4, s. 124–125.

Rec. J. L. Saxon, Saga, sägen och sång i Jämtebygd. Stockholm 1912. *FoF* 4, s. 125–126.

## 1918

En bondes bok om sin hembygd. *FoF* 5, s. 79–82.

Frågor om föreställningar och sedvänjor i förbindelse med dödsfall och begravning. *FoF* 5, s. 127–134.

Frågor om tro och sed beträffande slakt o. d. *FoF* 5, s. 157–160.

Frågor [om vårhalvåret]. *FoF* 5, s. 13.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius. Några ord med anledning av 100-årsminnet. *FoF* 5, s. 73–78.

Hur bör insamlingen av våra folkminnen organiseras? Ett förslag och en vädjan.

*FoF* 5, s. 1–10. Även utg. separat som *Samla folkminnen!* Malmö. 14, (2) s.

Om vår folkminnesinsamling. Några tillägg till vårt upprop. *FoF* 5, s. 83–85.

Sigurds strid med Fävne. En studie rörande hjältesagans förhållande till folkdiktningen. *Lunds universitets årskrift*. Ny följd. Avd. 1. Bd 14. Nr 16. Lund. 51 s.

Upprop! *FoF* 5, s. 11–12.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1917–1918, s. 101.

Folkminnesforskningen och etnologien. Docenten C. W. von Sydow försvarar sitt ämne. Bergen i aug 1918. *Svenska Dagbladet* 24/8.

Folkminnesforskning ännu en gång. Docenten v. Sydow gör slutpåminnelser. Ett bemötande av dr. Nils Lithbergs sista inlägg. Sandviken pr Kristiania aug. 1918.

*Svenska Dagbladet* 6/9.

Red. *Folkminnen och folktankar*. *Populärvetenskaplig tidskrift* 5. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. Namn och bygd 6, 1918. *FoF* 5, s. 31.

Rec. O. Cappelin, Stenshufvud i folksägnen. Helsingborg 1918. *FoF* 5, s. 31–32.

Rec. R. Dybeck, Om Dalarna 1–2. Stockholm 1918. *FoF* 5, s. 86.

Rec. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning 1–2, 1918. *FoF* 5, s. 87.

Rec. P. E. Sköld, Från urtidstro till kristendom. *FoF* 5, s. 213.

Rec. Kulturhistoriska Helsingborgsstudier. Till minne av Oscar Trapp. Stockholm 1918. *FoF* 5, s. 213–214.

Rec. En bok om Värmland av värmlänningar. D. 1. Uppsala & Stockholm 1917.

*FoF* 5, s. 214–215.

## 1919

*Våra folkminnen. En populär framställning*. Lund. 209 s.

Folkminnesforskning såsom vetenskap och universitetsdisciplin. Genmäle. *Rig* 2, s. 40–46.

Frågor [om ormar]. *FoF* 6, s. 51.

Jättarna i mytologi och folktro. *FoF* 6, s. 52–96.

Några begravningsbruk. *FoF* 6, s. 1–11.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1918–1919, s. 103–104.

Red. *Folkminnen och folktankar*. *Populärvetenskaplig tidskrift* 6. Lund.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

## 1920

*Jättarna i mytologi och folktradition, en kritisk studie*. Malmö. 45 s.

Brunnsvik. *Studiekamraten*, s. 14–15.



- Frågelista angående våra folkliga sjukdomsbotare: de kloke. *FoF* 7, s. 77–80.
- Frågelista om gammaldags sedvänjor vid slätter, skörd och tröskning och därmed sammanhängande julseder m.m. *FoF* 7, s. 109–112.
- Hembygdslitteratur. Några krav och synpunkter. *FoF* 7, s. 1–6.
- Iriskt inflytande på nordisk guda- och hjältesaga. *VSLÅ*, s. 21–29.
- Mytologiens jättar. Ett svar till professor Edv. Lehmann. *FoF* 7, s. 136–149.
- Varför kvinnorna få fria under skottåret. Ett folkskämt som har sin grund i medeltiden. Docent C. W. von Sydow ger lösningen på en omstridd fråga. *Stockholms-Tidningen* 19/1.
- Folklig pingst. *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, »Sydsvenskans revy», pingstnumret.
- Juldagen som nyårsdag. *Stockholms-Tidningens julläsning*.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1919–1920, s. 106–107.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 7. Lund.
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. A. Norlind, Grekiska hjältesagor. Stockholm 1917 och S. Eitrem, Det gamle Grækenland. Kristiania 1918 samt M. P:n Nilsson, Olympen 1–2. Stockholm 1918–19. *FoF* 7, s. 29–32.
- Rec. P. Heurgren, Djurskrock. Malmö 1929. *FoF* 7, s. 158.
- Rec. N. Keyland, Julbröd, julbockar och Staffanssång. Stockholm 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 2, s. 78.
- Rec. N. Keyland, Svensk allmogekost II, Animalisk allmogekost. Stockholm 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 2, s. 78–79.
- Rec. Jämtslöjds årsbok, Jämten. Östersund 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 2, s. 79.
- Rec. Nordhallands hembygdsförening, Vår Bygd. Kungsbacka 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 2, s. 79.
- Rec. Meddelanden från Norra Smålands fornminnesförening. Jönköping 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 2, s. 79.
- Rec. N. Keyland, Svensk allmogekost, I, Vegetabilisk allmogekost. Stockholm 1919. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 173.

## 1921

- Folkminnesforskning och filologi. Ett svar till professor Finnur Jónsson. *FoF* 8, s. 75–123.
- Frågor om folkminnen rörande svenska bygder och deras invånare. *FoF* 8, s. 28–30.
- H. F. Feilberg † 6 aug. 1831–8 okt. 1921. *FoF* 8, s. 33–39. Även i *Arkiv för nordisk filologi* 39, s. 90–94.
- Gudinnan Fröja i folktraditionen. *Föreningen för svensk kulturhistoria. Böcker 2: Etnologiska studier tillägnade Nils Edvard Hammarstedt 3/3 1921*. Stockholm. S. 168–170.

- Mera om folkminnen och filologi. *FoF* 8, s. 129 (132)–148. (Tills. m. Finnur Jónsson.)
- Några ord om folkminnenas kulturbetydelse. *Från Ljusnarsbergen*. Lindesberg, s. 75–76.
- På studiefärd i Irland i upprorstider. *Stockholms-Tidningen*, utan datum.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1920–1921, s. 78–79.
- Översatt [från gaeliska] Fader Peter O’Leary, *Schiane*. Stockholm. 299 s.
- Utg. G. O. Hyltén-Cavallius, *Wärend och wírdarne*, 2. uppl. 1–2. 374, X s., 340, LII s. Stockholm.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 8. Stockholm. Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. E. Bergendahl, Partille Krönika. Göteborg 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 152.
- Rec. P. Söderbäck, Skrock, sed och sägen i en Smålandsocken. Stockholm 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 152–153.
- Rec. Kopparbergs-Ljusnarsbergs Folkbildningsförbund, Från Ljusnarsbergen, en hembygdsbok. Lindesberg 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. S. Pira, Norra Vedbo härad 1592. Tranås 1920. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. Dalarnas hembygdsförbund, Dalarnas hembygdsförbunds tidskrift. Falun 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. Västerbergs elevförbund, K. Hedlund (red.), Från Gästrikebygder. Falun 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. Nordhallands hembygdsförening, Vår Bygd. Halmstad 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. Dalslands hembygdsförbund, Hembygden 1921. Åmål 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. Vadsbo hembygds- och fornminnesförening, Vadsbobygden. Mariestad 1920. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 153.
- Rec. F. Stenström, Örgryte genom tiderna. En minnesbok. Göteborg 1920. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 6, s. 191.
- Rec. H. Rosén, Från Bosgården och Tuvefåladan. Folkminnen från några bondgårdar i Reslöv och Norrvidinge i Skåne under senare hälften av 1800-talet. Lund 1920. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 6, s. 191.
- Rec. P. Johnsson, Allmogeliv i Göinge. Kulturbilder från början och mitten av 1800-talet. Trelleborg 1921. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 6, s. 191–193.

## 1922

- Bäckahästen. *VSLÅ*, s. 85–99.
- Majsjungningen och »Pigevisan». *FoF* 9, s. 144–161. Även i *Skånska folkminnen. Samlade och utgivna av Folkminneskursen i Tomelilla 1922*. Stockholm. S. 48–65.

Om folkminneskurser. Några reflexioner med anledning av Tomelilla-kursen. *FoF* 9, s. 139–143. Även i *Skånska folkminnen. Samlade och utgivna av Folkminneskurser i Tomelilla 1922*. Stockholm. S. 43–47.

Seminarier för folkminnesforskning, *LUÅ* 1921–1922, s. 74.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1921–1922, s. 81–85.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 9. Stockholm.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. C. Larsson i By, En dalasockens historia. By i Folkare härad. 1. Socknens historia. Stockholm 1920. *Tidskrift för hembygdsvård*, häfte 5, s. 164.

## 1923

Beowulf och Bjarke. *Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland* 170: *Studier i nordisk filologi* 14, s. 1–46.

Beowulfskalden och nordisk tradition. *VSLÅ*, s. 77–91.

[Kommentar till D. Arill, Instruktionskurser o. insamlingsagitation], *FoF* 10, s. 30–32.

Folkdräkter och folktradition. [Rec. av A. Alm, Dräktalmanacka för Leksands socken. Oskarshamn 1923.] *FoF* 10, s. 37–42.

Jul och nyår, makternas tid. *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* 30/12.

Liknelser och sagor. *Folkhögskolans julbok*, s. 55–60. Även i *Tidskrift för svenska folkhögskolan* 4, s. 55–60.

Maj- och midsommarfirning i Blekinge. Meddelande. *Blekinge-bygder* 1, s. 181–203.

Seminarier för folkminnesforskning, *LUÅ* 1922–1923, s. 86.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1922–1923, s. 93–94.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 10. Stockholm.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. Göteborgs Jubileumspublikationer 15. Västsvensk forntro och folksed och 16.

Folksägen och folkdiktning i Västra Sverige. Göteborg 1923. *FoF* 10, s. 60–62.

Rec. Västsvenska Folkminnesföreningen: Bohuslänska folkminnen. Red. D. Arill. Uddevalla 1922. *FoF* 10, s. 62–64.

## 1924

»Bära skugga», en egendomlig begravningssed. *FoF* 11, s. 153–154.

Folkminnen. Folkminnenas betydelse inom hembygdsforskningen. *Luleå stifts folkskolemöte i Umeå 1922*. Umeå. S. 15–18.

Folkminnesforskning. *Växjö stifts 20:e folkskolläraremöte i Växjö 1923*. Växjö. S. 99–106.

Hur mytforskningen tolkat Beowulfdikten. *FoF* 11, s. 97–134.

Naturväsen. En översikt till ledning för samlare. *FoF* 11, s. 33–48.

Ortnamnsundersökningarnas organisationsfråga. Anmärkningar vid »Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen avgivet av därtill utsedda sakkunnige». *Namn och bygd* 12, s. 139–177 (Tills. m. H. Geijer.)

Särskilt yttrande. Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen ... *Statens offentliga utredningar* 1924:26. Stockholm. S. 153–156 (Tills. m. H. Geijer.)

Scyld Scefing. *Namn och bygd* 12, s. 63–95.

När Olav Tryggveson blev skottårsoffer. *Dagens Nyheter* 13/1.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 11. Stockholm. (Tills. m. H. Celander.)

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. J. V. Palmqvist, Rester av primitiv religion bland Värmlands finnbefolkning, jämförda med motsvarande företeelser på svenskt område. Karlstad 1924. *FoF* 11, s. 31–32.

## 1925

Antti Aarne. \* 5/12 1867. † 5/2 1925. *FoF* 12:2, s. 1–2.

Spöktro och vättetro. *FoF* 12:1, s. 1–10, 12:2, s. 3–22.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1923–1924, s. 86.

Gunnar Olof Hylltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1923–1924, s. 92–93.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 12. Göteborg.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. M. P:n Nilsson, Primitiv religion. 2 uppl. Stockholm 1923 och R. Karsten, Naturfolkens religion. Helsingfors 1923. *FoF* 12:1, s. 42–43.

Rec. N. Ahnlund, Oljoberget och Ladugårdsgärde. Stockholm 1924. *FoF* 12:2, s. 39–40.

Rec. En bok om Värmland av värmlänningar. D. 3. Uppsala 1921. *FoF* 12:2, s. 40–41.

Rec. Hesiodos' Verk och dagar. Övers. av E. Hellquist. Lund 1923. *FoF* 12:2, s. 42.

Rec. S. Grundtvig, Udvalgte Folkeæventyr fra Gamle danske Minder genfortalte af H. Ellekilde. København 1924. *FoF* 12:2, s. 43–44.

## 1926

Det ovanligas betydelse i tro och sed. *FoF* 13, s. 53–70. Även i Anna Birgitta Rooth (utg.) *Folkdikt och folktro*, Lund 1971, (1973). S. 200–214, samt i 2:a förk. uppl. 1978, s. 106–120.

Älvorna – de dödas andar? *FoF* 13, s. 169 (172)–174 (Tills. m. Gunnar Ahlberg.)

Folksagan såsom indoeuropeisk tradition. *Arkiv för nordisk filologi* 42, s. 1–19. Även på tyska i *Niederdeutsche Zeitschrift für Volkskunde* 40, s. 207–215.

Föreställningar om födelse i folksagan. *VSLÅ*, s. 53–60.

- Majträd och lyckoträd. *Folkloristiska studier och samlingar 2: Folkminnesstudier tillägnade Hilding Celander*. Göteborg. S. 30–38.
- Några folksagor från Torna härad. *Skånska folkminnen. Årsbok*, s. 20–28.
- Våra folkminnen och betydelsen av deras insamling. *Skånska folkminnen. Årsbok*, s. 28, 39, 43, 55, 58, 65, 68.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1924–1925, s. 85.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1924–1925, s. 91–92.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1925–1926, s. 93–94.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1925–1926, s. 100–101.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 13. Göteborg. (Tills. m. H. Celander.)
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. M. P:n Nilsson, Fests dagar och vardagar. Stockholm 1925. *FoF* 13, s. 32–36.
- Rec. M. Almquist Lorents, Erins stora fackla. Stockholm 1925. *FoF* 13, s. 36.
- Rec. J. Frazer, Den gyllene grenen 1–2. Stockholm 1925. *FoF* 13, s. 36–39.
- Rec. Danmarks folkminnen [Danmarks Folkeminder]. *FoF* 13, s. 191–196.

## 1927

- Bröllop och midsommar. Folkminnen från Hånger och Ljungby. *Värnamo hembygdsförenings årsskrift*, s. 13–20.
- Folksagoforskningen. *FoF* 14, s. 105–137.
- Hjaltesagans framväxt med särskild hänsyn till Sigurdsdiktningen. *Arkiv för nordisk filologi* 43, s. 221–244.
- Svar till Arthur Nordén [rörande »Älvorna – de dödas andar»]. *FoF* 14, s. 76–77.
- Volkskundliche Arbeit in Schweden. *Nordische Volkskundeforschung. Vier Vorträge ... hrsg. von J. Meier*. Leipzig. S. 33–40.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1026–1927, s. 93–94.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1926–1927, s. 101–102.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 14. Göteborg. (Tills. m. andra.)
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. M. Moe, Samlede skrifter 1. Oslo 1925. *FoF* 14, s. 78–83.
- Rec. F. Ström, Svenskarna i sina ordspråk. Stockholm 1926. *FoF* 14, s. 83–85.
- Rec. S.-Ö. Swahn, Folketro och gammal dikt. Karlskrona 1926. *FoF* 14, s. 85–86.
- Rec. J. Meier (Red.), Deutsche Volkskunde. Berlin & Leipzig 1926. *FoF* 14, s. 215–216.
- Rec. Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens 1. Berlin & Leipzig 1927. *FoF* 14, s. 216–222.

Rec. J. Götlind, Saga, sägen och folkliv i Västergötland. Västergötland B. 4. Bidrag till landskapets kulturhistoria och naturbeskrivning. Uppsala 1926. *Tidskrift för hembygdsvärd*, häfte 5, s. 157–159.

## 1928

Associationens betydelse i folklig tro och sed. Föredrag hållet vid 4:de nordiska folkliks- och folkminnesforsskarmötet i Oslo 20 aug. 1928. *FoF* 15, s. 67–82.

Brynhildepisoden i tysk tradition. *Arkiv för nordisk filologi* 44, s. 164–189.

Bäckahästen. *Julpost*, s. 14–17.

Diktning i folkets tro och sed. *Finn utgifven af Lukasgillet i Lund*, s. 118–120.

Norska folkminnen. *FoF* 15, s. 7–18.

Svar till docent H. Celander [rörande »först och sist i folktraditionen»]. *FoF* 15, s. 195–199.

Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1927–1928, s. 88.

Gunnar Olof Hylltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1927–1928, s. 95–96.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 15. Göteborg. (Tills. m. H. Celander och W. Liungman.)

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

Rec. M. Moe, Samlede skrifter 3. Oslo 1927. *FoF* 15, s. 30–31.

Rec. F. Ohrt, Da signed Krist. København 1927 och Gamle danske Folkebonner. København 1928. *FoF* 15, s. 125–127.

Rec. N. Ahnlund, Svensk sägen och hävd. Stockholm 1928. *FoF* 15, s. 216–218.

Rec. H. Wijkmark, Svensk kyrkohistoria 1:1. Stockholm 1928. *FoF* 15, s. 218–219.

Rec. Västsvenska hembygdsstudier tillägnade Hjalmar Lindroth 5 februari 1928 ... Göteborg 1928. *FoF* 15, s. 219–221.

Rec. Jahrbuch für Volksliedforschung 1. Berlin & Leipzig 1928. *FoF* 15, s. 220.

## 1929

*SU*, Band 1: Aarne, Antti, sp. 18. Afzelius, Arvid August, sp. 308. Aino (Kalevala), sp. 381. Akka (myt.) sp. 421–422. Allardt, Anders, sp. 669. Amicus och Amelius, sp. 890. Angakok, sp. 1088–1089. Band 2: April, sp. 44 (Tills. m. C. V. L. Charlier.) Arachne, sp. 85–86. Artur-sagan, sp. 444–445. Asbjörnsen, Peter Christen, sp. 474. Askefis, sp. 539. Askungen, sp. 552. Aslög, sp. 552. Ballad (litt.), sp. 1210–1211. Band 3: Banim, John och Michael, sp. 5. Bard, sp. 71–72. Beowulf, sp. 615–617. Bergström, Richard B., sp. 737. Bergtagen, sp. 742–743. Bering-Liisberg, Henrik Carl, sp. 748. Bjära, sp. 1250–1251.

En återblick på Druidorden och Ordens införande i Sverige. *Ad Astra*. 1904 11/6 1929. *Minnesskrift*. Malmö 1929. S. 3–78.

Die psychologischen Gründe der Mana-Vorstellung. Vortrag bei dem 5:ten internationalen religionsgeschichtlichen Kongresse in Lund 28. Aug. 1929. *VSLÅ*,

- s. 63–73. Även i *Actes du V<sup>e</sup> Congrès International d'Histoire des Religions à Lund ... 1929*. Lund 1930. S. 118–131.
- Majgren, majträd och majstång. *Budkavlen* 8, s. 75–83.
- Min barndoms jular. *Julpost*, s. 22–26.
- Minnen från min barndomstid på Tranhult (1878–1885). *Hågkomster och livsinttryck* 10. Uppsala. S. 107–133.
- Prosit! – Gud hjälp! Några folkliga föreställningar om nysning. *Skånska folkminnen. Årsbok*, s. 12–18.
- Seminariet för folkminnesforskning. *LUÅ* 1928–1929, s. 92.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1928–1929, s. 101–102.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 16. Göteborg. (Tills. m. H. Celanders och W. Liungman.)
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. H. Celanders, Nordisk jul 1: Julen i gammaldags bondesed. Stockholm 1928. *Skånska folkminnen. Årsbok*, s. 145–154.

## 1930

- SU*, Band 4: Blocksberg, sp. 164. Blod (folktro), sp. 171. Blåskägg, sp. 277–278. Bohuslän (Folkminnen), sp. 377. Bolvättar, sp. 499. Bondepraktika, sp. 554–555. Bortbyting, sp. 715–716. Bretonska romaner, sp. 1113–1115. Brian, sp. 1131. Band 5: Brynhild, sp. 154. Bröllop (Sverige), sp. 217–219. Byting, sp. 536. Bäckhästen, sp. 560–561. Bältespännare, sp. 580. Böjgen, sp. 613–614. Carsus och Moderus, sp. 931. Cendrillon, sp. 1103.
- Den fornegyptiska sagan om de två bröderna. Ett utkast till dess historia och utveckling. *VSLÅ*, s. 51–89.
- Occidental eller esperanto. Några ord i världsspråksfrågan. *Ariel* 10, s. 2–20.
- Om falskt och äkta i folktraditionen m. m. Svar på rektor Celanders genmäle. *FoF* 17, s. 191–203. Även i *Skånska folkminnen. Årsbok*, s. 102–120.
- Häxor och påsksed. Hednisk värfest och kristlig högtid. Bruk och traditioner sådana de bibehållit sig genom tiderna. *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* 20/4.
- Världsspråksfrågan. *Nykterhetsfolkets kalender*, s. 183–195.
- Seminariet för folkminnesforskning. *LUÅ* 1929–1930, s. 93.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1929–1930, s. 109–110.
- Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 17. Göteborg. (Tills. m. andra.)
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. G. O. Hyltén-Cavallius, Ur mitt framfarna lif. Stockholm 1929. *FoF* 17, s. 132–133.
- Rec. J. S. Møller, Fester og Højtider i gamle Dage 1. Holbæk 1929. *FoF* 17, s. 133–135.

Rec. T. Mauland, Folkeminne fraa Rogaland 1. Oslo 1928, J. Th. Storaker, Natur-  
rigene i den norske Folketro. Oslo 1928, K. Stompdal, Gamalt frå Helgeland.  
Oslo 1929 och M. Moe, Folke-eventyr frå Flatdal. Oslo 1929. *FoF* 17, s. 136–137.  
Rec. G. Lech och I. Ingers, Skånst bygdemål. Lund 1930. *FoF* 17, s. 137–138.  
Rec. Jahrbuch für Volksliedforschung 2. Berlin & Leipzig 1930. *FoF* 17, s. 204–205.  
Rec. P. W. Eneström, Före järnvägen. Stockholm 1928. *FoF* 17, s. 210–211.

## 1931

*SU*, Band 6: Clan-na-Gael, sp. 227. Collins, Michael, sp. 366–367. Cosgrave,  
William Thomas, sp. 561–562. Craig, Sir James, sp. 607. Croker, Thomas Crofton,  
sp. 652. Cymbeline, sp. 762. Cyprianus, sp. 770. Dagväljare, sp. 828. Danslekar,  
sp. 1101–1102. Davitt, Michael, sp. 1177. Band 7: Den flygande holländaren  
(främst mus.), sp. 103. Didrik av Bern, sp. 292–293 (tills. m. E. Wrangel). Disa,  
sp. 433. Disciplina clericalis, sp. 436. Djursaga, sp. 521–522. Djävul (Folktradi-  
tion), sp. 529. Drake (myt.), sp. 720. Druid, sp. 789–790. Drömbok, sp. 814.  
Dvärg (myt.), sp. 967 (tills. m. I. Lindquist). Band 8: Ekotyp, sp. 188. Ellekilde,  
Hans, sp. 456. Eriksmässan, sp. 815. Esperanto, sp. 892–894. Fabel, sp. 1170. Band  
9: Fallos, sp. 25 (tills. m. W. Norlind). Fastlagen, sp. 120–122. Fastlagsris, sp. 122.  
Fastlagsspel, sp. 122–123. Fata Morgana, sp. 124–125. Faust, Johann, sp. 148–150.  
Fe, sp. 162. Feilberg, Henning Frederik, sp. 184–185. Fenier, sp. 219. Fenix, sp. 219.  
Fergusson, Sir Samuel, sp. 250. Fettisdag, sp. 291. Fianna, sp. 311. Fianna Fáil,  
sp. 311. Fingal, sp. 429. Finn (jätten), sp. 530–531. Finn (Folcwaldes son), sp. 532.  
Finn-cykeln, sp. 533–534. Fjäderhamn, sp. 668–669. Flogrönn, sp. 779–780.  
Flores och Blanzaflor, sp. 793. Folkböcker, sp. 932–933. Folkdikning, sp. 934–935.  
Folkkunskap, sp. 964–965. Folklekar, sp. 966–967. Folklivsforskning, sp. 967.  
Folklore, sp. 967–968. Folklore Fellows Communications, sp. 968. Folkmedicin,  
sp. 968–969. Folkminnen, sp. 969–970. Folkminnesforskning, sp. 970. Folksed,  
sp. 983–984. Folksågen, sp. 998–999. Folktro, sp. 1000. Forskarlen, sp. 1093.  
Fortunatus, sp. 1130.

Anthropologische Märchentheorie. *Handwörterbuch des deutschen Märchens* 1.  
Berlin & Leipzig. S. 79–80.

Esque Latino sine flexione es apt quam lingue international? *Cosmoglotta* 10,  
s. 73–80.

Que pensez-vous de l'adoption d'une language artificielle comme language auxi-  
lière? 2: *me congrès internat. de linguistes, Genève 1931. Propositions reçues en*  
*réponse aux questions qui seront traitées en séances plénières.* Genève 1931. S. 48–50.

Inledning. *Nordisk Kultur 9 B: Folksågner och folksagor.* Stockholm, Oslo &  
København. S. 93–95. (Volym 9:s titel: *A. Folkevisor. B. Folksågner och folksagor.*  
Omslagstitel på svenska upplagan: *Folkvisor. Folksågner och folksagor.*)

Lucia und Christkindlein. *Zeitschrift für Völkskunde* 40 (Neue Folge 2), s. 71–76.

Något om hembygdsrörelse och bygdeforskning i Sverige. *Fortid og Nutid* 9, s. 8–21.



- Om folkets sägner. *Nordisk Kultur 9 B: Folksägner och folksagor*. Stockholm, Oslo & København. S. 96–112. (Volym 9:s titel: *A. Folkevisor. B. Folksägner och folksagor*. Omslagstitel på svenska upplagan: *Folkevisor. Folksägner och folksagor*.) Även i Anna Birgitta Rooth (utg.) *Folddikt och folktro*, Lund 1971, (1973). S. 92–109.
- Om folksagorna. *Nordisk Kultur 9 B: Folksägner och folksagor*. Stockholm, Oslo & København. S. 199–210. (Volym 9:s titel: *A. Folkevisor. B. Folksägner och folksagor*.) Omslagstitel på svenska upplagan: *Folkevisor. Folksägner och folksagor*.) Även i Anna Birgitta Rooth (utg.) *Folddikt och folktro*, Lund 1971, (1973). S. 64–75. Samt även i 2:a förk. uppl. 1978, s. 29–40.
- Svenska folksagor i Sverige och Finland. *Nordisk Kultur 9 B: Folksägner och folksagor*. Stockholm, Oslo & København. S. 211–239. (Volym 9:s titel: *A. Folkevisor. B. Folksägner och folksagor*. Omslagstitel på svenska upplagan: *Folkevisor. Folksägner och folksagor*.)
- Sveriges och Finlands svenska folksägner. *Nordisk Kultur 9 B: Folksägner och folksagor*. Stockholm, Oslo & København, s. 113–139. (Volym 9:s titel: *A. Folkevisor. B. Folksägner och folksagor*. Omslagstitel på svenska upplagan: *Folkevisor. Folksägner och folksagor*.)
- Wilhelm Mannhardt und sein Briefwechsel mit Gunnar Olof Hyltén-Cavallius. *VSLÅ*, s. 41–66.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1930–1931, s. 113.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1930–1931, s. 129–131.
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. A. Taylor, »Edward» and »Sven i Rosengård». Chicago 1931. *FoF* 18, s. 151–153.

## 1932

- SU*, Band 10: Fredag, sp. 199 (tills. m. E. Hellquist och G. Olinder). Friskytt, sp. 394. Fruntimmersveckan, sp. 457. Fågel blå, sp. 606. Gaeler, sp. 1039–1040. Gaelic League, sp. 1040. Gaeliska språket och litteraturen, sp. 1040–1041. Band 11: Gawain, sp. 11. Gengångare, sp. 106. Glasberg, sp. 420–421. Goanisse, sp. 510. Godiva, sp. 518. Gog och Magog, sp. 544–545. Graal, sp. 662–664. Grattan, Henry, sp. 742–743. Grendel, sp. 871. Griffith, Arthur, sp. 899–900. Grundtvig, Svend, sp. 986–987. Band 12: Gästrikland (Folkminnen), sp. 121. Hagberg, Louise, sp. 271. Halland (Folkminnen), sp. 336. Hameln (rättfångaren), sp. 439. Hamn (myt.), sp. 492. Havsfrau, sp. 812–813. Healy, Timothy, sp. 835. Band 13: Hjaltesaga, sp. 92. Hobergsgubben, sp. 148. Holger Danske, sp. 198–199. Home rule, sp. 267. Hubertus, sp. 389–390. Huldra, sp. 426–427. Huon de Bordeaux, sp. 476. Hyde, Douglas, sp. 545. Hyllemor, sp. 573. Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof, sp. 577. Hyltén-Cavallius-stiftelsen, sp. 578. Häxa, sp. 751–752. Häxmjolk, sp. 753. Häxprocesser, sp. 753–754. Häxring, sp. 754–755 (tills. m. O. Gertz). Idiom

- neutral, sp. 867–868. Ido, sp. 874–875. Institutet for sammenlignende kulturforskning, sp. 1171–1172. Interlingua, sp. 1196. Irish republican brotherhood, sp. 1254. Iriska litteraturen, sp. 1254–1257.
- Discussion pri un international terminologie folkloristic. *Cosmoglotta* 11, s. 13–15.
- Latino sine flexione es inferior a Occidental. *Cosmoglotta* 11, s. 68–70.
- Märchenforschung und Philologie. Vortrag auf dem 7:ten nordischen Philologenkongress in Lund am 18. August 1932. Nebst einem Bericht über die gleichzeitig abgehaltene Märchenforscherkonferenz. *VSLÅ*, s. 5–31.
- Något om träden i folkets tro och sed. *Svenska kulturbilder* 6. Stockholm. S. 227–258.
- Om traditionsspridning. *Scandia* 5, s. 321–344. Finsk övers. Tradition leviämistä. *Historiallinen aikakauskirja*, s. 81–103. Engelsk övers. On the Spread of Tradition. *SP*, s. 11–43.
- Sagornas international. *Lundagård* 13, s. 120–125.
- Seminarier för folkminnesforskning. *LUÅ* 1931–1932, s. 117.
- Artiklar i *Nordisk Familjebok*. 3:e uppl.
- Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1931–1932, s. 137–140.
- Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.
- Rec. Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1925 und 1926. Berlin & Leipzig 1931. *FoF* 19, s. 89–90.
- Rec. K. Meisen, Nikolauskult und Nikolausbrauch im Abendlande. Utan ort. 1931. *FoF* 19, s. 130–133.

### 1933

- SU*, Band 14: Irland (Historia), sp. 4–13. Irländska fristaten (Historia), sp. 16–17; (Tidningspress), sp. 22. Jul, sp. 708–713. Band 15: Karolingiska sagor, sp. 45–46. Keyland, Nils, sp. 303–304. Klabautermann, sp. 491. Kloka gubbar och gummor, sp. 575. Band 16: Kristensen, Evald Tang, sp. 38–39. Krohn, Kaarle, sp. 107–108. Krycka, sp. 182–184. Kultbröd, sp. 274. Kulturminnesvård, sp. 282. Kungshatt, sp. 312–313. Lagregler, sp. 742. Landleague, sp. 802. Latino sine flexione, sp. 1012–1013. Band 17: Lohengrin, sp. 554–555. Lucia, sp. 693–694. Luddenätterna, sp. 699–700. Lykantropi, sp. 942. Lyte, sp. 981–982. Mabinogion, sp. 1114. M'Carthy, Justin, sp. 1118–1119. MacNeill, Eoin, sp. 1147. MacPherson, James, sp. 1148–1150.
- Ethnologische Märchendeutung. *Handwörterbuch des deutschen Märchens* 2. Berlin & Leipzig. S. 630–632.
- Trollbröllopet i säterstugan. *Fryksände förr och nu* 3, s. 99–103.
- Våra folkminnen och betydelsen av deras insamling. *Vindeln*, häfte 2, s. 42–46.
- Svenskt-irländskt samarbete på folkminnesområdet. *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* 31/12.

1934

SU, Band 18: Maj, sp. 4–5. Majbrud, sp. 7. Majgreve, sp. 9. Majning, sp. 10. Majträd, sp. 16–17. Majvisan, sp. 17. Mara, sp. 226–227. Mardröm, sp. 251–252. Markiewicz, Constance Georgine, sp. 331. Marstrander, Carl Johan, sp. 389. Merlin, sp. 794–795. Mickel, sp. 957. Midnatt, sp. 967. Midsommardagen, sp. 970–971. Midvinterblot, sp. 971. Mistel, sp. 1132–1133. Mjölkhare, sp. 1168. Moe, Jörgen, sp. 1213. Moe, Moltke, sp. 1213–1214. Molboer, sp. 1232. Band 19: Mulcahy, Richard, sp. 266–267. Mårtensafton, sp. 535–536. Märkesdagar, sp. 581–582. Naturväsen, sp. 824. Nicolaus (helgon), sp. 1090–1091 (tills. m. S. Nesselmark och E. Wrangel). Band 20: Novial, sp. 300. Nyårsdagen, sp. 438–439. Näcken, sp. 450. O'Brien, William Smith (f. 1803), sp. 555. O'Brien, William (f. 1852), sp. 556. Occidental, sp. 561. O'Connell, Daniel, sp. 579–580. O'Donnell (släkt), sp. 606–607. O'Duffy, Eoin, sp. 609. Ohrt, Ferdinand, sp. 646. Orangemen, sp. 819–820. Orangister, sp. 820. Ossian, sp. 983–984. Band 21: Pearse, Padraic, sp. 263. Pikter, sp. 636. Plunkett, Oliver, sp. 807–808. Plunkett, Sir Horace, sp. 808.

Federn, Die drei. *Handwörterbuch des deutschen Märchens* 2. Berlin & Leipzig. S. 72–74.

Geography and Folk-Tale Ecotypes. *Béaloideas* 4:3, s. 344–355. Även i *SP*, s. 44–59. Julbocken. *Djurskyddet* 44, s. 178–181.

Kategorien der Prosa-Volksdichtung. *Volkskundliche Gaben John Meier ... dargebracht*. Berlin & Leipzig. S. 253–268. Även i *SP*, s. 60–88 (inklusive engelsk sammanfattning), samt på svenska: Prosa-folkdiktningens kategorier, i Anna Birgitta Rooth (utg.) *Folkdikt och folktro*, Lund 1971, (1973). S. 110–127, samt i 2:a förk. uppl. 1978, s. 57–74.

Nibelungendiktningen (sic!) och sägnen om »An bheoir lochlannach». *Lunder germanistische Forschungen* 1: *Studia Germanica tillägnade Ernst Albin Kock den 6 december 1934*. Lund. S. 377–384.

Nils Lithberg. *VSLÅ*, s. 171–177.

The Mannhardian Theories about the Last Sheaf and the Fertility Demons from a modern critical point of view. *Folk-Lore* 45, s. 291–309. Även i *SP*, s. 89–105.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

1935

SU, Band 22: Påsk (påsk seder), sp. 279–283. Redmond, John, sp. 603–604. Rock, sp. 1223. Band 23: Sarsfield, Patric, sp. 1249–1250. Band 24: Sinn féin, sp. 894–896. Sjöjungfru, sp. 1017–1018. Sjörå, sp. 1041. Band 25: Slå katten ur tunnan, sp. 331. Småland (Folkminnen), sp. 389–390. Spiritus (Folkkultur), sp. 933–934. Staffan, sp. 1077. Staffansskede, sp. 1078. Staffan stalleddräng, sp. 1078–1079.

Die jetzige Stellung der Märchenforschung. Ziele und Mittel mit besonderer Hinsicht auf organisierte Zusammenarbeit. *Saga och sed*, s. 83–102.

Ett bidrag till riternas psykologi. *Festskrift tillägnad Axel Herrlin*. Lund. S. 406–416.

Från arbetsfältet. Sagoforskarkongressen i Lund. *FoF* 22, s. 201–207.

Germansk tradition. Föredrag vid det 8:de Nordiska Filologmötet i Köpenhamn 14 aug. 1935. *Saga och sed*, s. 49–59.

Övernaturliga väsen. *Nordisk kultur* 19: *Folketru.* (Svensk omslagstitel: *Folketro.*) Stockholm, Oslo & København. S. 95–159.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

## 1936

*SU*, Band 27: Sångelekar, sp. 178. Södermanland (Folkminnen), sp. 255. Táin bó Chúailgne, sp. 361–362. Band 28: Tone, Wolfe, sp. 10. Tundal, sp. 537. Ulstercykeln, sp. 965–966. Ulster volunteers, sp. 966. Uppland (Folkminnen), sp. 1103–1104. Band 29: Wahl, Edgar de (el. von), sp. 67. Valera, Éamon de, sp. 127. Volapük, sp. 1181. Volontier, sp. 1206.

Från tro till sägen. *Vår hembygd, dess historia och hur den utforskas*. Stockholm. S. 87–98.

Germansk tradition. *Forhandlinger paa det 8. nordiske Filologmøde ... 1935*. København. S. 96–98.

Något om skånsk jul. *Nationell jul* 3, s. 3–4, 30.

Skånsk folkdiktning. *En bok om Skåne* 1. Malmö. S. 224–246.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1932/33–1934/35, s. 53–54.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1935–1936, s. 29–30.

Artiklar i *Nordisk Familjebok*. 3:e uppl.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

## 1937

*SU*, Band 30: Världsspråk, sp. 147–150. Värmland (Folkminnen), sp. 163. Västerbottnen (Folkminnen), sp. 195. Västergötland (Folkminnen), sp. 210–211. Västmanland (Folkminnen), sp. 249. Öland (Folkminnen), sp. 899–900. Östergötland (Folkminnen), sp. 979–980. Tilläggsband: Bolte, Johannes, sp. 226. Irländska fristaten (Historia), sp. 790–792.

Einige kritische Bemerkungen zur Wandertheorie. *Zeitschrift für Volkskunde* 46 (Neue Folge 8), s. 161–169.

Folklig dit-tradition. Ett terminologiskt utkast. *FoF* 24: 1/3: *Nordiska folkminnesstudier, tillägnade Sverker Ek 23/2 1937*. S. 216–232. I engelsk övers. Popular Dite Tradition. A Terminological Outline. *SP*, s. 106–126.

Lucia. *Nationell jul* 4, s. 5–6.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1936–1937, s. 33–34.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

1938

Circulation des contes populaires. *Zeitschrift für lothringische Volkskunde*, s. 37–44.

Även i: *Travaux du 1<sup>er</sup> Congrès International de Folklore*. 1937. Tours. S. 132–140.

Occidental eller esperanto. *Li sved occidentaliste*, h. 2, s. 9–15, h. 3, s. 1–4.

Popular Prose Traditions and their Classification. *Saga och sed*, s. 17–32. Även i *SP*, s. 127–145.

Irländsk jul. *Julpost*, s. 13–17.

Berätta folksagor för oss, manar Lundaprofessor. Allmänheten bör delta i folkminnesarbetet. Luciafirandets egendomliga historia. *Nya Dagligt Allehanda* 18/12.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1937–1938, s. 43–44.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

1939

Erstes und Letztes in der volkstümlichen Überlieferung, besonders in Hinsicht auf die Erntegebräuche. *Congrès International des Sciences Anthropologiques. Compte Rendu de la deuxième Session, Copenhague 1938*. Copenhague. S. 310–311.

Die Begriffe des Ersten und Letzten in der Volksüberlieferung mit besonderer Berücksichtigung der Erntebräuche. *Folk-Liv* 3, s. 242–254. Även i *SP*, s. 146–165, inklusive engelsk sammanfattning: The First and the Last.

Folksagor och fornkunskap. *Saga och sed*, s. 19–29.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1938–1939, s. 44–45.

Medutgivare av *FF Communications*. Helsingfors.

1940

Das Volksmaerchen unter ethnischem Gesichtspunkt. *Féil-Sgribhinn Eóin Mhic Néill*. Dublin. S. 567–580. Även i *SP*, s. 220–242, inklusive engelsk sammanfattning: The Folk-Tale from the Ethnic Viewpoint.

Min Lunnevals-tid. *Lunnevad* 12, Nr 1/2, s. 13–15.

Om ryktet. *Lundagård* 5, s. 89–91.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1939–1940, s. 36–37.

1941

*Våra folksagor. Vad de berättar om forntida tro och sed*. Stockholm. 175, (1) s. Serie: Natur och kultur 146.

Gammal och ny traditionsforskning. *Folkkultur* 1, s. 11–102.

Några tillägg rörande folkminnesmaterialets behandling [i skrivierna om Karl XII och »kulknappen»]. *Folkkultur* 1, s. 194.

- [Presentation av den nya årsboken] *Folkkultur* 1, s. 5–10.  
Religionsforskning och folktradition. *FoF* 28, s. 3–21. Även i *SP*, s. 166–188.  
Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1941–1942, s. 35–37.  
Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 28. Göteborg.  
Rec. P. Söderbäck, Rågöborna. Stockholm 1940. *Folkkultur* 1, s. 195–196.  
Rec. F. Löfström, Här ostpå. Baskemölla – ett ostskånskt fiskeläge under 1800-talets sista hälft. Lund 1941. *Folkkultur* 1, s. 196–197.  
Rec. K. Reinhold, Skogsfrun. Göteborg 1941. *Folkkultur* 1, s. 197–198.  
Rec. F. Ström, Svenska visor, ramsor och folkrim. Stockholm 1946. *Folkkultur* 1, s. 198–199.  
Rec. I. Reichborn-Kjennerud, Vår gamle trolldomsmedisin. III. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo 1940. *Lychnos* 1941, s. 408–409.

## 1942

- Gammal och ny traditionsforskning. Fortsatt diskussion. *Folkkultur* 2, s. 72–107.  
Rite. *Folkkultur* 2, s. 108–121.  
Svar till Professor Martin P:n Nilsson. *FoF* 29, s. 20–29.  
Prästen och nutidsmänniskan. *Religion och kultur* 13, s. 118–128.  
Ungdomslivet på Nääs från folkminnesforskarens synpunkt. *Nääs 1872–1942 Minnesskrift*. Göteborg. S. 269–277.  
Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1941–1942, s. 35–37.  
Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 29. Göteborg.  
Rec. F. Grøn, Om kosholdet i Norge fra omkring 1500-talet og op til vår tid. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo 1942. *Lychnos* 1942, s. 421–422.

## 1943

- Eduard Hoffmann-Krayer 5/12 1864–28/11 1936. *Kungl. Gustav Adolfs Akademiens minnesbok 1932–1942*. Uppsala. S. 36–40.  
En småländsk traditionsgrupp. *En bok om Småland*. Stockholm. S. 306–322.  
Finsk metod och modern sagoforskning. Ett svar. *Rig* 26, s. 1–23.  
Folktradition i evangelieberättelser. *Religion och kultur* 14, s. 160–167.  
Traditionens liv och vandringar. Reflexioner i anslutning till Sigfrid Svensson, »Bygd och yttervärld». *Folkkultur* 3, s. 160–188.  
Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1942–1943, s. 35–37.  
Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 30. Göteborg. (Tills. m. andra.)

1944

Folkminnesforskningens uppkomst och utveckling. *Folkkultur* 4, s. 5–35. Även utg. separat. Lund 1944. 30 s.

Några minnen från min lärartid vid Ronneby folkhögskola. *Blekinge läns folkhögskola 1869–1944. En minneskrift 1944*. Karlshamn. S. 156–162.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1942–1944, s. 37–38.

Red. *Folkminnen och folktankar. Populärvetenskaplig tidskrift* 31. Göteborg. (Tills. m. andra.)

Rec. W.-E. Peuckert, Deutscher Volksglaube des Spätmittelalters. Stuttgart 1942. *Lychnos* 1943, s. 326–328.

1945

Eventyrens Internationale. *Politiken* 7/12. København.

Några synpunkter på sagoforskning och filologi. *Øst og Vest. Afhandlinger tilegnede Prof. Dr. Phil. Arthur Christensen paa halvffjerdsdaarsdagen d. 9. Januar 1945 af nordiske orientaler og folkemindeforskere*. København. S. 140–166. Engelsk övers. i *SP*, s. 189–219: Folk-Tale Studies and Philology, samt i Alan Dundes (red.) *The Study of Folklore*. Englewood Cliffs 1965. S. 219–242.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1944–1945, s. 36–38.

Rec. I. Reichborn-Kjennerud, Vår gamle trolldomsmedisin. IV. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo 1944. *Lychnos* 1944–1945, s. 442–444.

1946

Några minnesord. John Pape. *Folkkultur* 6, s. 5–7.

*Världens bästa sagor, samlade av Ernst Norlind och C. W. von Sydow*. Malmö. 447 s.

1947

*SU*, 2:a uppl. Band 1: Aarne, Antti, sp. 19. Afzelius, Arvid August, sp. 304–305.

Aino (Kalevala), sp. 373. Akka (myt.), sp. 405. Allardt, Anders, sp. 641 (osign.).

Amicus och Amelius, sp. 850. Angakok, sp. 1035. Band 2: April, sp. 31 (omarb. av

S. Svensson). Arachne, sp. 74, (osign.). Arbetsånger, sp. 137. Artur-sagan,

sp. 444–445. Asbjörnsen, Peter Christen, sp. 476. Askefis, sp. 555 (osign.).

Askungen, sp. 570. Aslög, sp. 570–571. Ballad (litt.), sp. 1219 (osign.). Band 3:

Banim, John och Michael, sp. 17. Bard, sp. 79. Beowulf, sp. 628–630. Bergström,

Richard B., sp. 770–771. Bergtagen, sp. 778–779. Bjära, sp. 1263–1264. Band 4:

Blocksberg, sp. 174 (osign.). Blod (folktrö), sp. 179–180. Blåskägg, sp. 287.

Bohuslän (Folkkultur), sp. 395–397 (omarb. av S. Svensson). Bolvättar, sp. 518

(osign.). Bortbyting, sp. 737. Bretonska romaner, sp. 1114–1116. Brian, sp. 1133.

Band 5: Brunngubben, sp. 101 (osign.). Brynhild, sp. 137 (osign.). Bäckhästen,

sp. 553. Bältesspannare, sp. 571 (osign.). Bøjgen, sp. 612. Carsus och Moderus, sp. 926, (osign.).

Gunnar Olof Hylltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning. *LUÅ* 1945–1946, s. 38–39.

## 1948

*SU*, 2:a uppl. Band 6: Clan-na-Gael, sp. 247. Collins, Michael, sp. 382. Cosgrave, William Thomas, sp. 564 (omarb. av S. Bolin). Croker, Thomas Crofton, sp. 652 (osign.). Cymbeline, sp. 760 (osign.). Cyprianus (Sybrianus), sp. 769. Dagväljare, sp. 821 (osign.). Danslekar, sp. 1186–1187. Davitt, Michael, sp. 1256–1257 (omarb. av S. Bolin). Band 7: Didrik av Bern, sp. 367 (tills. m. E. Wrangel). Disa, sp. 498. Disciplina clericalis, sp. 500 (osign.). Djursaga, sp. 595. Djävul (folktrad.), sp. 604–607 (tills. m. E. Lehmann och E. Wrangel). Drake (myt.), sp. 783–786 (tills. m. B. Karlgren och E. Wrangel). Druid, sp. 853. Drömbok, sp. 876 (osign.). Dvärg (myt.), sp. 1029 (tills. m. I. Lindquist). Band 8: Ekotyp (Folkminnen), sp. 234. Esperanto, sp. 986–987. Band 9: Fabel, sp. 55 (osign.). Fallos, sp. 168. Fastlagsspel, sp. 275–276. Fata Morgana, sp. 277. Faust, Johann, sp. 299–300. Fe, sp. 311–312. Feilberg, Henning Frederik, sp. 333–334. Fenier, sp. 369–370. Fenix, sp. 370. Fergusson, Sir Samuel, sp. 400. Fettisdag, sp. 442 (osign.). Fianna, sp. 459 (osign.). Fianna Fáil, sp. 459 (omarb. av S. Berger). Fingal, sp. 597 (osign.). Finn (jätten), sp. 723–724. Finn (Folcwaldes son), sp. 724 (osign.). Finn-cykeln, sp. 725–726. Fjäderhamn, sp. 865. Flores och Blanzaflor, sp. 998. Flygande holländaren, sp. 1037–1038 (tills. m. C.-A. Moberg; omarb. av F. Saul). Flygrönn, sp. 1085 (osign.). Folkböcker, sp. 1161–1162. Folkdiktning, sp. 1166. Folkkunskap, sp. 1191 (osign.). Folklekar, sp. 1192–1193. Folklore, sp. 1193–1194. Folklore Fellows Communications, sp. 1194 (osign.). Folkmedicin, sp. 1194–1195 (tills. m. J. Håkansson). Folkminnen, sp. 1195. Folksed, sp. 1217–1218. Folksägen, sp. 1243–1244. Folktro, sp. 1245–1246.

Märchenforschung und Philologie. *Universitas* 3, s. 1047–1058. Även i *Wege der Märchenforschung*, hrsg. von F. Karlinger. Serie: Wege der Forschung, 255. Darmstadt 1973. S. 177–193.

*Selected papers on folklore. Published on the occasion of his 70<sup>th</sup> birthday*. Copenhagen. 257, (1) s. Även utg. i serie: International folklore. New York 1977.

## 1949

*SU*, 2:a uppl. Band 10: Forskarlen, sp. 65. Fortunatus, sp. 104–105. Fredag, sp. 459 (tills. m. E. Hellquist). Friskytt, sp. 656 (osign.). Fruntimmersveckan, sp. 720 (osign.). Fågel blå, sp. 897. Band 11: Gaeler, sp. 150–151. Gaelic League, sp. 151 (omarb. av S. Berger). Gaeliska språk, sp. 151 (omarb. av N. Holmer). Gawain, sp. 384 (osign.). Gengångare, sp. 473. Glasberg, sp. 796–797. Glosa, sp. 838 (osign.). Goanisse, sp. 873. Godiva, sp. 884–885. Gog och Magog, sp. 908–909.



Graal, sp. 1026–1028. Grattan, Henry, sp. 1116. Grendel, sp. 1243 (osign.). Griffith, Arthur, sp. 1272. Band 12: Grundtvig, Svend, sp. 82. Hameln (rättfångaren), sp. 865–866 (tills. m. M. Persson och E. Wrangel). Hamn (myt.), sp. 916–917. Havsfru, sp. 1231 (osign.). Healy, Timothy, sp. 1254. Band 13: Hjältésaga, sp. 553–554. Hobergsgubben, sp. 601. Holger Danske, sp. 652. Home rule, sp. 728–729. Hubertus, sp. 857–858. Huldra, sp. 897 (osign.). Huon de Bordeaux, sp. 958. Hyde, Douglas, sp. 1033. Hyllemor, sp. 1063–1064. Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof, sp. 1068–1069. Häxa, sp. 1292–1293. Häxmjolk, sp. 1293 (osign.). Häxprocesser, sp. 1293–1295. Häxring, sp. 1295 (tills. m. O. Andersson). Kalevalas 100-årsdag, *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* 28/2.

## 1950

SU, 2:a uppl. Band 14: Ido, sp. 133–134. Idiom neutral, sp. 128. Instituttet for sammenlignende kulturforskning, sp. 495. Interlingua, sp. 524. Irish Republican Brotherhood, sp. 646 (osign.). Iriska litteraturen, sp. 647–649. Irland, historia, sp. 658–665 (omarb. av S. Bolin.). Irländska republikanska armén, sp. 667. Band 15: Jul, sp. 284–288 (tills. m. S. Svensson). Karolingiska sagor, sp. 940–941. Keyland, Nils, sp. 1230. Band 16: Kloka gubbar och gummor, sp. 285 (omarb. av S. Svensson). Kristensen, Evald Tang, sp. 1142–1143. Krohn, Kaarle, sp. 1214–1215. Band 17: Krycka, sp. 26–27. Kultbröd, sp. 115–116. Kungshatt, sp. 161. Lagregler, sp. 629. Land League, The, sp. 705–706. Latino sine flexione, sp. 922. Rec. E. L. Backman, Jungfru Maria Nyckelpiga. Stockholm 1947. *Lychnos* 1948–1949, s. 279–280. Rec. S. Svensson, Bondens år. Kalender och märkesdagar, hushållsregler och väderleksmärken. Stockholm, utan årtal. *Lychnos* 1948–1949, s. 280. Rec. H. P. Hansen, Primitiv Folkemedicin. København 1945. *Lychnos* 1948–1949, s. 441–442. Rec. I. Reichborn-Kjennerud, Vår gamle trolldomsmedisin. v. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo 1947. *Lychnos* 1948–1949, s. 442.

## 1951

SU, 2:a uppl. Band 18: Lohengrin, sp. 536–537 (tills. m. H. Söderhjelm). Luddenätterna, sp. 693 (osign.). Lykantropi, sp. 953 (osign.). Lyte, sp. 991. Mabinogion, sp. 1153 (osign.). M'Carthy, Justin, sp. 1158. MacNeill, Eoin, sp. 1192 (omarb. av S. Berger). MacPherson, James, sp. 1193–1194. Band 19: Maj, sp. 50–51 (omarb. av S. Svensson). Majbrud, sp. 52–53. Majvisan, sp. 66 (osign.). Mara, sp. 306–307. Mardröm, sp. 332–333. Markiewicz, Constance Georgine, sp. 409. Marstrander, Carl Johan, sp. 477 (omarb. av K. G. Ljunggren). Merlin, sp. 900–901 (omarb. av S. Svensson). Mickel, sp. 1070 (osign.). Midnatt, sp. 1080 (osign.). Midsommardagen, sp. 1082–1083, (omarb. av S. Svensson). Mistel, sp. 1256–1257 (tills. m. H. Weimarck). Band 20: Mjölkhare, sp. 17 (osign.). Moe, Jörgen, sp. 69. Moe,

Moltke, sp. 69–70. Mårtensafton, sp. 698–699 (omarb. av S. Svensson). Naturväsen, sp. 1002–1003. Nicolaus (helgon), sp. 1291–1292 (tills. m. S. Nesselmark och E. Wrangel).

## 1952

*SU*, 2:a uppl. Band 21: Novial, sp. 525. Nyårsdagen, sp. 695–696. Näcken, sp. 709–710. O'Brien, William (f. 1852), sp. 821. Occidental, sp. 827. O'Connell, Daniel, 851–852 (omarb. av S. Bolin). O'Donnell (släkt), sp. 876. O'Duffy, Eoin, sp. 879–880 (omarb. av S. Berger). Ohrt, Ferdinand, sp. 922 (omarb. av S. Svensson). Orangemen, sp. 1131–1132. Orangister, sp. 1133 (osign.). Band 22: Ossian, sp. 46–47. Pearse, Padraic, sp. 627. Pikter, sp. 1037–1038. Plunkett, Sir Horace, sp. 1205. Band 23: Ramsor, sp. 849–850 (tills. m. K. G. Ljunggren). Redmond, John, sp. 982. Band 24: Rock, sp. 281 (osign.).

## 1953

*SU*, 2:a uppl. Band 25: Sinn féin, sp. 1236–1237 (omarb. av S. Bolin). Band 26: Sjöjungfru, sp. 63. Band 27: Spiritus (Folkkultur), sp. 21. Staffan, sp. 166. Staffansskede, sp. 166–167. Staffan stalledräng, sp. 167.

## 1954

*SU*, 2:a uppl. Band 28: Sångelekar, sp. 716. Södermanland (Folkkultur), sp. 823–824 (omarb. av S. Svensson). Band 29: Tone, Wolfe, sp. 610–611. Tundal, sp. 1168. Band 30: Ulstercykeln, sp. 384. Ulster volunteers, sp. 384. *Kantat för tenorsolo, manskör, recitativ och stråkorkester vid logen Ad Astras 50-årsjubileum*. Tonsatt av J. Naumann. Limhamn. 9 s.

## 1955

*SU*, 2:a uppl. Band 31: Volapük, sp. 680. Volontiers, sp. 704. Världsspråk, sp. 1116–1119.

## 1963

*Fionns äventyr och andra irländska sagor. Efter C. W. von Sydows översättningar återberättade av Jan-Öjvind Swahn*. Stockholm. 238, (2) s.

# Källor och litteratur

## Otryckta källor

### GÖTEBORG

*Göteborgs universitetsbibliotek*: C. W. von Sydows brev till Fredrik Ström.

### KÖPENHAMN

*Dansk Folkminnesamling*: Brevkopior från Laurits Bødker till C. W. von Sydow; brev från C. W. von Sydow till H. Ellekilde, H. F. Feilberg och Axel Olrik.

### LUND

*Anders Blomstrands samlingar*: Sigfrid Blomstrands släktanteckningar.

*Centralbyrån för populära vetenskapliga föreläsningar*: Liggare över föreläsare 1912–1928.

*Folklivsarkivet*: A-arkivet nr 319, 604, 605, 609; M-arkivet uppteckningar av von Sydow från Blekinge, Halland och Östergötland; Seminarieprotokoll 1941–1946.

*Historiska museets magasin*: Etnologiska föreningens protokoll.

*Lunds universitets arkiv*: Filosofiska fakultetens protokoll; Historisk-filosofiska sektionens protokoll jämte skrivelser till fakulteten och sektionen; Hyltén-Cavalliusstiftelsens protokoll; Smålands nations protokoll.

*Lunds universitetsbibliotek*: Enoch Ingers, Gunnar Jarrings, Sven Liljeblads och C. W. von Sydows brev och papper; Docentföreningens protokoll; P. G. Vejdes material rörande småländska herrgårdar: Tranhult.

### OSLO

*Norsk folkminnesamling*: Brev från C. W. von Sydow till Reidar Th. Christiansen, Knut Liestøl och Moltke Moe.

*Universitetet*: Det historisk-filosofiske fakultet Eske 92: Sakkunnigutlåtande 28/4 1917.

### PARIS

*Max von Sydows familjearkiv*: Brev från C. W. von Sydow till Greta Rappe/von Sydow; från Greta Rappe/von Sydow till C. W. von Sydow.

## STOCKHOLM

*Kungliga biblioteket*: C. W. von Sydows brev till Sophie Elkan och Nils Ahnlund.  
*Nordiska museet*: Gösta Bergs anteckningar från C. W. von Sydows föreläsningar.  
*Radioarkivet*: Inspelning av von Sydows föreläsning »Från tro till sägen» (L-b 485).  
*Charlotte Reimersons familjearkiv*: Minnesanteckningar av Karin Johansson.  
*Riksarkivet*: von Sydowska familjearkivet: Johannes von Sydows minnen.  
*Marianne Skårmans och Carita von Sydows familjearkiv*: Brev från C. W. von Sydow till hustrun Anna; till C. W. von Sydow från Ludvig von Sydow, Signhild von Schmitterlöw och August Quennerstedt.

## TAGEL

*Tagels gårdsarkiv*: Brev från Lilly Quennerstedt till Signhild von Schmitterlöw; från C. W. von Sydow till Signhild von Schmitterlöw; från C. W. von Sydow till Adelheid von Schmitterlöw; från Göthilda von Sydow till Signhild von Schmitterlöw; Hanna Borries album till Adelheid von Schmitterlöws 50-årsdag.

## UPPSALA

*Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI)*: ULMA nr 677; Brev från C. W. von Sydow till Åke Campbell och Herman Geijer.  
*Universitetsbiblioteket*: Brev från C. W. von Sydow till Jöran Sahlgren.

## VADSTENA

*Landsarkivet*: Studentbetyg från läroverket i Växjö.

## Tryckta källor

Aarne, Antti & Thompson, Stith 1928: *The Types of the Folk-Tale (FFC)*.  
Almqvist, Bo 2002: C. W. von Sydow agus Éire. *Béaloideas* 70.  
Alsmark, Gunnar 1988: Att läsa etnologi. *Folklivsarkivet 1913–1988*.  
Andersson, Thorsten 2000–02: Sahlgren, Jöran. *Svenskt biografiskt lexikon* 31.  
Aschan, Nils 1941: *Släktminnen från småländska bruk och herrgårdar*.  
Baudou, Evert 2006: Det arkeologiska året 1906. Oscar Almgren, Oscar Montelius och Fornvännen. *Fornvännen* 100.  
Beckett, Francois 1904: Nogle Optegnelser om Lunde Domkirke. *Historisk Tidsskrift för Skåneland* 2:3.  
Berg, Gösta 1971: Carl Wilhelm von Sydow (1878–1952). *Biographica. Nordic Folklorists of the Past. Studies in Honour of Jouko Hautala* 27/6 1970.  
*Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen* 1–2 1924.  
Bjersby, Ragnar 1964: *Traditionsbärare på Gotland vid 1800-talets mitt. En undersökning rörande P. A. Säves sagesmän*.  
Boberg, Inger M. 1924: *Sagnet om den store Pans Død*.

- Boberg, Inger M. 1952: *Folkemindeforskningens historie i Mellem- og Nordeuropa. Danmarks Folkeminder* 69:2.
- Bohte, J. & Polivka, G. 1900: *Zeitschrift für Volkskunde* 10.
- Brednich, Rolf Wilhelm 1987: Die Volkskunde an der Universität Göttingen 1938–1945. I: Helge Gerndt (utg.), *Volkskunde und Nationalsozialismus*. München.
- Bringéus, Nils-Arvid 1958: *Klockringningsseden i Sverige*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1962: Peter Wieselgren och folkminnena. *Rig*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1976: *Människan som kulturvarelse*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1979: Fria med knivslida. *Vetenskaps societeten i Lund. Årsbok*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1985: *Det etnologiska ämnesområdet. En situationsbeskrivning 1985 på uppdrag av Universitets- och högskoleämbetet*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1988a: Folklivsforskare på fest ... eller kapitlet som inte kom med i festskriften. *Lundalinjer* 101.
- Bringéus, Nils-Arvid 1988b: Långliggare i Lund. *Folkliivsarkivet 1913–1988*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1988c: Lärostolen och ämnesbeteckningen; Internationella kontakter. *Folkliivsarkivet 1913–1988*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1990: Tobias Norlind som folklorist. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1991: Debatten om Wilhelm Mannhardts fruktbarhetsteorier. *Rig*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1993: Gösta Berg som etnolog och kulturhistoriker. I: Nils-Arvid Bringéus och Hans Medelius (red.) *När livet var som bäst ... En bok till minnet av Gösta Berg*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1997a: Etnologi som fornkunskap. *Rig*.
- Bringéus, Nils-Arvid 1997b: *Folklig fromhet*.
- Bringéus, Nils-Arvid 2001: Carl Wilhelm von Sydow och Uppsala. *Saga och sed*.
- Bringéus, Nils-Arvid 2002: Jefta och hans dotter. Bilder av ett »hedersmord». *Saga och sed*.
- Bringéus, Nils-Arvid 2003: De dansk-skånska majvisorna. *Rig*.
- Bringéus, Nils-Arvid 2005: *Julstugor och sommarlag. Om ungdomens nöjesliv i Skåne i gången tid*.
- Bødker, Laurits 1955: Some Problems of Terminology in Folklore. *Laos*.
- Bødker, Laurits 1964: *The Nordic Riddle. Terminology and Bibliography*.
- Bødker, Laurits 1965: *International Dictionary of Regional European Ethnology and Folklore*.
- Bødker, Laurits & Hammerich, L. L. 1955: An International Folktale Institute in Copenhagen. *Laos*.
- Campbell, Åke 1920: *Våra bondgårdar*.
- Campbell, Åke 1929: *Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet*.
- Campbell, Åke 1939: Om mål och medel för den folkloristisk-etnologiska undersökningen av den svenska folkulturen. *Folkminnen och folktankar*.

- Ó Catháin, Séamus 1991: Nordiska forskare inom keltisk folklöre och filologi. *Societas Celtologica Nordica. Proceedings of Inaugural Meeting and First Symposium 26 May 1990 at Uppsala University.*
- Ó Catháin, Séamus 2006: The Formation of a Celtic Nordic Folklorist. The Case of James Hamilton Delargy / Séamus Ó Duilearga (1899–1980). *Förhandlingarna från sägenkongressen i Reykjavík 2005.*
- Celander, Hilding 1930: Ett genmäle till docenten C. W. von Sydow. *Folkminnen och folktankar.*
- Celander, Hilding 1940: C. W. von Sydow. Professor i »folkkulturforskning». *Folkminnen och folktankar.*
- Celander, Hilding 1952: *Stjärngossarna. Deras visor och julspel.*
- Celander, Hilding 1955: *Förkristen jul enligt norröna källor.*
- Mac Conghail, Muiris 2001: *Blaskets: People and Literature.*
- Ó Crohan, Tomás 1997: *Allagar na hlnise.*
- Danver, Karin 1942: Logkatten. En källkritisk undersökning. *Folkkultur.*
- Danver, Karin 1943: *Folktraditioner kring vårdagjämningen.*
- Eriksen, Anne & Selberg, Torunn 2006: *Tradisjon og fortelling. En innføring i folkloristikk.*
- Erixon, Sigurd 1944: Folklivsforskningen som universitetsämne. *Folk-Liv* 1943–1944.
- Erixon, Sigurd 1948–49: Nyorienteringar inom folklivsforskningen. *Folk-Liv.*
- Eskeröd, Albert 1947: *Årets äring. Etnologiska studier i skördens och julens tro och sed.*
- Eskeröd, Albert 1953: *Årets fester.*
- Fossenius, Mai 1943: Sägner om trollen Finn och Skalle som byggmästare. *Folkkultur.*
- Frazer, James 1911–1915: *The golden bough.*
- Frykman, Jonas 1988: Folklivsarkivet, frågelistorna och forskningen. *Folklivsarkivet i Lund 1913–1918.*
- Första mötet för svensk folkkunskap. *Fataburen* 1908.
- Gertz, Otto 1951: En professorsträdgård i Lund från senare hälften av 1800-talet. *Botaniska notiser.*
- Granberg, Gunnar 1935: *Skogsräet i yngre nordisk folktradition.*
- Granlund, John 1961: Barfotaspringningen. *Saga och sed* 1960.
- Gregersen, F. & Köppe, S. 1985: *Videnskab og lidenskab. Om humanioras videnskabs-teori, videnssociologi, videnskabshistorie og samfund-messighed.*
- Grimm, Jacob & Wilhelm 1812–1814: *Kinder- und Hausmärchen.*
- Göteborgs Morgonpost* 14/1 1929.
- Hagerman, Maja 2006: *Det rena landet. Om konsten att uppfinna sina förfäder.*
- Hartmann, Elisabeth 1926: *Die Trollvorstellungen in den Sagen und Märchen der skandinavischen Völker.*

- Helén, Gunnar 1977: *Fröken på Tagel*.
- Hellemarck, Stig 1983: Philocoros – en föregångare. *Lunds studenters folkdanslag 50 år*.
- Hellspong, Mats m.fl. 2004: *Herrgårdsromantik och statarelände*.
- Hemmersam, Flemming 1975: Inledning. *Laurits Bødker Talt og skrevet 1940–1974*.
- Henningsen, Gustav 1992: *Manual til H. F. Feilbergs Folklore Indeks*.
- Holbek, Bengt 1977: Boberg, Inger Margrethe. *Encyklopädie des Märchens* 2.
- Holbek, Bengt 1977: Bødker, Laurits Laursen. *Encyklopädie des Märchens* 2.
- Holbek, Bengt 1987: *Interpretation of Fairy Tales. Danish Folklore in a European Perspective* (FFC 239).
- Holm, Ingvar 2004: *Harry Martinson i målarnas mitt. Penna–pensel –palett*.
- Holmström, Algot 1988: Som folklivsstuderande på 1930-talet. *Folklivsarkivet i Lund 1913–1988*.
- Holmström, Helge 1919: *Studier över svanjungfrumotivet i Volundakvida och annorstädes*.
- Honko, Lauri 1962: *Geisterglaube in Ingermanland* (FFC 185).
- Honko, Lauri 1964: Memorates and the Study of Folk Belief. *Journal of the Folklore Institute*.
- Honko, Lauri 1978: Memorat och folketroforskning. I : Rooth, Anna Birgitta (utg.), *Folkdikt och folketro*.
- Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof 1919: *Wärend och Wirdarne. Ett försök i Svensk Ethnologi*. 2 uppl.
- Höttges, Valeri 1937: *Typenverzeichnis der deutschen Riesen- und riesischen Teufelsagen* (FFC 122).
- Ingers, Ingemar 1970: Några uppteckningar av Finnsäggen. *Tornabygden*.
- Jarlert, Anders 1987: *Emanuel Linderholm som kyrkohistoriker*.
- Johansson, Ella 1987: Vår stolta särprägél. Nationalism i svensk etnologi. *Nord-Nytt* 30.
- Koudal, Jens Henrik 2004: *Folkeminder og dagliglivets kultur. Indføring i Dansk Folkemindesamlings arkiv*.
- Krohn, Kaarle 1888: *Bär (Wolf) und Fuchs*.
- Krohn, Kaarle 1931: *Übersicht über einige Resultate der Märchenforschung* (FFC 96). *Storaste Kroppkakan 100 år 1897–1997*. Kalmar Nation i Lund. Småskrifter 5.
- Lang, Andrew 1885: *Custom and Myth*. 2 uppl.
- Liepe, Anita 1989: *Välkommen till Tagel – en historisk undersökning*.
- Lilja, Agneta 1992: Det forskningsbara som problem. Stadsundersökningarna vid Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala på 1940-talet. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1991.
- Lilja, Agneta 1996: *Föreställningen om den ideala uppteckningen. En studie av idé och praktik vid traditionssamlade arkiv – ett exempel från Uppsala 1914–1945*.

- Liljeblad, Sven 1927: *Die Tobiasgeschichte und andere Märchen mit toten Helfern*.
- Liljeblad, Sven 1953: Sigurd Fafnesbane. *Svensk Uppslagsbok* 25.
- Lindquist, Ivar 1952: Carl Wilhelm von Sydow. *Vetenskaps societeten i Lund. Årsbok*.
- Lithberg, Nils *Svenska Dagbladet* 10/8, 17/8 1918.
- Lithberg, Nils 1918: Svensk folklivsforskning under det sista halvsekle. *Rig*.
- Liungman, Waldemar 1941: *Der Kampf zwischen Sommer und Winter* (FFC 130).
- Liungman, Waldemar 1941: Till folksagoforskningens metodik. *Rig*.
- Liungman, Waldemar 1941–1945: *Traditionswanderungen Rhein–Jenissei*. 1–2 (FFC 129, 131).
- Lundquist, Bengt 1996: Några hågkomster från Kalmar nation på 1940-talet. *Hänryckningens tid. Studentminnen från en småländsk hemvist i Lund. Kalmar nation 300 år*.
- Lunds Dagblad* 16/5 1944.
- Löfgren, Orvar 1988: Ett ämne väljer väg. *Folklivsarkivet i Lund 1913–1988*.
- Lövkrona, Inger 2001: Rooth Anna Birgitta. *Enzyklopädie des Märchens*.
- Meurling, Birgitta 2002: Från berättelse till uppteckning. En omläsning av Anna Birgitta Rooths L.O.-studie. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*.
- Meurling, Birgitta 2006: En utdragen balansakt. Kvinnliga forskares strategier inom akademien. *Att se det osedda. Vänbok till Ann-Sofie Ohlander*.
- Moe, Moltke 1909: Det mytiske tenkesæt. *Maal og Minne*.
- Månsson, Torsten & Kylin, Anders 1983: Stämningar och minnesbilder från lagets första kvartssekel. *Lunds studenters folkdanslag 50 år*.
- Nilsson [Eskeröd], Albert 1936: Interessedomänanz und Volksüberlieferung. *Acta Ethnologica*.
- Nilsson, Bo G. 1996: *Folkhemmets arbetarminnen*.
- Nilsson, Martin P:n 1915: *Årets folkliga fester*.
- Nilsson, Martin P:n 1917: Gamla majvisor. *Svenska Dagbladet* 12/7.
- Nilsson, Martin P:n 1941: Ny folklore och gammal folktro. *Folkminnen och folktankar*.
- Nilsson, Martin P:n 1943: Professuren i nordisk och jämförande folkkulturforskning. *Folkminnen och folktankar*.
- Nordiskt folkminne. Studier tillägnade C. W. von Sydow* 21/12 1928.
- Norlev, Chr. 1943: *Jesus av Nasaret og hans Evangelium set paa Datidens sociale Baggrund*.
- Norlind, Tobias 1911: *Studier i svensk folklore*.
- Norlind, Tobias 1912: *Svenska allmogens lif*.
- Odén, Birgitta 1975: *Lauritz Weibull och forskarsambället*.
- Odstedt, Ella 1943: *Varulven i svensk folktradition*.
- Ohlmarks, Åke 1980: *Doktor i Lund. En bok om akademiska intriger*.
- Olrik, Axel 1908: Nyt fra folkeminddeforskningen. *Danske Studier*.
- Oredsson, Sverker 1996: *Lunds universitet under andra världskriget. Motsättningar*,



*debatter och hjälpsatser.*

- Osterle, Anna 1987: John Meier und das SS-Ahnenerbe. I: Helge Gerndt (utg.), *Volkskunde und Nationalsozialismus*. München.
- Panzer, Friedrich 1910: *Studien zur germanischen Sagengechichte 1. Beowulf*.
- Panzer, Friedrich 1912: *Studien zur germanischen Sagengeschichte 2. Sigfried*.
- Paulson, Greger 1950–52. *Svensk stad*.
- Philochoros 135 år. Minnesskrift utgiven av föreningen Philocoros*. Redigerad och kommenterad av Katarina Korsfeldt och Mats Wahlberg. 2005.
- Professuren i nordisk och jämförande folkkulturforskning. *Rig* 1940.
- Rausing, Birgit 1981: *Tora Vega Holmström*.
- Rehnberg, Mats 1989: Wilhelmina von Hallwyl och Nils Lithberg. Kring tillkomsten av professuren i Nordisk och jämförande folklivsforskning i Stockholm 1919. *Rig*.
- Rooth, Anna Birgitta 1942: Lövmarnaden i Karlskrona. *Blekingeboken*.
- Rooth, Anna Birgitta 1943: »Tosia bonnadan». *Blekingeboken*.
- Rooth, Anna Birgitta 1953: Eva Wigström och traditionsbärarna. En granskning med anledning av Folkdiktning 3. *Arv*.
- Rooth, Anna Birgitta 1961: Märchen und Sage. *Swedische Volkskunde. Festschrift für Sigfrid Svensson am 1. Juni 1961*.
- Rooth, Anna Birgitta 1978: *Folkdikt och folktro*.
- Rooth, Anna Birgitta 1979: *Om memorat*.
- Rooth, Anna Birgitta 1988: Carl Wilhelm von Sydow. Några personliga minnen. *Folkliivsarkivet i Lund 1913–1988*.
- von Rosen, A. 1952: Carl Wilhelm von Sydow. *Religion och kultur*.
- Rosenberg, Alfred 1930: *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*.
- Sahlgren, Jöran 1940–1942: Sägner om trollen Finn och Skalle och deras kyrkobyggande. *Saga och sed*.
- Salomonsson, Anders 1988: Kulturdokumentation i ord och bild. *Folkliivsarkivet i Lund 1913–1988*.
- Scheurman, Carl 1933: *Wilhelm Mannhardt. Seine Bedeutung für die vergleichende Religionsforschung*.
- von Schmiterlów, Adelheid 1950: Wilhelm Rappe och Mathilda von Schmiterlów på Tagel. *Värendsbygder*.
- Sjövall, Einar 1948: *Centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar. Skånskt bondeliv 1924*.
- Stjernswärd, Brita 1979: *Skånskt herrgårdsfolk*.
- Ström, Fredrik 1942: *Kristendom i krig*.
- Strömbäck, Dag 1928: Att helga land. Studier i Landnáma och det äldsta rituella besittningstagandet. *Festschrift tillägnad Axel Hägerström*.
- Swahn, Jan-Öjvind 1955: *The Tale of Cupid and Psyche*.
- Swahn, Jan-Öjvind 1963: *Fionns äventyr och andra irländska sagor. Efter C. W. von*

- Sydows översättningar återberättade.*
- Swahn, Jan-Öjvind 1983: Laurits Bødker 1915–1982. *Ethnologia Scandinavica*.
- Swahn, Jan-Öjvind 1988: Titteliture och Pomperipossa – folksagorna i Folkliivsarkivet. *Folkliivsarkivet i Lund 1913–1988*.
- Swahn, Jan-Öjvind 1996: Arvet från von Sydow. En betraktelse i anledning av ett halvsekeljubileum. *Rig*.
- Swahn, Jan-Öjvind 2001: Sigfrid Svensson som folklorist. I: N.-A. Bringéus (red.) *Sigfrid Svensson som folkliivsorskare*.
- Swahn, Jan-Öjvind 2003: Sven Liljebblad som folklorist. *Saga och sed*.
- Svenonius, Finn 1983: Pånyttfödelse för folkdansen. *Lunds studenters folkdanslag 50 år: Svenska Dagbladet* 5/8 1918.
- Svensson, Sigfrid 1931: Den sista kärven och det sista lasset. *Folkminnen och folktankar*.
- Svensson, Sigfrid 1942: *Bygd och yttervärld. Studier över förhållandet mellan nyheter och tradition*.
- Svensson, Sigfrid 1951: Carl Wilhelm von Sydow. *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-samfundets årsbok*.
- Svensson, Sigfrid 1952: Carl Wilhelm von Sydow. *Seminarier i nordisk och jämförande folkliivsorskning. Meddelanden* 11.
- Svensson, Sigfrid 1956: Folkliivsarkivets frågelistor. *Meddelanden. Seminarier i nordisk och jämförande folkliivsorskning, Lund*.
- Svensson, Sigfrid 1958: Finnsäggen. *Norden och kontinenten. Föredrag och diskussioner vid Trettonde nordiska folkliivs- och folkminnesforskarmötet i Lund 1957*.
- Svensson, Sigfrid 1966: *Introduktion till folkliivsorskningen*.
- Svensson, Sigfrid 1976: Karin Johansson 1903–1975. *Ethnologia Scandinavica*.
- Svensson, Sigfrid 1979: Waldemar Liungman 1883–1978. *Ethnologia Scandinavica*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1907–1908: Studier i Finnsäggen och besläktade byggmästarsägner. *Fataburen*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1907: *Våra folkminnen. Folksaga, folksägen och folktro. Grundlinjer till föreläsningar över detta ämne vid sommarkurserna i Ronneby*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1908: Våra folkminnen. *Svenska Turistföreningens årsskrift*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1910: Tors färd till Utgård. *Danske Studier*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1911: Om maran och varulven. Sägner från Bleking och Småland. *Svenska landsmål och svenskt folkliiv*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1911: [Rec. av] F. Panzer, Studien zur germanischen Sagen-geschichte 1: Beowulf. *Anzeiger für deutsches Altertum* 35.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1912: Nääs som folkuniversitet. *Tidskrift för det svenska folkbildningsarbetet*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1912: *Råd och anvisningar för folkminnesinsamling*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1914: Folkminnena och deras insamling. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1914: Jätten Hymes bägare. *Danske Studier*.

- von Sydow, Carl Wilhelm 1914: Moltke Moe. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1915: Om gåtor och gåtsystematik. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1917: Axel Olrik. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1917: *Godafton om I hemma är. Om de nordiska majvisorna*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1918: Gunnar Olof Hyltén-Cavallius. Några ord med anledning av 100-årsminnet. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1918: Sigurds strid med Fafne. En studie rörande hjältesagans förhållande till folktidningen. *Lunds universitets årsskrift*. N. F. Avd. 1:14:16.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1919: Folkminnesforskning såsom vetenskap och universitetsdisciplin. *Rig*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1919: Jättarna i mytologi och folketro. En kritisk studie. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1919: *Våra folkminnen. En populär framställning*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1920: Iriskt inflytande på nordisk guda- och hjältesaga. *Vetenskaps-societeten i Lund. Årsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1921: Folkminnesforskning och filologi. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1921: Gudinnan Fröja i folktraditionen. *Etnologiska studier tillägnade Nils Edvard Hammarstedt 3/3 1921*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1922: Majsjungningen och »Pigevisan». *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1923: Beowulf och Bjarke. *Studier i nordisk filologi* 14:3.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1923: Beowulfskalden och nordisk tradition. *Vetenskaps-societeten i Lund. Årsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1924: Scyld Sceefing. *Namn och bygd*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1925: Hur mytforskningen tolkat Beowulfdikten. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1926a: Det ovanligas betydelse i tro och sed. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1926b: Majträd och lyckoträd. *Folkminnesstudier tillägnade Hilding Celander den 17 juli 1926*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1928: Associationens betydelse i folklig tro och sed. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1928: Brynhildeepisoden i tysk tradition. *Arkiv för nordisk filologi*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1929: Majgren, majträd och majstång. *Budkavlen*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1929a: Minnen från min barndomstid på Tranhult (1878–1885). *Hågkomster och livsintryck* 10.

- von Sydow, Carl Wilhelm 1929b: [Rec. av] Hilding Celander, Nordisk jul 1. *Skånska folkminnen*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1930: Den fornegyptiska sagan om de två bröderna. *Vetenskaps-societeten i Lund. Årsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1931: Om folkets sägner. *Nordisk kultur* 9 B.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1932: Något om träden i folkets tro och sed. *Svenska kulturbilder* 6.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1934a: Nils Lithberg. *Vetenskaps-societeten i Lund. Årsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1934b: Geography and Folk-tale Ecotype. *Béaloideas*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1934c: Kategorien der Prosa – Volksdichtung. I: *Volkskundliche Gaben John Meier dargebracht*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1935: Sagokonferensen i Lund. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1935: Övernaturliga väsen. *Nordisk kultur* 19.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1938: Irländsk jul. *Julpost*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1939a: Folksagor och fornkunskap. *Saga och sed*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1939b: Die Begriffe des Ersten und Letzten in der Volksüberlieferung mit besonderer Berücksichtigung der Erntebräuche. *Folk-Liv*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1940: Min Lunnevadstid. *Lunnevad*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1941: Religionsforskning och folktradition. *Folkminnen och folktankar*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1941: *Våra folksagor. Vad de berättar om forntida tro och sed*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1942a: Gammal och ny traditionsforskning. *Folkkultur*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1942b: Rite. *Folkkultur*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1942c: Ungdomslivet på Nääs ur folkminnesforskarens synpunkt. I: Rurik Holm (red.) *Nääs 1872–1942*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1943a: Finsk metod och modern sagoforskning. *Rig*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1943b: Traditionens liv och vandringar. Reflexioner i anslutning till Sigfrid Svenssons »Bygd och yttervärld». *Folkkultur*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1944: Folkminnesforskningens uppkomst och utveckling. *Folkkultur*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1945: Några synpunkter på sagoforskning och filologi. I: *Øst og Vest. Afhandlinger tilegnede Arthur Christensen*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1947: Beowulf. *Svensk Uppslagsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1948: Finn, Jätten Finn! *Svensk Uppslagsbok*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1948: *Selected Papers on Folklore*.
- von Sydow, Carl Wilhelm 1950: Krohn, Kaarle. *Svensk Uppslagsbok*.
- von Sydow, Johan 1996: *Christian Fredrik von Sydows ättlingar*.
- von Sydow, Max 2003: Carl Wilhelm von Sydow – Vem var han? *Sydowiana – November 2003*.
- von Sydow, Max & Sörenson, Elisabeth 1989: *Loppcirкус. Max von Sydow berättar*.
- Söderblom, Nathan 1914: *Gudstrons uppkomst*.

- Tillhagen, Carl-Herman 1999: *Våra folkminnen. En »dagbok» över ett folks liv.*
- Tylor, Edward 1871: *Primitive Culture.*
- Wahlgren, Josef 1968: 20-talet. *Smålands Nation 300 år. Jubileumsskrift 1968.*
- Weibull, Lauritz 1906: *Studier i Lunds domkyrkas byggnadshistoria.*
- Weibull, Lauritz 1908: Den lundensiska Finnsägnen. *Fataburen.*
- Wikman, K. Rob. V. (utg.) 1946: *Johan J. Törners Samling af Widskeppelser.*
- Vejde, P. G. 1928–1929 : *Kronobergs läns herrgårdar.*
- Wiberg, Matts 1996: *Folket. En ämneshistorisk studie kring folksynen i Sverige och i Tyskland inom 1930-talets etnologi.* Stencilerad seminarieuppsats, Folkliivsarkivet, Lund.
- Wolf-Knuts, Ulrica 1991: Nutida folkloristik. En ämnespresentation. *Saga och sed. Ystads Allehanda* 15/3 1948.
- Åkerman, Sune 1998: Historikerna inför den vetenskapliga biografien. Evert Baudou (red.) *Forskarbiografen. Föredrag vid ett symposium i Stockholm 12–13 maj 1997. Lunds universitets årsberättelse 1921–1922, 1945–1946.*
- Åström, Lissie 2002: *Skärvor av kvinnoliv. Borgerligt kvinnoliv speglat genom en grupp kvinnors berättelser om sig själva för varandra under åren 1896–1937 .*
- Österberg, Eva 1994: Mentalitetshistoria. *Nationalencyklopedin.*

# Personregister

(Enbart namn på brevtagare har ej upptagits.)

- Aarne, Antti 81, 129, 140, 165, 212, 217, 218  
Adelheid, kejsarinna 21  
Afanasjev, Alexandr 217  
Agrell, Sigurd 139, 141  
Ahnlund, Nils 121, 194  
Almqvist, Bo 63, 170, 178, 180  
Andersen, H. C. 17, 237  
Anderson, Walter 130  
Andersson, Nils 107  
Angerstein, Uno 9  
Anna av England 21  
Annerstedt, Claes 31  
Arbman, Ernst 156  
Arill, David 126  
Asbjørnsen & Moe 17, 215, 237  
Aschan, Birger 206  
Aschan, J. L. 206  
Aschan, Johan 206  
Aschan, Otilie 206  
Aron, statarpojke 15  
Aulén, Gustaf 51  
Aurelius, Erik 49  
Aurelius, Marcus 27  
Bagge, Gösta 104  
Barua-Gauhati, B. K. 97  
Bascom, William R. 232  
Bauer, John 236  
Beckett, Francis 66  
Benfey, Theodor 216, 217  
Bengtsson, Frans G. 237  
Berg, Gösta 103, 126, 144, 191, 222, 223  
Bergh, C. F. 18  
Bergman, Esbjörn 94  
Berling, Gösta 37  
Bjersby, Ragnar 109  
Blomgren, länsman 18  
Blomstrand, Hilda 54, 55  
Blomstrand, Sigfrid 55  
Blomstrand, Theodor 54, 55  
Boas, Franz 222  
Boberg, Inger M. 131, 163, 201, 218  
Bohlin, Adolf 36  
Bolin, Sture 95, 116  
Bolte, Johannes 70, 72, 130, 181, 182  
Borg, Ruth 93  
Borrie, Hanna 54, 57  
Branting, Maud 94  
Bratt, fröken 38  
Bugge, Sophus 75, 166  
Burchard, Anna Maria 9  
Bødker, Laurits 130, 131, 132, 147, 148, 178, 211, 212, 213  
Campbell, Åke 80, 81, 88, 95, 96, 97, 103, 118, 122, 126, 127, 129, 136, 154, 155, 176, 177, 184, 194, 203, 205, 210, 223  
Carl, prins 158  
Carlsson, Gottfrid 113, 138  
Carlsson, Oscar 81  
Ó Catháin, Micheál 170, 171  
Ó Cathain, Séamus 176  
Celander, Hilding 89, 90, 94, 108, 125, 126, 127, 150, 151, 152, 153, 157, 192, 222, 223, 224  
Christensen, Arthur 129, 163  
Christiansen, Reidar Th. 78, 128, 164, 166, 167, 168, 175, 178  
Christoffersson, Olof 211

- Clason, Sam 133  
 Colliander, Selma 47  
 Collinder, Björn 156  
 Mac Conghail, Muiris 172  
 Coyet, Henriette, f. Cederström 138  
 Ó Criomhthain 170  
 Ó Crohan, Tomás 174  
 Curman, Sigurd 158  
 Danver, Karin 90, 94, 145, 146, 191, 221, 225, 228  
 De Valera, Eamon 172, 176  
 Ó Duilearga, Séamus 97, 128, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 209  
 Dähnhardt, Oskar 181  
 Eilert, dräng 38  
 Ek, Sven B. 204  
 Ek, Sverker 129, 151  
 Ekman, Karin, se Danver  
 Elkan, Sophie 39  
 Ellekilde, Hans 128, 129, 131, 156, 163, 223, 224  
 Engberg, Arthur 87, 88  
 Engström, Bengt 103  
 Erixon, Sigurd 95, 96, 103, 104, 123, 128, 130, 144, 150, 151, 159, 202, 231  
 Erlander, Tage 96  
 Erling, Ursula 94  
 Eskeröd, Albert 103, 124, 129, 144, 145, 191, 225, 227, 228, 229  
 Eugen, prins 159  
 Falk, Hjalmar 78  
 Faxe Wilhelm 109  
 Feilberg, H. F. 38, 46, 72, 74, 76, 105, 117, 160, 161, 166, 190, 195, 216, 225, 226  
 Fjellstedt, Peter 17  
 Forsén, Olof 151  
 Forssander, John Elof 116  
 Fossenius, Mai 70, 147, 148, 222  
 Frazer, James 198  
 Fritiof, statarpojke 15  
 Fryxell, Anders 17  
 Fürst, Carl Magnus 136  
 Geijer, Herman 82, 108, 109, 110, 117, 125, 126, 128, 149, 151  
 van Gennep, Arnold 74  
 Goldenweiser, Alexander 222  
 Granberg, Gunnar 83, 203, 210, 212  
 Granlund, John 81, 95, 221  
 Grimm, bröderna 17, 81, 215, 217, 237  
 Grundtvig, N. F. S. 160  
 Grundtvig, Svend 160  
 Gustafsson, Gotthard 103  
 Gustafsson, professor 137  
 Gustaf II Adolf 157, 158  
 Gustav V 87, 158  
 Ó Gyithín, Micheál 178  
 Göring, Hermann 182  
 Gööth, J. A. 208  
 Haavio, Martti 210  
 Hackman, Oskar 71, 72, 179  
 Haddon, professor 223  
 Hagberg, Louise 126  
 Halwyl, makarna 102, 149  
 Hammarstedt, Nils Edvard 106, 222  
 Hammarsten, professor 31  
 Hammerich L. L. 97, 130, 131, 163, 178, 180  
 Hartmann, Elisabeth 144, 145, 185  
 von Heidenstam, Verner 58  
 Hellqvist, Elof 78, 111, 112  
 Henningsen, Gustav 160  
 von Herder, Johann Gottfried 207  
 Hermelin, Anna Sofia Margareta 49, 50  
 Herodotos, 215  
 Herrlin, Axel 76  
 Heusler, Andreas 84, 185  
 Himmler, Heinrich 188  
 Hitler, Adolf 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188  
 Hobroh, Gunnar 90  
 Hofberg, Herman 116  
 Holbek, Bengt 202, 219

Holgersson, Nils 175  
 Holm, Rurik 39  
 Holmqvist, Kerstin 94  
 Holmqvist, Kristian 94  
 Holmström, Algot 217  
 Holmström, Helge 140, 141, 215  
 Holmström, Ingeborg 36  
 Holmström, Leonard 36  
 Holmström, Tora Vega 43  
 Honko, Lauri 195, 209, 212  
 Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof 79, 84,  
     101, 107, 111, 137, 197, 223, 237  
 Hyltén-Cavallius, Gösta 84  
 Höfler, Otto 183, 184  
 Höttge, Valeri 212  
 Ingemann, Bernhard Severin 21  
 Ingers, Enoch 36, 39  
 Ingers, Ingemar 70  
 Ingers, Malin 36, 49  
 Jaensson, Nils L. 178  
 Jakobsson, David 124  
 Jefta 228  
 Jirlow, Ragnar 103  
 Jónsson, Finnur 197  
 Jónsson Thorkelin, Grímur 213  
 Josef, fader 169  
 Jungmarker, Aina 118  
 Jülich, kapten 63  
 Kaiser, K. docent 184, 187  
 Kalén, Johan 151  
 Karlin, Georg 149  
 Kirkegaard, Søren 17  
 Kitta Grå 240  
 Klein, Ernst 126  
   af Klercker, Johan 136  
   af Klintberg, Bengt 232  
 Kock, Axel 67, 74, 75, 76, 78, 115  
 Kock, E. A. 78, 98  
 Koht, Halvdan 78  
 Kristensen, Marius 58, 107, 199  
 Krohn, Julius 198  
 Krohn, Kaarle 72, 73, 74, 76, 106, 109,  
     140, 143, 164, 165, 192, 198, 216, 217, 218  
 Kyhlberg, Wilhelm 9  
 Köhler 215  
 Lagerlöf, Selma 38, 39  
 Lampa, Sven 101  
 Lang, Andrew 195  
 Leander, Per 33  
 Ó Leary, Pedar 63  
 Lehmann-Nietzsche, Robert 211  
 Levander, Lars 196  
 Levy-Bruhl, Lucien 222  
 von der Leyden, Fr. 142  
 Lid, Nils 129, 223  
 Lidfors, Bengt 61  
 Lie, Jonas 58  
 Liepe, Anita 57  
 Liestøl, Knut 78, 79, 97, 128, 129, 130,  
     159, 164, 184, 185, 192  
 Lilja, Agneta 118, 126, 197, 204  
 Liljeblad, Astrid 141  
 Liljeblad, Sven 88, 96, 98, 118, 126, 127,  
     129, 141, 142, 143, 144, 145, 154, 157, 176,  
     193, 199, 215, 219  
 Liljegren, Bodvar 140, 154  
 Liljeqvist, P. E. 186  
 Lindblom, Johannes 100  
 Linderholm, Emanuel 64, 65  
 Lindquist, Ivar 98, 140  
 Lindskog, Axel 77, 88, 133, 134  
 Lindskog, Hilma 134  
 von Linné, Carl 211  
 Linnér, Sigfrid 157  
 Lisa, stataränka 15, 16  
 Lithberg, Nils 102, 125, 126, 134, 149, 150  
 Liungman, Waldemar 70, 73, 103, 110,  
     126, 127, 153, 154, 192  
 Lombard, Alf 53  
 Lombard, Yvonne 53, 94  
 Long, William 63, 167, 170  
 Loorits, Oskar 130



- Lowie, Robert Harry 222  
 Ludendorff, Erich 187  
 Ludvig av Frankrike 21  
 Lundborg, Hans 81  
 Lundborg, Sara 81  
 Lundell, J. A. 71, 73, 76  
 Lundmark, Knut 64  
 Lundquist, Bengt 92  
 Lundqvist, Anita 94  
 Löfgren, Orvar 103  
 Löwegren, Michael 31  
 Mackensen, Lutz 128, 129, 130, 186, 223  
 Maiander, Harry 77, 135  
 Malinowski, Bronislaw 186, 193, 222  
 Malmgren, Robert 47  
 Mannhardt, Wilhelm 152, 222, 223, 225  
 Marett, Robert 222, 224  
 Marstrander 166, 168, 169  
 Meier, John 80, 183, 185, 188, 195, 230  
 Meisen, Karl 184, 223  
 Metzner, Reichskommissar 129  
 Mickel i Långhult 207  
 Moberg, Axel 77, 85, 133  
 Moe, Moltke 76, 78, 107, 163, 164, 190,  
 195, 226  
 Mogk, Eugen 181  
 Murbeck, Svante 78  
 Mac Néill, Eóin 177  
 Nikander, Gabriel 95, 96  
 Nils, bonde 55  
 Nilson, Allan Th. 80, 81  
 Nilsson, Albert, se Eskeröd  
 Nilsson, Bo 198, 202, 207  
 Nilsson, Martin P:n 72, 75, 76, 78, 88,  
 90, 96, 103, 104, 106, 111, 112, 113, 124,  
 134, 135, 136, 142, 150, 191, 192, 193, 195,  
 220, 221, 222, 226, 230  
 Nilsson, Sven 137  
 Nodermann, Preben 106  
 Norberg, fru 38  
 Nordström, fru 34  
 Noreen, Adolf 101  
 Norlev, Chr. 65  
 Norlind, Tobias 73, 101, 102, 105, 106,  
 125, 136, 202, 203  
 Nothin, Thorsten 156  
 Nyberg, H. S. 230, 231  
 Nyman, Per 17  
 Odhner, Herman 25, 26, 58  
 Odstedt, Ella 81  
 Ohlmarks, Åke 142, 186  
 Olaus Magnus 136  
 Olin, Christina, se von Sydow  
 Olofsson, Klas 207  
 Olrik, Axel 69, 71, 74, 76, 105, 107, 109,  
 110, 148, 160, 161, 162, 164, 190, 191, 195,  
 214, 215, 222  
 Olsen, Magnus 76, 78, 191, 192  
 Olson, Emil 111  
 Olsson, Olof 125  
 Oredsson, Sverker 186  
 Otto, kejsare 21  
 Palm, Bertil 92  
 Panzer, Friedrich 127, 214, 215  
 Paulsson, Greger 204  
 Peig, se Sayers  
 Petersén, Emilie 16, 19, 20  
 Petri, konsul 111  
 Pettersson, Herbert 78, 93, 139  
 Pettersson, Oscar 81  
 Pius, fader 169  
 Pleijel, Hilding 135  
 Polívka, Georg 70, 72, 74  
 Poulsen, fru 160  
 Quennerstedt, Anna, se von Sydow  
 Quennerstedt, August 27, 28, 29, 31, 32,  
 36, 37, 42, 59, 84, 111  
 Quennerstedt, Axel 44  
 Quennerstedt, Blenda 27  
 Quennerstedt, Hanna, f. Hull 44  
 Quennerstedt, Lilly 27, 28, 29, 31, 32, 113  
 Radcliffe-Brown, Alfred 222

Ramel, Povel 50  
 Ranke, Kurt 127  
 Rappe, Adolf 49, 50  
 Rappe, Anna 50  
 Rappe, Emy 51, 206  
 Rappe, Erik 50  
 Rappe, Göthilda, se von Sydow  
 Rappe, Maria Margareta (Greta), se von Sydow  
 Rappe, Mathilda 20, 21  
 Rappe, Signhild, se von Schmitterlöw  
 Rappe, Wilhelm 9, 17, 19, 20, 58  
 Rehnberg, Mats 149  
 Ribbing, Lännart 61  
 Ribbing, Seved 31, 32, 61, 119  
 Rooth, Anna Birgitta 80, 95, 99, 105, 147, 178, 186, 194, 204, 206, 210  
 Rose, professor 224  
 von Rosen, A. 64, 65  
 Rosenberg, Alfred 182, 186, 187, 188  
 Rosenius, Paul 61  
 Rumpf, Max 186  
 Rydbeck, Laura 134  
 Rydbeck, Otto 85, 86, 103, 112, 113, 134, 135, 136  
 Rydberg, Viktor 26, 58  
 Rääf, Leonhard Fredrik 107, 189  
 Sahlgren, Jöran 49, 70, 73, 82, 87, 98, 130, 139, 140, 156, 157, 158, 159  
 Sahlin, Bernhard 105  
 Sandklef, Albert 148  
 Sandström, Anna 51  
 Sayers, Peig 170, 208  
 Scheuermann, Karl 223  
 Schlyter, Herman 54  
 von Schmitterlöw, Adelheid 10, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 34, 42, 43, 54, 55, 57, 61, 111, 113, 139, 236  
 von Schmitterlöw, Mathilda, se Rappe  
 von Schmitterlöw, Signhild 19, 26, 29, 58, 59  
 von Schmitterlöw, Wilhelm 19  
 Scott, Walter 21, 236  
 Sidow, David 9  
 Skårman, Marianne 53, 99  
 Sköld, Per Edvin 85, 86, 87, 113, 124, 125, 126, 127  
 Smith, Elsa 94  
 Starbäck, Georg 17  
 Stille, Arthur 133  
 Stillefors, Ingemar 94  
 Stjerna, Knut 136, 213  
 Stjernswärd, Brita 206  
 Strandmark, rektor 37  
 Ström, Fredrik 61, 87, 89, 97, 156  
 Strömberg, Johannes 93  
 Strömbäck, Dag 81, 98, 105, 156, 157, 192  
 Sundin, O. 76, 77  
 Swahn, Jan-Öjvind 63, 95, 97, 141, 178, 180, 193, 198, 201, 219  
 Svensson, Axel B. 61  
 Svensson, Sigfrid 70, 91, 95, 96, 97, 103, 112, 118, 122, 123, 124, 126, 135, 144, 180, 183, 191, 200, 214, 223, 228, 230  
 von Sydow, Agneta 57  
 von Sydow, Anna 13  
 von Sydow, Anna 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 61, 62, 120  
 von Sydow, Anna Mathilda 13, 15, 20, 21, 49, 60, 235  
 von Sydow, Bertil 46, 47, 48, 49, 170  
 von Sydow, Carl Adolf, se Max  
 von Sydow, Carl Gustaf 13, 20, 21, 55  
 von Sydow, Carl Wilhelm passim  
 von Sydow, Charlotte 13  
 von Sydow, Christian Fredrik 9  
 von Sydow, Christina 57, 98  
 von Sydow, Daniel Peter 9  
 von Sydow, Daniel Peter Mattias 13, 17  
 von Sydow, Emanuel 13, 20, 21  
 von Sydow, Frans 42

- von Sydow, Greta 49, 50, 51, 52, 53, 54, 94, 99  
 von Sydow, Göthilda 10, 11, 13, 14, 18, 22, 29  
 von Sydow, Johan 9  
 von Sydow, Johannes 10, 11, 13  
 von Sydow, Karin 49  
 von Sydow, Ludvig 13, 19, 20, 21  
 von Sydow, Marianne, se Skårman  
 von Sydow, Martha Elisabeth 13  
 von Sydow, Max 42, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 65, 93, 94, 221  
 von Sydow, Otto Ludvig 9, 10, 13, 18, 22, 58, 60, 61, 62  
 Säve, Per Arvid 107  
 Söderblom, Nathan 229  
 Sörensson, Lars 94  
 Tang Kristensen, Evald 190  
 Taylor, Alfred 128, 129  
 Tegnér, Alice 13  
 Tegnér, Esaias 70  
 Tegnér, Esaias d.y. 31  
 Tegnér, Göthilda 10  
 Tillhagen, Carl-Herman 83, 84  
 Thalbitzer, Carl Wilhelm 163  
 Thompson, Stith 79, 97, 128, 212  
 Thorén, Esaias 95  
 Tomas a Kempis 63  
 Topelius, Zachris 21  
 Tylor, Edward 195  
 Törner, Johan J. 107, 189, 190  
 Undén, Östen 88  
 Wagner, Richard 92  
 Wahlberg 78  
 Waldemarson, Anna Birgitta, se Rooth  
 Wallenberg, Knut 84  
 Wallengren, Axel 61  
 Wallengren, Hans 136  
 Weibull, Curt 138  
 Weibull, Lauritz 66, 67, 68, 69, 73, 112, 113, 136, 137, 140, 190, 194  
 Vejde, P. G. 17  
 Westman, K. G. 128, 159  
 Wetterberg, Gunnar 47, 98  
 Wetterberg, Olga 119  
 Wicksell, Sven 78  
 Wieruf, Berthold 142  
 Wieselgren, Peter 17, 160  
 Vifell, kandidat 26, 36  
 Wifstrand, Albert 122  
 Wigfors, Ernst 87  
 Wigström, Eva 22, 79, 209  
 Wiking, Carl 208, 224  
 Viktor Emanuel av Italien 21  
 Wilhelm, kejsare 21  
 Wirth, Hermann 182, 183  
 Wolf-Knuts, Ulrika 229  
 Wranér, Henrik 37  
 Wrangel, Evert 28, 31, 35, 36, 40, 66, 67, 71, 72, 74, 75, 76, 78, 84, 105, 111, 133, 136, 160, 205  
 Wrangel, greve 139  
 de Vries, Jan 129  
 Wulff, Thorild 31, 61  
 Zetterwall, Helgo 27  
 Zorn, Anders 144  
 Åberg, Nils 183  
 Åkerman, Sune 194  
 Österling, Anders 47



Etnologer och antropologer studerar människan som kultur-  
varelse i gången tid och nutid. Själva träder de vanligen tillbaka  
och fokuserar helt på »de andra». Men sedan humanistisk  
forskning mer och mer presenteras som ett samtal eller en be-  
rättelse med olika parter måste ljuset också falla på forskarna  
själva. Biografisk forskning har glädjande nog på nytt fått in-  
tresse inte bara bland allmänheten utan också i forskarvärlden.

I denna bok gör författaren en ingående analys av folkmin-  
nesforskningens grundare i Sverige Carl Wilhelm von Sydow  
(1878–1952). Vi får möta en fascinerande personlighet och följa  
hans kamp för sitt ämne i olika nätverk med såväl vänner som  
motståndare. Hans livsöde är nära sammanflätat med hans  
forskning. Boken är därför på en gång en biografi och ett stycke  
ämneshistoria.

Nils-Arvid Bringéus var under åren 1967–1991 innehavare  
av lärostolen i etnologi, särskilt europeisk, vid Lunds universitet.  
Boken avslutas med ett kåseri av Max von Sydow om sin far hållet  
i Lund 1988 och med en bibliografi av Jan-Öjvind Swahn, en av  
von Sydows sista lärjungar.

## Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur

Distribution:

Swedish Science Press

Box 118

SE-751 04 Uppsala

E-post: [info@ssp.nu](mailto:info@ssp.nu)

ISSN 0065-0897

ISBN 91-85352-65-9